[Autor]

[Titlu]

Volumul - [NrVolum] *(opţional)*
Seria [NumeSerie] *(opţional)*

[Autor]
[TitluOrig]
[EdituraOrig], [AnOrig]

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:
Autor
Titlu / Autor;
trad:
...
...
...
...

Versiune ebook: [x.x]

ANDRÉ FONTAINE

HISTOIRE DE LA GUERRE FROIDE

De la Révolution d'Octobre à la Guerre de Corée 1917 - 1950

ISTORIA RĂZBOIULUI RECE

De la Revoluţia din Octombrie la războiul din Coreea 1917-1950

Voi. 2

Ediţie îngrijită, traducere şi note de GEORGE G. POTRA şi DELIA RĂZDOLESCU

0778079

Strada Grigore Cobălcescu nr. 28A. Bucureşti

Coperta: FLORIN CREANGA

DUELUL

Ilustraţia copertei I: Winston Churchill, Franklin Delano Roosevelt si Josif Vissarionovici Stalin în timpul întâlnirii de la Teheran. 28 noiembrie - 2 decembrie 1943

ISBN 973-32-0305-X ISBN 973-32-0307-6

In discuţia violentă şi permanentă care opune Estu! şi Vestul, America este cel mai tânăr şi cel mai puternic reprezentant al Vestului.

KARL MARX

(*Chestiunea Orientului*. 1853)

13.

CUTIA PANDOREI

Intre un om înarmat şi un mn neiuarmat nu se poate face nicio comparaţie.

MACHIAVKI.M (*Principele*)

Pină în ultima clipă, Hitler şi fidelii săi au dorit să creadă intr-o armă-minunc care le-ar fi permis să răstoarne brusc situaţia. Această armă exista in realitate si în mare măsura

datorită lor, dar in tabăra adversă. Cercetările savanţilor germani sint cele care l-au determinat într-adevăr pe Roosevelt, alertat de către Einstein şi, mai apoi, de către dr. Vannevar Bush, preşedintele Institutului Carnegie, să procedeze la fabricarea bombei atomice chiar in momentul în care Wehrmachtul intra în Paris. Şi unde mai pui, ciţi cercetători evrei, în afara lui Einstein însuşi, vor contribui la succesul acestui proiect după ce au fugit din Reich.

în momentul eliberării oraşului Strasbourg, specialiştii americani au ajuns la convingerea, graţie documentelor găsite in biroul fizicianului, german Weizsäcker, profesor *la* Universitate, că naziştii ajunseseră practic la concluzia imposibilităţii de a produce o bombă atomică.

Unii savanţi s-au întrebat dacă, în aceste condiţii, nu ar fi fost mai bine să se oprească producţia bombelor ale căror efecte îngrozitoarre puteau să le prevadă mai bine ca oricine. Militarii nici nu vor voi să audă de aşa ceva. Va avea loc, in cel mai mare secret, o dezbatere dramatică intre toţi aceşti intelectuali, care nu se gândiseră deloc pină atunci decât la problemele lor tehnice şi care descopereau în mod brusc abisurile politicii şi ale moralei.

Unul dintre cei mai reputaţi dintre ei, germanul James Franck, laureat al Premiului» Nobel pentru fizică, care se stabilise dincolo de Atlantic în 1934, a adresat ministrului de război[1], Henry Stimson, la 11 iunie 1945

- în numele a şase dintre colegii săi de la Universitatea din Chicago -, un raport magnific în privinţa conştiinţei şi clarviziunii, din care rezulta că monopolul atomic american nu ar putea dura mai mult de ciţiva ani: *Dacă nu se ajunge la un acord internaţional eficace* - scria el

1 Departamentul Războiului avea să fiinţeze pînă la 18 septembrie 1947, eînd va lua titulatura de Departamentul Apărării. Titularii, în perioada la care ne referim, au fost : Henry K Stimson (1940-1945) ; Robert P. Patterson (1945-1947) ; Kenneth C. Royall (1947) ; James V. Forrestal (1947-1949) ; Louis A. Johnson (1949-1950) ; George C. Marshall (1950-1951). (n.lr.J

- *cursa armelor atomice se va declanşa a doua zi după cc*. *vom fi făcut prima demonstraţie a existenţei armelor atomice*. El releva în continuare că nicio ţară nu ar putea lua în considerare, fără a înfricoşa, ideea unui război nuclear. De aici, el conchidea că *numai lipsa de încredere*. - *şi nu absenţa unei dorinţe de înţelegere - poate să se opună încheierii unui acord capabil să împiedice războiul atomic* şi că, în consecinţă, *realizarea unei astlel de convenţii va depinde*, *mai presus de orice*, *de integralitatea intenţiilor celor interesaţi şi de propria lor apartenenţă la un anume grup*. El adăuga însă că *niciun acord pe hirtie* nu ar putea să înlocuiască existenţa *controalelor reale şi efective*.

Raportul Franck lua, în fine, poziţie in legătură cu folosirea eventuală a bombei împotriva Japoniei. Nu numai că el a sfătuit să nu se adopte o decizie atât de nefastă fără o demonstraţie prealabilă într-un deşert sau pe o insulă pustie, dar a şi preconizat aminarea acestei demonstraţii, *dacă se va impune aprecierea că şansele de a ajun- | < ge la un control internaţional efectiv ai armelor atomice sunt evident minime*. 1 Einstein susţinea aceeaşi teză. In ciuda eforturilor repetate ale unuia din semnatarii raportului, fizicianul Leo Szilard, de a ajunge la Truman insusi, aceste sugestii nu vor fi totuşi reţinute. Un comitet ştiinţific, alcătuit din patru din principalii autori ai bombei.

Compton, Fermi, Lavrence şi Oppenheimer - va răspunde cererilor de consultare ale Administraţiei, afirminc! că era imposibil să se imagineze o demonstraţie tehnică care să permită să se creadă că ar putea antrena capitularea Japoniei. Un alt argument a acţionat împotriva propunerii lui Franck şi a lui Szilard: Statele Unite dispuneau în total în acel moment de trei bombe atomice. Prima fusese experimentată la Alamogordo la 16 iulie 1945. Cea de-a doua fusese îmbarcată in aceeaşi zi cu destinaţia insula Tinian, baza de plecare a raidurilor de bombardament asupra Japoniei. Ea ar fi putut să nu ajungă la destinaţie, întrucit crucişătorul „Indianopolis” care o transporta va fi

scufundat la puţin timp după ce ii descărcat-o. Aceasta va fi bomba care va distruge Hiroshima. Cea de-a treia, lansată asupra oraşului Nagasaki, va determina capitularea japonezilor care nu ştiau, evident, că nu mai exista o altă bombă.

Se va discuta mult timp în legătură cu cine a adoptat decizia de a se recurge la arma atomică. De fapt, se pare că n-au existat contradicţii între responsabilii politici şi cei militari - ba nici chiar cea mai mică ezitare - privind necesitatea folosirii bombei contra Japoniei. *S-a cheltuit atâta bănet pentru a fabrica bomba atomică* - a spus *Einsteinîncât s-a dorit să se demonstreze că cele două miliarde de dolari nu s-au dus pe apa sâmbetei*. - fost o crimă? In eiuda ororii *fulgerului-tunet*, cum i-au spus japonezii, numărul morţilor de la Hiroshima (71 400) este inferior celui al victimelor bombardamentelor *clasice* asupra oraşului Tokio (83 000 de morţi la 9 şi 10 martie 1945) şi mai ales asupra Dresdei (135 000 la 13 şi 14 februarie 1945), în care plachetele pil fosfor ale R.A.F. au provocat cumplite incendii [2]. Continuarea războiului în Extremul Orient ar fi antrenat m«artea a zeci de mii de soldaţi aliaţi şi a şi mai multor japonezi, civili şi militari, decit cei ce au

2 C ifrele riale rie alte surse în legătură cu aceste bombardamente diferă foarte mult. Numeroase dintre ele dau cifre mai mari decît cele indicate de autorul francez, luind - probabil -in considerare şi victimele ulterioare ale „bolii atomice". Astfel, după unele surse, bomba atomică aruncată la Hiroshima, la 6 august 1945, a făcut 92 233 morţi şi 37 425 răniţi (acestora urmandu-le în anii următori - peste 40 000 de noi victime); bomba atomică aruncată la 9 august 1945 asupra oraşului Nagasaki a făcut încă din primul moment 35 000 de morţi şi 60 000 de răniţi (li se vor adăuga în anii următori alte zeci de mii di1 victime). Bombardarea Dresdei de către anglo-americani - explicată ca măsură dc represalii pentru lansarea de rachete VI şi V 2 - a fost efectuată în trei valuri succesive la orele 22,15, 1,30 si 3,30, asupra oraşului fiind aruncate 650 000 bombe, totalizînd 2 978 tone. După alte surse, folosite inclusiv în istoriografia franceză, numărul victimelor de la Dresda s-ar ridica la 250000 de morţi, (n.tr.)

pierit la Hiroshima. A rămas în schimb agonia prelungită pe timp de ani, miile de victime ale radioactivităţii, teama supravieţuitorilor pentru copiii care aveau să li se nască.

Crimă sau nu. a fost fără îndoială o gravă eroare să deschizi cutia Pandorei* fără a fi sigur de posibilităţile de a o reînchide. *Bomba atomică este prea periculoasă pentru a fi încredinţată unei lumi fără dc* principii - va izbucni Truman chiar la 9 august 1945. Dar cine, mai bine decit el, ştia că lumea era lipsită de principii? Cine mai mult decât el se temea de formidabila putere care se edifica - după capitularea Reich-ului şi a Japoniei - de la Berlin la Vladivostok? Cine acceptase în mod deliberat să-şi asume in faţa opiniei publice mondiale, şi în special a popoarelor Asiei - pe care retragerea japoneză le lăsa în plină fierbere naţionalistă şi pornite împotriva rasei albe -, responsabilitatea de a masacra nenumăraţi inocenţi?

Este în zadar să te întrebi ce s-ar fi întâmplat dacă Truman i-ar fi ascultat pe Franck şi pe Szilard în loc să-i asculte pe Oppenheimer şi pe Fermi. Este greu să-ţi I imaginezi că o invenţie atit de formidabilă precum bomba fj atomică ar fi rămas sub obroc în momentul în care valul sovietic ameninţa, în anii de după război, să se rostogolească

Cutia Pandorei - în mitologia greacă,, prîfna femeie creată de zei. Ajunsă pe pămînt, din curiozitate, a deschis cutia ce i-a fost dată de Zeus, care conţinea toate relele sau, după alte versiuni, toate cele bune. Acestea s-au împrăştiat, pe fundul cutiei rămînînd doar Speranţa, (n.tr.)

Pentru eforturile intelectuale şi material-financiare de punere la punct a bombei atomice, pentru experimentarea si folosirea ei, pentru implicaţiile politice şi morale, individuale şi colective vezi şi Leandro Castellani, Luciano Gigante, 6 aqosto. Storia della bomba atomica, Vallechi Editore di Firenze, 1964 (traducere în limba română sub titlul 6 august. Istoria bombei atomice. Editura Politică, Bucureşti, 1968). Cf. şi Fletcher Kncbel, Charles Bailey II, Hiroshima, Bombe A, Librairie Arthéme Fayard, Paris, 1960. în legătură cu primul bombardament atomic vezi Gordon Thomas, Max Morgan Witts, Enola Gay, Stein and Dav Publishers, New York, 1977 (traducere în limba română sub titlul Enola Gay, Editura Politică, Bucureşti, 1983). (n.tr.)

asupra Europei sau în cazul în care ruşii ar fi produs-o ei înşişi. Este mai util să încercăm să apreciem transformările pe care lumea le-a suferit după Hiroshima, noul curs pe care bomba atomică* l-a imprimat rivalităţii puterilor şi ideologiilor.

Se poate spttne, preluând exact contrariul celebrei formule a lui Valéry, că 6 august 1945 inaugurează timpul *lumii infinite*. In toate domeniile, frontierele tradiţionale ale umanităţii sunt puse cu brutalitate în discuţie. Populaţia - rata de creştere anuală, de ordinul 1,1” „ între cele două războaie mondiale, va ajunge curând la 1,6%. Durata medie de viaţă - se va dubla în unele regiuni datorită progreselor obţinute în domeniul higienei. Distanţele - avioanele traversează Atlanticul într-o zi în timp ce, cu cinci ani în urmă, erau necesare minimum şase zile; curând, „Concordul” va plasa New York-ul la trei ore 'de Paris, iar rachetele îl vor smulge pe om atracţiei terestre şi-l vor face să păşească pe Lună. Unul c'.upă altul, visurile cele mai extravagante ale lui Jules Verne vor deveni realitate [3].

Ar mai trebui menţionaţi mulţi factori, care fac din] 045 punctul de pornire al unei epoci in care toate cifrele se vor mări cu mai multe zerouri sau în care se va produce o adevărată mutaţie psihologică şi sociologică: dezvoltarea mijloacelor de comunicaţie - radio, cinema, televiziune, alfabetizttrea maselor înapoiate, începutul retragerii din

3 Sovieticii nu lansat primul Sputnik în octombrie 1957. Primul zbor cosmic a fost efectuat de către Uni Alexeevici Gagann (,1)36-1968), la 12 aprilie 1961, la bordul navei Vostok 1 ; a ' Reluat o rotaţie în jurul Pămîntului (cu durata de 1 oră si 4.'! minute) Primul zbor cosmic american a fost realizat de către A .an B Shepard jr. la 15 mai 1961 la bordul navei Mcrcurii-Rcdstone 3 (cu durata de 15 minute şi 22 secunde). în iulie 1969, Apollo- Saturn 11 (avînd echipajul format din N. Armstrong, M. Col lins, F \ldrin) efectuează primul zbor spre Lună. La 20 iulie 1969, primii pasi pe Lună sînt făcuţi de către N. Armstrong si E Aldrin. Primul zbor al unei navete spaţiale a fost efectuat de Columbia la 12 aprilie 1981 (cu echipajul format din Robtrt L. Crippen şi John W. Young) ; au urmat zboruri ale navetelor Challenger, Discovery, Atlantis ş.a. (n.tr.)

Asia a puterilor coloniale, migraţii umane fără precedent din cauza captivităţii, deportărilor, expulzărilor de minorităţi, pentru a nu mai vorbi de fluxul şi refluxul unor imense armate şi al populaţiilor care se refugiază la apropierea lor. Niciuna clin aceste revoluţii statistice nu atinge totuşi, nici pe departe, importanţa decisivă a descoperirii care conferă omului, de pe o zi pe pe alta, cheia unei puteri de distrugere şi de creaţie practic nelimitată. Puterea celor două bombe, de la Hiroshima şi Nagasaki [4], atinge două treimi din totalul bombelor aruncate asupra Germianiei pe toată durata celui de-al doilea război mondial. Nu este totuşi decât un modest început. Prima bombă cu hidrogen, aceea de la Eniwetok, din 1952, depăşeşte trei megatone, altfel spus, de două sute de ori cit cea de la Hiroshima. în 1965, Uniunea Sovietică a experimentat o bombă de 60 de megatone. in douăzeci de ani, aşa cum a remarcat Jules Moch, obiectivul bombardierului a trecut de la punctul geografic la localitate, de la localitate la regiune, de la o provincie la un stat întreg In acelaşi timp, savanţii au disciplinat atomul, au inventat submarine capabile să rămână în stare de submersiune consumând doar câteva grame de uraniu, au creat centrale atomo-electrice, au deschis perspectivele unei soluţionări a problemei energiei pentru ţările lipsite de orice resurse naturale in acest domeniu. Mâine, poate, vor ajunge să domesticească forţa eliberată nu numai prin fisiunea atomilor, dar şi prin fuziunea lor, reînnoind intru salvarea oamenilor acest

4 * Dramatismul zilelor care au urmat celor două bombardamente atomice, şi mai ales al nopţii de 14 spre 15 august, care a premers hotărîrii de capitulare luate de împăratul Hirohito, este bine surprins în lucrarea Ziua cea mai lungă a Japoniei, Editura Politică, Bucureşti, 1974 (realizată de un grup de cercetători japonezi membri ai Societăţii japoneze de cercetări asupra războiului din Paci fie), (n.tr.)

Puterea bombelor atomice aruncate la Hiroshima („Little Boy") si Nagasaki („Fat Man"), numite uneori în literatura de specialitate „grenade atomice", A fost de 13 şi, respectiv, 20 kilo- tone. (n.tr.)

miracol solar a cărui sinteză n-au reuşit-o până în prezent decât pentru anularea lor.

în seara Hiroshimei, în timp ce japonezii îşi mai puneau încă întrebări cu privire la misterioasa ciupercă ce tocmai distrusese, în câteva secunde, un oraş de 350 000 de locuitori *, americanii erau singurii care deţineau noua armă. în discursul său de la 9 august 1945, Truman se va exprima orgolios. *Putem să ne spunem* - va declara el - *că ieşim din acest război drept cea mai puternică naţiune a lumii*, *naţiunea cea mai puternică*, *poate*, *a întregii Istorii*. *5*

Atitudinea sa faţă de U.R.S.S. se va modifica imediat. Avea nevoie de aceasta pentru a-i veni de hac Japoniei.

U.R.S.S. va deveni un creditor incomod faţă de care se vor depune strădanii pentru a-i reduce la maximum pretenţiile. Ea dispunea de o asemenea putere militară incit, potrivit consilierilor militari ai lui Roosevelt - care se temeau să vadă Amata roşie rostogolindu-se pină la Rin -, aceasta urma să domine în mod necesar Europa, ceea ce implica identificarea unei înţelegeri cu ea in măsura posibilului. Dar ce contau acele milioane de combatanţi de prim rang din moment ce erai în posesia a câtorva bombe care ar fi permis să le îngenunchezi guvernul? Truman nu va fi nicio clipă tentat să urmeze sfaturile celor care îl vor îndemna să utilizeze monopolul atomic american pentru a-i obliga pe ruşi să se replieze in cadrul frontierelor lor. Dar acest monopol îi va furniza *umbrela* la adăpostul căreia el va putea practica, fără prea multe riscuri, o politică de rezistenţă hotărâtă faţă de îmiintarea comunismului dincolo de *cortina de fier*, aşa cum se stabilise de-a latul Europei în momentul capitulării Germaniei. Fără bombă, este dificil să-ţi imaginezi cum ar fi rezistat ţările Europei occidentale contagiunii comuniste, cum s-ar fi putut angaja din punct de vedere formal Statele Unite să le protejeze.

La 15 augut 1945, o dată cu sfârşitul războiului cu Japonia, preşedintele va cere tuturor autorităţilor responsabile să ia măsurile necesare pentru a împiedica răspândirea

informaţiilor privind bomba atomică. Era o măsură de conservare, în aşteptarea momentului în care se va decide între cele trei politici care puteau fi luate în considerare pe atunci: să se renunţe la bombă; să se ofere U.R.S.S. un acord privind utilizarea acesteia; să se accepte cursa înarmărilor în domeniul noilor armamente, făcind tot posibilul pentru a menţine avansul Statelor Unite.

Prima formulă, preconizată de către unele mişcări protestante, comporta un mare risc: renunţareea la bombă de către Washington nu garanta că Moscova nu va căuta la rândul ei să o fabrice. Cercetările sovietice trebuie să fi fost deja relativ avansate la vremea Hiroshimei, întrucât Molotov a fost în măsură să anunţe, în aoiembrie 1947, că U.R.S.S. deţinea secretul^ fisiuni^)Mulţi oameni politici vor crede că el blufa. Dar jJfeşedintele Truman msuşi va face cunoscut lumii, la 23 septembrie 1949, că ruşii tocmai experimentaseră o bombă atomică. Trecuse o bună bucată de vreme de cind avioanele americane şi britanice examinau straturile înalte ale atmosferei pentru a identifica eventualele urme de radioactivitate, revelatorii pentru exploziile sovietice.

Preşedintele şi colaboratorii săi aveau in acelaşi timp o prea înaltă conştiinţă a responsabilităţii lor istorice pentru a nu explora, înainte de a se resemna în faţa cursei înarmărilor nucleare, şansele uni acord cu Kremlinul. Acest acord putea el însuşi să îmbrace forme foarte diferite; o dezbatere foarte vie se va angaja în acest sens în sinul guvernului, care-i va consacra la 21 septembrie o şedinţă decisivă. Stimson, care îşi păstrase postul de m; nistru de război în administraţia Truman, ii adresase acestuia, cu câteva zile, înainte, o dată cu demisia sa, ur. memorandum insistând asupra necesităţii de a propune ruşilor o *asociere* (*partnership*) *pe baza unei cooperări*. El sugera ca în ceea ce îi priveşte pe cei Trei Mari, aceştia să oprească producţia de bombe şi să se angajeze să nu le folosească decit de comun acord pe acelea care puteaţi, să existe şi care

urmau să fie puse sub lacăt. El preconiza, în fine, schimbul de informaţii privind progresele în utilizarea paşnică a energiei atomice (i.

Majoritatea membrilor guvernului vor susţine punctul său de vedere, căruia i se vor opune cu vehemenţă secretarul de stat pentru finanţe, Fred Vinson, ministrul marinei, Forrestal, şi alţi câţiva care aveau să joace un rol important mai târziu în cruciada *maccarthystă*. La 3 octombrie, Truman propunea, într-un mesaj adresat Congresului, *să se înceapă mai întâi tratative cil partenerii noştri în această descoperire*, *Marea Britanie şi Canada*, *după aceea cu alte naţiuni*, *pentru a încerca să ajungem*, *la o înţelegere privind condiţiile care vor permite cooperării să înlocuiască rivalitatea în domeniul energiei nucleare*. El cerea, în acelaşi timp, crearea unei *Comisii a energiei atomice* - ui cărei membri îi va numi cu acordul Senatului - şi care avea să primească puteri extrem de largi pentru a controla şi eventual pentru a-şi asuma tot ceea ce avea legătură cu această nouă sursă de energie 7.

Convorbirile cu Attlee şi cu primul ministru canadian, Mackenzie King, se vor deschide la 10 noiembrie la Washington. Patru zile mai târziu, fără să se fi manifestat divergenţe serioase, va fi dată publicităţii o lungă declaraţie comună.

Cei Trei se îndoiau că difuzarea de informaţii tehnice privind aplicaţiile practice ale energiei nucleare - înainte de a exista posibilitatea de a pune la punct garanţii *efective*, *reciproce şi executorii*, *acceptabile pentru toate naţiunile* - *ar contribui in mod real la o soluţionare constructivă a problemei*. Ei considerau mai curând că aceasta ar avea un *efect opus*. Se arătau desigur gata *sa comunice celorlalţi membri ai Naţiunilor Unite şi pe bază de reciprocitate informaţii detaliate privind aplicarea practică a energiei atomice în industrie*, dar numai *din momentul în care se va dovedi posibilă găsirea de mijloace de protecţie eficace şi efective împotriva utilizării sale în scopuri distructive*. Or, ei

admiteau în acelaşi document că *niciun sistem de garanţii nu ar fi in măsură prin el însuşi să asigure o protecţie eficace contra producerii de arme atomice de către o naţiune hotărâtă să comită o agresiune* 8. Stângăcie fără îndoială involuntară, dar care arăta în mod clar că posibilitatea de a comunica asemenea informaţii ruşilor era o simplă figură de stil. Este eea ce Henry Wallace [5], predecesor la vicepreşedenţie a lui Harry Truman - căruia îi va deveni secretar de stat pentru comerţ - numise *calea amărăciunii* în cursul şedinţei din 21 decembrie a guvernului, cânld va fi înfrâmtă definitiv linia politicii de generozitate şi încredere preconizată de Stimson

Nimeni nu ar putea afirma că lucrurile ar fi avut o altă evoluţie dacă, in 1945, America, in ioc să păstreze cu gelozie pentru ea secretele militare germane ale morţii şi prosperităţii, le-ar fi transmis Rusiei. Dar este foarte evident că acest refuz de a le împărtăşi ruşilor aceste secrete nu putea decât să încurajeze, dincolo de *cortina de fier*, pe cei care ideologia ii îndemna deja să creadă in caracterul ireconciliabil al celor două sisteme, capitali-,! şi comunist, şi în fatalitatea unei încercări de forţă. Contrastul era frapant intre patria,.socialismului - care ieşea din furtună cu 17 milioane de morţi cu regiuni întregi distruse, cu o producţie industrială care scăzuse cu 42% - şi Statele Unite, ale căror pierderi nu dopă şeau O,2% din populaţie. In patru ani de război, producţia industrială a acestora din urmă şi venitul lor naţio nai crescuseră mai mult decât dublu. Astfel că numărul familiilor ale căror resurse anuale erau inferioare cifrei de 2 000 de dolari scăzuse de la 75 la 25%. Ar fi trebuit in mod sigur să se aştepte încă un număr de ani pentru ca ştiinţa utilizărilor paşnice în domeniul energiei atomice să facă progrese suficiente pentru a ajuta de o manieră substanţială la ridicarea economiei ruse. Dar oferta unei cooperări fără gânduri ascunse, deschizind pentru

5 Henry Wallace (1888-1965) - A fost vicepreşedinte al S.U.A. între 1941-1945. (n.tr.)

viitor bogate perspective, ar fi creat un şoc psihologic de natură să înlăture prejudecăţile.

Washingtonul va refuza până şi cea mai mică asistenţă tehnică, chiar în momentul în care sfârşitul războiului confirma încetarea definitivă a legii de împrumut şi de închiriere [6]. Riscul la care s-ar fi expus comundcând oficial sovieticilor o parte a secretelor, pe care *spioni-ideologici* precum fizicienii May, Pontecorvo şi Fuchs le transmiseră, de altfel, încă din primăvara anului 1945 şi care trebuiau oricum să devină de domeniul public, ar fi fost el oare mai mare decât cel pe care îl implica refuzul de a veni în ajutorul aliatului care dusese fără îndoială greul războiului?

Publicind la 16 august 1945, pentru a justifica importanţa creditelor, raportul Smyth asupra punerii la punct a bombei atomice, autorităţile americane puseseră deja în circulaţie, nu fără imprudenţă, multe informaţii de care ruşii aveau să profite; acest document enumera astfel procedeele studiate care, la verificare, au apărut prea oneroase sau impracticabile. Savanţii sovietici au putut astfel să economisească o mulţime de timp, de inteligenţă şi de credite, lăsându-le deoparte. N-ar fi trebuit oare ca Truman să meargă mai departe şi să propună lumii în ruină un vast program de cooperare pentru utilizarea paşnică a energiei atomice? Chiar dacă ruşii nu ar fi apucat mâna întinsă sau dacă ar fi căutat să procedeze la o deturnare în scopuri militare, opinia publică mondială ar fi fost recunoscătoare Americii pentru acest gest de solidaritate, mult mai conform tradiţiei istoriei sale generoase decât mantalei de egoism şi de teamă in care ea avea să-şi în vă lu iască această putere abia născută şi incredibila sa bogăţie.

6 Lend-Lease Act (1941). Preşedintele S.U.A. a fost autorizat să împrumute sau să închirieze arme (material de război) naţiu- rilor a căror apărare în cel de-al doilea război mondial era considerată vitală pentru S.U.A. Valoarea totală a livrărilor făcute potrivit acestei legi se ridică la peste 50 de miliarde de dolari. Programul a luat sfîrşit în 1945. (n.tr.)

Dacă declaraţia anglo-americano-canadiană înlătura orice idee de cooperare între cele trei mari puteri - care, cu numai nouă luni mai devreme, la Ialta, afirmaseră *voinţa lor cotnună de a menţine şi de a întări*, *în condiţiile de pace viitoare*, *unitatea de scop şi de acţiune*, *care făcuse posibilă şi sigură pe timp de război victoria Naţiunilor Unite* 10 - ea nu închidea totuşi uşa, unei soluţionări negociate în cadrul tinerei Organizaţii a Naţiunilor Unite. Dar componenţa acesteia, în ciuda locurilor acordate - pentru a face plăcere lui Stalin - Ucrainei şi Bielorusiei, asigura în acea epocă Statelor Unite o majoritate automată; singurul lucru care o putea pune în discuţie era dreptul de veto acordat celor cinci membri permanenţi ai Consiliului de Securitate. Se putea pune pe bună dreptate, sub semnul îndoielii capacitatea Comisiei pe care Truman, Attlee şi Mackenzie King propuseseră să fie creată sub auspiciile Naţiunilor Unite de a răspunde obiectivelor atribuite de aceştia: *să extindă la nivelul tuturor naţiunilor schimbul de informaţii privind folosirea energiei atomice în scopuri paşnice*; *'să asigure controlul folosirii în scopuri exclusiv paşnice a energici nucleare*; *să asigure eliminarea controlată a armelor' de distrugere în masă* u. O atare comisie avea totuşi să fie creată la 24 ianuarie 1946 printr-un vot unanim al Adunării Generale a O.N.U. îşi va ţine prima sa şedinţă la 14 iunie, în acelaşi an, la New York.

Delegatul Statelor Unite, un financiar septuagenar, care fusese consilier intim al lui Wilson şi al lui Roosevelt, Bernard Baruch, va prezenta în acest cadru un plan care va ajunge să-i poarte numele. în realitate era o simplă redactare a concluziilor la care ajunsese un grup de oameni politici şi de savanţi conduşi de subsecretarul de stat Dean Achcson şi de către David Lilienthal, preşedinte al lui Tennessee Valley Authority (T.V.A.) al căinai succes in fruntea acestui organism va justifica in curind preluarea conducerii Comisiei americane pentru energia atomică,.

Inspiraţia planului Baruch era extrem de curajoasă. Pentru prima oară în istorie, un guvern sugera ca stăpânirea unei surse esenţiale de putere industrială şi militară să iasă de sub suveranitatea naţională. Era vorba, în consecinţă, de nimic mai puţin decât de a remite unui organism internaţional *autoritatea pentru dezvoltarea ato- 'Viică*, proprietatea minelor de uraniu şi de thoriu, conducerea uzinelor de transformare care trebuiau să fie repartizate în mod echitabil pe întreaga suprafaţă a Planetei. Scopul acestei ultime propuneri era de a evita ca o ţară, luind in stăpânire instalaţiile nucleare aflate pe propriul său teritoriu, să-şi asigure un avantaj strategic decisiv. Un corp internaţional de control urma să vegheze ca nimeni să nu se angajeze în mod clandestin pe calea fabricării bombelor. Planul prevedea, în plus, pedepsirea *imediată*, *promptă şi sigură* a tuturor infracţiunilor. Odată pus în parctică un sistem eficace de control şi de sancţionare a încălcărilor, care urmau să fie considerate drept *crime internaţionale*, producţia bombelor ar fi fost oprită, iar cele existente ar fi fost încredinţate Autorităţii internaţionale în acelaşi timp cu orice informaţie disponibilă privind metodele de utilizare a energiei atomice. Erau avute în vedere diverse etape tranzitorii înainte de aplicarea integrală a planului, ceea ce presupunea pentru Statele Unite, potrivit înşişi termenilor folosiţi de Bernard Baruch, o *garanţie de securitate*, nu numai împotriva *delincvenţilor atomici*, ci şi împotriva oricui ar utiliza ilegal (sic!) armele bacteorologice, biologice, chimice şi, poate, de ce nu, *contra războiului însuşi V1*.

Din punct de vedere tehnic, proiectul nu părea la acea dată irealizabil: structurile şi metodele avute în vedere erau în bună măsură inspirate din reuşita înregistrată dc Tennessee Valley Authority, demers revoluţionar într-o ţară în care libera iniţiativă este o adevărată do'-mă. într-adevăr, ea asociase în timp de război puterea publică cu iniţiativa privată; întrucât se aprecia, pe de altă parte - absolut nefondat -, că uraniul şi thoriul smt metale extrem de rare,

nu părea deosebit de dificil să se inventarieze şi să se supravegheze zăcămintele si stocurile.

Din punct de vedere politic, nimeni nu subaprecia obstacolele. Dar protagoniştii planului Baruch, printre care mulţi savanţi cosmopoliţi, care dobândiseră conştiinţă politică o dată cu apariţia monstrului atomic, erau absolut convinşi că acesta făcea pe deplin anacronice rivalităţile tradiţionale între state şi ideologii nelăsând umanităţii altă alegere decât a se uni sau a pieri.

Einstein, în ceea ce îl priveşte, afirma fără înconjur că nu exista o altă soluţie decât un guvern mondial. Ideile sale, care s-au bucurat de un mare ecou in cercurile ştiinţifice şi intelectuale, vor avea însă un răsunet mai mic în rândurile marelui public. Va trebui ca un actoraş american, Garry Davis, să-şi rupă paşaportul şi să se proclame *cetăţean al lumii* pentru ca o parte a opiniei publice, mai ales în Anglia, Germania, Franţă şi Japonia, să descopere *mondialismul*.[7].

Raportul Acheson-Lilienthal, pe care se baza planul Baruch, fusese publicat încă din luna martie; ruşii avuseseră deci la dispoziţie mai multe luni pentru a-l studia şi a-şi defini poziţia. Aceasta nici n-ar fi putut să fir în politica nucleară a Statelor Unite, oricare ar fi fost natura organismului însărcinat să o definească şi să o dirijeze.. j

Legea Mac Mahon dădea Comisiei pentru energia atomică, pe plan naţional, responsabilităţi de conducere şi de proprietate comparabile celor pe care planul Baruch ' le

7

Mondialismul - Concepţie politică cosmopolită care preconizează realizarea integrării politice a tuturor ţărilor şi popoarelor lumii într-o comunitate umană unică (federaţia popoarelor), dreptul internaţional urmînd să fie înlocuit, în acest caz, cu dreptul mondial, în egală măsură obligatoriu pentru toţi oamenii, pentru toate instituţiile, pentru toate organizaţiile internaţionale, guvernamentale şi neguvernamentale, pentru toate statele. Mondialismul este profesat, în particular, în cadrul „Mişcării pentru un Guvern Federal Mondial" (fonflată în 1947). (n.tr.)

încredinţa, pe plan mondial, autorităţii internaţionale, a cărei creare o prevedea.

în plus, ea stabilea un secret riguros in jurul procedeelor de fabricare a bombelor. Pentru dezvăluirea acestor procedee unei puteri străine se prevedea, chiar în timp de pace, pedeapsa cu moartea. în virtutea acestei legislaţii, în 1953 au fost trimişi pe scaunul electric un mic inginer comunist din New York, Julius Ilosenberg, şi soţia sa, Ethel, acuzaţi de către fratele acesteia, David Greenglass, de a fi livrat informaţii în domeniul energiei atomice U.R.S.S., pe vremea când aceasta era aliata Americii. Drept recompensă pentru mărturia sa, Greenglass - a cărui trădare a fost dovedită - şi-a văzut salvată viaţa. în cazul în care ar fi recunoscut, soţii Rosenberg ar fi rămas în viaţă. Au preferat să moară, clamându-şi nevinovăţia, victime ale războiului rece, pentru acelaşi motiv ca şi morţii din Coreea şi cei de la Budapesta. Procurorul avea să spună, cu ocazia procesului lor, care n-a putut stabili de o manieră sigură vinovăţia acestora, că era vorba de un *sub-produs necesar al erei atomice*... *v'*

Prima putere care avea să resimtă efectele secretului american va fi Marea Britanie. Pe toată durata războiului, ea participase, la fel ca şi Canada, la cercetările atomice americane. în cartea pe care a consacrat-o punerii la punct a bombei, proces a cărui conducere i-a revenit, generalul american Groves scria că *fără interesul activ şi continuu al britanicilor nu ar fi existat*, *probabil*, *o bombă atomică care să poată fi aruncată asiipra Hiroshimei*[8].

8 m ai negativă. Ea va lua forma unui proiect de tratat, depus de Andrei Gromîko, la 19 august 1946, vizind interzicerea folosirii energiei atomice în scopuri militare şi distrugerea bombelor existente. încălcările urmau să fie pedepsite de fiecare stat... pe propriul său teritoriu, conform unei legislaţii adecvate, adoptate în decurs de şase luni de la intrarea în vigoare a tratatului i:;. Era prea de tot să le ceri americanilor - chiar să-i şi inviţi - să renunţe la bombele lor, fără a le da, în schimb, cel mai mic drept de inspecţie pe teritoriul sovietic.

Cu ocazia vizitei lor la Washington, în noiembrie 1945, Attlee şi Mackenzie King* semnaseră cu Truman un scurt memorandum, exprimindu-şi intenţia de a continua o *strinsă şi deplină cooperare* în domeniu) energiei nucleare şi de a menţine organismele mixte existente, cu riscul de a modifica forma l(i. Legea^Mac Mahon punea capăt cu brutalitate acestei colaboriiri[9] pe baza de încredere. în van şi-a multiplicat Attlee demersurile - înainte de adoptarea acesteia - pentru a obţine acea organizare care să permită

îi vor trebui încă doi ani Comisiei pentru energie atomică a O.N.U. ca să constate oficial eşecul misiunii sale. Dar a doua zi după demersul lui Gromîko, acesta era evident. Pentru ca lucrurile să fi avut o altă evoluţie, ar fi trebuit ca

U.R.S.S. să fie foarte diferită de ceea ce era in realitate. Ca ea să accepte să delege o parte a suveranităţii sale - şi nu cea mai mică - unui organism supranaţional, indiscutabil dominat la acea epocă de către puterile capitaliste. Ca ea să- deschidă teritoriul său unor echipe de controlori străini, autorizaţi să-şi vîre practic nasul pretutindeni. Puţine state totalitare, mai ales atunci cînd se simţeau expuse ostilităţii restului lumii, ar fi fost dispuse să lase astfel să circule pe teritoriul lor profesionişti curioşi.

La numai cîteva zile după respingerea planului Ba- rueh, Truman semna legea Mac Mahon, în vigoare şi astăzi, care încredinţează unei comisii civile controlul energiei atomice pe teritoriul Statelor Unite. Pînă în ultima clipă, armata - sprijinită de către senatorul Van- denberg şi de largi cercuri ale opiniei publice - a . încercat să obţină pentru ea însăşi acest privilegiu. Majoritatea savanţilor au militat, din contră, pentru a asigura prevalenţa puterii civile, gîndind că era singurul mijloc de a da cercetărilor o orientare prioritar paşnică. Succesul lor avea, cu toate acestea, să piardă o parte din semnificaţie, datorită momentului în care a intervenit, într-o perioadă de tensiune crescîndă între Est şi Vest, considerentele strategice aveau în mod fatal să se impună

9 La 26 iulie 1945 s-a format un guvern laburist condus de Clement Richard Attlee, care rămîne în funcţie pînă la 26 octombrie 1951. Winston Churchill revine la putere, ocupînd postul de prim-ministru, între 27 octomUrie 1951 - 5 aprilie 1955. (n.trj

ţării sale să se doteze cu o industrie nucleară şi cu armament nuclear; Gasa Albă nu s-a lăsat înduplecată.

Un tânăr fizician britanic. Alian Nun May. tocmai fusese arestat ca urmare a dezvăluirilor făcute de către un secretar al' ambasadei sovietice la Ottawâ, Guzenko, trecut în tabăra occidentalilor. A recunoscut cu uşurinţă că le furnizase ruşilor detalii foarte importante privind fabricarea bombei, de care luase cunoştinţă pe când lucrase la Los Alamos cu echipa lui Oppenheimer. Fără ca să-i treacă cuiva prin gând să-i bănuiască, la vremea aceea, pe nişte savanţi celebri precum Fuchs şi Pontecorvo, se va afla de îndată că May avea complici. Destul penfcru ca americanii să refuze să mai împartă pe viitor secretele lor cu Londra. Se va dovedi că atitudinea lor era îndreptăţită, când vor afla mult mai târziu că anumiţi conducători britanici cunoşteau apartenenţa lui Fuchs la partidul comunist şi neglijaseră să-i informeze în acest sens.

Niciun moment englezii nu se vor gândi că ţara lor s-ar putea lipsi de un armament atomic propriu şi că se vor bizui, în viitor, în totalitate, pe Statele Unite. Rănit în amorul propriu, de atitudinea unei ţări pe care Regatul Unit o ajutase din plin să-şi procure bomba, guvernul laburist îşi va asigura, printr-o lege din noiembrie 1946, puteri depline în materie de energie nucleară. Şase ani mai târziu, prima bombă atomică engleză era experimentată cu succes la Montebello, în Australia.

Această voinţă de a asigura cu orice preţ supravieţuirea naţională se explică înainte de toate, evident, prin amintirea verii anului 1940, când Marea Britanie s-a găsit absolut singură în faţa lui Hitler. Aceeaşi amintire explică faptul că, în ciuda decepţiilor sale în domeniul colaborării nucleare, ea se va decide să facă bloc, în orice împrejurare, cu Statele Unite. în ajunul debarcării în Normandia, Churchill îl avertizase pe de Gaulle. ir. cuvinte citate adesea: *Trebuie să ştiţi că, de fiecare dată cind va trebui să alegem între Europa şi Marea cca mare, vom alege Marea*

cea mare l7. în timp ce de Gaulle însuşi şi primii conducători ai celei de a ÎV-a Republici îşi vor manifesta la vremea respectivă voinţa de a asigura în mod prioritar independenţa Franţei in raport cu toţi aliaţii săi, clin Est şi din Vest, Attlee îşi va dovedi hotăj irea de a menţine în orice împrejurare relaţii strânse cu Washingtonul. Dar, printr-un curios paradox, rolurile s-au inversat. Jucător de pocher, un bătăios, Truman - care îi va scrie la 5 ianuarie 1946 secretarului de stat James Byrnes pentru a-i spune că *i-am răsfăţat destul pe sovietici* l!< - a succedat lui Roosevelt, totdeauna grijuliu să-l liniştească pe un Stalin pentru care încerca o stranie atracţie.

. La Londra, conciliantul Attlee a luat locul unui înveterat adversar al comunismului *. Va reveni totuşi lui | Churchill - nu desigur, orice s-ar fi spus, lovitura de * începere a războiului rece - constatarea pentru istorie, în limbajul său de vizionar romantic, a gravei deteriorări a relaţiilor între învingătorii Reich-ului.

Totul îl obosea. Pentru temperamentul său clocotitor pacea era deja certitudinea plictiselii. Concedierea pe care alegătorii britanici i-o aduseseră la cunoştinţă în plină conferinţă de la Potsdam îi adăugase o imensă amărăciune. *Poate că tot răul este spre bine* i-a spus lady Churchill aflând vestea la micul dejun. *Pentru moment binele ăsta nu prea se vede*,n, i-a replicat primul ministru, care se identificase într-atit cu Anglia incit işi luase chipul lui John Bull[10] Ce putea să facă el in acest mediocru paradis laburist? Cum să se mulţumească el cu rolul de lider al

John Bull - Personaj creat de către J. Arbuthnot pentru a indica poporul englez în pamfletele satirice (Povestea lui John Bull, 1712). Popularizat de către ziarul umoristic „The Punch", el va deveni personificarea poporului englez, (n.tr.)

opoziţiei, având de-a fade cu un om onorabil şi competent desigur, dar atit de şters, despre care avea să spună într-o zi de răutăţi: *Un taxi* (¡*ol se opreşte în Downing Street*. *Din el coboară un bărbat*: *c Attlee*! *20*

Vegetase timp de şase luni între furie şi descurajare, respingând toate sugestiile, refuzând să fie plimbat de-a lungul şi de-a latul lumii ca personajul de muzeu care devenise involuntar. Odată venită iarna, medicul şi prietenul său de totdeauna, lordul Moran, ya reuşi să-! convingă să-şi facă un concediu adevărat într-o zonă caldă. Un canadian bogat i-a oferit ospitalitate în vila sa din Florida. Va accepta invitaţia; în aceeaşi zi, un comunicat al Casei Albe anunţa că el va profita de această călătorie pentru a pronunţa la Westminster 'College de la Fulton, în Missouri, unde preşedintele Truman îşi făcuse studiile, un amplu discurs asupra relaţiilor internaţionale.

Va rămâne la Miami două săptămâni. De aici se va duce în Cuba, care îi era de două ori dragă: acolo primise botezul focului, în 1895- de partea spaniolă -, şi de acolo îşi primea, în ambalaje speciale, marcate cu numele său, legendarele sale trabuce: „Romeo şi Julieta” bineînţeles. Eroul shakespearean - după cum se şi dorea - nici nu putea fuma altceva.

Primirea care i s-a făcut la Havana îi va arăta că prestigiul său internaţional nu suferise din cauza eşecului său electoral. Fidel Castro nu era la acea dată decit un puşti.

Fulton îi va rezerva, la 5 martie, o primire şi mai entuziastă. Acest orăşel, care îşi trage numele de la cel mai ilustru fiu al său, inventatorul navei cu aburi, nu are mai mult de zece mii de locuitori. Aveau să fie de patru ori mai mulţi în acea zi, veniţi în campusul universitar din toate colţurile ţării ca să asculte discursul retransmis din amfiteatru prin nenumărate difuzoare.

De la primele cuvinte se va şti că Churchill nu se va mulţumi cu banalităţi... *Se iveşte acum o ocazie clara şi minunată pentru cele două ţări ale noastre* - va exclama el.

A o respinge sau a nu profita de ea ne-ar face să ne expunem, timp îndelungat, reproşurilor posterităţii... *Epoca de piatră ar putea să revină pe aripile strălucitoare ale ştiinţei*... *Luaţi seama, v-o spun*: *timpul s-ar putea să fie scurt*...

De la Stettin la Triest, a continuat el, o *cortină de fier a căzut asupra continentului*. A prezentat în continuare regimurile pe care U.R.S.S. le impusese cu forţa în spatele acestei cortine şi tentativele ei de a-şi extinde legea dincolo de aceasta. *Din ceea ce am văzut la prietenii noştri ruşi în timpul războiului* - a mai spus el - *sint convins că nu există nimic care să fie atit de admirat de către ei ca forţa şi că nimic nu respectă mai puţin decât slăbiciunea militară*; concluzia: *ar trebui ca popoarele de limbă engleză să se unească de urgenţă pentru a înlătura orice ambiţie sau aventura-l*.

Guvernul britanic va grăbi să precizeze că nu dăduse niciun mandat fostului prim-ministru să se exprime în modul acesta. Departamentul de Stat american va face la fel. Dar preşedintele Truman se deranjase perisonal pentru a-l asculta pe Churchill. Cu trei săptămâni în urmă îl primise pentru o lungă convorbire la Casa Albă. Întreaga presă americană avea să afirme că reflectaseră împreună asupra conţinutului discursului.

Stalin nu se va lăsa stinjenit de subtilităţi de protocol. Un interviu acordat ziarului „Pravda” 5 ii oferă ocazia, opt zile mai târziu, să răspundă pe acelaşi ton celui c\.re, înainte de a fi fost aliatul său contra lui Hitler, militase, în 1918-1919, pentru intervenţia în Rusia şi pentrt Înţelegerea cu Germania împotriva comunismului care se năştea.

Nu ştiu - a spus el, după ce l-a acuzat, într-o ciudată ordine descrescătoare, de *calomnie*, *lipsă de curtoazie şi de tact* - dacă el şi prietenii lui *vor mai reuşi să orga zizeze după cel de-al doilea război mondial o nouă campanie armată contra Europei răsăfitene*; *dar, dacă vor face aşa ceva - ceea ce este puţin probabil, intruch milioane de oameni veghează*

asupra păcii - *se poete afirma cu încredere că vor fi zdrobiţi exact cum s-a întimplat în urmă cu 26 de ani* --.

Până la moartea lui Stalin, şapte ani mai târziu, tonul polemicii nu va înceta să crească, cortina dc fier să se îngroaşe, incidentele şi dramele să se înmulţească. Lumea va trece în mai multe rânduri la un pas de război. Încă din primăvara anului 194ti, criza Iranului va furniza un prim exemplu al acestor înfruntări „pe marginea prăpastiei” - în engleză *brinkmanship* - care vor puncta de atunci încolo marile capitole ale războiului rece şi pe care Truman, atâta timp cit va dispune de monopolul atomic, îl va conduce cu un extraordinar sânge rece.

Bibliografie şi note

1. Textul integral al apelului în Robert.7UNGK, *Plus clairc que miile soleils*, Paris, Arthaud, 1958, p. 301 şi urm.

2. Antonina VALLENTIN, *Le drame d'Âlbert Einstein*, Paris, Pion, 1954, p. 252.

3. „Le Monde” din 11 august 1945.

4. Jules MOCH, *En retard d'un* - *paie*, Paris, Robort Luffont 1958, p. 14.

5. „Le Monde” din li august 1945.

6. Textul memorandumului in STIMSO.M et Mc C.eor«»e 3UNDY, *Eaut-il reeomrneneer la* (*juerre*?, Paris, L'Elan, p. 437.

7. TIâUMAN, *op*. *cit*., tom I, voi. 2, p. 250. 8 *Ibid*., p. 261-263.

9. *Ibid*., p. 243.

10. STETTINIU.S, *op*. *cit*., p. 310. 1! TRUMAN, *op*. *cit*., tom 1, voi. 2, p. 263.

12. FLEMING, *op*. *cit*., p. 372.

13. *Keesinţi's* 8685 A.

14. Claude JULIEN, în *l.e Chant intcrrompu*, Paris Gallîmnivl, 1955, p. 22.

15. Leslie GROVES, *Note il Can Re Told*, London, Deutsch, 3953.

16. TRUMAN, *op*. *cit*., tom I, voi. 2, p. 263.

17. DE GAULLE, *op. cit.*, tom II, p. 224.
18. TRUMAN, *op. cit.*, tom I, voi. 2, u. 274. 13. THUM AN, *op*, *cit.*, tom 1, voi. 2, p. 274.
20. CHA.STENET, *op. cit.*, p. 195.
21. *Kcesiny'x* 7770 A.
22. *Ibid.*, 7793 A.

- - BARAJ LA SUD

Politica rusă reprezintă o-încercare permanentă de a impune guvernelor apatice şi slabe; *in faţa unei rezistenţe energice*, *ea* cedează *insă*, *aşteptând ocazia de a acţiona din nou*.

PALMF.RSTON (*Scrisoare către Clarcndon*, mai 1853)

înaintarea Armatei roşii in Europa răsăriteană, ca reacţie la agresiunea hitleristă, satisfăcea la Vest unul din obiectivele tradiţionale ale diplomaţiei ruse: crearea unei zone militare de protecţie. Ea adăuga acesteia un alt avantaj, şi anume acela de a interpune un zid de nepătruns între populaţia sovietică - condamnată pentru încă mult timp, după patru ani de devastări, la condiţii de viaţă mizerabile - şi tentaţiile bunăstării şi libertăţii capitaliste. Dar frontiera de sud a U.R.S.S. rămânea descoperită. Dat fiind petrolul din 'Caucaz, zona era un adevărat călcâi al lui Ahile pentru U.R.S.S. *Beria şi alţii mi-au spus că sabotori şi chiar un om cu o cutie de chibrituri ar putea să ne cauzeze acolo serioase pagube* \ va declara Stalin ambasadorului american Bedell Smith, cu ocazia sosirii acestuia la Moscova, in aprilie 1946. La un om atât de neîncrezător, obsedat de ideea că într-o zi *imperialiştii* vor căuta să-l răstoarne de la putere, cuvintele erau în mod sigur sincere. El avea totuşi şi alte ambiţii: accesul la Mediterana, pe care Parisul şi Londra i-l promiseseră cândva lui Nicolae al II-lea, ca preţ al intrării sale în război, şi pe care Molotov îl ceruse în zadar lui Hitler, la Berlin, în 1940; drumul spre Indii, obiectiv mai vechi al poftelor nemăsurate ale ţarilor; petrolul din nordul Iranului, atit de necesar unei ţări a cărei producţie anuală de ţiţei, în momentul capitulării Reich-ului,

căzuse la 5 milioane de tone şi care greşise luârtd în serios nenumăratele declaraţii ale Aliaţilor, făcute de-a lungul războiului, în legătură cu necesitatea unei repartizări echitabile a materiilor prime; Africa de Nord, chiar, unde căuta să pună piciorul, solicitând un mandat asupra Tripolitaniei în momentul împărţirii moştenirii Italiei fasciste.

în cele din urmă, el nu va obţine nimic. Condiţiile în care Kremlinul tocmai îşi impusese legea sa in Polonia şi în Balcani au creat occidentalilor o stare de spirit despre care nu s-ar putea spune că-i predispunea la o primire receptivă a unor asemenea revendicări. Pentru a obţine satisfacţie, Stalin nu putea deci conta decât pe şiretenie sau pe forţă. Or, monopolul atomic american limita extrem de mult libertatea sa de acţiune, impunându-i să sr replieze imediat ee avea să intâlneaseă o rezistenţă cât de cit mai hotărâtă. De altfel, el învăţase de la Lenin că acela care nu ştie decât să avanseze, care n-a învăţat să dea înapoi in anumite condiţii dificile, acela nu va sfârşi războiul in mod victorios -.

Afacerea Azerbaidjanului urma să ofere o primă ilustrare a regulii. Din 1810, această provincie cu nume barbar, bogată în petrol, populată de alogeni vorbind un grai înrudit cu turca, era împărţită intre Pers ia şi Rusia. Aceasta din urmă nu încetase să-şi extindă influenţa. de-a lungul întregului secol al XlX-lea, de o parte şi de alta a Mării Caspice. Preocupată să protejeze Indii le, Anglia s-a străduit cât a putut de mult să oprească această expansiune. Cu atât mai mult cu cit, in 1901, /; *nglo-Persian Oii Company* începea să pună bazele formidabilului său imperiu. Dar, în 1907, necesitatea de a fiice front comun împotriva Germaniei a determinat Londra să încheie cu Sankt Petersburg un acord cure împărţea ţara în zone de influenţă. Rusia s-a grăbit să transforme într-un adevărat protectorat ceea ce îi revenise din acesta.

A doua zi după revoluţia din Octombrie, Sovietele vor denunţa tratatul din 1907 ca fiind contrar principiului liberei

determinări a popoarelorProvinciile din Transcaucazia încurajate de Londra, îşi vor proclama independenţa. în 1920, totuşi, menşevicii vor fi răsturnaţi de către bolşevici, în Azerbaidjan, iar soldaţii roşii vor intra pe teritoriul persan pentru a alunga ultimele rămăşiţe ale armatelor albe; o efemeră republică comunistă va fi proclamată pe malurile Caspicii.

Propaganda Kremlinului se va dezlănţui contra conducătorilor de la Teheran, vinovaţi, după ea, de a fi aservit complet ţara lor imperialismului britanic, printr-un tratat semnat în 1919. Ea s-a făcut auzită. Câteva luni mai târziu, parlamentul persan - *Majilisul* - refuza să ratifice tratatul. Conducătorul brigăzii de cazaci, Reza Khan, un Atatiirk al Iranului, se va îndrepta spre capitală şi va pune mâna pe putere. Asemenea omologului său turc, el va încheia un pact de prietenie cu Uniunea Sovietică, care va renunţa la orice privilegiu pe pământ persan, dar va obţine recunoaşterea dreptului de a interveni în cazul în care o putere străină ar voi să utilizeze acest teritoriu drept o bază de operaţiuni împotriva ei.

Devenit şah, Reza[11], fondatorul unei dinastii, va redaimperiului vechiul său nume de Iran, pentru a exalta tradiţia bimilenară a patriei lui Cirus [12], încercând în van să se debaraseze de dominaţia invadatoare a lui *Anglo-Persian*, rebotezată *Anglo-Iranian Oii Company*. Să fie oare eşecul acestei încercări cauza care l-a împins să flirteze cu Berlinul? în mod evident, el nu ştia că ţara sa figura în zona de influenţă pe care Hitler avea în vedere să o cedeze lui Stalin, în cazul în care s-ar fi înţeles cu acesta în legătură cu împărţirea lumii.

Prezenţa în Iran, în vara anului 1941, a numeroşi agenţi nazişti [13] îi va furniza în orişice caz lui Stalin şi lui Churchill -

11 La 2/15 noiembrie 1917 Guvernul sovietic adoptă ..De

12p opoarelor la autodeterminare pînă la despărţire, (n.tr.)

13» * Transcaucazia - Partea de sud a Caucazului. (n.tr.)

care întrevedea în această ţară o cale de acces ideal pentru livrările britanice către U.R.S.S. - un excelent pretext de a interveni. Întrucât şahul a refuzat să se descotorosească de aceştia, aşa cum i-o ceruseră, trupele engleze şi ruseşti vor invada imperiul. La 17 septembrie, Teheranul era ocupat şi Reza avea să abdice în favoarea fiului său Mohammed, viitorul soţ al lui Soraya şi apoi al lui Farah Diba. In ianuarie, anul următor, s-a încheiat un tratat între Iran şi cele două puteri, care se angajau să-şi retragă trupele în următoarele 6 luni de după încheierea războiului. Acest angajament a fost reînnoit în 1943 de către cei Trei Mari reuniţi chiar la Teheran.

încă din această perioadă, totuşi, sovieticii îşi vor manifesta clar intenţia de a se stabili durabil în Persia. Urmând vechiul lor obicei, ei au pus două cartuşe pe ţeavă. Pe de o parte, îşi vor pune oamenii lor în fruntea partidului Tudeh, care regrupa tot felul de elemente ostile suveranului detronat, inclusiv rudele Kajarilor pe care acesta îi înlăturase. Pe de altă parte, ei vor încuraja mişcările separatiste, pe kurzi şi pe azeri, cu gândul fie de a anexa U.R.S.S.-ului provinciile din Nord, fie de a slăbi puterea centrală de la Teheran suficient de mult pentru a o plasa la discreţia partidului Tudeh.

în septembrie 1944, un acord între Anglo-Iranian şi Standard Oii, privind prospectarea în comun a noilor zone, va determina Kremlinul să facă un pas înainte. Acesta va cere în mod oficial crearea unei societăţi mixte sovieto-persane, pentru explorarea şi exploatarea eventuală a zăcămintelor petrolifere din regiunea nordică a ţării. O asemenea propunere nu putea, în mod evident, decât să alarmeze companiile petroliere occidentale. Londra nu va avea prea multă bătaie de cap pentru a-i convinge pe conducătorii de la Teheran să refuze această propunere. Aceştia din urmă îi ştiau prea bine pe ruşi ca să nu îşi dea seama că o acceptare antrena acapararea completă de către sovietici a regiunii zâc mintelor petrolifere. Astfel,

parlamentul va adopta, la 3 decembrie, cu cvasiunanimitate de voturi, o lege interzicând orice concesionare către o ţară străină, atâta timp cit va dura ocupaţia, fără acordul său prealabil. Autorul acestui text era doctorul Mosaddiq [14], care îşi va câştiga celebritatea, câţiva ani mai târziu, ca şef al guvernului care va naţionaliza zăcămintele de la Abadan [15].

Stalin va lua în nume de rău acest lucru, denunţind intrigile engleze. La Ialta, el va respinge ca neavenită o sugestie a lui Eden vizând reafirmarea bunelor intenţii ale celor Trei Mari faţă de Iran. La Potsdam, atunci când persanii vor cere imediat după capitularea Rei'ch-ului evacuarea teritoriului naţional, Stalin nu va consimţi la aşa ceva decât în ceea ce priveşte capitala, expediind restul problemei miniştrilor afacerilor străine. Aceştia vor conveni, cu ocazia reuniunii lor de la Londra, din septembrie 1945, că toate trupele străine vor fi evacuate cel mai târziu până la 2 martie 1946, deşi ne putem întreba dacă Molotov avea cea mai mică intenţie de a onora acest angajament. O lună mai devreme, în Azerbaidjanul iranian a fost într-adevăr creat un partid autonomist, a cărui etichetă, *democrat*, nu reuşea să ascundă legăturile sale comuniste; organizaţia Tudeh din această provincie va fuziona curând cu partidul nou creat. Agitaţia se va amplifica în rândul triburilor kurde al căror şef, Moullah Barzani, lupta de 30 de ani pentru recunoaşterea drepturilor conaţionalilor săi, o populaţie indo-europeană islamizjftă, desfăşurată pe un teritoriu

14 Mohammad Mosaddiq (1330-1967) - A deţinut postul de prim-ministru 29 aprilie 1951 - 16 iulie 1952, 22 iulie 1952 - 19 august 1953. (n.tr.)

15 Abadan - Port în Iran, aproape de vărsarea lui Shatt al-Arab în Golful Persic. Cunoscut pentru instalaţiile sale de rafinare a petrolului, (n.tr.)

Mesopotamia - Regiune din Asia, între Tigru şi Eufrat. După perioada sumeriană (3 500-2 000 î.C.), amoriţii (2 000 î.C. - sec. XVI) vor fonda mai multe dinastii, în special la Babilon şi la Assur, oraşe care îşi vor disputa hegemonia sub asirieni

cuprinzând părţi din Irak, Turcia şi Siria, acoperind, oricit ar părea de curios, partea cea mai importantă a zăcămintelor de ţiţei din Mesopotamia *. în noiembrie, la Tabriz, capitala Azerbaidjanului, va izbucni o revoltă. Pichewari, şeful partidului *democrat*, fost ministru al Republicii Sovietice Caspice din 1920, proclama o republică autonomă, ale cărei posturi cheie erau atribuite comuniştilor.

Unui număr de 1200 de soldaţi iranieni, trimişi de guvernul central să restabilească ordinea, trupele ruse le vor interzice dreptul de trecere. Primul ministru, Hakimi îi va sesiza pe cei Trei Mari în legătură cu această problemă şi va cere să se ducă la Moscova, unde miniştrii afacerilor străine urmau să ţină în decembrie una din reuniunile lor periodice. Kremlinul nedând nicio urmare demersului său şi respingând, deopotrivă, o propunere de anchetă tripartită formulată - din dorinţa de conciliere - de către Londra şi de către Washington, Hakimi va demisiona, la 26 ianuarie 1946, nu înainte de a încunoştinţa Consiliul de Securitate al O.N.U. Qawam-ul-Saltaneh va forma noul guvern. Acest septuagenar, care poseda proprietăţi imense în zona de ocupaţie rusă, trecea drept un individ foarte favorabil Moscovei. Va reuşi să-l tragă, de asemenea, pe sfoară pe Stalin - deşi nu se poate şti în ce moment s-a hotărât să facă acest lucru - mai bine decât oricare altul ar fi îndrăznit să se laude că a făcut-o.

La 30 ianuarie, după un viotait schimb de cuvinte, între delegatul iranian şi colegul său sovietic Vâşinski, care va face uz de aceeaşi abilitate şi de aceeaşi rea credinţă în formularea de rechizitorii pe scena internaţională, la fel cum o făcuse cu ocazia marilor procese de la Moscova. Consiliul de Securitate va aproba un proiect de rezoluţie depus de către Ernest Bevin. Ea recomanda negocieri directe între cele două părţi. Qawam va lua deci drumul spre Moscova, procedând - ca o măsură de pregătire a terenului - la epurarea armatei şi a poliţiei de elementele cele mai anglofile. Stalin îi va face cunoscut preţul său:

autonomia Azerbaidjanului şi concesiunea petrolieră. în schimbul acestora, Armata roşie urma să eviicueze provinciile centrale, dar avea să continue să ocupe nordul ţării. Londra va replica anunţând că retragerea soldaţilor săi se va încheia la 2 martie.

La 6 martie, a doua zi după răsunătorul discurs rostit de Churchill la Fulton privind *cortina de fier*, Washingtonul va fac cunoscut că ambasadorul său la Moscova remisese guvernului sovietic o notă, cerându-i să-şi recheme trupele în cel mai scurt timp. Câteva zile se va putea crede că Stalin nu va ţine cont de această punere în gardă făcută la limita politeţii. La 9 martie, într-adevăr, în timp ce Qawam revenise în capitala sa, fără să se fi putut resemna cu acceptarea exigenţelor Kremlinului, unităţi sovietice s-au îndreptat în direcţia Teheranului. La numai şapte luni de la capitularea Japoniei, războiul ameninţa din nou. Pe data de 19 martie Iranul va sesiza pentru a doua oară Consiliul de Securitate, denunţând menţinerea soldaţilor sovietici pe teritoriul său drept un marcat *pericol la adresa păcii*.

întrucât Kremlinul exercitase presiuni asupra lui Qawam pentru a-l determina să renunţe la ideea de a mai înaintea plângere, Statele Unite vor face cunoscut că, în cazul în care acesta va renunţ^, îşi vor asuma ele însele un asemenea demers. Pe data de 20, kurzii din Persia aveau să se revolte la rândul lor şi să instituie la Mehabad o *Republică populară*, care va încheia un pact de alianţă cu autonomiştii din Azerbaidjan. Barzani, făcut peste noapte general, va prelua comanda armatei lor, reechipată cu uniforme sovietice. îl vom regăsi în acţiune în mai multe rânduri, ulterior în Irak. La 27 mar tie, Gromâko, nereuşind să convingă Consiliul de Securitate să-şi decline competenţa sau cel puţin să amine dezbaterea pentru 10 aprilie, va anunţa că U.R.S.S. nu va mai participa la dezbaterile asupra Iranului.

Acest gest provocator n-avea alt obiectiv decât de a salva obrazul guvernului sovietic, care, înţelegând că americanii

vorbeau serios, hotărâse să se arate conciliant. Pe data de 22, Stalin făcuse unei agenţii de presă americane o profesiune de credinţă faţă de Naţiunile Unite. Iar pe 26, ambasadorul său la Teheran îl informase pe Qawam că trupele ruse ar evacua în totalitate ţara înainte de 9 mai, dacă acesta accepta crearea unei societăţi petroliere mixte - 51% din capital pentru U.R.S.S., 49% din capital pentru Iran - şi dacă se înţelegea cu diriguitorii Azerbaidjanului. Primul ministru îşi va da acordul sub rezerva, în ceea ce priveşte primul punct, ca această creare să fie ratificată de către un parlament care urma să fie ales în următoarele 7 luni de după încetarea ocupaţiei străine.

Odată venită vara, la instalaţiile companiei Anglo- Iranian vor izbucni greve, care se vor transforma într-o adevărată răzmeriţă. Bevin nu va pierde ocazia de a atribui responsabilitatea pentru acestea organizaţiei Tudeh şi, implicit, ruşilor, şi de a trimite o brigadă la' Bassorah, pe malul irakian al lui Shatt al-Arab, chiar în faţa giganticei rafinării de la Abadan. La 3 august, Qawam va cere retragerea acestor trupe, va introduce membri ai partidului Tudeh în cabinetul său, va proclama legea marţială la Teheran şi va ordona arestarea a diverse personalităţi, atât anglofile, cât şi prosovietice. Dar triburile din Sud, aţâţate după toate probabilităţile de către agenţi britanici, se vor revolta şi-l vor soma pe primul ministru să se despartă de colaboratorii săi comunişti.

Să fi fost acestea de conivenţă cu vicleanul Qawam? In orice caz, acesta se va grăbi să cedeze. Moscova se va alarma pe loc, cerând ratificarea promptă a acordului în domeniul petrolier. La aceasta, Qawam va răspunde că alegerea unui nou parlament era imposibilă atâta timp cât autorităţile din Azerbaidjan puneau piedici activităţii partidelor politice favorabile guvernului central. Acest argument va avea efect, dar şi mai mult îşi va spune cuvântul ameninţarea voalată a unei intervenţii anglo - americane, limbajul acestora devenind din ce în ce mai

tăios. Când, în cursul iernii, Qawam se va hotărî să-şi trimită trupele pentru a recuceri Azerbaijanul, ruşii - care masaseră importante forţe armate la frontiere şi al căror ambasador înmulţise *avertismentele* la adresa Teheranului - nu vor mişca nici măcar un deget. Separatismul va sucomba în câteva zile. Preşedintele *Prezidiului* Republicii de la Tabriz se va refugia în U.R.S.S., unde avea să-şi găsească curând moartea într-un accident de automobil. Barzani, însoţit de o mie din kurzii săi, îşi va croi, cu arma în mână, un drum spre Rusia, *via* Irak şi Turcia. Va urma o represiune dură. Una din victimele sale va fi sinistrul Beria, omonim al şefului M.V.D. sovietic, însărcinat ca şi acesta cu *securitatea*. El a fost respins de către grănicerii ruşi, când a solicitat azil în patria socialismului.

După acest succes, Qawam va putea să organizeze alegeri. Parlamentul, ales în iulie 1947, se va grăbi să respingă tratatul petrolului, despre care însuşi primul ministru declarase că este necşsar să fie revizuit. Cabinetul va demisiona şi anglofilul Hakimi vă relua puterea, fără ca U.R.S.S., dată gata, să gândească să intervină.

în Turcia, de asemenea, „lk capătul unei încercări de forţă cu o miză mult mai importantă, Kremlinul va trebui în acelaşi moment să se încline. Rivale ereditare, cele două imperii, rus şi otoman, deveniseră totuşi buni prieteni, după transformarea lor în republici, una comunistă, cealaltă laică şi prezidenţială, care scosese comunismul în afara legii. Lenin îl trimisese la Ankara, capitala lui

Kemal [16], pe unul din „locoteneţii” săi, Frunze [17], care exclamase în faţa Marii Adunări Naţionale: *Vocile care au*

16 Mustafa Kemal a deţinut funcţia de preşedinte al Republicii Turcia între 29 octombrie 1923 - 10 noiembrie 1938 (din februarie 1935 Kemal Ataturk - „tatăl turcilor"), (n.tr.)

17 Mihail Vasilievici Frunze (1885-1925) - Militant comunist şi comandant de armată sovietic. Unul din organizatorii Armatei roşii, care, în perioada războiului civil, sub conducerea sa, a înfrînt armatele lui Kolceak şi Vranghel.

împins cindva popoarele noastre la cucerirea Constantinopolidui, a Strivitorilor şi a Anatoliei au fost pentru totdeauna reduse la tăcere 3. Un pact de neagresiune, de arbitraj şi de bună vecinătate a fost încheiat în 1925 la Odessa. Cele două guverne fuseseră principalii beneficiari ai Conferinţei de la Montreux, care, în 1936, a modificat o dată în plus regimul de navigaţie prin Strâmtori. Turcia şi-a văzut restituită sarcina de a asigura securitatea lor, în timp ce U.R.S.S. era autorizată să-şi poată trece prin acestea flota sa de război.

Relaţiile vor începe să se strice o dată cu încheierea pactului Molotov-Ribbentrop. O lună mai târziu, încununând negocieri care durau din primăvară, un tratat anglo-franco-turc de asistenţă mutuală, limitat la Mediterana şi la Balcani, avea să fie încheiat la Ankara. Stalin se va nelinişti. El va obţine din partea generalului Inonii [18], care îi succedase lui Ataturk la preşedinţia Republicii, ca să se precizeze că tratatul nu va avea valabilitate în cazul în care Parisul şi Londra se vor găsi în stare de război cu U.R.S.S. în acelaşi timp, pentru a arăta bunăvoinţa sa faţă de Hitler, Stalin va propune un pact sovieto-turc comportând interdicţia trecerii prin Bosfor şi Dardanele a vaselor de război şi a cargourilor aparţinând ţărilor neriverane Mării Negre. Această pretenţie, dificil de conciliat cu tratatul încheiat cu Marea Britanie şi Franţa, va fi respinsă de către turci şi negocierile vor fi sistate.

Guvernul de la Ankara avea să se cantoneze încă de atunci la o atitudine de strictă neutralitate, mergând până la a susţine, în 1940, că prăbuşirea Franţei făcuse caduc tratatul tripartit. In zadar va încerca Londra să o convingă să intre în război atunci când s-a produs atacul împotriva Greciei şi, apoi, împotriva Iugoslaviei. O dată ce teritoriul său va fi invadat de către Wehrmacht, va veni rândul U.R.S.S. să solicite intervenţia turcă. Dar insistenţa Uniunii

18 Ismet In6nii a ocupat fotoliul prezidenţial între 10 noiembrie 1938 - 14 mai 1950. (n.tr.)

Sovietice se va reduce pe măsură ce situaţia ei militară se redresa; Churchill însă, din ce în ce mai neliniştit de viitorul Balcanilor, îşi înmulţea demersurile pe lângă Inonli pentru a-l determina să deschidă la Sud un front care ar fi creat o oarecare contrapondere Armatei roşii. Preşedintele se va mulţumi să proclame ţara sa nonbeligerantă. Invocând, nu fără oarecare motiv, lipsa de pregătire a forţelor sale, el va aştepta luna mai 1944 pentru a interzice vânzarea către Germania a cromului, mineral strategic esenţial, luna august 1944 pentru a rupe relaţiile diplomatice şi luna februarie 1945 pentru o declaraţie de război absolut formală, dar indispensabilă pentru a deschide ţării sale porţile Naţiunilor Unite.

Să fie oare prudenţa şi pasivitatea Turciei de-a lungul războiului mondial cauza revendicărilor pe care Stalin le va prezenta chiar înainte de capitularea Reich-ului? Este dificil de susţinut un asemenea lucru, pentru că exigenţe analoge au fost prezentate de către Molotov lui Hitler în decembrie 1940. Dar ele i-au furnizat cel puţin un argument. Ar fi fost mult mai delicat să ataci un frate de arme. *Turcia este slabă* declara generalisimul ambasadorului Bedell Smith în' aprilie 1946 - şi *Uniunea Sovietică îşi dă foarte bine S^ama de pericolul care ar rezulta pentru ea dintr-un conTrol străin asupra Strivitorilor pe care Turcia nu este suficient de puternică pentru a le proteja*. *Gurvernul turc ne este ostil*. *Iată de ce guvernul sovietic a cerut o bază în Dardanele*. *Este o chestiune care ţine de propria noastră securitate*.*4*

în octombrie 1944, cu ocazia vizitei lui Churchill la Moscova, când a fost încheiat faimosul acord privind repartizarea zonelor de influenţă în Balcani, sovieticii vor vorbi pentru prima oară de o revizuire a regimului Strâmtorilor. Primul ministru, nemulţumit de politica turcă de tergiversări, îşi va da acordul ' de principiu. Stalin va relua chestiunea la Ialta, fără însă ca să-şi precizeze dezideratele. O lună mai târziu, la 19 martie 1945, Molotov denunţa ca perimat pactul turco - sovietic din 1925. Din

explicaţiile pe care le va da ambasadorului Turciei, acesta credea că poate reţine disponibilitatea Moscovei pentru încheierea unui acord de mai mare cuprindere. Ankara va propune deci o alianţă, elaborată după toate regulile, asemănătoare tratatelor încheiate de U.R.S.S. cu Marea' Briţanie, Cehoslovacia sau Franţa. Kremlinul va răspunde în luna iunie că un asemenea acord presupunea revizuirea Convenţiei de la Montreux [19] şi stabilirea unei baze permanente sovietice în Dardanele, cerând, în acelaşi timp, restituirea vilaietelor (departmentelor) Kars, Ardahan şi Artwin, pe care turcii le deţineau de pe vremea păcii de la Brest-Litovsk. Ankara şi-a retras pe loc, bineînţeles, propunerea..

La Potsdam, în iulie 1945, Stalin va reveni asupra acestei chestiuni. Va releva că era normal ca Turcia să poată închide Strâmtorile, după bunul său plac, în timp de război sau în cazul ameninţării cu războiul, asa cum o autoriza Convenţia de la Montreux. Va afirma' că nu revendica vilaietele Kars şi Ardahan, decât dacă Ankara voia să încheie o alianţă. în schimb, îşi menţinea ferm cererea privind o bază la Marea Egee, precizând lui Churchill, în cursul unui dineu, că aceasta trebuie să fie instalată la Dedeagaci, în Tracia.[20] Anglo-saxonii se vor strădui să-i demonstreze că securitatea U.R.S.S. va fi tot atât de bine asigurată dacă un acord internaţional stabilea, aşa cum tocmai propuseseră ei, principiul libertăţii complete a căilor de navigaţie interioare. Dar generalisimul nici n-a vrut să

19 Convenţia de la Montreux privind regimul strîmtorilor Bosfor şi Dardanele a fost semnată la 20 iulie 1936. Se proclama libertatea de navigaţie prin Strîmtori pentru navele comerciale • V, cu unele restricţii, pentru cele de război. Vezi Robert Deutsch C onjerinţa de la Montreux, Editura Politică, Bucureşti, 1975. (n.tr.)

20 Tracia - Regiune a Europei răsăritene, împărtită între Grecia (Tracia occidentală), Turcia (Tracia orientală) şi Bulgaria (Tracia de Nord sau Rumelia orientală). Împărţirea a avut loc in anii 1919-1920 (n.tr.)

audă de aşa ceva. Se vor despărţi fără să se fi decis nimic altceva asupra acestui punct, decât necesitatea de a se proceda la o revizuire a regimului Bosforului şi Dardanelelor.

Americanii vor redacta, într-o notă din 2 noiembrie, propunerea lor de *poartă deschisă*. Preocupaţi de ideea unei concilieri cu Moscova, ei vor preciza că navele de război ale puterilor neriverane Mării Negre nu vor putea pătrunde în aceasta fără acordul prealabil al riveranilor sau al Naţiunilor Unite. Britanicii vor sprijinii această iniţiativă. Kremlinul nu le va răspunde, dacă nu numim cumva răspuns un apel al *catolicosului* (patriarhului) bisericii autocefale a Armeniei pentru restabilirea unităţii armene - bineînţeles în cadrul U.R.S.S. şi în detrimentul Turciei. Curând, revendicări analoge vor fi articulate, de astă dată în beneficiul Georgiei, de către doi academicieni din Tiflis, cărora „Pravda” se va grăbi să le facă o largă publicitate. Mişcări de trupe sovietice vor fi semnalate de-a lungul frontierei turce. Pentru orice eventualitate, guvernul de la Ankara va amâna demobilizarea contingentelor chemate sub arme în timpul războiului şi va face cunoscut că va apăra, în caz de nevoie cu forţa, teritoriul naţional.

Nimic nu se va întâmpla totuşi timp de câteva luni, La 7 august 1946, cu unsprezece zile înainte de expirarea termenului prevăzut de către Convenţia de la Montreux pentru a cere revizuirea, Kremlinul va adresa Turciei - trimiţând în acelaşi timp copii Londrei şi Washingtonului - o notă accentuând asupra faptului că aceasta nu putuse să împiedice, de-a lungul războiului, folosirea Strâmtorilor contra statelor riverane. Argumentul era cu totul neaşteptat: niciodată pe parcursul ostilităţilor, ruşii nu reproşaseră Ankarei că nu s-ar fi achitat de misiunea pe care i-o încredinţaseră acordurile de la Montreux, şi anume aceea de a interzice în timp de război accesul în Marea Neagră al vaselor de război ale beligeranţilor care nu erau aliaţi ai Turciei. Ei cereau, de asemenea, revizuirea acestor acorduri, pe baza propunerii americane din noiembrie,

completată printr-o clauză prevăzând că Turcia şi Uniunea Sovietică vor asigura, *prin mijloacele lor comune*, *apărarea Strâmtorilor*, *pentru a preveni utilizarea lor de către alte state*, *în scopuri ostile puterilor Mării Negre* La 19 august, Washingtonul va face cunoscut că, după opinia sa, Turcia trebuia să continue să fie *principalul responsabil pentru apărarea Strâmtorilor*, adăugind că, dacă acestea *deveneau obiectul unui atac sau al ameninţării cu un atac din partea unui agresor*, *situaţia care ar fi rezultat ar reprezenta o ameninţare pentru securita tea internaţională şi ar constitui în mod clar un motiv de acţiune din partea Consiliului de Securitate G*.

Nemulţumindu-se doar cu afirmaţiile, Truman va trimite portavionul gigant „Franklin Roosevelt”, patru crucişătoare şi o flotilă de torpiloare pentru a se alătura, in Mediterana orientală, cuirasatului „Missouri”, a cărui apariţie în faţa Istanbulului, în luna aprilie, simbolizase preţul pe care Statele Unite îl asociau securităţii Turciei. James Forestall, pe atunci secretar la Marină, relatează în *Jurnalul* său despre consfătuirea în cursul căreia s-a decis, la Casa Albă, trimiterea notei către U.R.S.S. Acheson, pe atunci subsecretar de stat, după ce se pronunţase pentru o reacţie *energică*, a evocat riscul unui conflict armat, *în cazul în care Rusia nu va da înapoi*. Truman va afirma că nu era necesar să se aştepte cinci sau zece ani pentru a stabili *dacă ruşii erau hotărâţi să cucerească lumea*.[21]

Fermitatea sa, aprobată de către Paris şi de către Londra, şi sprijinită pe monopolul atomic american, va avea acelaşi efect, ca şi aceea pe care o manifestase în primăvară în afacerea iraniană. Ankara va respinge propunerea sovietică şi va sugera chiar întreruperea schimbului de note atunci când Kremlinul va reveni în mod insistent. Moscova va rămâne însă neclintită. Va trebui să se aştepte moartea lui Stalin şi venirea la putere a lui Malenkov[22] pentru ca să fie

abandonate oficial revendicările privind Karsul şi Ardahanul la care, pe bună dreptate, nimeni nu mai gândea;

Criza turcă avea să joace în istoria războiului rece un rol care depăşeşte cu mult, oricare ar fi importanţa ei, miza sa imediată. împreună cu războiul civil «rec, despre care va trebui să vorbim acum. ea este, într-adevăr, în mod direct, la originea *doctrinei Truman*, cart a constituit primul pas al angajamentului american în Europa şi, deci, al Alianţei atlantice

Acordurile de la Varkiza, care au pus capăt in februarie 1945 luptelor între rezistenţii de stingă, conduşi de către comunişti, şi regalişti, masiv sprijiniţi de către armata engleză, nu fuseseră mult timp respectate. Ele nu fuseseră posibile decât pentru că Stalin, fidel acordului său privind zonele de influenţă, convenit cu Churchill, lăsase ca discipolii săi eleni să fie masacraţi de către soldaţii generalului Scobie şi pentru că Londra obţinuse din partea regelui să se retragă provizoriu în favoarea arhiepiscopului Damaskinos. Foarte repede totuşi, acesta s-a văzut copleşit de elemente reacţionare, astfel încât Attlee, abia ajuns la putere, îi va adresa un mesaj, la 1 august 1945, pentru a-l pune în gardă în legătură cu violările acordurilor de armistiţiu şi cu represiunea care se abătea asupra republicanilor.

în primăvara următoare, alegerile, sub un control internaţional - la care U.R.S.S. refuzase să participe -, aveau să asigure majoritatea partidului populist al liderului

22 Gheorghi Maksimilianovici Malenkov a îndeplinit funcţia de preşedinte al Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. între 6 martie 1953 - 8 februarie 1955 (n.tr.)

George II a domnit a doua oară între 1935-1947 (între aprilie 1941 şi septembrie 1946, în exil). în anii 1941-1944 Grecia -a fost ocupată de trupele Italiei fasciste şi Germaniei hitleriste. între 31 decembrie 1944 - 1 septembrie 1916, regenţa lui Damaskinos, arhiepiscop al Atenei, (n.tr.)

monarhist Tsaldaris[23]. Aproape jumătate din cei înscrişi pe listele electorale, ascultând consemnele extremei stingi, se vor abţine să participe la un scrutin a cărui regularitate, cel puţin la sate, oferea puternice semne de îndoială.

Referendumul din septembrie, în schimb, a evidenţiat o largă majoritate în favoarea reîntoarcerii regelui *, care, de altfel, nu va supravieţui mult triumfului său. El va muri în anul următor, lăsând coroana fratelui său mai tânăr, diadohul[24] Paul.

Restaurarea unei dinastii legate - pentru masele muncitoare - de amintirea durei dictaturi a lui Metaxas avea să dea un impuls decisiv războiului civil, care reîncepuse a doua zi după alegeri, dobândind un caracter endemic.

Recurgând la metodele pe care le folosiseră împotriva ocupantului german şi italian şi pe care Viet Minh [25] şi Huk[26] le utilizau chiar în acel moment în Asia, rebelii - în care guvernul de la Atena n-a voit niciodată să vadă altceva decât *bandiţi justiţiabili ai tribunalelor* de drept comun - atacau garnizoane izolate, puneau mâna pe armele

23 Konstantinos Tsaldaris va ocupa funcţia de prim-ministru al Greciei între 18 aprilie 1946 - 24 ianuarie 1947 ; 29 august - 7 septembrie 1947 (n.tr.)

24 Diadoh - Denumirea dată generalilor lui Alexandru Macedón, care, după moartea acestuia, au purtat între ei îndelungate războaie pentru putere. Titlu purtat de moştenitorul tronului în Grecia modernă, (n.tr.)

25 Viet Minh - Frontul Independenţei din Vietnam, formaţiune politică vietnameză, creată în 1941, prin unirea partidu lui comunist indochinez şi a elementelor naţionaliste. Viet Minhul va forma primul guvern vietnamez în 1945. Se va situa în fruntea luptei armate împotriva forţelor franceze şi a aliaţilor lor vietnamezi. Se va impune în Vietnamul de Nord cu Ho Si Min. (n.tr.)

26 Huk - Abreviere a titulaturii Hukbong mapagpalayang \iayan sau Hukbalahap („Noua armată filipineză pentru eliberarea Aaţională"). Armată filipineză de partizani care, în 1942-1945, a luptat contra ocupaţiei japoneze ; după război, a acţionat pentru instaurarea unui regim liberal. A fost zdrobită în 1953, dar va

acestora, sabotau căile de aprovizionare şi instalau o administraţie, ici în mod clandestin, dincolo la lumina zilei. De această dată, ei beneficiau de ajutorul total al sateliţilor U.R.S.S., care controlau cvasitotalitatea frontierei continentale a Greciei şi puteau furniza rebelilor arme, alimente, tabere de antrenament şi refacere. Astfel, când, în 1948, forţele regaliste vor pune mâna pe regiunea Grammos, principala platformă teritorială a partizanilor, care îşi instalaseră acolo guvernul provizoriu, aceştia se vor retrage prin teritoriul albanez, pentru a reapare pe un alt front, acela de la Vitsi.

într-adevăr, comuniştii nu încetaseră, începând cu 1945, să-şi consolideze influenţa lor asupra tuturor statelor care se învecinau cu Grecia la nord - Bulgaria, Iugoslavia şi Albania -, emiţând pretenţii teritoriale care asupra Macedoniei elenice, care asupra Epirului. In mai multe rânduri avuseseră loc incidente de frontieră. Tito îşi anunţase intenţia de a păstra o armată puternică, iar emulul său de la Tirana, care avea să devină mai târziu cel mai înverşunat duşman al său, Enver Hodja [27], chemase sub arme patru contingente, neezitând să mineze strâmtoarea Corfu, în care avea să sară în aer o navă engleză.

Din toate aceste trei guverne, cel de la Belgrad avea să manifeste atitudinea cea mai agresivă. în necunoştinţa de cauză în care se găsea în acel moment Occidentul, în ceea ce priveşte conflictul între dictatorii iugoslavi şi cei sovietici, exista tendinţa de a pune pe seama Kremlinului responsabilitatea pentru agresivitatea titoiştilor, când de fapt - dovada este în prezent făcută - acesta le frâna ardoarea. Astfel, atunci când aviaţia iugoslavă a doborit, una după alta, două fortăreţe zburătoare care survolaseră

27 Enver Hodja (1908-1985) - Om politic albanez. Prim-se- cretar (1954-1985) al C.C. (în 1943-1954, secretar general) al Partidului Muncii (în 1941-1948, Partidul Comunist) din Albania. In anii 1946-1953, a îndeplinit funcţia de ministru de externe, iar între 22 octombrie 1944 şi 20 iulie 1954, funcţia de prim-mi- nistru. (n.tr.)

ţara, Molotov i-a spus la Kardelj, vice-presedinte al guvernului de la Belgrad, că au făcut foarte bine, dar că trebuie să se oprească la atât; o altă dovadă' de prudenţă pe care am văzut-o manifestându-se in Iran şi; în Turcia.

Grecia prezenta pentru comunişti, în raport cu cele două teatre de război rece, mari avantaje. U.R.S.S. nu era direct angajată, ceea ce excludea, la prima vedere,) orice risc major. Aceştia dispuneau pe teren de suficient # de mulţi partizani, pentru ca să controleze regiuni întregi, în care mobilizau populaţia. în fine, guvernul de la Atena, depăşit de evenimente, obligat să consacre operaţiunilor cea mai mare parte a puţinelor sale resurse, nu putea face nimic pentru ridicarea unei ţări care, fireşte, săracă, ieşea lipsită de orice vlagă după patru ani de război. Administraţia şi armata erau copleşite de extrema stângă, minate de defetism, de corupţie, de abuzuri de toate felurile. La sfârşitul anului 1946, fără ca E.L.A.S. să fi obţinut o singură victorie pe teren, situaţia era dintre cele mai critice.

Or, în acel moment, Marea Britanie - care menţinea în Grecia un număr de 40 000 de oameni şi care furniza guvernului acesteia, ca şi aceluia de la Ankara, ajutorul militar şi financiar, fără de care acesta ar fi fost condamnat în scurt timp - se găsea ea însăşi pradă celor mai mari dificultăţi. Descoperea că se ruinase pentru a câştiga războiul şi că nu mai era în măsură să suporte partea sa tradiţională din faimoasa *povară a omului alb*. Se impuneau hotărâri draconice, dacă vroia să evite falimentul. La 24 februarie 1947, ambasadorul britanic la Washington va remite secretarului de stat din acea perioadă, generalul Marshall [28], o notă informându-4 că trupele britanice vor ii retrase din Grecia începând cu sfârşitul lunii martie. Presat să acţioneze, de către ambasadorii săi la Atena şi la

28 Intre anii 1929-1953, titularii Departamentului de St{it au fost : Henry L. Stimson (1929-1933); Cordell Hull (1933-1944); E.R. Stettinius jr. (1944-1945) ; James F. Byrnes (1945-1947) : George C. Marshall (1947-1949); Dean G. Acheson (1949-1953). (n.tr.)

Moscova, ca şi de către colaboratorii săi apropiaţi, Truman nu va ezita o singură clipă: *A venit momentul* - scria el în *Memoriile* saie - *de a aşeza in mod hotărât Statele Unite ale Americii în tabăra şi in fruntea lumii libere* 8 şi pentru a începe să furnizeze Greciei ajutorul imediat şi masiv care îi era indispensabil. La drept vorbind, el se aştepta să fie obligat să facă faţă unei asemenea situaţii şi trimisese!a faţa locului, cu două luni înainte, o misiune condusă de consilierul său Paul Porter, pentru a studia nevoile regatului.

La 11 martie, după o minuţioasă pregătire a spiritelor, preşedintele se adresa Congresului pentru a prezenta ceea ce s-a numit de atunci doctrina Truman. *Cred* - va spune el - *că Statele Unite trebuie să susţină popoarele libere care rezistă încercărilor de aservire din m partea unor minorităţi înarmate sau presiunilor venite din exterior*. *Cred că trebuie să ajutăm popoarele libere să-şi făurească destinul cu propriile lor mâini*. *Cred că ajutorul nostru trebuie se constituie*, *în principal*, *dintr-un ajutor economic şi financiar*, *indispensabil stabilităţii economice şi unei vieţi politice cocrente*

Acţiunile de stopare a penetrării sovietice în Iran şi Turcia fuseseră relativ discrete. Aceasta avea însă brutalitatea unei declaraţii de război. Preşedintele, după ce a pus faţă în faţă cele două sisteme care îşi dispută lumea: acela *bazat pe voinţa majorităţii şi pe instituţii libere* şi acela care se sprijină *pe teroare*, *agresiune*, *suprimarea libertăţilor*, a cerut Congresului să-l autorizeze să acorde Greciei 250 de milioane de dolari, iar Turciei 150 de milioane de dolari, fiind de la sine înţeles că nu era vorba decât de un început. Cu toate că erau dominate, încă din anul precedent, de o majoritate republicană, deci ostilă unui preşedinte democrat, cele două camere vor adopta, cu o mare majoritate, proiectul de lege. In zadar Edwin Johnson, senator de Colorado, denunţase doctrina Truman ca *echivalind cu o declaraţic dc război la adresa* Rusiei10, iar Smith. reprezentant al statului Wiscosin, o descrisese ca o

măsură de război u, neexistând curajul să fie prezentată poporului american ca atare.

Vocea acestor izolaţionişti va fi acoperită de unul dintre adepţii lor de ieri, senatorul Vandenberg, preşedintele Comisiei pentru afaceri străine, raliat internaţionalismului în timpul războiului şi care avea să joace un rol capital în acest moment în care America - potrivit propriilor sale cuvinte - avea *întâlnire cu destinul 12*.

La 22 mai, preşedintele semna legea care punea ţara sa, la numai doi ani după moartea lui Roosevelt, în fruntea cruciadei antibolşevice. El declarase în cursul dezbaterii: *Trebuie să acţionăm la timp*, *înainte chiar ca timpul să fi venit*, *pentru a înăbuşi primele scintei ale oricărei conflagraţii care ar risca să incendieze întregul univers t*:!.

A doua zi după promulgarea legii privind ajutorul pentru Grecia şi Turcia, o comisie de anchetă, constituită de O.N.U., la cererea Atenei, va constata oficial că Iugoslavia, Bulgaria şi Albania sprijineau pe rebelii greci. U.R.S.S. şi Polonia au votat împotriva acestei concluzii, iar Franţa s-a abţinut. S-a angajat o cursă contracronometru, comuniştii încercând să dea adversarului lovituri decisive înainte de intrarea în scenă a Statelor Unite. E.L.A.S. dispunea de numeroşi combatanţi - *andarţii*-- organizaţi la nivel de batalion, cu serviciile obişnuite unei armate în război. Ea controla o mare parte a masivelor Pindului şi Olimpuiui şi cvasitotalitatea frontierei nordice. în decembrie 1947, în munţii Grammos s-a constituit *un guvern al Greciei libere*. In ciuda succeselor locale ale regaliştilor şi a infuziei crescânde de dolari şi de material american, mişcarea de gherilă continua să se dezvolte. Ea nu reuşea totuşi să pună mina pe oraşul Konitsa, în Epir, unde şeful acesteia, generalul Markos, voia să-şi fixeze capitala. La începutul anului 1948, Stalin înţelesese că Statele Unite nu-i vor lăsa pe insurgenţi să câştige partida. El îi va spune iugoslavului Kardelj că trebuia să pună capăt cât mai curând acestei chestiuni.

Un an mai târziu, înaltul comandament al armatei regale, organizat cu strânsa colaborare a misiunii militare americane, condusă de către generalul Van Fleet, va fi investit cu puteri excepţionale. O miliţie ţărănească locală va fi pusă pe picioare pentru a sprijini armata regulată în lupta împotriva partizanilor. Teritoriul naţional va fi metodic curaţat, urcând de la sud spre nord.

S-a aflat brusc că Markos se îmbolnăvise şi că fusese înlocuit de către secretarul general al Partidului Comunist, Zachariades. în realitate, el fusese epurat pentru că refuzase să se asocieze condamnării pronunţate de către Cominform împotriva prietenului şi principalului său sprijinitor: Tito. De altfel, acesta din urmă va da lovitura de graţie rebeliunii, anunţând, într-un discurs pronunţai la Skopje, în iulie 1948, închiderea frontierei şi încetarea oricărui ajutor pentru andarţi. Amintirile urâte dispar repede. Exclusă din blocul sovietic, Iugoslavia nu va întârzia să încheie o alianţă cu Atena şi cu Ankara iar regele Paul nu va refuza să se ducă să-şi petreacă vacanţele în insula Brioni, la mareşalul care, ani în şir, făcuse tot ce i-a. fost posibil pentru a-l răsturna de la tron.

La 16 octombrie 1949, comuniştii anunţau că încetau lupta: *pentru a evita distrugerea totală a pămintului grec* 14. Dar de la sfârşitul lunii august, trupele guvernamentale ocupaseră în munţii Vitsi şi Grammos ultimele poziţii ale insurgenţilor, care au fost nevoiţi, sub efectul loviturilor violente, să se refugieze in Bulgaria şi in Albania U.R.S.S., căreia americanii şi britanicii n făcuseră în primăvară propuneri discrete pentru a reglementa conflictul prin bună înţelegere, nu va încerca nici măcar să salveze aparenţele, mulţumindu-se sa ceara o amnistie totală, despre care, în mod evident, nu s-a pus problema. S-a pierdut urma lui Markos, despre care s-a crezut mult timp că pierise, victimă, ca atâţia alţii, ai nebuniei staliniste. Mulţi ani mai târziu, îl vom regăsi in Polonia, vizitându-şi tovarăşii de luptă. Avea să fie reabilitat de către Partidul Comunist Grec

clandestin, adversarul său, Zachariades, văzându-se, la rândul său, acuzat de toate deviaţiile.

încheiat pe câmpul de bătălie, după ce a făcut 50 000 de morţi si a devastat 11 000 de sate, războiul nu s-a sfârsit însă şi pentru familiile greceşti. Temniţele monarhiei nu s-au întredeschis decât foarte lent pentru a da drumul adversarilor. Comuniştii nu vor restitui decât o mică parte din cei 20 000 sau 30 000 de copii, pe care, sub pretextul de a-i sustrage ororilor luptei şi bombardamentelor atomice, îi smulseseră cu forţa părinţilor lor şi ii expediaseră de cealaltă parte a cortinei de fier.

Dintre toate tragediile pe care le-a suscitat războiul zis rece, puţine vor atinge nivelul de amărăciune rezervat acestui pământ al pasiunilor şi al zeilor avizi.

Bibliografie şi note i

1. Bedell SMITH, *Mission à Moscou*, Paris, Pion, 1950, p. 12.

2. LENINE, *La révolution bolcheviste*, *op*. *cit*., p. 263.

3. Raymond LACOSTE, *La Russie soviétique et la question d'Orient*, Paris, Editions internationales, 1946, p. 62.

4. Bedell SMITH, op. *cit*., p. 43.

5. *Keesing's* 8076 B.

6. *Keesing's* 8102 A.

7. FORRESTAL, *op*. *cit*., p. x6l.

8. TRUMAN, *op*. *cit*., tom. II, vol 1, p 119

9. *Ibid*., p. 124.

10. *Keesing's* 8723 A.

11. FLEMIN®, *op*. *cit*., p. 460.

12. A MAUROIS, *Histoire parallèle USA* Presses de la Cité, 1962, p. 283. '

13. TRUMAN, *op*. *cit*., tom. II, vol. 1, p 126

14. *Keesing's* '10293 A.

15.

CINCI TRATATE ŞI NICIO PACE

Spuneţi-mi ce speraţi

De la ceea ce încercăm în Germania?

GOETHE

(*Faust*, *I*)

Mina dreaptă a omului de stat trebuie adesea să nu ştie ceea ce face mâna sa stingă. Atunci când, în Iran, în Turcia şi în Grecia, între Moscova şi Washington aveau loc primele încercări de forţă, atunci când O.N.U. se făcea la tot pasul ecoul izbucnirii certurilor dintre ele, diplomaţii lor nu încetau să negocieze pentru a găsi soluţii nenumăratelor probleme pe care capitularea de la Reims le crease în Europa, începând cu încheierea tratatelor de pace cu Germania şi aliaţii săi din cel de-al doilea război mondial. La Potsdam, cei Trei creaseră, într-adevăr, un Consiliu al miniştrilor afacerilor străine, în care - alături de proprii lor delegaţi - aveau să fie reprezentate Franţa şi China.

Acest consiliu îşi va ţine prima sa întâlnire la Londra, la 13 septembrie 1945. Se convenise ca acesta să se ocupe înainte de toate de foştii sateliţi ai Reich-ului. Dar Molotov ar fi vrut să se vorbească, de asemenea, despre controlul asupra Japoniei, pe care americanii -- după Hiroshima - aveau tendinţa de a o considera o chestiune de interesul lor exclusiv. După două zile de discuţii în zadar asupra acestui punct, s-a ajuns la Italia, prima dintre puterile Axei care a cerut capitularea.

Elementele de dezacord vor apărea foarte repede. Occidentalii vroiau să facă din Triest un port liber, în timp ce U.R.S.S. înţelegea să-l atribuie Iugoslaviei. Byrnes va propune să se încredinţeze unei personalităţi, desemnate de către Consiliul de Securitate, administrarea coloniilor italiene, care ar fi dobândit, într-un termen de zece ani, independenţă. Bevin îl va sprijini în ceea ce priveşte Libia şi va sugera să se caute un aranjament cu Etiopia în privinţa Somaliei şi a Eritreei[29]. Bidault, cântărind pericolele pe care le comporta perspectiva independenţei Libiei pentru prezenţa franceză în Maghreb[30], era de părere să se încredinţeze chiar Italiei *trusteeship-ul*[31] vechilor sale posesiuni. Cât îl priveşte pe Molotov, anticolonialismul

29 Eritrea - regiune în NE Ethiopiei, la Marea Roşie, (n.tr.)

tradiţional al politicii sovietice nu l-a împiedicat să ceară să se atribuie fiecăruia dintre cei Trei Mari una dintre posesiunile italiene, în scopul de a pregăti emanciparea acestora.

El va cere Tripolitania, adăugind celor spuse de către Byrnes că Uniunea Sovietică ar trebui să ocupe locul la care avea dreptul şi, în consecinţă, să aibă în Mediterana baze pentru flota sa comercială. *N-avem intenţia* - va spune el - *să introducem sistemul sovietic în aceste teritorii*, *ci numai o ordine democratică*, *menită să corespundă aspiraţiilor popoarelor*. *Lucrurile nu se vor petrece ca in Grecia*[32]. Trecutul său de docher şi apartenenţa la mişcarea laburistă nu-l vor împiedica pe Bevin să reacţioneze cu o extremă vivacitate la această încercare a Rusiei de a se înscrie în Clubul colonial. Bidault şi Byrnes îl vor susţine.

Dar s-a aflat că, la San Francisco, cu câteva luni înainte, Stettinius, pe atunci secretar de stat, îi spusese ministrului sovietic că guvernul acestuia ar putea să primească administrarea unui teritoriu sub mandat O.N.U. Molotov dedusese de aci că Statele Unite vor sprijini orice cerere formulată de către Kremlin în domeniul respectiv şi se va plânge cu amărăciune colegului său american de această lipsă de cuvânt. El va face cunoscut că nu va lua poziţie în ceea ce priveşte transferul către Grecia al insulei Rhodos şi al altor insule din Dodecanez[33] decât o dată ce va fi reglementată după placul său soarta coloniilor italiene. în fine, el va sugera să se fixeze reparaţiile, pe care guvernul

30 Maghreb sau Mahrid - Nume dat din Evul Mediu de geografii şi istoricii arabi regiunii din nordul Africii (Maroc, Algeria, Tunisia). In limba arabă înseamnă „soare apune", (n.tr.)

31 Trusteeship (engl.) - tutelă (n.tr.)

32 A a.2

33 Dodecanez - Arhipelag grecesc (Sporadele de Sud) în Marea Egee, în apropierea coastelor de sud-vest ale Asiei Mici, format din 12 insule (2 700 km2) ; insule principale : Rhodos, Samos. (n.tr.)

de la Roma trebuie să le plătească, la un nivel de 600 milioane de dolari, din care 100 milioane pentru U.R.S.S., ceea ce - conform părerii celorlalţi - era de natură să pună în pericol economia peninsulei.

Dezbaterile se vor deteriora când se va ajunge la Bulgaria şi la România. *Declaraţia asupra Europei eliberate*, adoptată la Ialta, prevedea că guvernele popoarelor eliberate de jugul hitlerist trebuiau să fie rezultatul unor *alegeri libere* şi în conformitate cu voinţa *poporului 2*. Declaraţia stabilea principiul consultărilor automate între cei Trei Mari când situaţia o va cere. Or, toate eforturile misiunilor de legătură, britanică şi americană.

pentru a obţine respectarea acestor prevederi, fuseseră zadarnice. Regele României, în imposibilitatea de a fi putut obţine din partea celor Trei Mari - cărora li se adresase - lărgirea guvernului Groza, pe care Vâşinski i-l impusese în luna februarie, refuza să semneze textele oficiale [34]. La Sofia, doi dintre principalii lideri ai Frontului patriotic, agrarianul Petkov şi social-democratul Lulcev, şi-au dat demisia, vrând să arate că s-au săturat să servească de simplă cauţiune pentru actele comuniştilor.

Delegaţia americană la Londra va face deci cunoscut că nu va semna tratatul de pace cu România şi Bulgaria, atâta timp cât situaţia în aceste două ţări nu se va clarifica. Molotov va conchide - în ciuda tuturor protestelor lui Byrnes - că Statele Unite doreau să restabilească în aceste ţări guverne ostile U.R.S.S. La fel ca şi în afacerea coloniilor italiene, el putea să creadă că interlocutorii săi se răzgândeau în legătură cu angajamentele asumate. Oare Churchill, în acordul pe care îl încheiase cu Stalin la

34 La 21 august 1945, regele Mihai I somează guvernul Petru Groza să-si prezinte demisia; în urma refuzului acestuia regele hotărăşte să nu mai contrasemneze decretele-legi, încercând astfel să facă imposibilă activitatea guvernului („greva regala). Ca urmare a admiterii în guvern a unui reprezentant al P.N.Ţ. (Maniu) şi al P.N.L. (Brătianu), la 7 ianuarie 1946, greva regala ia sfîrşit (n.tr.)

Moscova, în legătură cu sferele de influenţă, nu îi recunoscuse o poziţie cvasiexclusivă la Sofia şi la Bucureşti? Oare U.R.S.S. nu respectase ea, în mod scrupulos, în schimb, angajamentul său de neintervenţie în Grecia? Pentru oameni, aşa cum erau conducătorii sovietici, obsedaţi de problema securităţii, profund neîncrezători în privinţa lumii occidentale, incapabili să creadă în existenţa sentimentelor dezinteresate la interlocutori cărora putuseră să le aprecieze, în numeroase rânduri, cinismul şi inconsecvenţa, interesul arătat de către Londra şi de către Washigton faţă de respectarea drepturilor omului. în regiuni cărora, de-a lungul vremurilor, le acordaseră rareori atenţie, nu putea să însemne decât o punere în cauză a împărţirii moştenirii hitleriste.

Dat fiind faptul că reprezentanţii francezi si chinezi au susţinut în dezbateri punctul de vedere angloamerican, la 22 septembrie, Molotov îşi va permite să exprime punctul de vedere potrivit căruia comunicatul de la Potsdam îl îndreptăţea să ceară excluderea acestora. Acest document prevedea, într-adevăr, că pentru a pregăti fiecare din tratatele de pace consiliul va fi *compus din membri reprezentând statele semnatare ale condiţiilor de capitulare impuse statului inamic respectiv*, ceea ce, în privinţa ţărilor din Est, nu era cazul nici pentru Paris, nici pentru Beijing. Bevin, din ce în ce mai enervat, neavând câtuşi de puţin ocazia, în cariera sa de militant, să se iniţieze în arta litotei[35], dragă personalului de la *F&reign Ojfice*, va izbucni în faţa acestei schimbări bruşte de atitudine. *N-am văzut niciodată nimic care să semene atit de mult cu teoria lui Hitler'1*. Molotov se va îndrepta precipitat spre uşă. Englezul va fi nevoit să-i ceară scuze, pentru a-l convinge să se reaşeze.

35 Litotă - Figură de stil care constă în comprimarea expresiei, cu scopul de a face să se înţeleagă cît mai mult, spunîndu-se cît mai puţin, (n.tr.)

Truman îi va telegrafia lui Stalin pentru a-i reaminti că la Potsdam fusese prevăzut ca francezii şi chinezii să participe la discuţii, fără a avea însă drept de vot. Nici vorbă de aşa ceva. La 2 octombrie, după ce aprobaseră un memorandum al lui Georges, Bidault privind menţinerea descentralizării Germaniei, membrii Consiliului se vor despărţi fără a fi înregistrat vreun rezultat. în aceeaşi zi, se va afla ştirea despre anularea vizitei pe care mareşalul Jukov [36], comandantul şef sovietic în Germania, trebuia să o facă în Statele Unite, ca răspuns la aceea întreprinsă de omologul său american. Eisenhower. Curând, acest mare şef militar, învingătorul de la Berlin, omul care dintre toţi compatrioţii săi avusese cele mai bune relaţii cu colegii săi occidentali, cădea într-o cursă, de unde nu avea să iasă - de altfel temporar - decât după moartea lui Stalin.

De partea americană, tonul a devenit în mod deschis dezagreabil. Truman declara public că va refuza *să recunoască un guvern impus prin forţa unei puteri străine* ceea ce nu putea viza, în mod evident, decât Europa răsăriteană, în timp ce clocotitorul general Patton[37] - exprimând cu voce tare ceea ce mulţi gândeau doar - cerea

36 Gheorghi Konstantinovici Jukov (1896-1974). Mareşal sovietic : a participat la operaţiunile împotriva japonezilor in regiunea Amur (1938-1939) şi la războiul ruso-finlandez (1939- 1940) ; în februarie 1941, devine şeful Marelui Stat Major al Armatei roşii şi vice-comisar al Apărării ; a avut un rol important

37 George Smith Patton jr. (1885-1945). General american Specialist în blindate. S-a remarcat în Maroc în 1942, în Tunisia şi în Sicilia în 1943 ; a condus Armata a IlI-a, aflată in rezerva in momentul debarcării în Normandia. In fruntea ei va elibera Rennes (4 august 1944), Orleans şi Chartres (17 şi 18 august 1944), Nancy (15 septembrie 1944), Metz şi forturile sale (22 noiembrie - 13 decembrie 1944) ; va contraataca în direcţia Bastogne cu ocazia ofensivei lui Rundstedt în Ardeni (decembrie 1944) ; trece Rinul la 22 martie 1945, la Oppenheim, intră în Leipzig la 14 aprilie 1945. Din ordin, se va opri la 90 de km de Praga pentru a lăsa cîmp liber sovieticilor. La 25 aprilie, face joncţiunea cu forţele conduse de Konev. A murit într-un accident de automobil. (n.tr.)

ţării să se pregătească pentru *un inevitabil al treilea război mondial*(i. Lui Robert Murphy, Patton avea să-i spună câteva zile mai târziu: *De ce să aşteptăm ca ruşii să ne atace atunci cind nu vom mai avea decât două divizii în Germania*? *7* Truman i-a luat comanda şi acesta va muri puţin după aceea într-un accident de maşină, dar asemenea cuvinte, reluate şi amplificate de către presa americană de dreapta, nu puteau să nu aibă un mare răsunet la Kremlin.

Cei cinci miniştri se vor reîntâlni totuşi în decembrie, cu o oarecare întârziere faţă de calendarul prevăzut la Postdam. Reuniunea s-a desfăşurat, de această dată, la Moscova, ceea ce va da lui Byrnes ocazia să-l întâlnească de trei ori pe Stalin, cu care va ajunge să pună la punct o formulă de compromis. Se va conveni, aşa cum ruşii propuseseră anterior, ca tratatele să fie pregătite, pentru fiecare dintre sateliţi, de către ţările care au încheiat armistiţiul cu aceştia, şi ca ele să fie supuse ulterior unei conferinţe a celor 21 de puteri care participaseră efectiv la război. Alcătuirea listei acestora nu va fi un fleac.

Decizia finală va rămâne totuşi în mâlniie semnatarilor armistiţiului, fiind de la sine înţeles că această prevedere urma să se extindă asupra Franţei în ceea ce priveşte Italia. Era o concesie substanţială din punctul de vedere sovietic; în schimb, Stalin va accepta, după lungi discuţii, o lărgire limitată a guvernelor de la Sofia şi de la Bucureşti, în măsurii să permită recunoaşterea lor de către occidentali, după ce acestea s-ar fi angajat să organizeze noi alegeri, de această dată complet libere. Ceea ce implica recunoaşterea faptului că cele care se desfăşuraseră cu numai câteva săptămâni înainte, şi care dăduseră *fronturilor patriotice* majorităţi de 80 până la 90%, nu fuseseră libere deloc.

Aşa s-a procedat în România. Cabinetul Groza, completat cu reprezentanţi ai Partidului Ţărănesc şi ai Partidului Liberal, a fost recunoscut de către Marea Britanie şi de către Statele Unite, la 4 februarie 1946 *. în Bulgaria, însă, acordul nu se va putea realiza. Washingtonul şi Moscova vor

proceda la un schimb de note severe. Alegerile care vor avea loc în toamnă vor da 71,80% de voturifrontului patriotic în România şi 78% în Bulgaria. Arestări şi asasinate precedaseră aceste consultări electorale a căror corectitudine va fi bineînţeles contestată în mod solemn de către occidentali.

Aceştia din urmă au avut mai puţine motive să se plângă de condiţiile prevalând în acea perioadă în celelalte trei ţări foste sateliţi ai Germaniei hitleriste. în Italia, comuniştii, fideli consemnelor de moderaţie aduse de la Moscova de Palmiro Togliatti[38], s-au mulţumit, în guvernul constituit în decembrie 1945, de către democrat-creştinul Alcide de Gasperi [39], cu portofoliile Finanţelor, Justiţiei şi Agriculturii. Finlanda, care scăpase ocupaţiei sovietice, a putut să procedeze, în martie 1945, la alegeri complet libere, care au dat 150 de locuri partidelor burgheze, faţă de 50 de locuri pentru extrema stângă. în Ungaria, guvernul provizoriu al generalului Miklos a respins sugestia sovietică de a se alcătui - pentru alegerile din 4 noiembrie 1945 - liste unice ale *partidelor democratice*, după modelele român si bulgar. Rezultatul a fost că Partidul Micilor Proprietari a obţinut 245 de mandate (comuniştii - 70, social-democraţii - 49 şi naţional-ţărăniştii - 23) şi că

38 Palmiro Togliatti (1893-1964). Om politic italian. Militant socialist, redactor la ziarul „Avanti" ; a fost unul din creatorii Partidului Comunist Italian. S-a exilat în U.R.S.S. după instaurarea fascismului în Italia; secretar al Cominternului (1937); comisar politic în Spania în timpul războiului civil (1937-1939). S-a întors în Italia în 1944 ; a fost ministru fără portofoliu în guvernul BadogliO ; a participat de asemenea la guvernele Bonomi (1944-1945), Parri şi De Gasperi (1945-1946). în 1947, a fost înlăturat din guvern odată cu ceilalţi comunişti. In cadrul Partidului Comunist Italian s-a pronunţat pentru destalinizare. în conflictul dintre Moscova şi Beijing a afirmat dreptill partidelor comuniste naţionale de a-şi stabili propria orientare, (n.tr.)

39 Alcide de Gasperi a format mai multe cabinete între 10 decembrie 1945 - 17 august 1953. (n.tr.)

preşedintele acestuia, pastorul Zoltân Tildy[40], va lua conducerea cabinetului. La Helsinki, ca şi la Budapesta, totuşi Ministerul de Interne a fost atribuit unui comunist. Abia puţin mai târziu avea să se remarce importanţa acestei desemnări.

Recunoaşterea guvernelor celor trei ţări nu ridica dificultăţi pentru occidentali. Cât priveşte chestiunile de frontieră, ele fuseseră în mare parte reglementate chiar înainte de a se angaja negocierile. Finlanda şi U.R.S.S. încheiaseră un acord în octombrie 1945. A doua zi după constituirea guvernului Groza, Stalin autorizase ca România să reocupe Transilvania de vest[41] pe care arbitrajul Ribbentrop o atribuise, în 1940, Ungariei.

Când miniştrii afacerilor străine se vor reîntâlni de astă dată la Paris, la 25 aprilie 1946, Molotov va accepta, încă de la prima şedinţă, ca Franţa să participe la toate discuţiile, dar aceasta a fost singura sa concesie. După ce s-au certat în privinţa Germaniei, Austriei şi Iranului, s-a reluat în discuţie problema coloniilor italiene. Rusul va propune pentru Tripolitania un *trusteeship* sovietoi ta li an. Bevin va respinge această neghiobie, pornită din cele mai bune intenţii, propunând să se acorde independenţă imediată ansamblului posesiunilor italiene din Africa de Nord. Anticolonialistul Molotov se va alia cu Bidault pentru a respinge această iniţiativă. Mai târziu, luând masa cu Byrnes, el se va declara gata să renunţe revendicările coloniale, dacă Triestul şi Veneţia iuliană vor fi atribuite Iugoslaviei.

Sesiunea următoare, ţinută de asemenea la Paris, în iunie-iulie, va fi mai fructuoasă. Ministrul sovietic va accepta, fără discuţii, transferul Dodecanezului către Grecia şi amânarea

40 Zoltăn Tildy a deţinut şefia guvernului între 15 noiembrie 1945 - 4 februarie 1946. (n.tr.)

41 La 9 martie 1945 s-a restabilit administraţia românească in partea de nord-vest a Transilvaniei, (n.tr.)

cu un an a hotărârii privind soarta coloniilor italiene. Va ceda teren şi în privinţa reparaţiilor. In fine, după' interminabile conciliabule, în cursul cărora Georges Bidault va juca un rol preponderent, toată lumea se va ralia unei propuneri franceze vizând să facă din Triest un stat liber.

Astfel, se va putea deci convoca, la 29 iulie, Conferinţa de pace. Ea va avea loc la Paris, la Palais Luxembourg, devenit disponibil prin dispariţia Senatului. De-a lungul a două „luni şi jumătate, acest templu tradiţional al bunelor maniere şi al respectabilităţii burgheze avea să răsune de ecourile incongruente ale noii diplomaţii: dialoguri ale surzilor, presărate cu imputări dintre cele mai injurioase, în şedinţă, după încercările de târguială făcute pe culoare. Când conferinţa se va întrerupe, la 15 octombrie nu se înregistrase niciun progres notabil in afara domeniului reparaţiilor.

Cu toate acestea, în noiembrie, Molotov va sosi la New York pentru noua reuniune a Consiliului miniştrilor afacerilor străine, având instrucţiuni conciliante. El va admite mai mult de jumătate din recomandările pe care Conferinţa de pace le adoptase cu o majoritate simplă, altfel spus, dată fiind componenţa acesteia, contra voturilor U.R.S.S. şi ale clientelei sale. Molotov va accepta formula occidentală pentru definirea puterilor guvernatorului Triestului, abandonându-i astfel pe iugoslavi, care continuau să lupte pentru anexarea oraşului. El se va ralia principiului unei conferinţe internaţionale pentru a reglementa regimul de navigaţie pe Dunăre. Această din urmă concesie, la drept vorbind, nu îl costa scump. Când Conferinţa se va reuni, în iulie 1947, la Belgrad, U.R.S.S. va face să fie excluse puterile neriverane din comisia însărcinată cu controlul navigaţiei pe fluviu. Trebuie spus că, între timp, tensiunea dintre Est şi Vest se agravase în mod deosebit.

Pentru moment, mlădirea poziţiei U.R.S.S., coincizând cu o destindere clară în problemele Iranului şi Turciei, va crea în relaţiile internaţionale o scurtă euforie. La 10 februarie

1947, tratatele de pace cu Italia, Bulgaria, Ungaria, România şi Finlanda erau semnate, în mod solemn, în Salon de l'Horloge de la Quai d'Orsay; nu era pentru prima dată când o asemenea rânduială pompoasă îi vedea pe puternicii zilei încercând să fixeze prin intermediul unui document o realitate care deja începuse să scape calculelor sau iluziilor lor.

Tratatele prevedeau evacuarea, în nouă luni, a trupelor străine, înţelegându-se că U.R.S.S. putea să-şi menţină garnizoane în România* şi în Ungaria, atâta vreme cât va dura ocuparea Austriei. Era oare sincer Stalin când îşi asuma un asemenea angajament? S-au scurs 35 de ani şi trupe sovietice se mai află în Ungaria [42], iar trupe americane în Italia. Singurul lucru care s-a schimbat a fost fundamentul juridic al prezenţei lor: ele se află acolo ca aliaţi şi nu ca ocupanţi.

Ideea de a fi voit să reglementeze soarta sateliţilor Germaniei, înaintea aceleia a Austriei şi a Germaniei înseşi, poate părea stranie. Era oare aceasta voinţa de a restabili mai întâi condiţii de existenţă normale pentru cei care se degajaseră la vreme de influenţa hitleristă şi îşi câştigaseră cu arma în mână iertarea Aliaţilor? Sau conştiinţa dificultăţilor unui asemenea angajament? Ele nu vor întârzia să apară şi să distrugă dintr-o singură lovitură fragilele speranţe născute o dată cu încheierea tratatelor de la Paris.

Precizia nu era calitatea dominantă a protocolului Conferinţei de la Potsdam, care fixa directive pentru administrarea provizorie a Germaniei, ca şi pentru a o plasa în imposibilitatea de a mai face rău. Lipsa acordului între

42 La 30 iunie 1991 s-a încheiat retragerea tuturor trupelor sovietice din Ungaria. La 10 martie 1990 la Moscova s-a semnat acordul interguvernamental sovieto-ungar privind retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul Ungariei (semnat de miniştrii de externe ai celor două ţări, Eduard Şevarnadze şi Syula Horn).
(La data semnării se aflau pe teritoriul Ungariei 52 000 militari sovietici), (n.tr.)

semnatarii acestuia sare în ochi o dată cu trecerea timpului. Acesta prevedea, de exemplu: înlăturarea excesivei *concentrări* a puterii economice - dar omitea să spună ce este *excesiv* şi ceea ce nu era deloc; rechiziţionarea tuturor elementelor productive care nu erau necesare producţiei *autorízate* - dar nu se determina nivelul *autorizat*; un tratament uniform pentru populaţia germană îp toate zonele - dar numai *atit cât era posibil*; restabilirea autonomiei locale, graţie consiliilor alese - dar numai *îndată ce securitatea militară şi intenţiile regimului de ocupaţie militară o vor permite*; libertatea cuvântului, a presei şi a religiei şi formarea de sindicate - dar sub rezerva *necesităţilor de securitate militară*. Atunci când protocolul hotăra că, *în timpul perioadei de ocupaţie*, *Germania va /i tratată ca o entitate economica*, date fiind directivele comune, el adăuga că *în aplicarea acestor directive se va ţine cont*, *dacă este cazul*, *de diversele condiţii locale*. în fine, şi mai ales, niciun criteriu nu permitea să se distingă ceea ce privea *Germania în ansamblul ei* 8, care avea să fie administrată colectiv de către Consiliul de control - cei patru comandanţi şefi -, şi ceea ce urma să fie de resortul fiecăruia dintre comandanţi în zona sa de ocupaţie..

Un asemenea contract, între asociaţi hotărâţi să se îr ţeleagă, ar fi deschis poarta unor serioase dificultăţi de interpretare. El era însă de prea puţin ajutor unor puteri pe care totul le despărţea şi care nu aveau să întârzie să se suspecteze de cele mai negre intenţii

Consiliul de control, instituit la Berlin, la 30 iulie 1945, în plină Conferinţă de la Potsdam, după ce şi-a instalat, fără prea mare dificultate, principalele sale angrenaje-directorate, comisii, subcomisii, grupe de lucru, al căror număr va atinge rapid cifra de 175 -, se va lovi curând de un prim obstacol. La 7 august, într-adevăr, guvernul provizoriu francez, asociindu-se mai târziu - aşa cum i-au propus cei Trei - principalelor dispoziţii ale acordurilor de la Potsdam, va exprima rezerve privind *reconstituirea de*

partide politice la nivelul întregii Germanii şi în legătură cu *crearea de departamente administrative centrale, care vor fi dirijate de către secretari de stat, a căror jurisdicţie se va extinde, după câte se pare, la ansamblul teritoriului german, care nu este încă delimitat9.*

De Gaulle, care luase cuvântul în noiembrie 1944, în faţa Consultativei [43], fără să-şi exprime preferinţa - *stat sau state germane* 10 -, înţelegea, în fiecare din aceste ipoteze, să respingă reconstituirea unei Germanii unitare şi să desprindă Renania, pentru a o ocupa aenmtiv, şi Ruhr-ul, pentru a-l internaţionaliza. în această politică - sprijinită la vremea aceea de către toate partidele franceze - el nu se inspira numai din lecţia luLFoch, care scria, într-o notă faimoasă, adresată Aliaţilor, la. noiembrie.1918: *De acum înainte, Rinul va fi frontiera militară occidentală a popoarelor germane, de acum înainte Germania va fi lipsită de orice drept de acces şi de orice fortificaţii, adică va fi lipsită de orice suveranitate teritorială asupra malului sting al acestui fluviu; dacă nu va fi aşa, ea va avea în continuare posibilitatea de a invada fără dificultate, la fel ca în anul 1914, Belgia Luxemburg, Franţa, de a atinge coastele Mării Nordului şi de a arpeninţa Anglia n*. Generalul de Gaulle se temea, de asemenea, ca o Germanie unificată, dar slabă, să nu cadă - după cum i-o va spune lui Truman şi lui Byrnes, cu ocazia vizitei sale la Washington, în august 1945 - *sub controlul unui puternic bloc slav* şi să nu devină *instrumentul politic al altor puteri12*.

Or, acordurile de la Potsdam prevedeau constituirea *unor departamente administrative centrale conduse de către*

43 La Consultative - Assemblee consultative provisoire (1943- 1945). Instituită la Alger de către generalii Giraud şi de Gaulle la data de 17 septembrie 1943. S-a transferat apoi la Paris, unde şi-a ţinut prima şedinţă la 7 noiembrie 1944, şi a continuat să-şi aibă sediul la Palais du Luxembourg pînă la sfîrşitul lui octombrie 1945. Membrii săi, la început în număr de 102, au ajuns la 248. Avea ca misiune să emită avize (facultative sau obligatorii) în problemele sesizate de guvern, (n.tr.)

secretari de stat, în special din domeniul finanţelor, transporturilor, comunicaţiilor, comerţului exterior şi industriei13.

Americanii vor încerca în zadar să-l convingă pe conducătorul Franţei libere că înfiinţarea unor asemenea instituţii nu însemna in niciun fel că Reich-ul va fi restaurat. Fidel tacticii sale favorite, obstrucţia, el va refuza să subscrie acestei clauze a acordurilor. îl va însărcina pe reprezentantul său în Consiliul de control să uzeze de dreptul său de veto de fiecare dată când va fi pusă în discuţie o propunere care ar viza, oricât de puţin, restabilirea unităţii germane. Generalul Koeltz se va opune deci creării unei administraţii centrale pentru transporturi, unificării sindicatelor şi, în decembrie, liberei treceri a civililor dintr-o zonă într-alta.

Ruşii, care declarau public că germanii nu vor fi împiedicaţi să se reunească dacă o voiau, aveau mai multă încredere în democratizarea surselor puterii - altfel spus în lichidarea puterii junkerilor, a armatei şi a marii industrii - decât în împărţirea pe *verticală* a Reich-ului, al cărei partizan Stalin se declarase totuşi la Teheran şi la Ialta. încă la 25 iulie 1945, ruşii creaseră douăsprezece *administraţii centrale germane*, însărcinate cu controlul economiei din zona lor, combătând deschis tendinţele de federalizare. Ei au avut, de altfel, cel puţin aparent, o oarecare dificultate să înţeleagă atitudinea franceză. Generalului Lucius Clay, reprezentat al Statelor Unite în Consiliul de control, sovieticul Sokolovski îi va exprima, în mai multe rânduri, îndoielile sale privind realitatea dezacordului franco-american. Acestui marxist nu-i venea să creadă că o ţară precum Franţa, susţinută din belşug pe plan economic de către Statele Unite, putea acţiona contrar voinţei acestora. în consecinţă, el atribuia Washingtonului nu se ştie ce joc dublu cu obiective misterioase. Este, de altfel, exact că unii diplomaţi americani, printre care, în primul rând, Charles Bohlen, nu erau supăraţi de vetourile franceze, care le

dădeau posibilitatea americanilor să evite o înfruntare pentru dominarea Germaniei, chestiune pentru care - după aprecierea ambasadorului Bedell Smith - ei nu erau, în mod evident, pregătiţi Vl.

Când Bidault va accepta, în primăvara anului 1946, crearea consiliilor tehnice consultative comune pentru toate zonele era prea târziu. Marşul inexorabil al procesului de divizare a Germaniei începuse nu prin constituirea de state autonome, corespunzând unor realităţi istorice, economice, psihologice, ci prin apariţia a două republici inamice, separate printr-o linie de demarcaţie absolut arbitrară. Reconstituirea administraţiilor centrale n-ar fi putut cu adevărat să evite ruptura. Dar ele ar fi păstrat cel puţin o şansă de reunificare, deschizând protagoniştilor războiului rece, la ora destinderii, calea unei soluţii analoge aceleia care a permis Austriei de-a lungul unei ocupaţii de opt ani să-şi menţină unitatea, cu toate că cei patru învingători, la fel ca şi în Germania îşi păstraseră zone distincte.

De la începutul prezenţei aliate in Germania, diferenţele vor începe să se acumuleze de la o zonă la alta. La il iunie 1945, ruşii autorizaseră, fără să consulte pe nimeni, crearea, la scară zonală, a patru partide politice. Acestea, aplicând consemnele elaborate cu luni înainte, aveau să constituie la 14 iulie - deci înainte de semnarea acordurilor de la Potsdam - un front unic, comparabil formaţiunilor care puseseră mâna pe putere în Bulgaria, România şi Iugoslavia. Truman îl va calma pe Churchill care tuna şi fulgera. în acelaşi timp, comuniştii, susţinuţi puternic de către ocupantul sovietic, acţionau pentru fuziunea cu Partidul Social-Democrat. Că populaţia era puţin dispusă să-i urmeze, că avea - aşa cum o recunoştea vicepreşedintele landului Saxonia, Fritz Selbmann - *teamă de sovietizare* 15, este de la sine înţeles. Timp de patru ani, Goebells îl descrisese pe rus ca pe un sălbatic, ca pe o bestie subumană. Sosirea Armatei roşii, cu cortegiul ei de violuri, de execuţii sumare, de deportări, de jafuri de toate felurile,

nu era sortită să-i reconcilieze pe germani cu *ivanii*. Noii veniţi vor depune.serioase eforturi pentru a linişti opinia publică, afirmând că *ar ţi greşit să se impună Germaniei sistemul sovietic lti* actual al Republicii Democrate Germane şi al Berlinului, forţe armate ale S.U.A., Republicii Franceze şi Regatului Unit vor râmâne, la cererea Germaniei unite, staţionate la Berlin, printr-un acord în acest sens între guvernul Germaniei unite şi guvernele statelor respective”. La 21 septembrie 1990, Bundestagul (Camera inferioară) şi Bundesratul (Camera superioară) ale Parlamentului vest-german au ratificat tratatul. La 2 octombrie 1990, miniştrii de externe ai S.U.A., U.R.S.S., Marii Britanii şi Franţei au semnat la New York declaraţia prin care sunt suspendate drepturile şi responsabilităţile acestor ţări („puteri de ocupaţie”) privind Berlinul şi Germania în ansamblul ei. Documentul intră în vigoare la 3 octombrie 1990. 3 octombrie 1990 este considerată ziua reunificării Germaniei. La 2 decembrie 1990 au avut loc primele alegeri pe ansamblul Germaniei, la 45 de ani de la sfârşitul războiului şi la 41 de ani de la divizare. în iunie 1991, Parlamentul german a hotărât ca Berlinul să fie capitala noului stat. Potrivit hotărârii, guvernul şi Bundestagul vor funcţiona la Berlin, iar Bundesratul la Bonn. (*n.tr.*)

15. Cinci tratate şi nicio pace

- aşa cum se pronunţa apelul partidului comunist, din 11 iunie 1945 - şi proslăvind o cale proprie (*Sonclcriceg*), destinată în esenţa ei să democratizeze profund ţara, necesitate dificil de contestat.

Era vorba numai de a-i păcăli pe naivi, aplicând faimoasa *tactică a salamului* - bucată cu bucată - cu care ungurul Răkosi se va lăuda, doi ani mai tirziu, că a folosit-o pentru a pune mâna pe putere? Sau Stalin credea în acea perioadă în posibilitatea unei experienţe relativ democratice în Europa centrală, dincolo de regiunile esenţiale pentru protecţia U.R.S.S.? Acestor două ipoteze trebuie să le adăugăm o a treia, fără îndoială mult mai credibilă, şi

anume că el juca, la fel ca întotdeauna, două cărţi în acelaşi timp: aceea a unificării şi aceea a divizării. Prima presupunea că regimul din zona de Est nu va speria prea mult, pentru a nu împiedica alcătuirea unui front popular la scară naţională. Conform celei de a doua, cheile esenţiale ar fi fost in miini ruseşti, sau în acelea ale comuniştilor germani, ceea ce era acelaşi lucru, pentru că majoritatea conducătorilor partidului, refugiaţi în Uniunea Sovietică de doisprezece ani, dobândiseră cetăţenia sovietică.

Dezbaterea se va angaja în sânul Partidului Social-Democrat german, care a reuşit mai bine decât oricare altul, în ciuda greului tribut plătit represiunii, să menţină de-a lungul anilor de teroare organizaţia sa clandestină. între cei doi conducători, Kurt Schumacher - care scăpase din lagărele de concentrare fără un braţ şi fără un picior, cu stomacul tăiat, neputându-se deplasa decât sprijinit de mijloc, dar a cărui voinţă era intactă - şi Otto Grotewohl [44] se va angaja o confruntare dramatică, în octombrie, cu ocazia unei reuniuni ţinute într-o mănăstire de lingă Hanovra.

Grotewohl va aminti că numai dezbinarea clasei muncitoare germane permisese victoria cămăşilor brune. Schumacher, sprijinit de către adjunctul său, Ollenhauer, revenit dintr-un lung exil în Anglia, va invoca douăzeci şi cinci de ani de istorie a mişcării muncitoreşti pentru a afirma că fuziunea nu ar duce decât la transformarea social-democraţiei germane într-un simplu instrument ai partidului comunist. Trebuie adăugat că Schumacher era originar din regiunea Danzig (Gdansk) şi că anexarea de către ruşi şi de către polonezi a provinciilor din Est ji provocase o vie reacţie naţionalistă.

Se vor despărţi fără să se fi putut înţelege. Grotewohl, care avea să devină întâiul prim-ministru al Republicii Democrate Germane, se va instala în zona orientală în

44 Otto Grotewohl a fost preşedinte al Consiliului de Miniştri între 12 octombrie 1949 - 21 septembrie 1964. (n.lr.)

fruntea partizanilor unificării. Schumacher şi Ollenhauer vor duce o campanie înverşunată în sens contrar. Ocupanţii occidentali îi vor susţine puternic şi vor organiza in sectoarele lor berlineze o consultare a militanţilor socialişti: 88% dintre ei se vor pronunţa atât împotriva fuziunii, cât şi pentru unitatea de acţiune. Referendumul fusese interzis în sectorul sovietic, unde după numeroase manifestări mai mult sau mai puţin spontane cele două partide, comuniste şi social-democrat, vor ceda locul, la 20 aprilie 1946, unui partid socialist unificat (*Sozialistiche FAnheitspartei Deutschlands* sau S.E.D.). în toamnă, în cele cinci *landuri* ale zonei sovietice au fost organizate alegeri legislative. Noul partid unificat avea să obţină majoritatea absolută în trei dintre acestea şi o majoritate relativă in celelalte două. Pretutindeni, comunişti convinşi fuseseră instalaţi în posturi cheie, în timp ce socialiştii ostili fuziunii începuseră să fie aruncaţi alături de nazişti în lagărele de concentrare moştenite de la Hitler de către noul regim.

Alegerile care vor avea loc in lunile următoare în zonele occidentale şi în Berlinul de Vest nu vor da în schimb comuniştilor decât două milioane de voturi faţă de şapte ¡milioane de voturi creştin-democraţilor şi tot atâtea socialiştilor. Se poate deci spune că, începând cu primăvara lui 1947, divizarea Germaniei era un fapt împlinit pe plan ideologic şi politic. Crearea în această perioadă, de către autorităţile sovietice, a unui Departament al Internelor, competent pentru ansamblul zonei lor, avea Bă consacre cu deplină claritate, pe plan juridic, acest lucru. Restul avea să se împlinească rapid. Tribunalul internaţional de la Nürnberg încheindu-şi misiunea sa prin condamnarea la moarte a 12 criminali de război şi prin condamnarea la închisoare a altor 7, sarcina denazificării revenea de acum înainte fiecărui comandant de zonă; dat fiind că aceasta, în mod evident, nu era concepută în acelaşi fel, în Est şi în Vest, ea va deveni foarte curând un nou subiect de dispută. Nu era vorba doar de regimul şcolar, laicizat şi etatizatTca

să nu spunem sovietizat, pe de o parte, şi cel rămas în mare măsură confesional, pe de altă parte, care vor contribui la lărgirea prăpastiei.

La fel se întâmplau lucrurile cu problemele economice şi sociale. Ineepând din septembrie 1945, administraţiile landurilor din zona sovietică au promulgat, una după alta, legi privind reforma agrară, analoge celor care fuseseră adoptate în acelaşi timp de celelalte ţări ocupate de către Armata roşie. Domeniile mai mari de 100 de hectare, adică reprezentând aproape jumătate din pământul arabil, fuseseră confiscate fără niciun fel de despăgubiri. Proprietăţile naziştilor şi ale criminalilor de război vor avea aceeaşi soartă. Terenurile devenite astfel disponibile erau împărţite în loturi cu o suprafaţă de maximum 16 hectare. Această reformă radicală, dorită de mult timp de către o,mare parte a populaţiei din Ger-” mania răsăriteană, în care junkeriimenţinuseră un tip de societate cvasifeudală, va contribui în mod sigur la succesul masiv al listelor Partidului Socialist unificat în zonele rurale. Nu se vorbea încă de colectivizare.

* *Junkeri* - Elevi ai unei şcoli militare (cădeţi); membri ai clasci moşierilor germani; *junkerimea* - clasa moşierilor germani. apărută în secolul al XVI-lea, având la bază nobilimea militară, (*n.tr.*)

în ¡mod evident nu se punea problema să se aplice aceleaşi metode de partea occidentală. Proprietatea agricolă era aici mult mai fărâmiţată şi eliberatorii erau ostili, prin doctrină, măsurilor de deposedare. Discuţiile în patru asupra reformei agrare, purtate atât în Consiliul de 'control, cât şi între miniştrii afacerilor străine s-au oprit brusc.

în Vest, se vor mulţumi cu limitarea dimensiunilor exploatărilor. în afară de Schleswing-Holstein, unde dieta socialistă fixase un maximum de 100 de hectare, rezultatele obţinute au fost mai curând simbolice. Suprafaţa de terenuri repartizate nu va depăşi 100 de mii de hectare,

faţă de două milioane de hectare în zona sovietică, deşi de două ori mai mică decât prima. Parcelele atribuite nenumăraţilor refugiaţi veniţi din Est nu vor depăşi practic niciodată două hectare.

Orientarea producţiei şi a proprietăţii industriale avea să sfărâme şi mai mult unitatea germană. Kremlinul se prevala de protocolul de la Ialta privind reparaţiile, protocol oare totuşi n-a fost niciodată aprobat din punct de vedere formal, pentru a prăda, pe măsură ce trupele sale avansau.pe teritoriul Reich-ului, rtot ceea ce le ieşea în cale de la ceasurile de mină la maşinile-unelte, trecând prin centralele electrice, şinele de cale ferată şi rezervele de cărbune. Nenumăraţi civili fuseseră expediaţi în uzinele şi şantierele ruseşti, începând cu tehnicienii cei mai calificaţi. Dar în acest din urmă domeniu, sovieticii n-au făcut decât să urmeze exemplul aliaţilor occidentali, care, imediat după debarcare, au început să-i vâneze pe savanţii germani; astfel s-a Intâmplat cu Werner von Braun, care construise teribilele rachete * V2 ale lui Hitler, şi care avea să devină în câţiva ani şeful N.A.S.A., administraţia americană pentru cucerirea spaţiului cosmic.

Colaboratorii lui Truman, veniţi la Potsdam pentru conferinţa la nivel înalt, nu au afectat prea mult timp evaluării amplorii *recuperărilor ruseşti*. Ei se temeau să nu fie puşi în situaţia de a ajunge să furnizeze Germaniei, pentru a evita falimentul şi anarhia - vestitorii comunismului - credite care ar servi în cele din urmă la plata reparaţiilor către U.R.S.S. Ei suţineau deci, nu fără îndreptăţire, că era necesar ca problema reparaţiilor să fie repusă în cadrul unui plan de orientare de ansamblu a economiei germane.

De-a lungul întregii Conferinţe de la Potsdam se va discuta şi se va negocia ferm. La 30 iulie, Byrnes va propune, în numele Statelor Unite, ca fiecare să se folosească de zona sa, ceea ce contrazicea principiul adoptat al unităţii economice a Germaniei. El adăuga corectivul că ruşii şi

polonezii vor primi în plus -- ţinând cont de importanţa creanţelor lor şi de inegalitatea dezvoltării industriale a diverselor zone - 40% din echipamentele luate din Ruhr, ca inutile pentru o economie de pace, din care 25% în schimbul unor materii prime. Bevin va face o propunere asemănătoare. Molotov va răspunde că procentele nu însemnau nimic şi. că vroia precizări în dolari. în cele din urmă, s-a căzut de acord asupra ideilor de bază ale lui Byrnes, valoarea totală a contribuţiei zonelor occidentale, şi nu numai a Ruhrului, fiind fixată la 25% din ansamblul echipamentului lor considerat excedentar, din care 15% în contrapartidă şi 10% fără. Ca urmare, ţările din Vest, în rândul cărora figurau atunci Iugoslavia, Cehoslovacia şi Grecia, vor stabili de comun acord suma de 326 miliarde de dolari, la valoarea anului 1938, drept total al creanţelor lor faţă de Germania.

Recunoscând imposibilitatea rambursării unei atare sume, ei se vor înţelege pentru repartizarea pe bază de procentaj a sumelor care urmau să fie recuperate.

Rămânea să se cadă de acord cu Moscova asupra nivelului capacităţii de producţie, aşa-zisă *normală*, de la care urma să se calculeze excedentul disponibil. Acordurile de la Potsdam stabiliseră în principiu că niveluL de viaţă al germanilor nu trebuia să-l depăşească pe acela al locuitorilor din alte ţări ale continentului.

La 27 martie 1946, Consiliul de control va adopta, după ample discuţii, un plan interzicând industriile de război şi asimilatele lor, inclusiv fabricile de rulmenţi cu bile, de tractoare grele, de cauciuc şi de benzină sintetică, limitând activitatea altora fie ca procentaj în raport cu anul 1938 (maşini-unelte: 11,4%; construcţii mecanice: 40 sau 50%), fie ca volum (în special oţelul: 7 500 000 itone vor fi reduse provizoriu la 3 800 000 tone). Producţia de cărbune, în schimb, trebuia să fie mărită, date fiind nevoile enorme ale Europei. Eram departe de planul Morgenthau* care cu 18 luni în urmă prevedeadistrugerea piur şi simplu a minelor

din Ruhr. în total, 1 800 de uzine urmau să fie dezafectate; majoritatea erau situate în zonele engleză şi americană. în fapt, până la 31 decembrie următor, numai 31 fuseseră efectiv demontate şi puse la dispoziţia agenţiei interaliate pentru reparaţii. Orice colaborare încetase practic între timp, pe plan economic, între aliaţii din Est şi cei din Vest.

Politica ruşilor de recuperare a cunoscut într-adevăr numeroase dezamăgiri. în Europa răsăriteană a anului 1945, în care reţeaua feroviară era ruinată, în care forma- ' ţiunile de partizani antisovietici - naţionalişti polonezi şi ucraineni scăpaţi teferi din armata prohitleristă a generalului Vlasov - operau aproape peste tot, în care fiecare avea tendinţa să înhaţe ceea ce îi venea la îndemână, nu era uşor să muţi eu 2 000 de kilometri un capital industrial de ordinul a un miliard de dolari. Era şi mai dificil să aduni într-un loc convenabil elementele uneia şi aceleiaşi uzine şi să găseşti personalul calificat pentru a o remonta şi a o repune în funcţiune.

Rezultatul a fost că o mare parte a materialului deplasat s-a pierdut şi că aportul său la producţia sovietică a fost departe de a corespunde aşteptărilor conducătorilor de la Kremlin. Aceştia vor crea deci în Germania ocupaftă societăţi sovietice care vor prelua 200 de întreprinderi ale unor sectoare-cheie, printre care I.G. Farben. Rheinmettal-Borsig, uzinele de cauciuc sintetic din Saxe-Anhalt, fără niciun control al autorităţilor locale. Producţia acestor întreprinderi a fost extinsă, fără să se ţină deloc seama de restricţiile fixate de comun acord de către Aliaţi.

Sovieticii, confruntaţi cu nevoi fantastice, se vor opune ieşirii din zona lor a mărfurilor pe care se angajaseră să le livreze în schimbul unei părţi a echipamentelor venite din zonele occidentale. Ei vor refuza să furnizeze cea mai mică informaţie privind prelevările operate în regiunile aflate sub autoritatea lor. La începutul lunii aprilie, ei ceruseră ca problema să fie luată în considerare pe zone până la stabilirea unei balanţe comerciale favorabile la nivelul

întregii Germanii. Generalul Clay, reprezentantul Statelor Unite în Consiliul de control, a cărui răbdare a fost pusă la grea încercare cât e ziulica de mare, scria la 26 aprilie: *Zona noastră ne rezervă, fără îndoială, majoritatea frumuseţilor naturale ale Germaniei, dar noi nu le-am accepta decât cu condiţia ca resursele economice ale Germaniei întregi să fie accesibile* ţării în ansamblul ei.

La 3 mai el îi va informa pe colegii săi că atâta timp cât nu va fi.pus la punct un program comun de export şi de import pentru ansamblul zonelor el va opri orice livrări în contul reparaţiilor către U.R.S.S. Aşa s-a şi procedat. Livrările nu aveau să se mai reia niciodată.

în acelaşi timp, structura economică a zonelor din Est şi din Vest se diversifica din ce în ce mai mult. în Saxonia, ocupată de către Armata roşie, un referendum a decis în iunie 1946 naţionalizarea fără despăgubire a 1 861 de uzine, aparţinând naziştilor sau criminalilor de război. Un an mai târziu, întreaga industrie grea răsăriteană devenea proprietate a landurilor. De partea occidentală, intenţiile nu au fost la început mai puţin draconice. Legea nr. 52 a Comandamentului suprem aliat pusese sub sechestru bunurile tuturor întreprinderilor cu caracter de monopol, deci ale marilor *concerne*, care deţineau partea cea mai mare a producţiei de cărbune şi a industriei metalurgice. Gustav Krupp şi alţi opt factori de conducere ai firmei sale au fost arestaţi drept criminali de război. Englezii, a căror zonă acoperea, împreună cu Ruhrul, regiunea industrială de bază, îşi stabileau în mod solid controlul asupra metalurgiei şi impuneau măsuri de descentralizare. Americanii însă, ataşaţi dogmei liberei întreprinderi şi deţinători a numeroase acţiuni în industria germană, puneau beţe în roate naţionalizărilor pe care guvernul laburist de la Londra le-ar fi încurajat cu plăcere.

în asemenea condiţii, pentru oprirea cursei spre divizare ar fi trebuit ca negocierea tratatului de pace cu Germania să

urmeze acelaşi curs favorabil ca acela al tratatelor cu sateliţii. Nu era însă nici pe departe vorba de aşa ceva.

încă din septembrie 1945, la Londra, Byrnes vorbise cu Molotov despre un proiect de tratat pe 25 de ani, care urma să fie încheiat între cei Patru Mari, în scopul de a tsigura dezarmarea Germaniei. Rusul se va arăta interesat, dar nu mai mult, de această propunere. Trebuie spus că propunerea era inspirată de un discurs pronunţat la începutul anului de către senatorul Vandenberg, în scopul mărturisit de a obţine retragerea din Europa răel ii tratase totdeauna cu indiferenţă, va emite opinia că *înaltul comandament sovietic sau Biroul Politic deciseseră că nu trebuie ca Statele Unite să fie lăsate să se ocupe de asigurarea securităţii în Europa în următorii 25 sau 40 de ani l*! '.

Se ştie acum, datorită revelaţiilor lui Hruşciov, că Malenkov, devenit şef al guvernului sovietic la moartea lui Stalin,' era favorabil identificării unui acord cu Vestul în privinţa Germaniei. Dar în 1946, ruşilor nu le-a trecut nici măcar o clipă prin cap să se retragă din aeeaştă ţară. Ceea ce îi interesa era să li se plătească faimoasele zece miliarde de dolari, pe care Roosevelt li le promisese, mai mult sau mai puţin, la Ialta. Erau, de asemenea, interesaţi să participe la controlul Ruhrului, ceea ce le-ar fi dat un drept de supraveghere asupra uneia din principalele fortăreţe ale capitalismului european, asupra sursei principale, in orişice caz, a puterii germane. Molotov îi va spune, de altfel pe şleau, lui Byrnes, eu ocazia unui dineu, organizat în iulie 1946 la ambasada sovietică de la Paris, că in ceea ce priveşte tratatele cu Germania şi Austria nu era câtuşi de puţin grăbit [45].

45C u ocazia reuniunii miniştrilor afacerilor străine de la Paris, din aprilie-mai 1946, Molotov îi va declara lui Byrnes că proiectul acestuia tindea să amine dezarmarea Germaniei pînă la sfîrşitul ocupaţiei. El îi va acuza pe occidentali că ascund ceva în acest domeniu. Britanicii menţinuseră, într-adevăr, un stat major german m zona lor pentru a

Cu patruzeci şi opt de ore mai devreme, într-o declaraţie publică făcută în faţa Consiliului miniştrilor afacerilor străine, care tocmai încheiase negocierea tratatelor lor de pace cu sateliţii Reich-ului, Molotov atacase violent politica americană. în acelaşi timp, el a întins ramura de măslin acestei Germanii căreia îi exprimase de atâtea ori în trecut simpatia sa. Dacă într-adevăr nu era posibil să-i constrângi pe germani, fără ajutorul celorlalţi Aliaţi, să pună o parte a potenţialului lor în serviciul U.R.S.S., rămânea de jucat o altă carte: aceea a convingerii. ÎDificilă sarcină! Cum să-i convingi că adevăraţii lor prieteni erau la Est, atunci când aceştia le răpiseră o treime din teritoriul naţional, când ţineau milioane de prizonieri despre care nu parvenea nicio ştire şi când nenumăraţi expulzaţi răspândeau relatări înfricoşătoare privind ocuparea pământului lor natal de către Armata roşie? Molotov va încerca totuşi.

Denunţând sabotarea acordurilor de la Potsdam de către occidentali, el va ataca violent teza, abandonată de altfel de mult, a *pastoralizării* Reich-ului şi va cere să se înceteze să se mal pună obsitacole în calea creşterii producţiei de cărbune şi de oţel. El va preconiza un control al celor Patru asupra Ruhrului, dar se va opune desprinderii sale de Reich, cerută de guvernul francez, inclusiv de către miniştrii comunişti. El va pretinde să se lase germanilor înşişi grija de a hotărî pe calea plebiscitului dacă preferau un stat unificat sau un stat federal. Totuşi, dacă el se declara *in principiu* favorabil încheierii tratatului de pace cu Germania 2, el o subordona stabilirii unui guvern german, care urma să facă dovada, timp de câţiva ani, a capacităţii sale de a

organiza demobilizarea prizonierilor de război. I se va propune atunci o anchetă pentru a se constata la faţa locului realitatea demilitarizării. Acesta va reproşa atunci tratatului că nu menţionează nimic în legătură cu democratizarea şi cu reparaţiile. într-un cuvînt. era clar că nu-l voia. Byrnes, în Memoriile sale, intero- gîndu-se asupra raţiunilor care îl făcuseră pe ministrul sovietic să respingă un proiect pe care Stalin păruse că-l primeşte ou entuziasm şi pe care, în ceea ce îl priveşte

se achita de sarcini, precum plata reparaţiilor şi eliminarea vestigiilor fascismului.

Englezii şi americanii nici măcar nu voiau să audă vorbindu-se despre un control cvadripartit al Ruhrului, care ar fi condus la extinderea asupra zonelor lor a complicaţiilor şi dificultăţilor cotidiene cu care se confruntau reprezentanţiilor lor în Consiliul interaliat de la Berlin. Bevin sublinia că neexecutarea clauzelor de Ja Potsdam privind restabilirea unităţii economice a Germaniei şi, în special, refuzul ruşilor de a participa la elaborarea unui program comun de exporturi şi de importuri le-ar fi adus prejudicii britanicilor de 320 milioane dolari, iar americanilor de 200 milioane dolari. El va declara că această situaţie nu ar putea dura. Byrnes a reluat spusele acestuia, anunţând că guvernul său era dispus ca zona sa să fuzioneze cu aceea sau cu acelea ale puterilor care doreau acest lucru. Şi astfel se vor despărţi, până în luna decembrie, după o scurtă discuţie, la fel de zadarnică, asupra Austriei. Occidentalii ar fi dorit într-adevăr ca supleanţii miniştrilor să fie însărcinaţi imediat cu redactarea unui proiect de tratat cu guvernul de la Viena. Dar Molotov va pune o condiţie prealabilă care va fi, fireşte, acordurilor de la Potsdam, după aceea problema creării unui guvern central german şi doar în cele din urmă problema tratatelor de pace cu aceste două ţări. Ar fi însemnat să se condamne, încă de la deschiderea conferinţei de la Moscova, la un violent schimb de imputări. Byrnes, în ceea ce îl priveşte, va lansa o nouă idee: fixarea unor plafoane pentru efectivele forţelor de ocupaţie în Germania şi în Austria, după încheierea tratatelor de pace cu sateliţii.

La începutul lui ianuarie 1947, adjuncţii miniştrilor vor începe să redacteze *tratatul de stat* cu Austria, botezat astfel pentru a ţine cont de faptul că ea nu fusese niciodată oficial în război cu Aliaţii. N-aveau cum să-şi închipuie că le vor trebui nenumărate şedinţe, pe parcursul a opt ani, pentru a ajunge la un acord.

Cât îi priveşte pe miniştri înşişi, ei se vor reîntâlni la 10 martie la Moscova, în ajunul zilei în care Truman va expune Congresului *doctrina* sa de asistenţă pentru Grecia şi Turcia. Se vor înţelege destul de repede asupra majorităţii celor 59 de articole ale proiectului de tratat cu Austria, dar se vor lovi de trei dificultăţi: revendicările Iugoslaviei în privinţa Carintiei de Sud, pe care U.R.S.S. avea să le susţină până la ruptura sa cu Tito; reparaţiile, bineînţeles, şi destinaţia *bunurilor germane* din zona de ocupaţie sovietică, de care Kremlinul înţelegea să dispună după bunul său plac. Dacă s-ar fi acceptat un asemenea lucru, Moscova şi-ar fi asigurat controlul unei părţi importante a industriei austriece, ipotecând astfel independenţa ţării. ^

Nu erau în acest caz însă decât certuri minore faţă de bătălia înverşunată al cărei obiect urma să devină Germania. Conferinţa s-a deschis totuşi cu o hotărâre oare se voia istorică: în câteva minute, cei Patru s-au înţeles asupra *suprimării Prusiei*, asupra ştergerii numelui său blestemat din geografia şi istoria viitoare. Dar când generalul Marshall, căruia Truman tocmai îi încredinţase conducerea Departamentului de Stat, va repune pe tapet propunerea americană de tratat privind neutralitatea

Germaniei, a cărui validitate preconiza să se extindă la 40 de ani, Molotov va refuza net. Vechile controverse privind reparaţiile şi Ruhrul se vor relua şi mai vârtos. Ministrul sovietic va cere să preleveze zece miliarde de dolari din producţia curentă a Germaniei. Ar fi însemnat să o condamni la mizerie. *Statele Unite* - va spune Marshall - *se opun unei politici care ar continua să facă din Germania o cocioabă suprapopulată sau un azil de săraci în centrul Europei* [46]. Americanii erau de altfel în curs de a face în această ţară investiţii considerabile, menite să-i permită să iasă ea singură din încurcătură într-un interval de trei ani.

46c onvingă că era mult mai interesant să fii doi contra doi, decit trei contra unu27, manieră de a-l descuraja să se unească cu anglo-saxonii, gata să-i dea satisfacţie.

Discuţia va fi la fel de zadarnică în legătură cu structura viitorului stat german. Molotov îl dorea puternic centralizat, astfel încât, evident, să-i asigure o posibilitate de control cât mai largă, în timp ce occidentalii se temeau că centralizarea, care facilitase deja ascensiunea hitlerismului, să nu conducă la un nou tip de totalitarism. Curând, se va ajunge la un talmeş-balmeş, dându-se frâu liber, de o parte şi de alta, unui ton caustic. La 28 martie, conferinţa atinsese un asemenea grad de confuzie încât unui Bevin care întreba: *Unde am ajuns*? Bidau.lt îi va răspunde: *Numai Dumnezeu ştie*. *Nu ştiam că face parte din Consiliu*,20 va replica secretarul Foreign Office-ului, care învăţase, după un an şi jumătate de controverse cu ruşii, să recurgă la umor ca la un leac pentru descurajare.

Desigur, pe parcursul zilelor, miniştrii realizaseră aranjamente minore privind: prizonierii de război, accelerarea denazificării, schimbul de informaţii între cele două zone... dar în ceea ce priveşte esenţialul va deveni repede evident că nu se va ajunge la o înţelegere. Or, pentru un om, o decizie era urgentă. Mai mult ca oricând, Franţa avea nevoie, pentru a face faţă enormelor nevoi ale reconstrucţiei, să plătească în franci cărbunele din Saar şi, deci, să creeze cu aceasta o uniune monetară. Bidault va merge să discute direct cu Stalin. Părintele popoarelor îl va asculta distrat, încercând mai ales să-l

24. *Documents français relatifs à l'Allemagne*, *op*. *cit*., p. 29.

25. BEDELL SMITH, *op*. *cit*., p. 220.

26. *Ibid*., p. 221.

27. Georges BIDAULT, *D'une résistance à l'autre*, Paris, Editions du siècle, 1965, p. 148.

28. FORRESTAL, *op*. *cit*., p. 205.

29. BIDAULT, *op*. *cit*., p. 151.

30. BEDELL SMITH, *op*. *cit*., *p*. 224.

31. *Inédit*.

32.

16.

BARAJ LA VEST

Viitoarea revoluţie în Europa se va face prin violenţă şi de către o putere care va fi concentrată în mâinile Rusiei. O a doua revoluţie va avea loc mai târziu, când fructele primei îşi vor fi pierdut întreaga savoare şi aceasta va fi făcută de către America, prin libertate si prin popoarele federale.

ERNEST COEURDEROY (*Uraaa! sau Revoluţia cazacilor*, 1854)

Conducătorii americani vor trage rapid învăţăminte din eşeculcpnferinţei de la Moscova. *Era evident că de acum înainte* - scria ambasadorul Bedell Smith - *niciun efort din lume nu ne va permite să identificăm o bază de acord cu ruşii în problema germană1. Germania ori era divizată, ori cădea sub dominaţia economică şi politică a ruşilor... Trebuia ca zonele occidentale să fie asociate efectiv şi fără întârziere puterilor vest-europene prin acorduri economice şi, poate, în viitor, prin acorduri* politice2. La 25 apriile 1947, Marshall, oprindu-se la Berlin, la întoarcere, va da instrucţiuni generalului Clay să accelereze edificarea bi-zonei şi sporirea producţiei industriale. O lună mai târziu, un embrion de putere politică se va constitui la Frankfurt. Acesta cuprindea un comitet executiv, compus dintr-un reprezentant al fiecărui land şi un consiliu economic legislativ, cei 52 de membri ai acestuia fiind aleşi de parlamentele statelor.

La 6 iunie, primii miniştri ai landurilor occidentale se reuneau pentru ultima oară la Miinchen cu colegii lor din zona sovietică. Aceştia vor trânti uşa după respingerea propunerii lor de a înscrie pe ordinea de zi crearea unui guvern central provizoriu. Peste numai câteva zile, o comisie economică centrală era creată la rândul ei în Est, în timp ce anglo - americanii autorizau recrutarea în Vest a unei *poliţii industriale* germane. *O Europă bine organizată şi prosperă* - preciza la 11 iulie 1947 o directivă a comitetului întrunit al şefilor de state-majore americane - *presupune*

contribuţia economică a unei Germanii productive şi stabile 3.

Reacţia americană nu avea însă să se limiteze la vechiul Reich. încă de la 4 aprilie 1945, cu numai câteva zile înainte de moartea lui Roosevelt, Averell Harriman, pe atunci ambasador la Moscova, trimisese Departamentului de Stat un lung raport în care - după ce constata că *partidul comunist şi acoliţii săi se folosesc pretutindeni de dificultăţile economice întâmpinate în ţările plasate sub responsabilitatea noastră*, *pentru a face reclamă concepţiilor şi politicii Sovietelor*, *subminând în acelaşi timp influenţa aliaţilor occidentali* - cerea *să se manifeste grijă doar pentru aliaţii noştri occidentali şi pentru regiunile plasate sub responsabilitatea noastră*, *alocând surplusul*, *dacă va exista*, *Rusiei şi să se restabilească graţie oricărui ajutor economic posibil*... *condiţii de viaţă decente pentru populaţiile ţărilor care au aceleaşi concepţii generale ca şi noi asupra vieţii şi asupra evoluţiei lumii4*. *I*

Acest sfat a fost receptat. Nu s-a dat nicio urmare cererilor de credit pe termen lung, formulate la Ialta de de către conducătorii sovietici. Unui Marshall care se plângea în 1947 de absenţa unui răspuns al Kremlinului la o serie de mesaje americane, Stalin îi va putea reaminti că o nouă cerere de capitaluri nu făcuse ea însăşi obiectul nici unei confirmări de primire. In schimb Truman îşi înmulţea demersurile pentru a obţine rambursarea dobânzilor pentru livrările făcute în baza legii de împrumut-închiriere, chiar în momentul în care el acorda Marii Britanii un împrumut de 3 750 milioane de dolari, cu o dobândă doar de 2%. Credite, aşa-zise de asistenţă interimară, erau acordate Europei. In ceea ce o priveşte, U.R.S.S. nu beneficia decât de ajutoare

repartizate de U.N.R.R.A[47] - organizaţia de asistenţă pentru regiunile devastate.

Ar fi urmat Statele Unite aceeaşi politică dacă Roosevelt ar fi trăit? Nu ne putem refuza întrebarea. Henry Wallace, care fusese vice-preşedintele său, între 1940- 1944, înainte de a deveni secretar la Comerţ în timpul lui Truman, era în orişice caz convins de'contrariul. Luând ca un dat faptul că politica U.R.S.S. se explica, într-o mare măsură, *prin situaţia sa economică dezastruoasă* şi prin *sentimentul său de insecuritate*, el îi va propune preşedintelui, înainte de plecarea lui Bedell Smith

* *U.N.R.R.A*. (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) - Administraţia O.N.U. pentru Ajutorare si Reconstrucţie, constituită la 9 noiembrie 1943 şi activând plnâ la 31 martie 1949, a fost prima agenţie înfiinţată pentru ajutorarea populaţiei din Europa şi Extremul Orient, cuprinzând un mare număr de refugiaţi, ca urmare a celui de-al doilea război mondial. Obiectivul său a constat în facilitarea refacerii industriei, agriculturii şi a structurilor economice ale naţiunilor care au fost afectate grav de război. U.N.R.R.A. a contribuit, prin livrări de alimente, îmbrăcăminte, bunuri şi echipament industrial, medicamente, la ajutorarea populaţiei din numeroase ţări, printre care Albania, Cehoslovacia, Grecia, Italia, Polonia şi iugoslavia. După desfiinţarea U.N.R.R.A., activitatea ei a fost continuată de instituţiile specializate ale O.N.U., de U.N.I.C.E.F., precum şi de Înaltul Comisar al Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi, (*n.tr*.) spre Moscova, în martie 1946, *o nouă cale de abord^lre în domeniul economic şi comercial*,

47 Conferinţa de la Bretton Woods a avut loc între l-22 iulie 1944. Au participat 44 de state. A adoptat acordurile de creare a Băncii Internaţionale pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (B.I.R.D.) şi a Fondului Monetar Internaţional (F.M.I.), introducînd o anumită ordine în domeniul relaţiilor monetare şi financiare internaţionale aproape complet dezorganizate, (n.tr.)

inaugurarea unei discuţii aprofundate asupra condiţiilor generale ale unei colaborărir>.

Truman va scrie el însuşi în *Memoriile* sale că n-a ţinut *deloc* seama de această scrisoare (i. Dar Wallace va insista, înainte de a-şi face publice ideile sale, într-un discurs pronunţat la Madison Square Garden din New York, la 12 septembrie. El îşi va exprima convingerea că ar fi posibil să se ajungă la o cooperare cu Rusia, o dată ce aceasta ar înţelege că obiectivul primordial al Statelor Unite nu era *nici de a salva Imperiul britanic*, *nici de a cumpăra petrolul din Orientul Mijlociu cu vieţile soldaţilor americani*. El propunea un acord cu privire, la *neintervenţia americanilor în Europa răsăriteană*, *a Rusiei in Europa apuseană sau in cele două Americi*”. Erau exact şase zile de la violentul discurs prin care James Byrnes, la Stuttgart, întinsese mâna poporului german şi denunţase politica sovietică. Contradicţia era prea flagrantă: pe data de 16 septembrie, Truman îi cerea lui Wallace să-şi dea demisia. Acesta va lua conducerea unui *partid progresist*, călduros încurajat de Kremlin, dar a cărui audienţă avea să scadă rapid.

U.R.S.S. ar fi putut totuşi, dacă ar fi voit, să beneficieze de ajutorul american. Ar fi fost suficient să adere la sistemul stabilit de Conferinţa de la Bretton Woods *, la care ea participase împreună cu principalii aliaţi începând din iulie 1944. Această conferinţă, întrunită la invitaţia Statelor Unite, crease două instituţii: Banca Mondială şi Fondul Monetar, deschise Rusiei Sovietice, ca de altfel tuturor celorlalţi membri ai coaliţiei antihitleriste. Nimeni nu se gândea desigur că aceasta va accepta pur şi simplu o formulă în mare măsură inspirată de concepţiile americane tradiţionale privind libertatea schimburilor şi stabilitatea monetară. Dar clauze speciale fuseseră prevăzute în ceea ce o priveşte, care i-ar fi permis în mod practic să beneficieze de' un credit de un miliard şi jumătate de dolari, asiguraţi în cea mai mare măsură prin contribuţia americană, fără o altă obligaţie decât aceea de a furniza

anumite statistici. Reprezentanţii săi discutaseră cu înverşunare cele mai mici detalii ale acordului. De ce a hotărât în cele din urmă să rămână de o parte? Iată un mister pentru care nimeni n-a oferit o explicaţie categorică. Dar putem să ne gândim că liderii de la Kremlin s-au temut în ultimul moment să nu-şi piardă principiile intrând într-un sistem de gândire capitalist şi să atenteze la securitatea naţională furnizând informaţiile cerute privind valoarea rezervelor de aur sau circulaţia fiduciară [48].

In cei doi ani care vor urma după încheierea războiului, Statele Unite vor cheltui în total 15 miliarde de dolari pentru refacerea ţărilor eliberate. Devenise clar în 1947 că aceste sume fantastice erau însă insuficiente. Marea Britanie, în mod special, se găsea într-o situaţie critică. Deficitul balanţei sale de plăţi atinsese în anul precedent 380 de milioane de lire sterline. Cea mai mare parte a împrumutului american din 1945, care trebuia să se eşaloneze în mod normal până în 1950, era epuizată. Lipsa de cărbune impunea întreruperi de curent electric care năruiau orice speranţă de relansare a producţiei. Situaţia Franţei nu era deloc mai bună. Creşterea preţurilor atinsese 80% într-un singur an. Léon Blum [49], care revenise la putere, nu o îngrădise decât temporar, decretând la 1 ianuarie o scădere autoritară de 10% în două etape.

Ciclul infernal salarii-preţuri a reînceput rapid. Succesorul său, Ramadier *, se va debarasa de miniştrii săi comunişti, cu care avusese deja ciocniri în privinţa Indochinei. Aceştia, după ce condamnaseră acordul încheiat de către Georges Bidault cu Marshall şi Bevin la Moscova în privinţa

48 Fiduciar - Cu valoare fictivă, bazată pe încredere. Monedă fiduciară - hîrtie-monedă cu valoare convenţională si cu putere de circulaţie numai în interiorul ţării. Circulaţie fiduciară - circulaţie a monedei fiduciare, (n.tr.)

49 Sub regimul provizoriu al Republicii Franceze, Léor. Blum va ocupa funcţia de prim-ministru între 16 decembrie 1946 - 16 ianuarie 1947. (n.tr.)

cărbunelui din Ruhr şi Saar, au dezaprobat brusc politica de blocare a salariilor pe care o susţinuseră până atunci.

Consiliul naţional al Partidului Socialist, partid din care făcea parte primul ministru, îi va da dreptate cu o slabă majoritate la capătul unei dezbateri dramatice. Partidul Comunist şi C.G.T., care, de bine de rău, stăpîniseră nerăbdarea muncitorilor, dezamăgiţi să vadă prelurtgindu-se penuria la mai mult de doi ani după eliberare, i-au lăsat să facă ce vor. O grevă pornită de la Uzinele „Renault” a luat rapid proporţii, extinzându-se în special la transporturile feroviare, în domeniul minelor şi al electricităţii; amploarea ei va fi atât de mare încât Ramadier nu va ezita să o atribuie unui *şej de orchestră clandestin 8*.

în Italia, de asemenea, unde se înregistrau aproape 4 milioane de şomeri, ieşirea comuniştilor din guvern va coincide cu un val de agitaţii sociale. Germanii trăiau sub dictatura pieţii negre, inflaţiei şi a foametei. Doar Belgia, graţie cuprului din Katanga şi abilei reforme monetare a lui Camille Gutt, îşi regăsise prosperitatea, întreaga Europă o invidia.

O dată cu întoarcerea lui Marshall de la Moscova, Truman, obiect - după propriile sale cuvinte - al unui torent *inepuizabil de cereri de ajutor* şi care tocmai obţinuse adoptarea de către Senat-a propunerii de asistenţă pentru Grecia şi Turcia, avea - după cum scria în *Me*-

* *Paul Ramadier* - A îndeplinit, în timpul celei de a IV-a Republici, funcţia de prim-ministru între 22 ianuarie - 19 noiembrie 1947, succedându-i lui Léon Blum. (*n.tr.*)

Istoria războiului rece moriile sale - convingerea că nu era *niciun minut de pierdut pentru a găsi mijlocul de a redresa Europa IJ*.

Ce mijloc? Bani, în primul rând, în mod evident. Dar nu era suficient. Economia europeană devenise un butoi al Danaidelor. Fondurile erau îngheţate fără ca să se ştie ce se întâmpla cu ele, fără ca să apară cea mai mică speranţă de

stabilizare. Trebuia, cum se spune, un şoc psihologic. Nu putea să vină decât dintr-o idee nouă şi din partea unui om nou. Omul a fost Marshall, iar ideea a fost planul care i-a imortalizat numele.

Sunt două categorii de mari oameni de stat: Cezar şi Cincinnatus. Cei care sunt animaţi de patima puterii, cei care doresc să supună istoria. Şi cei care nu au un alt ideal decât să-şi servească ţara şi compatrioţii in afara oricăror considerente personale. Marshall aparţinea, fără nicio îndoială, celei de-a doua categorii. Şef de stat-major al armatelor americane în timpul războiului, i-ar fi revenit conducerea operaţiunilor în Europa. Dar Roosevelt va prefera, în ultimul moment, să-l păstreze alături de el la Washington. *Nu pot să dorin liniştit când nu vă ştiu pe pământ american* in, îi va mărturisi el într-o zi. Marshall nu va schiţa nici măcar un gest pentru a apuca laurii pe care îi vedea, astfel, pierzându-i.

Tocmai ieşise la pensie când Truman îi va încredinţa o delicată misiune de conciliere în China, între Chiang Kai-shek şi comunişti. In modul cel mai firesc, după demisia lui Byrnes, preşedintelui i-a venit ideea de a-i încredinţa Departamentul de Stat. Nimeni n-a ilustrat mai bine decât el această funcţie. Slab pregătit pentru tocmelile mărunte, pentru minciunile şi răsturnările care caracterizează adesea diplomaţia „războiului rece, el adopta în abordarea marilor probleme un ton simplu, lipsit de patimă, dar nu lipsit de convingere, susţinut de o privire directă şi cutezătoare, care dădea încredere adversarului.

Foarte repede el va înţelege interesul de a favoriza unitatea economică a Europei. Harry Truman va scrie în *Memoriile* sale: *Dacă naţiunile bătrânului continent s-ar lăsa convinsc sa caute rezolvarea in comun a problemelor economice ale unei Europe considerată ca un scop, in loc să le fragmenteze în limitele prea strimte ale fiecărei ţări, ajutorul Statelor Unite ar fi mult mai eficacc şi forţele*

acestei mari comunităţi, reînsănătoşită, midt mai bine susţinute „.

încă de la 8 mai 1947, subsecretarul de stat, Dean Acheson, expunea în public ideile esenţiale ale planului Marshall. Dar nu i s-a acordat niciun fel de atenţie. iNu s'-a intimplat acelaşi lucru cu discursul pe care secretarul de stat însuşi îl va pronunţa la 5 iunie, la Universitatea Harvard, cu ocazia zilei de înmânare a diplomelor ae absolvire. După ce a anunţat că Statele Unite vor face tot ce va sta în puterea lor pentru a *ajuta lumea să-şi redolnndească sănătatea economică*, fără de care nu există nici stabilitate politică, nici pace, el i-a chemat pe europeni să se înţeleagă pentru a-şi defini nevoile. Nu *ar fi nici convenabil, nici eficace, ca acest guvern* să *încerce să stabilească unilateral un program destinat să pună pe picioare Europa din punct de vedere economic. Aceasta este treaba europenilor. Iniţiativa trebuie să vina din Europa. Rolul acestei ţări ar trebui să consiste în a furniza un ajutor prielnic pentru elaborarea unui program european şi, in consecinţă, să sprijine acest program in cea mai mare măsură posibilă.12*.

Reacţiile europene vor fi imediat favorabile. Londonezul „Times” va califica ideea ca *politic curajoasă şi economic constructivă*. Agenţia „France Presse” va da asigurări că ea va fi primită în Franţa cu o *deosebită simpatie*.

La 17 şi 18 iunie, Bevin va conferi la Paris cu Ramadier şi Bidault. Ei se vor pune de acord şi vor propune organizarea în capitala Franţei a unei conferinţe reunind toate ţările interesate, inclusiv U.R.S.S. In discursul său de la Harvard, Marshall nu exclusesc, într-adevăr, pe nimeni. *Nu luptăm contra nici unei ţări*, - spusese el - *contra nici unei doctrine, singurii noştri duşmani se numesc foamea şi mizeria*, adăugind doar: *Guvernele, par*o furtunoasă discuţie, să ridice imunitatea parlamentară lui Bela Kovaes, secretarul general al Partidului Micilor Proprietari, acuzat de către ministrul de interne, Lazlo Rajk, de conivenţă cu un complot

contrarevoluţionar, sovieticii îşi vor asuma ei înşişi, în februarie 1947, arestarea sa. In luna mai, Kremlinul va informa Budapesta că mărturisirile lui Kovaes stabileau participarea la complot - ai cărui şefi fuseseră între timp spânzuraţi - a primului ministru Ferenc Nagy, el însuşi membru;tl Partidului Micilor Proprietari. Invitat să revină in ţară, Nagy, care se afla în vacanţă în Elveţia, a preferat să demisioneze. Varga, preşedintele partidului, va fugi din Ungaria patruzeci şi opt de ore mai târziu, în timp ce ruşii impuneau preşedintelui republicii numirea în fruntea guvernului a unui membru al aripii de stânga a Partidului Micilor Proprietari, Dinnyes.

Exact' aşa cum lăsase să se prevadă Bedell Smith, prima reacţie sovietică faţă de planul Marshall a fost total negativă. „Pravda” din 16 iulie 1947 îl va denunţa ca un nou avatar al planului Truman, *drept o presiune politică cu ajutorul dolarului*, *drept un amestec in treburile intern'e ale altor ţări*.

. Totuşi, la 22 iunie, Împotriva oricărei aşteptări, Kremlinul va accepta să-l trimită pe Molotov la Quai d'Orsay pentru a discuta cu Bevin şi Bidault, aşa cum îi propuseseră aceştia, ordinea de zi a conferinţei internaţionale însărcinată cu studierea ofertei americane. Presa comunistă a încetat să critice planul Marshall. Maurice Thorez dezminţea că ar fi vorbit de o *capcană occidentală*, ceea ce totuşi afirmase în mod public1'1. Avea să se producă miracolul? Doreau să creadă acest lucru.

La 26 iunie, Molotov sosea la Paris în fruntea unei delegaţii al cărei număr şi a cărei calitate susţineau încrederea optimiştilor. El va exprima însă de îndată dezacordul său cu metoda pe care o sugerau Bevin şi Bidault. Aceştia preconizau elaborarea - înainte de începutul lui septembrie - a unui document, *cit mai precis şi mai complet posibil*, *explicind efortul făcut de Europa insăşi*, *nevoile sale*, *ca şi condiţiile care ar rezulta dintr-o deteriorare şi mai accentuată a economiei sale*, *document pe baza căruia*

autorităţile americane vor putea să ia o decizie. Toate statele Europei, spuneau ei, cu excepţia pentru moment a Spaniei, urmua să fie incluse, fie că fuseseră în timpul războiului prieteni, inamici sau neutri. Pe cât era posibil, deficitul european *trebuia să fie acoperit printr-o acţiune inter-europeană şi numai joentru sold trebuia să se facă apel la exterior*, *adică*, *în principal*, *la Statele Unite lr>*.

De la 29 iunie, Agenţia T.A.S.S., rupând consemnul tăcerii, pe care şi-l impuseseră cele trei delegaţii, respingea orice idee a unui plan de ansamblu, afirmând că *problemele economice interne sunt de competenţa popoarelor suverane înseşi*; reducea sarcina conferinţei la alcătuirea unei liste a necesităţilor ţărilor interesate şi la a stabili in ce măsură Statele Unite erau gata să acorde acest ajutor şi să sprijine ţările Europei să-l obţină. Agenţia sovietică cerea să fie luate în considerare cu prioritate nevoile ţărilor care suferiseră ocupaţia nazistă şi contribuiseră la victoria comună. Ea reamintea că problema germană în general şi aceea a reparaţiilor, in special, erau de competenţa celor patru miniştri ai afacerilor străine.

în plen, Molotov va relua aoelaşi punct de vedere, ffocul său era clar: era interesat să primească un ajutor direct, dar fără condiţii şl fără control. El nu-l dorea din partea unui organism colectiv, care ar fi repus în cauză influenţa exclusivă a U.R.S.S asupra Europei răsăritene şi ar fi accentuat capacitatea de rezistenţă a Europei occidentale. în acelaşi timp, el se străduia să reducă şocul psihologic provocat de oferta lui Marshall, punând faţă în faţă nevoile uriaşe şi caracterul limitât al disponibilităţilor americane.

Timp de trei zile, George Bidault îşi va înmulţi încercările de realizare a unui compromis. Bevi» nu-l va susţine deloc. Acesta se temea, nu fără motiv, ca o acceptare sovietică să nu antreneze după sine respingerea planului Marshall de către Congresul american, în care, de la victoria republicană în alegerile legislative din 1946, curentul anticomunist devenise dominant, in cele din urmă, la 2 iulie, ministrul

sovietic, rupea negocierile afirmând, într-o declaraţie publică, faptul că ţările europene, *plasate sub control*, vor pierde - pentru a satisface *nevoile şi dorinţele unor mari puteri*... - independenţa lor economică şi naţională. El acuza Franţa şi Anglia că despart statele Europei, folosindu-le unele împotriva altora.

Va antrena „nu"-ul U.R.S.S pe acela al ţărilor din zona sa de influenţă? întreaga argumentare a lui Molotov dădea motive să se creadă un asemenea lucru. Djilas, care se găsea in Franţa in timpul desfăşurării Conferinţei, relatează, de altfel, că i-a făcut o vizită si că s-au pus imediat de acord să respingă planul.

O mulţime de iluzii continuau totuşi să existe în rindurile celor interesaţi. *Este clar că Molotov nu doreşte succesul acestei acţiuni* - va spune J3idault ambasadorului Statelor Unite. *Dar, pe de altă parte, sateliţii săi înfometaţi se ling pe buze în speranţa de a pune mina pe un pic din banii voştri. In mod vizibil el este în încurcătură*

In acelaşi moment, membrii unei delegaţii poloneze, venite în Franţa să negocieze un acord comercial, se arătau convinşi că U.R.S.S, recunoscând amploarea nevoilor sale, va permite guvernului de la Varşovia să fie reprezentat la Conferinţa internaţională convocată la Paris pentru 12 iulie.

Acelaşi punct de vedere va fi împărtăşit ministrului cehoslovac Ripka de mai mulţi dintre colegii polonezi cu ocazia unei vizite pe care acesta le-a făcut-o. în ceea ce-l priveşte, la 4 iulie, cabinetul de la Praga, prezidat totuşi de comunistul Klement Gottwald [50], accepta in unanimitate

50 La 9 iulie 1947, Consiliul de Miniştri al României a ho- tărît - evident ca urmare a presiunilor Moscovei - să nu accepte invitaţia anglo-franceză şi, în consecinţă, să nu participe la Conferinţa de la Paris din 12-15 iulie privind ajutorul economic american pentru Europa („Planul Marshall"). In nota înmînată la 10 iulie 1947 de către ministrul afacerilor străine, Gheorghe Tătărăscu, reprezentanţilor Angliei şi Franţei la Bucureşti se spunea că „Europa nu poate fi considerată, astfel cum o face planul franco-britanic, drept o unitate economică", fiecare ţară avînd „interese particulare" şi „năzuinţe

invitaţia franco-britanică. Dar, la 8 iulie, pe eând guvernul polonez era reunit pentru a adopta aceeaşi poziţie, Radio Moscova anunţa că România... şi Polonia respinseseră oferta franco-britanică. Nu le mai rămânea conducătorilor de la Varşovia decit să urmeze acest sfat. Ei vor invoca drept motiv al neparticipării faptul că Germania va beneficia de acest plan. Iugoslavia îşi va anunţa refuzul în aceeaşi zi în termeni violenţi. Bulgaria va proceda la fel, dar pe un ton mai puţin virulent. Cât îl priveşte pe Gottwald, sosit la Moscova pentru o călătorie prevăzută de mult timp, va avea parte de vii reproşuri din partea lui Stalin. Acesta îi va declara că planul Marshall nu avea alt obiectiv decât izolarea U.R.S.S şi că acceptarea sa ar echivala cu o denunţare a alianţei sovieto-cehoslovace.

Pentru preşedintele Benes - care declarase cu o lună mai devreme că *dacă este vorba de pericolul ger-*

* *Klement Gottwald* a îndeplinit funcţia de prim-ministru între 2 iulie 1946 - 15 iunie 1948. (*n.tr.*)

** *Edvard* Benes (1884-1948). Om politic cehoslovac. încă din anii studenţiei la Universitatea din Praga a adoptat linia politică şi socială a lui T.G. Masaryk şi ajuns profesor la aceeaşi universitate va lupta alături de acesta pentru independenta Cehoslovaciei. Ministru de externe (1918-1935), prim-ministru (1921 - 1922), apoi preşedinte al Republicii Cehoslovace (1935-1938; 1940-1945, în exil la Londra; 1945-1948), Benes a fost unul din factorii ce au influenţat atât politioa internă, cât şi cea europeană.

man si de securitatea noastră, noi mergem şi vom merge cu ruşii şi cu U.R.S.S. Nu vom fi niciodată doar cu Estul sau

economice specifice". Un program de ajutor economic reciproc care ar tindo la „crearea de curente de schimburi artificiale sau silite, care fatal nu vor ţine seama de necesităţile şi de realităţile existente, precum şi de' orientarea economică a fiecărei ţări suverane" nu ar putea contribui la redresarea României. în notă se arată că iniţiativa anglo-franceză va duce în mod „fatal" la ştirbirea independenţei ţărilor europene şi că neparticiparea U.R.S.S. o lipseşte de „factorul esenţial care să-i asigure realizarea", (n.tr.)

doar cu Vestul, *ci întotdeauna cu Estul şi cu Vestul* liri - alegerea era dramatică, dar totul îl împingea să se încline. Comuniştii controlau deja, în afara preşedinţiei guvernului, Internele şi Apărarea Naţională. Ei puteau, în orice moment, să pună stăpânire pe stat. Iar opinia publică manifesta după Munchen maimultă încredere în marea soră slavă decât în democraţiile occidentale. La 10 iulie, guvernul de la Praga făcea cunoscut că revine asupra acordului pe care îl dăduse la Paris, participarea sa riscând să fie *interpretată ca un act in- ' dreptat împotriva Uniunii Sovietice şi a celorlalţi aliaţi ai sii*,!*i*.

11 iulie 1947 aducea cu sine refuzul României *, al Ungariei ** Albaniei şi Finlandei[51]. Aceasta din urmă preciza că planul Marshall devenise un serios motiv de dezacord între marile puteri şi că ea dorea să rămână în afara conflictelor internaţionale.

„ Conferinţa _ propusă de Bidault şi de Bevin sc va reuni deci la 12 iulie la Quai d'Orsay numai în prezenţa delegaţiilor Austriei, Belgiei, Danemarcei, Elveţiei, Franţei, Greciei, Irlandei, Islandei, Italiei, Luxemburgului, Marii Britanii, Norvegiei, Olandei, Portugaliei, Suediei şi Turciei. In câteva să(ptămâni [52], conferinţa va ajunge la un acordasupra unor structuri şi asupra unui program care vor fi după aceea supuse atenţiei lui Truman. Acesta va convoca Congresul în sesiune extraordinară pentru a-i cere să aprobe creditele prevăzute de planul Marshall. Conferinţa de la Paris estimase nevoile Europei la 22 miliarde de dolari. Preşedintele va reţine suma de 17 miliarde de dolari, eşalonată pe patru ani şi jumătate. Congresul va prefera să rămână la formula clasică de alocări anuale. In cele din urmă, totalul creditelor afectate

51 Cît priveşte guvernele albanez şi finlandez, acestea îşi comunică hotărîrea de neparticipare la Conferinţa de la Paris la data de 11 iulie 1947. (n.tr.). '

52 Conferinţa propriu-zisă se va desfăsura în perioada 12-15 iulie 1947. (n.tr.)

planului de redresare a Europei avea să atingă 13 miliarde de dolari. Deşi această sumă era mult inferioară evaluărilor iniţiale, ea va confirma reuşita acţiunii.

Din această lună,'din iulie 1947, datează cu adevărat ruptura Europei: pe de o parte - clienţii Americii, pe de altă parte - sateliţii U.R.S.S. şi milioanele de bărbaţi şi de femei care, dincoace de cortina de fier, considerau că nu aveau o altă patrie decât aceea u socialismului. Climatul internaţional avea să se deterioreze repid. în iulie, revista „Foreign Affairs” publica sub semnătura „X" un articol care expunea pentru prima dată ceea ce n-a încetat de atunci să fie considerată drept doctrina diplomaţiei americane: îngrădirea (*containment*).

Autorul era George Kennan, un universitar de la Princeton, care avea să devină cel mai reputat kremlinolog al Statelor Unite. In anul precedent, în calitate de consilier al ambasadei de la Moscova, adresase Washingtonului o telegramă de opt mii de cuvinte, în care ajungea la următoarea concluzie: A/e *aflăm în faţa unei forţe politice janatic convinsă că nu poate exista un „modus vivendi” permanent cu Statele Unite, că este de dorit şi necesar să se rupă echilibrul interior al societăţii noastre şi să fie distrus modul nostru tradiţional de viaţă, să se submineze autoritatea statului nostru în lume, altfel existând riscul de a vedea iremediabil compromisă securitatea puterii sovietice*. 20 Reluând esenţialul analizei sale, Kennan _ căruia Marshall îi încredinţase misiunea de a crea primul serviciu de planificare politică la Departamentul de Stat - scria: *Este clar că elementul principal al întregii politici a Statelor Unite faţă de U.R.S.S. trebuie să fie o acţiune de îngrădire pe termen lung - realizată cu răbdare, dar cu fermitate şi cu vigilenţă - faţă de tendinţele expansioniste ale Rusiei... pentru a opune ruşilor o contra-forţă indestructibilă în orice chestiune în care vor da semne ale voinţei lor de a impieta asupra intereselor unei lumi paşnice şi stabile... Să presupunem* - scria el - *că lumea occidentală*

găseşte foiţa şi resursele necesare pentru a ţine în frâu puterea sovietică pe parcursul unei perioade de 10 până la 15 ani. Ce ar *însemna aceasta pentru Rusia însăşi*?... *O politică externă înţeleaptă şi suplă*... *poate convinge pe stăpânii de la Kremlin că ţelul lor major este uşuratic şi peste puterea lor şi că agăţându-se de acesta n-au nicio certitudine că vor da de cap propriilor lor dificultăţi şi dileme*... *Cine poate spune cu siguranţă că lumina vie care se răspândeşte de la Kremlin asupra popoarelor nemulţumite ale lumii occidentale nu este puternica strălucire a unei constelaţii deja în declin*?... *Mai există 2posibilitatea ca puterea sovietică să poarte în ea germenele propriei sale decăderi*.

ae eliberare, nici albanezii aflaţi la putere, nici germanii din Răsărit nu fuseseră invitaţi. La 5 octombrie, un comunicat anunţa că participanţii, luând în considerare serioasele *inconveniente* pe care le comporta în situaţia din acel moment *absenţa contactelor între partidele comuniste*, hotărâseră să creeze un *birou de informaţii* comun, cu sediul la Belgrad - *Cominformul* -, pentru a organiza *schimbul de experienţă şi*, *în caz de necesitate*, *coordonarea activităţii partidelor comuniste*, *pe baza liberului consimţământ*[53]. El anunţa, de asemenea, publicarea unui săptămânal în mai multe limbi.

Occidentalii, fireşte, vor interpreta acest comunicat drept o reconstituire a Cominternului, dizolvat în 1943, pentru a-i convinge pe aliaţi că U.R.S.S. renunţase la revoluţia mondială. De fapt, se pare că, în mintea lui Stalin, operaţiunea era destinată ca, încă de pe atunci, să pregătească excomunicarea Iugoslaviei, semănând

53î n acelaşi moment, într-un sanatoriu al statului polonez, castelul de la Szklarska Poreba, în Silezia de Jos, fostă germană 21, se adunaseră, în cel mai mare secret, reprezentanţii a opt partide comuniste europene, dintre care şase la putere şi două cele mai importante din lumea capitalistă,, cel francez şi oel italian. Nici chinezii, nici grecii, nici vietnamezii, angajaţi din plin în războaiele

germenii discordiei între reprezentanţii săi şi cei ai altor partide comuniste. Tito însuşi esje acela care ceruse, într-adevăr, încă din 1945, să se restabilească Internaţionala comunistă. Dictatorul iugoslav va vorbi din nou despre acest lucru, în 1946, lui *Uncie Joe*, cu ocazia vizitei pe care i-o va face în tovărăşia bulgarului Dimitrov, cel ce fusese timp de zece ani marele maestru al Internaţionalei a III-a. Georgianul, în stilul său, l-a împroşcat cu noroi pe acest vechi militant, afirmând că Cominternul mersese foarte prost şi că era necesar să se creeze doar un organism de informare. Va cere Belgradului să ia iniţiativa. Lucrurile vor rămâne în acest stadiu până în vara anului 1947, când Stalin va transmite un mesaj lui Gomulka, cerindu-i, într-un mod foarte presant, să invite celelalte partide la o întâlnire, care urma să se ţină în Polonia, pentru a sublinia relaţiile de egalitate între diverşii membri ai familiei comuniste. Spre deosebire de tovarăşii săi din biroul politic, primul secretar polonez considera această întâlnire drept inoportună. In marea lor majoritate, compatrioţii săi vedeau în comunism un produs de irrTport. El depusese serioase

„ I-

* - eforturi pentru a-i convinge că nu era vorba de aşa ceva, iar crearea unei noi Internaţionale risca să complice şi mai mult sarcina sa. Stalin îi va spune că va avea toată libertatea şă-şi exprime punctul de vedere - ceea ce s-a şi intâmplat în mod efectiv -, dar că el acorda acestei reuniuni mare importanţă.

Ea va fi dominată de două intervenţii, a sovieticului Jdanov şi a iugoslavului Djilas. Jdanov, care va muri câţiva ani mai târziu în urma unei crize cardiace, se afla atunci la apogeul puterii sale. Omul, pe care îl văzusem în ajunul războiului adresând, în „Pravda”, avertismente circumstanţiate democraţiilor occidentale, apoi dirijlnd operaţiunile politice şi militare contra Finlandei, devenise ideologul şef al regimului, cel care era însărcinat să vegheze la puritatea

credinţei şi a moravurilor, înăbuşind in faşă orice veleitate de înburghezire, de intelectualism sau de revizionism.

fc Jdanov va afirma ¿ă în viitor lumea va fi împărţită in două lagăre: imperialiştii, care, sub conducerea *capitalismului monopolist american*, pregătesc războiul, şi lagărul socialist, condus de către U.R.S.S., care reuneşte pretutindeni în lume pe campionii păcii şi ai democraţiei. Iugoslavii vor lua cuvântul după aceea, pe acelaşi ton, şi vor critica violent, sprijiniţi de către Jdanov, pe *oportuniştii* francezi şi italieni, care se lăsaseră izgoniţi din guvern, alunecând în *cleviaţionism parlamentar*. Jacques *ti**

* *Andrei Alefyandrovici Jdanov* (1896-1948). Teoretician şi om politic sovietic. Bolşevic din anul 1915, va ajunge membru al C.C. al P.C.U.S. în 1927 (si va avea un rol politie clin ce în ce mai important după procesele de la Moscova (1937) şi în special după semnarea pactului germano-sovietic (1939). Ajuns numărul trei în ierarhia de partid în 1946, a fost unul dintre principalii apărători ai dogmei staliniste nu numai în domeniul economic, politic şi social, dar şi” în literatură, filosofic şi artă şi a contribuit la crearea Cominformului (1947). Poziţiile sale au fost oficial contestate după inaugurarea procesului de destalinizaie. (*n.tr.j*

Du clos * şi italianul Luigi Longo[54] îşi vor face autocritica, dar vor replica furioşi iugoslavilor, pe care comunicatul îi va menţiona imediat după ruşi, dându-le astfel locul secund in ierarhia bolşevismului mondial. La instrucţiunile lui Stalin însuşi, consultat telefonic, sediul Cominformului va fi fixat la Belgrad. Tot acolo urma să fie publicată revista „Pentru pace trainică, pentru democraţie populară”. Se va afla mai târziu că tot Stalin fusese acela care impusese acest titlu

54 Luigi Longo (1900-1980). Om politic italian. Preşedinte (din 1972) al P.C. Italian (1964-1972, secretar general). Inspector general al brigăzilor internaţionale în timpul războiului civil din Spania (1936-1939) ; conducător al mişcării de partizani din Italia de nord (1943-1945). (n.tr.)

interminabil, în sperata că occidentalii vor fi obligaţi să-l repete de fiecare dată când vor cita revista şi că vor face astfel, în mod involuntar, publicitate pentru tezele comuniste.

in acea perioadă, în mod evident, în exterior nu se ştia nimic despre aceste disensiuni în devenire. După cum niciunul dintre participanţii la întâlnirea de la Szklarska Poreba nu şi-a dat seama că Moscova îi împinsese pe iugoslavi să iasă în faţă, pentru a-i izola de restul trupei şi a-i face odioşi celorlalţi. *Blocul sovietic* apărea ca un impresionant monolit, iar naşterea Cominformului ca o declacaţie de război făcută civilizaţiei occidentale. Acesta era, de altfel, şi sensul declaraţiei, publicate la încheierea *întilnirii*, *care relua în esenţă raportul lui Jdanov*, *prezentând lucrurile în termenii 'următori*:Jn lume s-au format două lagăre: pe de o parte, lagărul imperialist şi antidemocratic, care are drept scop esenţial stabilirea dominaţiei mondiale a imperialismului american şi zdrobirea democraţiei şi, pe de altă parte, lagărul anti-imperialist şi democratic, al cănii scop esenţial este acela de a submina imperialismul, a întări democraţia, a lichida rămăşiţele fascismului. *Declaraţia stigmatiza pe conducătorii socialişti*: *Blum*, *Bevin*, *Schumacher*, *Saragat*, *Schaerf ş.a*.... *vinovaţi de* a fi ascuns caracterul tâlhăresc al politicii imperialiste, sub masca democraţiei şi a unei frazeologii socialiste *şi chema forţele democratice să se unească în jurul partidelor comuniste* în timp ce câţiva idealişti, aflaţi exclusiv de partea occidentală a cortinei de fier, continuau să predice o imposibilă conciliere, conducătorii fiecărui lagăr nu gândeau decât să-şi adune forţele. Comuniştii vor trece la ofensivă in China, în Birmania, în Indonezia, în Filipine, în Malaiezia; gherila se extindea în Indochina şi în Grecia. Washingtonul şi Moscova se iau la întrecere care să recunoască mai întâi statul pe care sioniştii tocmai îl fondaseră în Palestina [55], pe

55 Francisco Franco Bahamonde a condus Spania între 30 ianuarie 1938 - 8 iunie 1973. In 1975, dinastia de Bourbon a fost restaurată.

care englezii au abandonat-o după ce părăsiseră India [56]. George Kennan preconizează o modificare a atitudinii Statelor Unite faţă de Japonia, pe care proconsulatul lui MacÂrthur o reconvertise în < mod curios la pacifism şi chiar la socialism, ca şi faţă de Spania, al cărei regim, date fiind originile sale, fusese ţinut de la război încoace în stare de carantină.

* *Statul Israel* ia fiinţă la 14 mai 1948 pe baza hotăririi Adunării Generale a O.N.U. din 29 noiembrie 1947, care prevedea împărţirea Palestinei, aflată sub mandat britanic, în două state - arab şi palestinian, (*n.tr.*)

** Mişcarea de eliberare naţională de sub dominaţia colonială, în frunte cu Mahatma Gandhi şi, apoi, Jawaharlai Nehru, cuprinde după primul război mondial păturile cele mai largi ale populaţiei, obligând Marea Britanie să acorde Indiei, la 15 august 1947, deplina independenţă. La 26 ianuarie 1950, India se proclamă republică federală în cadrul Commonwealthului. (*n.tr.*)

Franco *, totuşi, nu pierduse timpul şi-şi oferise serviciile Aliaţilor. într-o scrisoare, datată 8 noiembrie 1942, în momentul debarcării în Afrjca de Nord, Roosevelt, prezentându-se drept *prietenul său sincer*, îl asigurase că Spania *nu avea câtuşi de puţin a se teme de Statele Unite*, dacă va şti să-şi menţină neutralitatea La 24 mai 1944, Churchill declarase în Camera Comunelor că problemele interne ale Spaniei nu-i privesc decât pe spanioli înşişi. Caudillo **, care cu înţelepciune făcuse ca diplomaţia sa să evolueze pe măsură ce diminuau şansele unei victorii germane, se va simţi încurajat. încă de la 10 octombrie 1944, el adresase primului ministru britanic un mesaj în care sublinia necesitatea *de a uni naţinnile Europei occidentale contra puterii insidioase a bolşevismului* şi sublinia că Spania, după prăbuşirea Germaniei, va rămâne

(Juan Carlos I, încoronat la 27 noiembrie 1975). (n.tr.)

56 Caudillo (sp.) - Conducător. Jn.tr.)

singura ţară a continentului spre care Anglia va putea să se îndrepte. Dar aceste propuneri vor fi ignorate şi, la Potsdam, se va cădea de acord ca Spania să fie ţinută în afara organizaţiilor internaţionale, atât timp cit va dura regimul ieşit din războiul civil. Câteva zile mai târziu, Aliaţii cereau autorităţilor de la Madrid să evacueze fără întârziere Tangerul, ocupat de către acestea în timpul războiului. Guerilleros veniţi din Franţa se înfruntau în văile din Pirinei cu armata regulată.

La începutul anului 1946, ca urmare a executării la Madrid a unor militanţi socialişti, frontiera tranco-spaniolă fusese închisă, iar Georges Bidault sesizase Consiliul de Securitate asupra problemei spaniole. Parisul, Londra şi Washingtonul publicaseră o declaraţie potrivit căreia poporul spaniol nu putea conta pe o deplină şi cordială asociere cu Europa atâta vreme cât Caudillo rămânea la putere.

Lu 13 decembrie acelaşi an. Adunarea Generală a O N U. in cvasiunanimitate invitase statele membre să-şi recheme ambasadorii acreditaţi la Madrid. Respingând o propunere poloneză redactată pe un ton foarte energic, Adunarea Generală a însărcinat Consiliul de Securitate să ia măsuri adecvate dacă un guvern reprezentativ nu se constituia într-un termen rezonabil. în 1947, din nou, Parisul şi Londra scoseseră Spania - singura dintre ţările europene - de pe lista statelor invitate să ia parte la Conferinţa privind planul Marshall. Şi iată că, pentru ♦ prima dată, o personalitate autorizată a diplomaţiei americane, puternic încurajată de către militari şi de către unii membri ai Congresului, în special catolici, sfătuia ca pe viitor *să se manifeste abţinere faţă de participarea la încercări de* discreditare25 a guvernului de la Madrid. Pentru confruntarea dramatică ce se anunţa trebuia folosit orice mijloc, fără să se ţină seama de hramul celor care erau gata să se înroleze în cruciadă., De fapt, poziţiile adoptate la reuniunea Cominformului vor avea ele însele, imediat, repercusiuni in Europa occidentală. La 30 octombrie. Comitetul Central al Partidului Comunist

Francez, care până şi în timpul grevelor din primăvară găsise de cuviinţă să păstreze o atitudine moderată şi constructivă, îşi va face autocritica şi va anunţa trecerea sa în opoziţie faţă de un guvern vândut Americii. Ii va pune în aceeaşi oală pe socialişti, aliaţii săi de ieri şi R.P.F. [57]-ul generalului de Gaulle, care, la numai câteva săptămâni de la crearea sa, sub steagul celui mai simplist anticomunism, înregistra o străluci teare victorie

* *R.P.F.* - Abreviere pentru „Rassemblement du Peuple Français'. Mişcare înfiinţată în 1947 de către generalul de Gaulle, în vederea eliberării guvernului de controlul partidelor şi a stabilirii unui executiv puternic. Cei mai activi membri ai săi au fost Louis Terrenoire, Jacques Soustelle, André Malraux şi René Capitant. A câştigat alegerile din 1947 ca reacţie la teama maselor de agitaţii comuniste. Din aceasta s-au desprins mai târziu grupările: „L'Union dés républicains d'action sociale” şi „Républicains sociaux” (în 1953). (*n.tr.*)

în alegerile municipale. Când Robert Schuman - ii va succeda lui Paul Ramadier, la 22 noiembrie, Jacques Duclos nu se va sfii, în plină şedinţă a Adunării Naţionale, să-l trateze drept „frit” pe acest om din Londra pe care naziştii îl arestaseră în 1940. Ministrul de Interne, Jules Moch, evreu, al cărui fiu căzuse în rezistenţă sub gloanţele germane, va fi salutat cu strigăte de *Heil Hitler*. Circulau zvonuri în legătură cu o lovitură de stat, în timp ce grevele se vor relua şi se vor extinde, iar incidentele dramatice se vor succeda, cel mai grav fiind deraierea, e:\ urmare a unui sabotaj, a trenului Paris Tourcoing, care s-a soldat cu 16 morţi. La 28 noiembrie, guvernul va trebui să recheme sub arme 80 de mii de bărbaţi pentru a menţine ordinea şi pentru a umple vidul creat de încetarea lucrului în sectoarele vitale ale economiei naţionale.

57 Robert Schumann a exercitat funcţia ele prim-ministru între 24 noiembrie 1947 - 19 iulie 1948; 5-7 septembrie 1918. (n.tr.)

în Europa răsăriteană, in acest timp, luarea puterii de către comunişti îşi urma drumul în ritm susţinut. Dacă în Ungaria şi în Cehoslovacia majoritatea partidelor socialiste rezistau cu îndârjire fuziunii cu comuniştii, in România ultima bătălie tocmai se jucase: după condamnarea la închisoare pe viaţă a liderilor ţărănişti, Maniu si Mihalache, şi înghiţirea social-democraţilor de către partidul comunist „', regele, care cu numai trei ani mai devreme fusese decorat[58] de către Stalin, va trebui să plece în exil; o veche militantă de extremă stingă, Ana Pauker [59], îl va înlocui la Ministerul Afacerilor Străine pe liberalul Tătărescu [60], care a voit să creadă până în ultima clipă în posibilitatea de conlucrare cu staliniştii. în Bulgaria, fostul secretar general al Cominternului, Gheorghi Dimitrov [61], va lua ej însuşi conducerea unui guvern în care, din cei 23 de membri, 14 erau comunişti. în fine, în sectorul sovietic al Berlinului se va reuni la 7 decembrie 1947 un *Congres al poporului*

58 La 6 iulie 1945, regele Mihai I al României este decorat cu ordinul sovietic „Victoria", cea mai înaltă distincţie militará acordată de Uniunea Sovietică. In Decretul

Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. se arată că înalta distincţie a fost acordată „pentru îndeplinirea cu succes a operaţiunilor militare (pe unul sau mai multe fronturi) al căror rezultat a dus la schimbarea situaţiei în favoarea armatei sovietice", „pentru actul curajos al cotiturii hotărîte a politicii României spre ruptura cu Germania hitlcristă şi' alierea cu Naţiunile Unite. în clipa cînd încă nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei...". Dintre personalităţile' străine care au mai fost decolate cu ordinul „Victoria" amintim

59 Ana Pauker a ocupat postul de ministru al afacerilor străine al României între 7 noiembrie 1947 - 26 iunie 1952. (n.tr.)

60 Gheorghe Tătărescu a fost titular al Ministerului Afacerilor Străine al României (şi vice-preşedinte al Consiliului de Miniştri) între 6 martie 1945 - 7 noiembrie 194". (n.tr.)

61 Gheorghi Dimitrov a exercitat funcţia de prim-mi- nistru al Bulgariei între 22 noiembrie 1946 - 15 aprilie/2 iulie 1949. (n.tr.')

pentru unitate şi o pace echitabilă, care se presupune că voia să fiică cunoscut marilor puteri, cu toate că membrii săi fuseseră desemnaţi de ocupantul sovietic şi nu aleşi, dorinţele naţiunii germane. Acest organism va constitui, alături de comisia economică centrală, creată in luna iunie, un fel de parlament consultativ* „'. De aici va rezulta, 18 luni mai târziu, Republica Democrată Germană.

în asemenea condiţii, nimeni nu-şi putea face prea multe iluzii privind rezultatele care se puteau aştepta de la conferinţa pe care cei patru miniştri ai afacerilor străine o hotărâseră - la încheierea reuniunii lor de la Moscova, în aprilie - să se ţină la Londra, începând cu 25 noiembrie 1947. în mai, Bevin o anunţase ca fiind, *probabil, de cea mai mare importanţă în istoria omenirii* dar John Foster Dulles *, membru al delegaţiei americane, va declara, în cursul unei conferinţe de presă, ţinută la 4 decembrie, că ceea ce se petrecea în Franţa, exact în acea perioadă - el avea în vedere lupta între comunişti şi guvern -, *era mult mai important decit conferinţa însăşi '-1*. Jocurile erau deja făcute şi nu se căuta decât un pretext pentru amânarea ei.

Molotov va cere în toate felurile crearea unei puteri centrale germane provizorii, cu care ar fi trebuit să se negocieze un tratat de pace. Partenerii săi îi vor răspunde că trebuia mai întâi de toate să se înţeleagă asupra formei statului german şi asupra frontierelor sale. Mai vechiul dialog privind reparaţiile se va relua şi se va învenina rapid, până în ziua în care Marshall va declara, pe neaşteptate ministerului sovietic că acesta ştia foarte bine că el nu credea niciun cuvânt din ceea ce spunea şi că, la urma urmelor, era imposibil, ascultându-l, să încerce cel mai mic respect pentru U.R.S.S. Se vor despărţi la 15 decembrie, fără măcar să fi epuizat ordinea

* *John Foster Dulles* (1888-1959). Om politic american. în calitate de specialist în drept internaţional, a fost consilierul delegaţiei americane la Conferinţa de pace de la Paris (1919). In perioada interbelică, a primit misiunea din partea

Partidului Republican de a structura politica acestui partid. A colaborat în 1944 la redactarea Cartei Naţiunilor Unite şi în 1951 a negociat tratatul de pace cu Japonia. Secretar de stat (1953-1959) în administraţia Eisenhower, va fi promotorul politicii de „îngrădire” a expansiunii comunismului. In acelaşi scop, va încerca să consolideze solidaritatea Statelor Unite cu Aliaţii, în special în Europa de Vest; această alianţă a fost clar îndreptată împotriva politicii U.R.S.S. („blocada Berlinului”) si a Chinei (problema Taiwanului). (*n.tr.*).

de zi, după un vag acord, şi fără să fi fixat - contrar uzanţelor - data viitoarei întâlniri.

în afara lucrărilor conferinţei, Bidault, Bevin şi Marshall au avut însă şi discuţii privind unirea bi-zonei anglo-americane cu zona franceză. Curând se va afla despre încheierea de acorduri între cei Trei în privinţa cărbunelui şi între aceştia şi Italia, care se va vedea autorizată să-şi recupereze o parte a aurului său jefuit de nazişti. La 19 decembrie, în fine. Departamentul de Stat anunţă că pe viitor U.R.S.S. nu va măi primi utilaje cu titlu de reparaţii, livrările respective urmând să fie dirijate exclusiv spre ţările din Vest.

Relaţiile franco-sovietice se vor deteriora brutal. Moscova va acuza Parisul că se opune reîntoarcerii în U.R.S.S. *a persoanelor strămutate*. Lăzi cu armament vor fi descoperite într-un lagăr de repatriere rus din Franţa. Un număr de 19 resortisanţi sovietici vor fi expulzaţi din Franţa pentru amestec în treburile franceze cu ocazia desfăşurării grevelor. Kremlinul, la rândul său, va expulza misiunea franceză de repatriere, care se ocupa de revenirea numeroşilor prizonieri originari din Alsacia şi Lorena, rămaşi în U.R.S.S., şi va suspenda negocierile comerciale. Convorbirile in curs de mai multe luni privind încheierea tratatelor franco-polonez şi franco-cehoslovac vor trena la infinit. Momentul răsturnării alianţelor este aproape...

16. Baraj în Vest

:

Note:

9. TRUMAN, *op. cit.*, tom, II, vol. 1, p. 132.

10. SHERWOOD, *op. cit.*, tom. II, p. 305.

11. TRUMAN, op. *cit.*, tom. II, vol. 1, p. 133.

12. *Keesing's* 8659 A.

13. TRUMAN, *op. cit.*, tom. II, vol. I, p. 132.

14. Alexander WERTH, *France 1940-1955*, London, R. Haie. 1956, p. 359.

15. *Année politique 1947*, p. 353.

16. *Keesing's* 8683 A.

17. TRUMAN, *op. cit.*, tom. II, vol. 1, p. 137.

18. *Année politique* 1947, p. 89.

19. *Keesing's* 8711 A.

20. FORRESTAL, *op. cit.*, p. 127-128.

21. O relatare detaliată a acestei întâlniri în DEDfJER, op. *cit*. şi KARDELJ, *op. cit*.

22. „Le Monde” din 7 octombrie 1947.

23. Jean CREACH, *Le coeur et l'épée*, Paris, Pion, 1958, p. 433.

24. Samuel HOARE, *Ambassadeur en mission spéciale*, Paris, Vent du large, 1947, p. 450.

25. FORRESTAL, *op. cit.*, p. 244.

26. *Documents on International Affairs*, *1947-1948*, London, Oxford University Press, 1952, p. 490.

27. WERTH, *France*, *op. cit.*, p. 348.

Bibliografie si note

1. BEDELL SMITH, *op. cit.*, p. 223.

2. *Ibid.*, p'. 233.

3. G ROSS EU, *op. cit.*, p. 72.

4. FORRESTAL, *op. cit.*, p. 56-57.

5. TRUMAN, *op. cit.*, tom. I, vol. 2, p. 278-279.

6. *Ibid.*, p. 280.,

7. FLEMING, *op. cit.*, p. 419.

>

8. *Année politique 1947*, p. 113.

17.

NAŞTEREA BLOCURILOR

Curând Europa nu va mai fi alcătuită decit din doua tabere duşmane: *împărţirea nu se va mai face după popoare şi teritorii*, *ci după culori şi opinii*.

(*Napoleon cătde Las Cases*[62])

Nu suntem decit vasali1; do această constatare făcuta in faţa colegului său Ripka, de către ministrul'afa-

„„ Jfi* C”ses (Emmanuel, Compte de) (1760-1842). Scriitor frandî.s'., io1”, (e mar'na' 3 emigrat' a,uPtal la Quiberon, apoi s-a dus la Londra, unde a publicat, sub numele de Le Sage, un *Atlas istonc*. Remtors in Franţa (1802), a fost ridicat la rangul de Vambelan şi baron (1809), apoi de conte (1810); a obţinui aprobarea de a-l însoţi pe Napoleon pe insula Sfânta Elena.' Ca secretar al acestuia, el i-a dat împăratului lecţii de limba engleză şi a Abţinut informaţii care i-au servit la redactarea lucrării saie *Mémoires de Sainte*-*Hélène* (publicată în 1823) Expulzat (noiembrie 1816) de Hudson Lowe, căruia îi criticase comportamentul, se va stabili la Bruxelles şi se reîntoarce în Franţa duoă moartea lui Napoleon (1821). (*n*. *tr*.) cerilor străine cehoslovac, Jan Masaryk *, la puţin timp după ce Stalin i-a obligat să renunfre să participe la conferinţa privind,planul Marshall, mulţi dintre compatrioţii săi nu aveau cunoştinţă în iama 1947-1948. Ei nu înţelegeau că democraţia parlamentară nu avea să supravieţuiască la Praga, decit datorită bunăvoinţei Kremlinului, prin docilitatea comuniştilor a-utohtoni faţă de directivele sale şi hotărârii lui Benes de a păstra în orice împrejurare relaţii de încredere cu U.R.S.S.

Preşedintele ceh era un european un demoer.it convins. Dar, după eliberare, el era înainte de toate preocupat să-şi

62 Jan Masaryk (1886-1948). Ministru de externe în guvernul cehoslovac în exil la Londra şi după război în cabinetul (ie la Praga, condus de Klement Gottwald. A reprezentat Cehoslovacia la Conferinţa de la San Francisco, (n.tr.)

ţină departe ţara de un nou puseu al acelui germanism al cărui adversar hotărât fusese toată viaţa.

Edificat, după München, asupra valorii garanţiilor occidentale, el conta mai ales, pentru a realiza acest lucru, pe solidaritatea slavilor. Instalat la Londra în 'impui războiului. în fruntea unui guvern provizoriu, el va uita, o dată cu declanşarea ofensivei germane contr;i U.R.S.S., că aceasta recunoscuse acapararea Boemioi de către Reich şi va stabili cu Uniunea Sovietică relaţii diplomatice. în mai 1943, el se va duce la Moscova pentru a încheia cu Stalin un tratat de alianţă. Acest tratat va fi completat printr-un acord cu partidul comunist, ai cărui reprezentanţi vor intra în parlamentul în exil, aceiaşi care cu trei ani în urmă îl împroşcaseră cu noroi. Lui de Gaulle, pe care îl va întâlni la reîntoarcere, Benes îi va declara: *Priviţi liarta*. *Ruşii ajung la Carpaţi*. *Dar occidentalii nu sunt gata să debarce în Franţa*. *Armata roşie este deci aceea care-mi* va *elibera fam d*? *germani*. *In consecinţă*, *pentru a-mi putea stabili administraţia*, *Stalin este cel cu care trebuie să mă înţeleg*. *Tocmai am jăcut-o şi în condiţiuni care nu ipotecile ^za independenţa Cehoslovaciei* Dar atunci când, în martie

1-45, un nou guvern va fi constituit la Ko.'ice, în Slovaci;! eliberată, sub preşedinţia social-democratului de stingă Fierlinger [63], fost ambasador in U.R.S.S., comuniştii vor obţine 8 portofolii din 25, din care cele ale Internelor, Informaţiilor, Educaţiei, doi vicepreşedinţi de Consiliu şi postul de ministru adjunct al afacerilor străine. Generalul Svoboda [64], ministrul apărării, simpatiza cu ci. Pârghiile esenţiale ale statului erau deci din acest moment In mâinile extremei stingi, care ar ii putut să pună mina pe putere oricând i-ar fi convenit. Dar nu aceasta e/a pe atunci

63 Zdenek Fierlinger a condus guvernul între 4 aprilie 1945 - 2 iulie 1946 (iniţial la KoSice, iar din mai 1945, la Praga). (n. tr.)

64 Ludvik Svoboda va ocupa funcţia de preşedinte al Cehoslovaciei în perioada 30 martie 1968 - 29 mai 1975. (n tr.)

dorinţa lui Stalin, care, dimpotrivă, voia să se facă în Cehoslovacia dovada posibilităţii unei înţelegeri între toate partidele antifasciste şi se mulţumea pentru moment cu anexarea Ruteniei subcarpatice la Ucraina.

Alegerile se vor desfăşura cu atât mai liber cu cât comuniştii dispuneau de multă vreme în Boemia, şi în special la Praga, de partizani numeroşi şi entuziaşti. Reforma agrară va păstra un caracter moderat şi limitat şi, în pofida câtorva ciocniri, Cehoslovacia va apărea, timp de doi ani, ca o veritabilă punte între Est şi Vest. Devenit şef al guvernului, liderul comunist Gottţvald se pronunţa pentru o *democraţie de tip nou* iar Benes se felicita să constate pe continentul european *tranziţia delà purul liberalism la un sistem in care clemenţele socialiste vor avea o pondere considerabilă, chiar preponderentă* \ O astfel de evoluţie dorea Stalin pentru Finlanda, pentru Iugoslavia - unde a înregistrat un eşec datorită hotărârii revoluţionare a lui Tito - şi pentru Ungaria, pe care un reprezentant al Belgradului o califica atunci drept *democraţie populară în proporţie de O,1% '*. Stalinist fără rezerve, credincios stăpânului său chiar şi în aventurile sale postume, pentru că va avea parte, la fel ca şi acesta, de un mausoleu, clin care rămăşiţele pământeşti îi vor fi, de asemenea, scoase, Gottwald făcea ce i se spunea. El va şti să fie moderat atita timp cât interesele sovietice i-o cereau şi feroce atunci când ruşii i-au comandat să fie aşa.

Planul Marshall, concretizând tăierea Europei în două, avea să fie dangătul clopotului de înmormântare pentru tentativele lui Benes şi ale lui Masaryk de a rămâne In relaţii bune cu cele două tabere. Din toamna anului 1947, Praga va fi nevoită să renunţe la încheierea unui tratat de alianţă cu Franţa împotriva Germaniei, aflat în curs de negociere. în acelaşi timp, comuniştii porneau la atac contra tuturor celor pe care îi suspectau, în Cehoslovacia chiar, de a fi în cârdăşie cu Statele Unite. La 15 septembrie se anunţa descoperirea unui *complot* în ^5ovaci!L> unde

executarea fostului şef de stat separatist pro-gerVnan, monseniorul Tiso *, provocase manifestaţii de protÂNst. Democratul Ursiny, vicepreşedinte al guvernului de laN^ratislava, al cărui secretar, după cum se afirma, era compromis, a fost constrâns să demisioneze.

Alegeri legislative urmau să se desfăşoare în luna mai 1948. Toată lumea, începând cu Benes0, se aştepta la un recul al extremei stângi, pe care o măfe parte a opiniei publice o făcea răspunzătoare de o criză alimentară deosebit de gravă. Eşecul partizanilor fuzionării cu partidul comunist, în noiembrie, la Congresul social-democrat, care înlăturase de la preşedinţia sa pe liderul lor Fierlinger, era un indiciu deosebit de revelator.

Conştienţi de pericolul care plana asupra lor, comuniştii se vor strădui să-şi consolideze influenţa asupra sindicatelor, armatei şi poliţiei. în primele zile ale lui februarie, ministrul de interne, Nosek, membru al partidului, va revoca 8 înalţi funcţionari ai Siguranţei, {3e

* La 14 martie 1939 se proclamă statul autonom slovac, în frunte cu *dr*. *Josef Tiso* (Partidul populist al lui Hlinka). Acesta conduce un guvern între - 14 martiş - 27 octombrie 1939. Condamnat la moarte pentru înaltă »trădare şi executat, (*n. tr.*)

oare îi va înlocui cu oameni ai săi. La iniţiativa socialiştilor naţionali, majoritatea guvernului îi va cere lui Gottwald să anuleze această măsură. Dat fiind refuzul premierului, 12 miniştri vor demisiona pe data de 20 februarie. Ei aveau de gând să-i antreneze în această mişcare pe toţi colegii lor necomunişti şi să oblige astfel Partidul Comunist să bată în retragere, chiar să abandoneze Ministerul de Interne. Dar acesta n-a cedat.

Cu trei zile în urmă, Comitetul Central publicase un manifest acuzând partidele burgheze că voiau să aducă la putere un guvern antidemocratic, cerându-le muncitorilor să se adune la Praga pentru a zădărnici planurile lor. Pe data de 19 februarie, adjunctul ministrului afacerilor

externe sovietic, Zorin, viitor ambasador la Paris, sosea în capitala cehoslovacă. In faţa mobilizării clasei muncitoare şi a pericolului unei intervenţii ruseşti, pe care această călătorie inopinată părea să o anunţe, susţinută de o campanie vehementă a presei de la Moscova, miniştrii social-democraţi vor renunţa, în ultimul moment, să se solidarizeze cu colegii lor burghezi.

Gottwald îl va soma pe Benes să accepte demisia acestora din urmă şi să-l însărcineze să formeze un guvern *fără reacţionari*. Iniţial, preşedintele a refuzat. Dar 200 000 de muncitori manifestau pe străzile din Praga, în timp ce, la apelul partidului comunist, comitete revoluţionare de acţiune şi miliţii muncitoreşti înarmate se constituiau pretutindeni. La 23 februarie, poliţia va dispersa, trăgând, o manifestaţie a studenţilor şi va declanşa o serie de operaţiuni contra conducătorilor socialişti naţionali, acuzaţi de către Nosek că organizaseră un complot. A doua zi, extrema stângă a ocupat *mânu militari* sediul Partidului Soeial-Democrat, al cărui comitet central se afla în deliberări.

Peste alte 24 de ore, Benes va capitula în timp ce mii de comunişti, în salopete, cu arma In bandulieră, defilau în capitală. Toate posturile importante din cabinet erau atribuite comuniştilor, cu excepţia Afacerilor Străine, care rămâneau în mâinile lui Jan Masaryk. *Dacă voi fi obligat să aleg între Est şi Vest* - spusese el in anul precedent americanului Howard Smith - *voi alege Estul*. *Dar aceasta mă va ucide7*. La 10 martie, cadavrul îi va fi găsit sub fereastra apartamentului său de la Afacerile Străine. Oficial era vorba de o sinucidere. Unii dintre cei care l-au cunoscut bine considerau această explicaţie drept incredibilă. Dar nicio mărturie sigură n-a permis până în prezent să se stabilească adevărul. In orice caz, ministrul socialist-naţional al Justiţiei, Drtina, a încercat el însuşi să se sinucidă, la 27 februarie, aruncându-se, de asemenea, pe fereastră. Ridicat de jos, respirând încă, va fi aruncat în

închisoare; un număr de lideri burghezi, atâţia câţi au putut, au fugit în străinătate. La 30 mai, au avut loc alegeri după sistemul listei unice; la 8 iunie 194$, Benes, a cărui sănătate fragilă fusese definitiv minată de dramă, îşi dădea demisia. Va muri în luna septembrie. O mulţime imensă şi mută prezentă la funeraliile acestuia va deplânge moartea preşedintelui şi libertatea pierdută.

Pe planul raportului de forţe, ai realităţilor militare si politice, lovitura de stat nu a schimbat mare lucru. Dar pentru că s-a petrecut la Praga, în inima Europei, şi îrvtrucât stabilirea, cu nouă ani în urmă, a *Protectoratului*[65] nazist asupra Boemiei spulberase orice speranţă de a evita războiul, aceasta va avea un imens răsunet. La 26 februarie 1948, Washingtonul, Londra şi Parisul publicau o notă *de condamnare a unei evoluţii ale cărei consecinţe nu ar putea fi decât dezastmoase pentru poporul* cehoslovacp. Această iniţiativă era destul de neobişnuită. Nimic nu putea dovedi o intervenţie străină în criză; totuşi guvernul de la Praga o va respinge, fără alte formalităţi, ca un amestec în treburile sale interne.

La 5 martie, generalul Clay trimitea, de la Berlin, şefului serviciului de informaţii al armatei americane, o telegramă foarte caracteristică pentru starea de nelinişte care domnea atunci. *De câteva săptămâni* - scria el - *sivit in atitudinea sovietică* o *evoluţie subtilă pe care nu pot să o definesc*, *dar care îmi dă impresia că răzhoitd ar putea să izbucnească*, *peste noapte*, dramaticOficiul de servicii strategice, viitoarea C.I.A., va avea nevoie de zece zile pentru a pregăti pentru Ţruman, şi pentru colaboratorii săi, un raport conchizând că războiul *nu e probabil de azi în următoarele şaizeci de zile l0*.

Cehoslovacia nu era singura din ţările sferei sale de influenţă in care Stalin hotărâse, după cite se pare la

65 La 15 martie 1939, Cehia este ocupată de trupele germane. La 16 martie 1939, hitleriştii instituie „Protectoratul Cehiei şi Moraviei". (n. tr.)

începutul lui 1948, să lichideze orice veleitate de opoziţie. Acesta este momentul în care el va pune în mişcare vasta operaţiune care avea să conducă, după cum gindea el, la supunerea sau la eliminarea tuturor acelora care, în partidele comuniste ale Europei răsăritene, pretindeau să discute cu Kremlinul, în loc să considere drept un ordin cele mai mici dorinţe ale Moscovei. Dintre aceştia, prototipul era Tito, a cărui ruptură cu Cominformul, în luna iunie, avea să provoace în lume o stupoare generală, amestecată la început cu neîncredere.

Mareşalul iugoslav parcursese; totuşi, de la adeziunea sa, în 1910^ia_^îrsta la 18 ani, la Partidul Social-Democrat din (Croaţi^o carieră exemplară de militant bolşevic. înrolai în armata austro-ungară, făcut prizonier de către ruşi, a^iptrat în gărzile roşii. îndată după întoarcerea sa la Sagtgbj. după război, s-a alăturat rândurilor Partidului Comunist Iugoslav, care va fi pus aproape imediat în afara legii [66]. Activitatea sa ilegală nu va fi întreruptă decât de şederile sale în închisoare sau în U.R.S.S. Cominternul, adică Stalin, este acela care a fă-

* Partidul Comunist din Iugoslavia este pus în afara legii la 29/30 decembrie 1920, o dată cu Uniunea Tineretului Comunist şi sindicatele revoluţionare, (*n. tr.*) cut din el, în 1937, secretarul general al unui partid comunist greu încercat de o revoltă nereuşită în 1929 şi de eliminarea predecesorului său, Milan Gorkic, ca pretins agent al Intelligence Service-ului. Ulterior, Tito avea să aprobe pactul germano-sovietic. El dăduse ordinul de insurecţie contra naziştilor chiar a doua zi după începutul ofensivei germane împotriva U.R.S.S. Fără cea mai mică reţinere, el şi tovarăşii săi considerau la acea dată Rusia drept a doua lor patrie, iar pe Stalin drept călăuza luptei lor.

66 Intre 17-19 decembrie 1947, o delegaţie guvernamentală iugoslavă, condusă de Iosip Broz Tito, a vizitat România. Cu această - ocazie, a fost semnat Tratatul de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală între cele două ţări, valabil pe 20 de ani. (n. tr.)

Originile conflictului sovieto-iugoslav urcă totuşi chiar în anii războiului dus în comun contra lui Hitler. Pentru stăpânul de la Kremlin, Iugoslavia era unul din pionii tablei de şah pe care manevra vizavi de occidentali. Interesul său era de a face din aceasta, cel puţin provizoriu, un tărâm al coexistenţei, ca şi din Cehoslovacia şi Ungaria. Tito intenţiona să instaureze aici rapid comunismul, ceea ce presupunea că va adopta o atitudine extrem de dură faţă de occidentali, cărora vechiul regim le concedase o parte importantă a bogăţiilor naturale ale ţării.

în aceasta se identifica una din primele cauze ale conflictului; mai erau numeroase altele, începând cu tendinţa ruşilor de a se comporta în Iugoslavia ca într-o ţară cucerită, racolând resortisanţi ai guvernului de la Belgrad - fără ca acesta să fie avertizat - în serviciile lor de informaţii şi căutând să instituie societăţi a căror etichetă *mixte* nu putea ascunde decât cu greu că serveau în exclusivitate interesele sovietice. Era mai ales puternica personalitate' a mareşalului iugoslav, care se distingea net de cenuşiul obişnuit al conducătorilor din Est. Popularitatea sa, confirmată de primirea triumfală care îi fusese rezervată în cursul vizitelor oficiale făcute la Sofia, Varşovia, Bucureşti *, Budapesta, stârnea invidia lui Stalin, care nu tolera în jurul lui decât nişte figuranţi.

în plus, Tito nu era lipsit de ambiţii. Nu se mulţumea să-i dispute Italiei Triestul, Austriei sudul Carintiei şi Greciei o parte din Macedonia. Albania, unde partizanii iugoslavi organizaseră mişcarea de rezistenţă, se afla aproape complet sub influenţa sa. El milita pentru o federaţie balcanică, reunind pentru început Iugoslavia şi Bulgaria. Dacă acest plan reuşea, dacă alte ţări veneau să se alăture acestei grupări, avea toate şansele ca el să fie liderul de necontestat, ceea ce l-ar fi pus pe picior de cvasi-egalitate cu generalisimul de la Kremlin.

Convorbirile începuseră încă de la sfârşitul anului 1944 şi Moscova, la acea dată, se declarase favorabilă unui proiect

care figura, de altfel, încă din anii '20 în programul Partidului Comunist Iugoslav şi care trebuia să conducă la o integrare în însuşi sistemul sovietic. Se va afla totuşi repede că punctele de vedere ale Sofiei şi Belgradului difereau. Bulgarii ar fi vrut ca federaţia să cuprindă două state: al lor şi Iugoslavia.

Dar Tito releva că ţara sa era ea însăşi o federaţie de state, din care unele, precum Serbia sau Muntenegru, avuseseră o existenţă independentă cu mult înaintea Bulgariei. El aprecia deci că aceasta trebuia să primească un statut analog celui al fiecăreia din cele şase republici iugoslave, Macedonia bulgară fuzionând cu Iugoslavia. Ostilitatea engleză - într-un moment în care Stalin înţelegea să evite certuri cu occidentalii - a determinat amânarea discuţiilor. Ele se vor relua la Bled, în 1947, între Tito şi Dimitrov, care vor anunţa că deciseseră să realizeze federaţia *treptat*

In cursul unei vizite oficiale la Bucureşti *, în ianuarie 1948, liderul bulgar va fi mai vorbăreţ. El va declara că problema unei federaţii sau a unei confederaţii era *prematură*, dar că soluţii fuseseră deja *pregătite* şi că, momentul odată venit, ţările de democraţie populară, inclusiv Grecia, o vor reglementa Cu această ocazie, Occidentul avea să afle, pentru prima oară, de dezacordul din cadrul *lagărului socialist*. La 29 ianuarie, într-adevăr, „Pravda” publica o notă a direcţiunii sale afirmând că ţările în chestiune *nu aveau nevoie de niciun soi*, *mai mult sau mai puţin dubios şi fabricat*, *de federaţie*, *confederaţie sau uniune vamală*. La 1 februarie, Dimitrov se dezicea pur şi simplu de idee.

Stalin a hotărât atunci să se ocupe personal de această problemă. La 10 februarie, se deschidea la Kremlin o conferinţă sovieto-bulgaro-iugoslavă. Tito refuzase să asiste la aceasta, apreciind că adjunctul său, Kardelj, plecat cu câiteva zile mai devreme în U.R.S.S., va face foarte bine faţă. încă de la începutul dezbaterilor, care au fost -

bineînţeles - în întregime secrete, dar pe care iugoslavii le-au relatat ulterior, în toate detaliile lor, Georgianul îl va face de două parale pe nefericitul Dimitrov, care va îngăima câteva scuze. Stalin le va cere totuşi interlocutorilor săi să constituie fără întârziere o federaţie bulgaro-iugoslavă, care ar fi urmat *să anexeze Albania* 1:!. A urmat un tur df orizont în probleme de politică externă, în cadrul că' aia el va insista asupra divergenţelor între Moscova şi 7;elgrad, în special în legătură cu Albania şi Grecia. Iugoslavii, făcând un schimb de păreri după această întrevedere, vor aprecia că Stalin insistase pentru crearea unei federaţii întrucât, după socotelile sale, prin bulgari, mai uşor de manevrat, ar fi avut un mijloc de a controla îndeaproape activităţile Belgradului. A doua zi, Molotov insista pe

* *Carintia* - Land în sudul Austriei, la graniţa cu Iugoslavia; 9 500 km2; principalul centru administrativ: Klagenfurt. (*n. tr.*)

lingă Kardelj, care va sfârşi prin a fi de acord cu semnarea unui pact de consultări reciproce, destinat să pună capăt prostului obicei pe care il avea Iugoslavia - după spusele lui Stalin - de a acţiona fără să consulte U.R.S.S. în aceeaşi zi, portretele lui Tito erau date peste tot jos în România, ceea ce a făcut să se nască pentru prima dată în Occident zvonul despre divergenţele dintre Belgrad şi Moscova. Câteva zile mai târziu. Kremlinul decomanda negocierile care trebuiau să se deschidă în aprilie pentru reînnoirea acordului comercial sovietoiugoslav.

La 1 martie, Comitetul Central al Partidului Comunist Iugoslav, interpretând aceasită amânare ca o presiune inadmisibilă - U.R.S.S. fiind de departe principalul Client şi principalul furnizor al ţării care depindea in mod strict de aceasta pentru îndeplinirea planului cincinal -, decidea să respingă cererea sovietică de constituire imediată a unei federaţii cu Bulgaria. Moscova va reacţiona pe data de 18 martie, rechemându-şi consilierii militari.

La 12 aprilie, după un schimb violent de scrisori cu Stalin şi cu Molotov, vizind în principal activitatea serviciilor de informaţii sovietice în Iugoslavia, mareşalul reunea încă o dată noul Comitet Central. Cu excepţia ministrului de finanţe, Zujovic, care va fi de altfel arestat, ca şi a unui fost membru al Biroului Politic, Hebrang, toţi ceilalţi membri vor fi de acord asupra termenilor unui nou mesaj adresat Kremlinului, care constituia un refuz. Ruşii vor cere atunci o reuniune a Cominformului, la care iugoslavii, neuitând capcana în care fuseseră atraşi înainte de război conducătorii comunişti ucraineni şi polonezi, vor refuza să asiste. Sesiunea va avea loc la Bucureşti, la 20 iunie 1948. Nici Dimltrov, care cu două luni mai devreme, trecând prin Belgrad, îl sfătuise pe Djilas *să fie ferm* nici Gomulka nu erau prezenţi. Rezoluţia publicată la 28 iunie constata că Partidul Comunist Iugoslav adoptase o linie *falsă*, implicând scop evident provocator, îl invitaseră ls pe Djilas să *înghită* pur şi simplu Albania, aşa cum ei înşişi *înghiţiseră* statele baltice; aceeaşi Albanie va denunţa, îneepind Cu 1 iulie 1948, toate acordurile sale cu Belgradul, pe care îl acuza de

a fi căutat să-i impună voinţa sa. România suspenda curând toate livrările sale de petrol [67].

In vara lui 1949, schimburile comerciale între Iugoslavia şi democraţiile populare scăzuseră aproape la zero. Numai în acest moment, Tito - care încercase timp de un an să convingă mişcarea comunistă de buna sa credinţă - va înţelege că nu avea alte resurse decât de a se apropia de acest Occident, al cărui adversar teribil de înverşunat a fost

67 In perioada 20-28 iunie 1948, la Bucureşti se va desfăşura reuniunea Biroului informativ al partidelor comuniste şi muncitoreşti, în cursul căreia, în absenţa reprezentanţilor iugoslavi, a fost blamată conducerea politică a R.P.F. Iugoslavia. Hotâririle reuniunii vor influenţa negativ şi raporturile pe linie de stat cu R.P.F. Iugoslavia. La 1 octombrie 1949, guvernul român denunţă Tratatul de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală cu R.P.F. Iugoslavia. După moartea lui Stalin şi în raporturile româno-iu- goslave vor apărea semne de destindere. In perioada 15 aprilie - 31 mai 1953, la Orşova şi Tekija au loc convorbiri româno-iugo- slave în legătură cu navigaţia pe Dunăre ; este semnat un acord privind crearea Administraţiei Speciale Fluviale a Porţilor de Fier. La 11 septembrie 1953, se încheie un Acord româno-iugoslav privind crearea unei Comisii mixte care să reglementeze incidentele de frontieră (tratativele începuseră la 11 iulie). La 19 iunie 1954, guvernul iugoslav acceptă propunerea guvernului român de a restabili relaţii diplomatice normale între cele două ţări la nivel de ambasadă (din 1948 cele două ţări erau reprezentate numai prin însărcinaţi cu afaceri). La 14 august 1954, România şi Iugoslavia vor încheia un Acord pentru redeschiderea căilor de comunicaţii între cele două ţări (întrerupte in 1950). La 31 decembrie 1954, într-un interviu acordat Agenţiei iugoslave „Jugo- press", Gheorghe Gheorghiu-Dej, în calitate de prim-ministru al României, exprimă satisfacţia poporului român pentru îmbunătăţirea relaţiilor dintre România şi Iugoslavia. La 28 ianuarie 1955, la Timişoara, s-a semnat Acordul dintre România .şi Iugoslavia privitor la repararea, reconstituirea şi completarea bornelor şi semnelor de frontieră, precum şi curăţirea liniei frontierei româno- iugoslave. La 10 februarie 1955, la Belgrad se semnează Acordul dintre România şi Iugoslavia privind stabilirea regulilor de navigaţie în sectorul comun al Dunării (cu excepţia sectorului Porţilor de Fier) şi un Aranjament privind determinarea competenţei autorităţilor însărcinate cu urmărirea infracţiunilor de navigaţie pe sectoarele Dunării, cuprinse între km 1 075-1 048 şi

atât de lung timp şi carie nici nu aştepta altceva decât să-l ajute, cu singura condiţie ca să-şi păstreze poziţia de independenţă şi de neangajare. Kremlinul îl va pedepsi, nu numai intensificând campania sa faţă de vecinii săi *burghezi*, dar şi multiplicând jignirile. Una dintre ele se regăsea în notele sale diplomatice, şi anume în scrierea Guvernului sovietic cu G mare şi a guvernului iugoslav cu g mic. Nu se ştie cărui spirit ingenios i se datorează acest rafinament de meschinărie şi dacă *destalinizarea* l-a costat postul.

Războiul rece dus de către Kremlin contra mareşalului rebel implica evident că toţi prietenii săi -1 reali sau presupuşi - dinţările comuniste să fie eliminaţi din posturile de conducere. Prima victimă va l'i Gomulka, conducătorul Partidului Muncitoresc Polonez, rămas foarte apropiat de popor, ale cărui suferinţe le împărtăşise înainte şi in timpul războiului. Deşi foarte diferit de eretic, ca alură şi temperament, el nu se asociase decât din vârful buzelor la condamnarea acestuia. De la 31 august 1948, el fusese înlocuit din postul executării amenajărilor hidroenergetice şi de navigaţie. Anul 1956- marchează deplina normalizare a relaţiilor dintre cele două ţări. -In perioada 23-26 iunie 1956, Iosip Broz Tito, preşedintele R.P.F. Iugoslavia, a făcut o vizită oficială în România, în fruntea unei delegaţii guvernamentale. Convorbirile au evidenţiat dorinţa părţilor de a dezvolta şi de a întări legăturile de bună vecinătate şi prietenie pe baza respectării principiilor generale ale dreptului internaţoinal. A fost semnată Declaraţia comună româno-iugoslavă. S-a hotărât pregătirea unui Acord comercial de lungă durată, a unei Convenţii de colaborare tehnico-ştiinţifică, a unui Acord cultural, ca şi crearea unei

931-843. In perioada 24 septembrie - 2 octombrie 1955, la Orşova au loc convorbiri între specialiştii români şi iugoslavi în legătură cu amenajarea complexă a. Dunării între Baziaş şi Porţile de Fier. Se încheie un Protocol care confirmă posibilitatea şi oportunitatea

Comisii mixte care să studieze posibilităţile construirii unei hidrocentrale pe Dunăre în sectorul Porţilor de Fier. (*N. tr.*)

său de secretar general al partidului de perfectul birocrat stalinist care era Boleslaw Bierut [68], fostul preşedinte al Comitetului de la Lublin. Jn faţa Comitetului Central acesta îl va acuza că minimalizează pericolul titoist, că nu recunoaşte rolul conducător al U.R.S.S. în sinul lagărului socialist şi că-i protejează pe chiaburi - ţăranii *bogaţi*. Gomulka - obişnuit ca orice bun comunist să se încline în faţa exigenţelor de disciplină - îşi va face *autocritica*. Dar aceasta era in întregime lipsită de convingere. Membru al guvernului în continuare, el va fi huiduit, în decembrie, cu ocazia Congresului de unificare a partidelor comunist şi socialist. De astă dată era prea mult: *Aţi organizat o manifestaţie contra mea*! va striga el. *Vreţi'să mă transformaţi într-o cârpă*! *Nu veţi reuşi* 1!l. Va fi aruncat în închisoare in 1950 fără ca ştirea privind arestarea sa să fie comunicată oficial [69].

Dacă"Gomulka va reuşi să-şi salveze capul, dacă bătrânul Dimitrov va avea şansa să moară, in 1949, de moarte bună, presupuşii „titoişti" din celelalte democraţii populare vor fi mai puţin norocoşi. Acelaşi an 1949

* *Boleslaw Bierut* (1892-1956). Om politic polonez, militant comunist. Condamnat la 7 ani de închisoare in 1933: odată cu eliberarea sa se refugiază în U.R.S.S. Revine clandestin în Polonia în 1943. Preşedinte al Comitetului de la Lublin (1945). Preşedinte al Republicii (5 februarie 1947 - 20 noiembrie 1952). Prim-ministru (20 noiembrie 1952 - 17 martie 1954). Secretar-general (septembrie-decembrie 1948), preşedinte (decembrie 1948-1954) şi, apoi prim-

68 Uniaţi - Greco-catolici. Uniatism - formulă de unire cu

69R oma, după marea schismă din 1054, a unor credincioşi ai bisericilor orientale, pe lpaza recunoaşterii primatului papal şi a altor dogme catolice, (n. tr.)

secretar (1954-1956) al C.C. al Partidului Muncitoresc Unit Polonez.(*n. tr.*)

* * *Wladislaw Gomulka* (1905-1982). Om politic polonez. Aderă la partidul comunist în 1927. închis în anii 1932-1934 şi 1936. Reuşeşte să evadeze cu ocazia invaziei germane (1939) şi devine şefui rezistentei comuniste în Polonia. Este unul din fondatorii Partidului Muncitoresc Unit Polonez; va fi secretar general al acestuia in anii 1943-1948. A fost înlăturat în 1948 pentru „deviere de dreapta şi naţionalism” şi închis în anii 1951-1955. A fost reabilitat în 1956. Prim-secretar al C.C. al P.M.U.P. (1956- 1970). A fost constrâns să demisioneze ca urmare a crizei din decembrie 1970, când s-a pronunţat pentru reprimarea dură a muncitorilor. Va fi înlocuit cu Edward Gierek. (*n. tr.*)

va vedea executarea pentru trădare a lui Kotchi Xoxe şi a lui Laszlo Rajk, foşti miniştri de interne albanez şi ungar, a lui Traiko Kostov, fost secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, şi a pretinştilor lor complici. Neverosimilitatea mărturiilor acestor oameni, care, după oe îşi riscaseră viaţa timp de douăzeci de ani în serviciul comunismului, afirmau că nu au fost în realitate decât agenţi ai imperialismului, va provoca in Occident, în cercurile până atunci cele mai favorabile colaborării cu. extrema stângă, un sentiment de oroare comparabil celui pe care îl determinaseră înainte de război marile procese de la Moscova. De dincolo de *cortina de fier*, mai impermeabilă ca oricind, nu mai soseau alte ştiri decât acelea care se refereau la descoperirea vreunui nou complot şi la pedepsirea promotorilor acestuia.

S-a ajuns până acolo încât - aşa cum s-a întâmplat în Cehoslovacia - procurorii să succeadă pe banca acuzaţilor celor pe care îi trimiseseră la spânzurătoare. Supravieţuitorilor vechiului regim şi. ai partidelor burgheze, social-democraţilor, veneau să li se adauge nenumăraţi suspecţi, arestaţi pentru un ouvânt, pentru a fi fost rude cu cineva, uneori pentru nimic. Curând aveau să li se adauge

sute de episcopi, de preoţi şi de laici catolici. Desigur, începând încă din 1945, Biserica de la Roma fusese aspru persecutată şi practic redusă la tăcere în ţările - Ucraina, Bulgaria, România, statele baltice - unde nu constituia decât o mică minoritate. Uniaţii * din Rutenia fuseseră constrânşi să se reîntoarcă la ortodoxie. Dar în alte ţări din Est puterea părea să fi înţeles necesitatea de a se ţine cont de sentimentele populaţiilor, profund ataşate credinţei străbune. Obişnuiţi prin doctrină să considere religia drept o simplă superstiţie, chemată să dispară o dată cu structurile economice şi so-

1 *É T* M

„ --. -- -' i r fb 1 t*: - á ' i M;

t

... * - «g c rr ciale care îi permiteau supravieţuirea, comuniştii la putere sperau să ajungă să o elimine încetul cu încetul prin propagandă, prin demonstrarea superiorităţii filosofiei lor şi prin şicane administrative. Dacă la Zagreb, arhiepiscopul, mai târziu cardinalul, Stepinac fusese condamnat în 1946 la închisoare pe viaţă, aceasta se datorează faptului că sub ocupaţie cooperase ceva cam mult cu regimul separatist croat al sinistrului Pavelic [70], ai cărui „ustaşi” forţaseră, cu arma în mină, mii de ortodocşi să recunoască autoritatea Sfântului Scaun. Mai mult decât atât, Tito aşteptase, penru a angaja urmărirea judiciară a prelatului, ca acesta, rămas fără funcţie, să denunţe în termeni vehemenţi laicizarea statului. Dacă, de asemenea, la Bratislava, monseniorul Tiso fusese condamnat la moarte, în 1947, aceasta se datora faptului că el prezidase, din 1939 până în 1945, destinele statului slovac aliat cu Hitler.

Procesul care va fi intentat cardinalului Mindszentv, principele-primat al Ungariei, va avea un caracter în întregime diferit. Comportamentul său în timpul ocupaţiei

70 La 10 aprilie 1941, Croaţia se declară stat independent. Ante Pavelic devine, la 15 aprilie 1941, şef al statului, (n. tr.)

fusese ireproşabil şi ruşii fuseseră aceia care îl eliberaseră din închisoarea în care îl aruncaseră *Crucile cu săgeţi* [71], fasciştii unguri. In ciuda temperamentului său trufaş şi a convingerilor sale legitimiste, din care nu făcea un mister, de-abia în 1948 el va intra în conflict cu regimul, după ce conducătorul Partidului Comunist, Rakosi, va anunţa intenţia sa de *a reglementa în cursul anului raporturile între Biserică şi Republica populară* La 1 iulie, parlamentul va vota etatizarea învăţământului. Prelatul va protestacu vehemenţă. La 29 decembrie, un comunicat va anunţa că urmează să fie urmărit pentru înaltă trădare, complot, spionaj şi trafic cu devize. Atitudinea sa în faţa tribunalului n-a corespuns în niciun fel la ceea ce se putea aştepta din partea unei personalităţi atât de combative şi sigure de dreptatea sa. De la un cap la altul al procesului, aparent „zdrobit", el nu va înceta să exprime regrete şi remuşcări. Va fi condamnat la muncă silnică pe viaţă. Eliberarea sa, în 1956, de către insurgenţii din Budapesta, nu va duce la clarificarea adevăratelor motive ale atitudinii sale.

In 1951, succesorul cardinalului, monseniorul Groesz, avea să compară la rândul său în faţa justiţiei. în cursul procesului, el va mărturisi tot ceea ce s-a dorit de la el Arhiepiscopul de Praga, primat al Cehoslovaciei, monseniorul Beran, fusese arestat-în anul precedent, dar nu va fi niciodată judecat. în 1965, el va fi autorizat să plece la Roma, unde Paul al Vl-lea îi va conferi pălăria de cardinal.

Confratele său de la Varşovia, monseniorul Wyszynski, mai putuse încă în 1951 să se ducă la Vatican pentru a se întâlni cu Papa. A fost aproape singurul co'ntact stabilit în această

71 Crucile cu săgeţi. Partid politic ungar de inspiraţie nazistă, avînd drept fondator pe Szâlasi Ferenc. Programul antisemit al acestei grupări va avea o influenţă negativă asupra activităţii guvernului, începînd cu anul 1938. La alegerile din 1939, Crucile cu săgeţi obţin 31 mandate (din 260). Acest partid va fi încurajat direct şi puternic de către Hitler (tentativa de lovitură de stat din iulie 1940). După înlăturarea şi arestarea lui Horthy (15 noiembrie 1944), puterea va fi încredinţată lui Szâlasi (16 octombrie

perioadă între *Biserica tăcerii* şi Sfântul Scaun, cu care ocazie Sfântul Oficiu a reamintit în mod viguros, în preajma alegerilor italiene din 1948, validitatea condamnării pronunţate de Pius al Xl-lea, în

1944 - 27 martie 1945) cu titlul de „conducător naţional”, care distruge opoziţia, procedează la deportări masive de evrei şi sporeşte efortul de război al Ungariei. In faţa înaintării trupelor sovietice, Szâlasi fuge din ţară (2 aprilie 1945). Este prins, condamnat şi executat în 1946. (*n.tr.*)

134

' 135

. *Jt î* **

S X

C a

S

S M I si m S3

tes, sé®. ttarilMiM

I - « -r « « §

r § i, i

>. *. s

»' 3S.

enciclica *Divini Redemptoris*, împotriva comunismului ateu.

Pentru moment s-a putut crede că eforturile Kremlinului şi ale reprezentanţilor săi de la fata locului de a-i rupe pe catolici de Roma - încurajând schismele naţionale şi mişcările progresiste, precum *acţiunea catolică* a preotului interzis Plohjar, devenit membru al guvernului de la Praga, sau grupul polonez *Dzis 1 Jutro* - vor repurta un anumit succes.

Chiar din 1950, ierarhia ungară accepta sâ-şi cumpere un *modus vivendi* cu puterea printr-un apel adresat credincioşilor de a participa la *activitatea măreaţă* a poporului ungar sub conducerea guvernului său 31. Apelul sprijinea *mişcarea pentru pace*, organism care, în ciuda evidentei sincerităţi a unora dintre membrii săi, servea în

special difuzării - în rândul necomuniştilor - a sloganurilor politicii externe sovietice. în anul următor, ierarhia ungară va ajunge chiar să facă jurământ de credinţă faţă de regim. Episcopatul ceh, în ceea ce îl priveşte, îi va autoriza pe preoţi să se angajeze că vor contribui la *eforturile constructive menite să realizeze fericirea poporului cehoslovac 'n*.

Destalinizarea avea să arate şi faptul că, devenită pentru mulţi unicul refugiu contra unui prezent inacceptabil, credinţa rezistase mai bine, în cele din urmă, persecuţiei din Răsărit, decât seducţiilor materialismului celui mai vulgar din Apus.

La începutul anului 1948, o altă ţară părea să fie ameninţată de voinţa lui Stalin de a substitui - în întreaga zonă de protecţie formată din statele satelite ale U.R.S.S. - un sistem totalitar de administraţie, cvasidirect, formulelor de coaliţie care prevalaseră până atunci, încă din ianuarie, Kremlinul îşi manifestase interesul pentru vecinii de la nord, invitând guvernul de la Oslo *să asigure în comun* apărarea arhipelagului Spitzberg, pe care un tratat din 1920 îl atribuise Norvegiei. Ministrul afacerilor străine al regelui Haakon [72], Halvard Lange, căruia lunga şedere in lagărele naziste de concentrare îi minase sănătatea, dar nu energia şi vivacitatea intelectuală, á găsit modalitatea de a para lovitura; el se va declara gata să ia în considerare convorbiri multilaterale, dar va respinge orice idee de convorbiri bilaterale. Chestiunea va rămâne fără consecinţe. Dar o partidă cu adevărat redutabilă se angajase între timp in Finlanda.

La 22 februarie, chiar în ziua în care Gottwald îl va soma pe Benes, Agenţia T.A.S.S. publica o scrisoare, semnată de Stalin în persoană, adresată preşedintelui Republicii

72 Haakon Vil domneşte intre 1905-1957. Din aprilie 1940 pina în mai 1945, Norvegia a fost sub ocupaţia trupelor Germaniei hitleriste ; regele Haakon VII s-a aflat în exil la Londra, (n. tr.)

finlandeze, Juho Paasikivi [73], acelaşi care negociase cu ruşii înainte de război, în 1939, şi de două ori, în 1940 şi 1944, când încheiase pacea ou ei. Generalisimul făcea cunoscut că din cei trei vecini ai U.R.S.S.v foşti aliaţi ai Reich-ului, doi deja, Ungaria şi România, tocmai semnaseră cu ea un pact de asistenţă mutuală şi propunea Finlandei să urmeze exemplul acestora Clauza principală a acestor tratate se referea la menţinerea în cele două ţări, în calitatea lor de aliaţi, după semnarea tratatelor de pace, a trupelor sovietice care se aflau aoolo ca forţe de ocupaţie.

Demersul rusesc va provoca cu atât mai multă nelinişte cu cât alegerile municipale, din decembrie 1947, înregistraseră un net recul comunist. Se putea pune întrebarea dacă, la fel ca în Cehoslovacia, extrema stingă, care deţinea Ministerul de Interne, nu avea să încerce să-şi consolideze puterea înainte ca alegerile legislative să antreneze înlăturarea ei din guvern. Există toate motivele să credem că acesta fusese atât scopul extremei stângi, cit şi al lui Stalin. *Am comis o greşeală*, *neocupând Finlanda*, îi spusese, lui Djilas, în ianuarie 1948, Andrei

- ' „*SÍ*

I

; „ *g*: *y* ';,, -*a* « ~ >

;r - _ s

A

- »

Kt *m* jH* I

aI1

«

A »

': $ *ţ* III;

Jdanov, care - devenit marele stăpin al ideologiei - continua să aibă o competenţă specială în treburile nordice.

73« • Juho Kusti Paasikivi a deţinut demnitatea de preşedinte al Finlandei între 9 martie 1946 - 29 februarie 1956. (n. tr.)

Totul ar fi fost reglementat, dacă ne-am fi ocupat de asta noi. Şi Molotov adăugase: *Cât să ronţăi o arahidă 24*.

Această comparaţie alimentară, făcută într-un moment în care Stalin cerea Iugoslaviei *să inghită* pur şi simplu Albania, era cu atât mai elocventă ou oit evenimentele din Cehoslovacia suscitaseră in extrema stingă finlandeză un entuziasm foarte viu şi cu cât soţia ministrului de interne comunist, Yrjo Leino, care tocmai făcuse in compania acestuia o călătorie *particulară* la Moscova, declarase la 25 martie, referindu-se la lovitura de la Praga: *Iată, aceasta este şi calea noastră 2~'*.

Se pare că, la fel ca şi în 1939, conducătorii sovietici s-au înşelat în privinţa Finlandei, în momentul in care aceasta va cere in 1944 armistiţiu. Beneficiind de deosebita simpatie pe care i-o arătau Statele Unite, guvernul de la Helsinki reuşise să evite ocupaţia sovietică; în schimb, se angajase să-i izgonească pe germani şi să plătească reparaţii enorme. Stalin fixase o sumă totală atit de mare - 300 milioane de dolari în şase ani - încât nici nu se gândea, mai mult ca sigur, că finlandezii vor putea să o achite. Ei vor reuşi totuşi acest lucru creând în întregime, graţie unui enorm efort, industria grea necesară producerii maşinilor-unelte cerute, între altele, de către Moscova.

înciudaţi, ruşii vor inventa tot felul de complicaţii. Vor cere ca reparaţiile să fie calculate pe baza valorii dolarului din 1938 şi nu, cum se crezuse la Helsinki, pornind de la cursul existent în momentul încheierii tratatului de pace. Diferenţa era de 53%. Vor cere, de asemenea, să le fie vărsată valoarea unei datorii de 27 milioane de dolari, pe care Finlanda o contractase faţă de Germania. Vor cere o indemnizaţie lunară de 5% pentru orice întârziere în livrări. Dar acestea se vor desfăşura cu deosebită regularitate, pentru ca reprezentanţii sovietici să nu aibă niciodată motiv să se plângă. în schimbul

Dieta finlandeză va ratifica tratatul la 6 aprilie, ou 157 de voturi pentru, unu împotrivă, 31 de deputaţi fiind absenţi.

Peste mai puţin de o lună, o încercare de forţă se va angaja între comunişti şi celelalte partide. Temindu-se de un eşec la viitoarele alegeri legislative, extrema stângă declanşase o campanie de agitaţie socială! încurajată deschis de ministrul de interne comunist Yrjo Leino, deja amintit. Au început să se răspândească zvonuri privind pregătirea unui puci. Ministerul Apărării Naţionale a luat în considerare posibilitatea rechemării rezerviştilor, în timp ce şeful poliţiei capitalei hotăra ridicarea armelor aflate în depozitele comisariatelor de cartier şi ale cazărmilor gărzii mobile pentru a le aduna la arsenalul central, subordonat armatei. Apoi ofensiva va fi declanşată contra lui Leino însuşi. Cu 81 de voturi contra 60, parlamentul va vota o moţiune de cenzură împotriva acestuia, luând drept pretext faptul că el remisese 20 de persoane autorităţilor sovietice, în 1945, fără să fi obţinut avizul guvernului. La 22 mai, Paasikivi, în conformitate cu prevederile constituţionale, l-a demis pe ministru din postul său.

Acesta va lua cuvântul pe data de 24, în cadrul unui miting de protest, afirmând: *Noi nu vom ceda postul de ministru de interne, el aparţine Uniunii democratice a poporului şi mai ales partidului comunist 2''*, reuşind să obţină aclamaţii când a lansat lozinca grevei generale. Curând avea să fie creată o *conducere a manifestărilor revendicative* prezentată deschis ca menită să evite orice schimbare în guvern înainte de alegeri, altfel spus să restabilească pe Leino în funcţiile sale.

O reeditare a loviturii de la Praga părea iminentă. Dar greva generală va eşua. Socialiştii, spre deosebire de tovarăşii lor cehi, nu se vor da bătuţi şi U.R.S.S. nu va mişca. De ce? Poate pentru că Stalin se temea că acest popor tenace nu se va lăsa mai uşor supus decât în 1940. Poate că se temea de o reacţie americană care l-ar fi obligat să bată în retragere. Poate că, de asemenea, propaganda sa îi cerea să mai rămână cel puţin o ţară burgheză care întreţinea bune relaţii cu U.R.S.S.

Toituşi, va interveni un compromis. Leino va fi înlocuit la Ministerul de Interne printr-un social-democrat, simpatizant al comuniştilor, iar soţia acestuia, Herta Kuusinen, va intra în cabinet cu titlu de ministru fără portofoliu. Extrema stângă va suferi la alegerile legislative din iulie 1948 un sensibil eşec, pierzând a şaptea parte din voturile sale şi 13 locuri în parlament. Acum, in sfârşit, noul prim-ministru desemnat, socialistul Fagerholm [74], se afla în poziţia de a refuza Partidului Comunist portofoliul Internelor. Neputând să se înţeleagă cu acest partid, cl va constitui un cabinet social-democrat omogen, care nu se va da bătut în faţa noului val de greve de inspiraţie deschis politică. Kremlinul nu numai că nu a ridicat degetul cel mic pentru a-şi susţine fidelii ci, in ajunul consultării electorale, a redus cu 50% volumul despăgubirilor de război datorate încă de Finlanda.

j*-”"Acest deznodământ neaşteptat survenea prea tirziu pentru a avea asupra stării de tensiune internaţionale efectele liniştitoare scontate. Nimic nu părea să mai poată împiedica împărţirea lumii în două blocuri, conform diagnosticului şi dorinţelor Cominformului. La 17 martie]948, o săptămână după moartea lui Jan Masaryk, Franţa. Marea Britanie Belgia Olanda şi Luxemburgul încheiaseră la Bruxelles un tratat de asistenţă „mutuală. Atunci când, lă~2l ianuarie, Bevin lansase o asemenea idee, nu era vorba decât de extinderea la Beneluxa tratatului franco-britanic semnat cu un an

M::

». 3 *M* Sí

S * 3 o l!ilislt:f r., -.. § a £ '6 * *2*: J ’ ’

is?

- - s

X «g C i

«S « t

74 Kaarlo August Fage.rholm va deţine funcţia de prim-ministru al Finlandei în mai multe rînduri : 29 iulie 1948 - 1 martie 1950 ; 3 martie 1956 - 22 mai 1957 ; 29 august - 4 decembrie 1958. (n .tr.)

- C '?
S: *a*. *f* a s
, _ -y _ I
- - *g -Ä ta*
-, <5 s -.t4
* *'min -y*, M
fM ÜS
I s *> i - ~ - - -: -.. „
t 3 * r g - J -, - m r ~ i
S« *M 4*
3 <8 r 3 ' -». ~ - «
g _
r i 1:,
„. 3 X. r::

mui devreme la Dunkerque. Dar, între aceste două documente era o mare diferenţă; cel din 1947 era îndreptat împotriva Germaniei, cel din 1948 - *împotriva oricărei agresiuni*. Această nouă redactare fusese sugerată de către Statele Unite. Ele nu ascundeau interesul pe care îl asociau creării acestui nucleu al unei uniuni a Europei occidentale, în legătură cu care şeful diplomaţiei engleze exprimase personal dorinţa de a fi *sprijinită de către americani şi Dominioane 27*. Truman, chiar în ziua semnării, se va declara convins că *hotărirea ţărilor libere ale Europei de a se apăra ele insele va fi insoţită de o hotărire egală din partea noastră de a le ajuta să o facă 28* şi va cere Congresului reintroducerea serviciului militar obligatoriu.

La 5 martie, Bidault îi scrisese confidenţial lui „'Marshall pentru a-i cere *să întărească pe terenul polHic şi, cit mai repede posibil, şi pe terenul militar colaborarea dintre Lumea veche şi Lumea nouă, atât de solidare în ataşamentul la singura civilizaţie care merită acest* lucruLa 11 martie, Bevin preconizase inaugurarea de convorbiri anglo - americane în legătură cu o 1/irgire a tratatului de la Bruxelles şi un plan do securitate atlantică, completat printr-un plan de securitate mediteraneană. Erau departe

vremurile când Eden, din teama de a nu-i vedea pe ruşi constituind un bloc rival, respingea proiectul de înţelegere vest-europeană formulată în 1947 a fost încheiat la Haga un protocol care prevedea desfiinţarea taxelor vamale între cele trei state şi stabilirea unui tarif vamal comun pentru comerţul lor cu celelalte ţări. In 1954 s-a încheiat un alt acord, care autoriza libertatea transferării capitalurilor în cele trei ţări. Ultima etapă a formării uniunii este tratatul din 1958 (intrat în vigoare în 1960), care consacră formarea unei uniuni economice (dar nu şi monetare) între cele trei ţări. Benei uxul este condus de un Consiliu» al miniştrilor, asistat de un Consiliu economic şi social şi de un Consiliu interparlamentar. Ţările Beneluxului fac parte din Comunitatea Economică Europeană. *fn*. *tr*.) de Paul-Henri Spaak [75], cu sprijinul Olandei şi al Norvegiei. Venise ora Pactului atlantic, a acelui pact la care Trygve Lie, ministrul afacerilor străine al guvernului norvegian în exil gândise încă din 1944 - după cum evoca generalului de Gaulle 30 -, a acelui pact în legătură cu care Truman, după spusele lui Bedell Smith, avusese ideile sale încă de la începutul anului 194(5

Nu era o treabă uşoară totuşi să convingi opinia publică americană, hrănită de o tradiţie izolaţionistă, care urca până la părinţii fondatori, să se angajaze durabil în Lumea veche. Trebuia mai întâi să se demonstreze că ţările cărora era vorba să li se acorde ajutor aveau voinţa fermă de a se apăra ele însele.

75 Paul Henri Charles Spaak (1899-1972). Om politic belgian. Deputat în 1932. Ocupă diverse posturi ministeriale (Transporturi - 1935 ; Afaceri Străine ,- 1936 ; 1940-1944). Prim-ministru 13-30 martie 1946 ; 20 martie 1947 - 10 august 1949). Ministru de externe (1946-1949). Partizan neobosit al construcţiei europene, el va fi ales preşedinte al Adunării Consultative a Consiliului Europei (1949-1951) şi al C.E.C.A. (Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului) (1952-1954). Secretar general al N.A.T.O. (1957-1961). In 1966 s-a retras din viaţa politică, (n.tr.)

Aşa cum cheia planului Marshall fusese acordul ţărilor europene pentru refacerea în comun şi repartizarea ajutorului Statelor Unite, tot J»f aşa aceea a Pactului atlantic a fost semnarea Tratatului de la Bruxelles, oricât de limitată ar fi putut să fie semnificaţia sa reală, in situaţia forţelor de care semnatarii dispuneau atunci. Trebuia,' apoi, să fie pregătite abil spiritele în Congres. Aceasta va fi sarcina lui George Marshall şi a senatorului Vanden^grg, care la U innip îi va determina pe colegii săi să adopte o rezoluţie în favoarea *asocierii Statelor Unite*, *pe căi constituţionale*, la *măsuri regionale sau colective*, *bazate pe un ajutor individual sau mutual*, *efectiv şi continuu*

Numai patru senatori se vor opune acestui text istoric, care va permite, la 6 iulie, deschiderea de negocieri între semnatarii Tratatului de la Bruxelles, Statele Unite şi Canada, al cărei prim-ministru, Louis Saint Laurent [76], ducea de mai mult de un an o campanie pentru Pactul' atlantic. Negocierile se vor încheia cu succes în două luni. Danemarca, Irlanda, Italia, Norvegia şi Portugalia se vor alătura tratatului, care va fi semnat solemn la 4 aprilie 1949, la Washington, in sunetele lui *Just Hands Across the Sea* [77]. Islanda şi Suedia, invitate să adere, vor prefera să-şi păstreze neutralitatea lor tradiţională. Guvernul de la Stockholm sugerase în zadar partenerilor săi scandinavi încheierea unei alianţe în trei. Dar el va face in mod discret cunoscut că ar putea fi obligat să-.şi reconsidere atitudinea, dacă U.R.S.S. încerca din nou să absoarbă Finlanda. Orientarea diferită a politicilor externe nu avea, de altfel, să împiedice ţările nordice să strângă legăturile lor creând, de

76 Louis-Stephen Saint I.aurent a fost prim-ministru al Canadei între 15 noiembrie 1948 - 17 iunie 1957. (n. tr.)

77 Just Hands Across the Sea - Cîntec pe versurile lui Byron Webber (1838-1913) : Hands across the sea ! / Feet on British ground ! / The old blood is bold blood, the wide world round. (Hands across the Sea) (Miini întinse peste mari ! Picioare pe pămînt britanic ! Bătrînul sînge temerar, în toate cele patru zări). (Miini întinse peste mări), (n. tr.)

exemplu, *un consiliu nordic* şi stabilind între ele o *piaţă comună* a mâinii de lucru.

Tratatul Atlanticului de Nord stabilea că un atac armat contra unuia dintre semnatarii săi ar echivala cu un atac contra teritoriului tuturor şi obliga fiecare din părţile contractante să acorde victimei o asistenţă a cărei natură nu era precizată. în ciuda unor oarecari temeri, din dezbaterea de la Capitoliu asupra ratificării avea' să reiasă in evidenţă că tipul de asistenţă la c are se gindeau Statele Unite era esenţialmente militar. Doar 13 senatori vor vota împotrivă şi, la 22 septembrie, Truman nu va întimpina nicio dificultate să obţină aprobarea de către Congres a unui vast program de ajutor militar pentru membrii noii alianţe: aproape un miliard şi jumătate de dolari pentru anul fiscal 1949.- 1950. în aceeaşi zi, ei anunţa lumii explozia primei bombe atomice sovietice.

Reacţia Moscovei la semnarea pactului de la Washington va fi, desigur, de o extremă violenţă verbală, într-o notă datind din 1 aprilie, Ministerul Afacerilor Externe sovietic declara că acesta avea un *caracter manifest agresiv* şi că el contravenea atât acordurilor de la Potsdam, cit şi tratatelor angloşi franco-rus O lună mai tirziu, totuşi, între cele patru puteri intervenea un acord care punea capăt celei mai grave crize pe care lumea o cunoscuse de la capitularea Reich-ului.

Eşecul conferinţei celor Patru de la Londra, in decembrie 1947, avusese drept consecinţă accelerarea alinierii Parisului la^politica anglo - americană in privinţa Germaniei. Negocierile angajate între occidentali, îneepând chiar din această lună decembrie, vor conduce, la 4 iunie 1948, la crearea unei autorităţi internaţionale a Ruhr-ului, fără participare sovietică, bineînţeles, ^ şi la convocarea unei Adunări constituante pentru întreaga Germanie de Vest. Generalul de Gaulle avea să condamne in termeni vii abandonul astfel consemnat al politicii pe care încercase să o menţină până în ultimul moment. El sublinia că un *Reicli*

fusese astfel creat la Frankfurt şi că U.R.S.S. avea, în mod sigur, să creeze un altul *la Berlin sau Leipzig*. Odată faptul împlinit, adăuga el, *o singură întrebare va domina Germania şi Europa*: *Care din cele două Reich-uri va realiza unitatea*? Chiar şi în anul următor, în momentul în care se năştea aceasta republică federală, căreia avea să-i devină - după re*m*

; 1311

a

-...

«

h

I s

J #? =

X ^m ' -, i a

-

>§. ~ V

j: -r: ~ «

venirea sa la putere - un aliat atent, el făcea ironii in legătură cu *iluziile acelora care pretindeau că dacă nu se va realiza un acord între Est şi Vest*, *se vor crea două Germanii*:*ir>*.

Atitudinea adoptată de către ruşi, începând cu iarna 1947-1948, arăta totuşi că şi ei, ca şi americanii, se resemnaseră cu divizarea Germaniei, aşteptând ziua in care evoluţia - după părerea lor în mod ineluctabil marxistă - ar fi adus populaţia Germaniei din Vest să aleagă şi ea calea socialismului. Tonul avea să se înfierbânte în cursul reuniunilor celor Patru, desfăşurate în această veche clădire în care *tribunalul poporului* nazist condamnase, cu zecile, la spânzurătoare, pe germanii implicaţi în complotul din 20 iulie 1944, împotriva lui Hitler [78]. La 20 ianuarie, Sokolovski

78 Vezi lucrarea lui Maurice Baumont, La grande conjuration contre Hitler, Éditions mondiales, Paris, 1963 (traducere în limba romană : Marea conjuraţie împotriva lui Hitler, Editura Stiinti- fica şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977) şi lucrarea lui D. Meinikov, Zagavor 20

va denunţa tentativele anglo - americane *de integrare a Germaniei occidentale în blocul militar şi politic* occidentalLa 10 martie, după o violentă dezbatere asupra interdicţiei Partidului Socialist Unificat în zonele occidentale - în care Partidul Comunist funcţiona normal - el va declara că *orice discuţie era de acum înainte de* prisos37. Este ceea ce va repeta la 20 ale aceleiaşi luni, în iurma refuzului celor trei colegi ai săi de a înscrie pe ordinea de zi examinarea unei declaraţii polono-cehoslovaco--iugoslave împotriva atitudinii Vestului în problema germană. Acestea fiind spuse, şi fără a-i consulta pe ceilalţi membri ai Consiliului, el va profita de faptul că avea în acel moment preşedinţia pentru a ridica şedinţa; Consiliul nu avea să se mai reunească vreodată. Marshall nu va pierde timpul pentru a face cunoscut că, *în conformitate cu acordtd internaţional legând cele patru puteri de control*,

Statele Unite înţelegeau să se achite în continuare de responsabilităţile lor ca membru al Consiliului de control:*tH*.

La 31 martie, comandamentul rus îl informa pe Clay că, in scopul de a ameliora administraţia zonei ocupate de U.R.S.S. 39, funcţionari sovietici vor controla de acum înainte bagajele şi identitatea călătorilor folosind trenurile militare occidentale cu destinaţia Berlin. Generalul american va protesta contra acestei violări a principiului liberului acces în vechea capitală şi va pune în mişcare un tren cu câteva santinele înarmate; ruşii se vor mulţumi să-l tragă pe o linie moartă, unde va rămine câteva zile înainte de a reveni la punctul de plecare. Kremlinul nu se va rezuma doar la atât. După ce pretinsese să impună autorizaţii prealabile pentru comerţul pe calea ferată între Berlin şi exterior, va determina oprirea tuturor trenurilor la ieşirea din zona răsăriteană, va impune restricţii la serviciul coletelor poştale şi va supune traficul fluvial la aprobări

iulia 1944 g. v Ghermanii. Leghenda i deistvitelnosti, Izdatehstvo IMO, Moskva, 1962 (traducere în limba română : Complot împotriva lui Hitler, Editura Politică, Bucureşti, 1963). (n.tr.)

individuale. De la sfârşitul lui mai, circulaţia militară era practic întreruptă intre Berlin şi restul lumii. Occidentalii vor fi nevoiţi să asigure pe calea aerului. înlocuirile de personal şi aprovizionarea garnizoanelor loî»#; astfel sra născut podul aerian care avea să intre curâncHn istorie.

La 18 iunie, ocupanţii americani, britanici şi francezi, constatând imposibilitatea de a se pune de acord cu ruşii asupra măsurilor adecvate pentru a jugula inflaţia generalizată, vor promulga în zonele lor o lege care va crea noua monedă: Deutsche Mark, pe baza căreia urma să se edifice în curând *miracolul german*. Ei propuneau să menţină vechea monedă la Berlin, cu condiţia ca emiterea acesteia să fie controlată de comun acord. Sovieticii - care părăsiseră la data de 16 Komanda.tura vechii capitale, arătând astfel că, în ochii lor, regimul cvadripartit îşi trăise traiul la Berlin, ca şi pe ansamblul Germaniei - vor respinge această ofertă. Când, pe data de 23 iunie ei vor introduce, la rândul lor, o nouă monedă în zona lor, vor preciza că aceasta va avea valabilitate în întregul Berlin.

Kenneth Royall, o va trimite comandantului şef pentru a-i cere să nu insiste asupra punerii în circulaţie a monedei occidentale la Berlin, *dacă această măsură avea să provoace un conflict armat*. Clay va răspunde însă că era prea târziu pentru a reveni asupra unei decizii luate *in timp util* si că nu credea că lucrurile vor lua o Întorsătură foarte proastă cu toate că, în mod evident, fermitatea comportă totdeauna unele riscuri '1'. El va conchide, nu lipsit de bun simţ, că dacă vreodată Sovietele voiau războiul acesta nu avea să izbucnească din cauza monedei beriineze, ci pentru că ei apreciau momentul ca fiind propice pentru a-l declanşa.

în cele din urmă, Truman va hotărî, la 26 iunie, să procedeze la aprovizionarea oraşului pe calea aerului, până avea să se găsească o *soluţie diplomatică*. La 28 iunie, 150 de avioane vor ateriza pe aerodromul Tempelhof, cu 400 de tone de alimente: 30% din nevoile cotidiene ale oraşului

asediat. Ruşii, care nu credeau, în mod manifest, în succesul podului aerian, nu vor încerca în niciun moment să intercepteze aparatele americane şi britanice.

La 3 iulie, comandanţii occidentali se vor duce la Sokolovski. Acesta, răspunzând englezului Robertson. care exprima dorinţa sa de a realiza un acord privind reforma monetară, va declara pe şleau că *dificultăţile tehnice* care împiedicau traficul între Berlin şi Germania de Vest vor subzista *atita timp cit Washingtonul*, *Londra şi Parisul nu vor renunţa la proiectul de creare a unui guvern al tri-* zoneiDespre reforma monetară, raţiune - după versiunea oficială sovietică - a crizei, acesta nu va sufla o vorbă. în realitate, Stalin credea să fi găsit mijlocul de a-i împiedica pe aliaţi să-şi realizeze planurile în Vest sau să facă să dispară acest avanpost de la Berlin, pe care Nikita Hruşciov, treisprezece ani mai tirziu, avea să-l compare cu o *tumoare canceroasă*[79].

Un schimb de note, tot atât de zadarnic, va urma acestui demers infructuos. Pentru a-şi arăta în mod clar fermitatea, Truman va hotărî,^ cu acordul lui Attlee, să trimită în Anglia

79 î n aceeaşi zi, ei opreau furnizarea de curent electric şi cărbune pentru sectoarele occidentale, în timp ce manifestaţii comuniste, care evoluau spre o revoltă, se desfăşurau în faţa Primăriei oraşului.

De la alegerile din octombrie 1946, municipalitatea era dominată de social-democraţi ostili fuziunii cu extrema stingă. Aceasta mersese pînă acolo incit alesese ca primar pe Ernest Iieuter, ceea ce era pentru ruşi un soi de provocare. Devenit - după captivitatea sa în 1917 - prietenul lui Lenin, care il va însărcina cu organizarea descendenţilor colonilor germani stabiliţi pe Volga, apoi secretar general al Partidului Comunist German, acesta fusese exclus din partid în ianuarie 1922 pentru c:i revendicase faţă de tendinţele centralizatoare ale Moscovei completa libertate de mişcare pentru fiecare partid membru al Cominternului. Ruşii nu îl uitaseră şi vor face uz de dreptul lor de veto la alegerea sa. El avea să .devină, în cele din urmă, primul primar al Berlinului de Vest, după ce noi manifestaţii vor constrînge adunarea municipală, în septembrie, să abandoneze primăria situată în sectorul sovietic.

bombardiere,,B 29”, din acelea care transportai! bomba atomică.

In acelaşi timp, in Berlinul de Vest erau efectuate cu foarte mare rapiditate lucrări care să permită aterizarea marilor cargouri aeriene. Cind la 20 iulie, Clay şi consilierul său politic Murphy se vor duce la Washington]>entru a conferi acolo cu preşedintele şi miniştrii săi, cantitatea expediată zilnic atingea deja 2 400 tone şi populaţia berlineză suporta cu stoicism o raţionalizare draconică. Speranţa renăştea in Statele Unite, unde preşedintele interpreta blocada drept contra-atacul comunismului internaţional după eşecul pe care tocmai îl suferise în Grecia, în Finlanda, în alegerile italiene, în Franţa şi în Iugoslavia.

Clay va declara în faţa Consiliului Securităţii Naţionale - organismul suprem al politicii americane - că un abandon al Berlinului ar fi dezastruos. Se va angaja atunci o dezbatere asupra celei mai bune căi pentru *a rămine*: fie intensificarea podului aerian, al cărui debit trebuia adus la 4 500 tone pe zi, dacă se dorea ca el să fie într-adevăr eficace, fie convoiul armat. în final, Truman va opta pentru prima formulă, ca mai puţin riscantă, în ciuda incovenientului - subliniat din plin de către generalul Vandenberg, şeful de stat-major al Aerului - că într-o atare situaţie trebuia concentrată în

Pînă în ultimul moment, municipalitate;! sperase totuşi să salveze unitatea Berlinului. Ea luase poziţie contra reformei monetare occidentale şi apoi a invitat O.N U. să acţioneze ca mediator. Dar, la 30 iunie, ea primea provocarea sovietică şi făcea apel la toţi oamenii, oricare ar fi fost opiniile lor, să condamne crima gravă contra umanităţii™ de care ruşii se făcuseră responsabili impunînd blocada Berlinului.

La 24 iunie 1948, ora 6 dimineaţa, într-adevăr, sub pretextul efectuării de reparaţii pe podurile Elbei, întreaga circulaţie a fost oprită pe autostradă, calea ferată şi canalele care leagă Berlinul de Germania de Vest. Clay va propune trecerea unui convoi militar. Dar la Washington, unde domnea confuzia cea mai completă, aveau în vedere să se abţină de la orice provocare. Faptul că în capitala americană exista un clan în întregime dispus să se încline este confirmat de telegrama pe care ministru] de război.

Germania cea mai mare parte a mijloacelor aeriene aflate la dispoziţia Statelor Unite.

în acest timp, Truman avea să se înţeleagă cu Londra şi Parisul pentru un demers comun al celor trei ambasadori pe lingă Stalin însuşi.

Generalisimul ii va primi, la 2 august, la ora 9 seara, pe cei trei diplomaţi: Bedell Smith, Chataigneau şi Sir Frank Roberts, secretarul particular al lui Bevin, care l-a inlocuit pe ambasadorul britanic suferind. El se va arăta extrem de amabil. La afirmaţia reprezentantului Statelor Unite cum că orice negociere era exclusă atâta timp cit va dura blocada, Stalin va răspunde ca nu avea deloc intenţia să constringă pe occidentali să părăsească Berlinul. *Înainte de toate* - va spune el - *noi sintem inca aliaţi*/l5. După o discuţie asupra reformei monetare şi asupra bazelor juridice ale prezenţei occidentale în vechea capitală germană, el va propune introducerea mărcii din zona sovietică în Berlinul de Vest, simultan cu ridicarea restricţiilor asupra transporturilor şi retragerea mărcii occidentale. El înceta deci să facă o condiţie prealabilă din anularea hotărârilor de la Londra privind constituirea unui guvern vest-german.

Ambasadorii vor considera această ofertă drept *promiţătoare* 4U. Dar când îl vor întâlni pe Molotov, pentru a redacta comunicatul anunţând un acord pe aceste baze, se vor mai dezumfla. Ministrul sovietic înţelegea să menţină toate restricţiile anterioare ale blocadei totale şi refuza să dea cea mai mică asigurare în privinţa controlului circulaţiei fiduciare la Berlin. Occidentalii vor vedea în aceasta o sabie a lui Damocles atârnată deasupra economiei sectoarelor lor. Dat fiind faptul că impasul persista, ei vor cere o nouă audienţă la Stalin, care îi va primi la 23 august. Cu aceeaşi amabilitate, părintele popoarelor va începe printr-o concesie apreciabilă: toate restricţiile, cu adevărat jenante - a lăsat el să se înţeleagă -, vor fi suprimate.

Stalin va accepta, pe de altă parte, controlul - de către o comisie cvadripartită - a emiterii biletelor de bancă. Dar de

această dată el va insista pentru ca în comunicat să fie inclus un pasaj referitor la constituirea insuşi al luptei pentru libertate. încercarea va crea intre învinsul de ieri şi cel mai puternic dintre Învingătorii săi legături sentimentale pe care pasiunile cele mai brutale ca si seducţia cea mai insidioasă se vor dovedi ulterior incapabile să le micşoreze.

La începutul anului 1949, ruşii îşi recunoscuseră eşecul. Trebuiau să bată in retragere fără a-şi pierde prea mult din prestigiu. Răspunzând întrebărilor ziaristului american Kingsbury Smith, Stalin va declara că ridicarea restricţiilor impuse occidentalilor în domeniul transportului nu va întâmpina dificultăţi dacă contramăsurile luate de ţările din Vest erau suspendate în acelaşi timp şi dacă crearea unui stat vest-german era amânată până la o nouă reuniune a miniştrilor afacerilor străine. El nu va face nicio aluzie la chestiunea monetară. La 15 februarie, acţionind pe baza instrucţiunilor lui Truman, pe care aceste afirmaţii îl puseseră în gardă, Jessup, delegatul Statelor Unite in Consiliul de Securitate, va întreba pe colegul său sovietic, Malik, dacă această omisiune era voită. Rusul îi va răspunde că nu ştia nimic, dar că se va informa. Ii va da răspunsul o lună mai târziu: era afirmativ. Cerea numai ca hotărirea de ridicare a restricţiilor asupra transporturilor să se adopte în acelaşi timp cu decizia de convocare a Consiliului miniştrilor afacerilor străine.

La 4 mai, un comunicat anunţa lumii că blocada va fi ridicată incepând cu data de 12. Podul aerian nu va fi oprit totuşi decât câteva luni mai târziu. Datorită lui fuseseră livrate la Berlin, în total, aproape 2,5 milioane tone de mărfuri, implicând realizarea a aproximativ 250 000 de zboruri. Podul aerian s-a soldat cu moartea a 39 de aviatori englezi, a 31 aviatori americani şi a 9 civili, şi a costat 350 milioane dolari - Statele Unite, 17 milioane lire sterline - Marea Britanie şi 150 milioane *Deutsche Mark* - poporul german.

Situaţia anterioară nu fusese restabilită decât în privinţa transporturilor. Consiliul de control nu fusese invitat să-şi reia din nou locul, cu atât mai puţin Komandatura. Două municipalităţi rivale administrau sectoarele occidentale şi sovietic: aceea lui Ernst Reuter, nles la 5 decembrie, şi aceea lui Friedrich Ebert, fiul primului preşedinte [80], socialist, al Republicii de la Weimar, instalat cu opt zile mai devreme în primăria tradiţională de către o adunare fără mandat. Prefectul Markgral, revocat de către municipalitatea occidentală şi menţinut de autorităţile sovietice, continua să-şi exercite funcţiile in fruntea unei poliţii, alipită de aici înainte celei din zona răsăriteană.

La 8 mai 1949, Consiliul parlamentar de la Bonn adopta *legea fundamentaă* care avea să servească drept {¿amtitlijic^ Republicii Federale a Germaniei. Aliaţii occidentali opuneau totuşi vetoul lor extinderii autorităţii noului stat la Berlinul de Vest, unde înţelegeau să exercite ei înşişi drepturile suverane pe care învingătorii declaraseră că şi le asumă în momentul capitulării celui de-al treilea Reich. Opt zile mai târziu, un Congres al poporului, dominat in întregime de comunişti, adopta, la rindul său, constituţia unei Republici Democrate Germane, după modelul democraţiilor populare. Nu este nimic surprinzător. în aceste condiţii, că reuniunea celor patru miniştri ai afacerilor străine, deschisă la Paris, la 23 mai, avea să se închidă la 20 iunie, fără a fi putut să înregistreze cel mai mic rezultat. Nimeni n-ar fi îndrăznit totuşi să profetizeze că poziţiile celor două lagăre în Europa erau stabilizate pentru o lungă perioadă, că vor trebui să se aştepte nouă ani pentru ca ruşii să reia, in mod serios, eforturile pentru a arunca în aer avanpostul berlinez şi că atunci vor eşua din nou, de două ori. Pentru un timp, Asia avea să fie aceea in

80 între 10 noiembrie 1918 - 19 februarie 1919, a funcţionat Consiliul împuterniciţilor poporului, condus de Friedrich Ebert şi Hugo Haase (acesta din urmă a demisionat la 29 decembrie 1918). Friedrich Ebert a deţinut funcţia Intre 11 februarie 1919 - 28 februarie 1925. (n. tr.)

care se vor desfăşura bătăliile cele mai mari şi, în orice caz, cele mai sângeroase ale aşa-zisului război rece.

Bibliografie şi note

1. FEJTO, *op. cit.*, p. 183.
2. De GAULE, *Mémoires de guerre*, *op. cit.*, tom. II, p. 204.
3. FEJTO, *op. cit.*, p. 95.
4. „Manchester Guardian” din 15 decembrie 1945.
5. FEJTO, *op. cit.*, p. 193.
6. Sir Robert Bruce LOCKHART in „Foreign Affairs” din iulie 194H.
7. FLEMING, *op. cit.*. p. 695.
8. „Le Monde”din 28 februarie 1948.
9. FORRESTAL, *op. cit.*, p. 283.
10. *Ibid*, p. 286.
11. DEDI. 1ER, *op. cit.*. p. 333.
12. *Ibid.*, p. 326.
13. *Ibid.*, p. 330.
14. *Ibid.*, p. 363.
15. „Le Monde” din 30 iunie 1948.
16. „Le Monde” din 14 iunie 1956.
17. DEDIJER, *op. cit.*. p. 408.
18. D.IILAS, *op. cit.*, p. 157.
19. KAROL, *op. cit.*, p. 135.
20. François HONTI, /.< Drame *hongrois*, Paris, Éditions du Triolet, 1949, p. 134.
21. FEJTO, *op. cit.*, p. 378.
22. *Ibid.*, p. 380.
23. „Le Monde” din 2 martie 1948.
24. D.IILAS. *op. cit.*, p. 170-171.
25. Lauri HYVĂMĂKi, */.ex* années de *danger 1044-l948*, Helsinki, Editions Otava, 1954 (în finlandeză). O traducere franceză a principalelor pasaje ale acestei cărţi - singura consacrată, după ştiinţa noastră, acestor evenimente - ne-a fost pusă la dispoziţie, cu amabilitate, de către regretatul Gunnar Palmroth, fost ambasador al Finlandei la Paris.
26. „Le Monde” din 16 martie 1948.

27. Lord ISMAY, *N.A.T.O., The First Five Years*, Paris, O.T.A.N., 1954, p. 8.
28. Cl. DELMAS, *L'Alliance Atlantique*, Paris, Payot, 1962. p. 154.
29. FAUVET, *op. cit.*, p. 17.
30. De GAULLE, *Mémoires de guerre, op. cit.*, tom. II, p. 200
31. BEDELL SMITH, *op. cit.*, p. 17.
32. Documentation sur I'O.T.A.N. Paris, O.T.A.N. 1957, A.I.
Anexa C.
33. *Kcssing's* 9 924 B.
34. Jacques FAUVET, *op. cit.*, p. 144.
35. A. GROSSER, *La IVc République et sa politique extérieure*, Paris, A. Colin, 1961, p. 137.
36. CLAY, *op. cit.*. p. 340.
37. *Ibid.*, p. 342.
38. *I.e dossier de Berlin*, Paris, U.S.I.S., Ambassade des États Unis, 1959, p. 13.
39. FORRESTAL. *op. cit.*. p. 294.
40. Bernard WINTER, *Berlin, enjeu et symbole*, Paris, Calmann-Lévy, 1959, p. 49.
41. CLAY, *op. cit.*, p. 354.
42. *Ibid.*, p. 355.
43. WINTER, op. *cit.*. p. 16Ü.
44. TRUMAN, *op. cit.*, torn. II, vol. 1, p. 148.
45. BEDELL SMITH, *op. cit.*, p. 250.
46. *Ibid.*, p. 251.
47. *Ibid.*, p. 256.
48. *Ibid.*, p. 257.
49. TRUMAN, *op. cit.*, torn. II. vol. 1, p. 155.

18.

COMUNIŞTII DE MARGARINA

După cum ştiţi, China nu cunoştea ideile carc tind la acţiune; ele au cuprins-o aşa cum ideea de egalitate i-a cuprins în Franţa pe oamenii de la 1789; ca pe o victimă. Poate că astfel se intimplă in întreaga Asie galbenă.

ANDRÉ MARLAUX (*Cuceritorii*)

Departe de a pune capăt, aşa cum s-a putut crede la un moment dat, războiului civil în China, agresiunea japoneză din 1937 a creat condiţiile victoriei comuniste şi ale extinderii luptei în majoritatea ţărilor vecine.

Fidelitatea discipolilor chinezi faţă de Stalin a fost totuşi pusă la grea încercare. După ce le impusese să se reconcilieze cu Chiang Kai-shek contra invadatorului, el îi surprinde, încheind cu acesta, în august 1941, un pact de neagresiune, care implica, între altele, încetarea ajutorului sovietic pentru China şi recunoaşterea statului

Manchuko, adică stăpânirea imperialiştilor nipori asupra celei mai bogate provincii. Se poate considera că aceast;' ştire va avea asupra conducătorilor de la Yenan (Yan'an) un efect comparabil aceluia produs asupra comuniştilor occidentali de anunţarea pactului germano-sovietic. Dar nu se va înregistra din partea lui Mao sau a tovarăşilor săi nicio dezavuare publică. Ei vor acuza, dimpotrivă, Washingtonul şi Tokio de a fi complotat, de convenienţă cu Chiang Kai-shek, pentru realizarea unui *Miinchen oriental* 1 pe seama Chinei.

Colaborarea lui Mao cu Kuomintangul lâncezea. După înfrângeile care-l făcuseră să piardă, in 1937-1938, majoritatea marilor oraşe chineze şi care îl determinaseră pe principalul său locotenent Wang Jinwei să constituie un guvern favorabil invadatorului, Chiang Kai-shek - *generalisimul* sau prescurtat *Gimo* - simţise, începânu din vara anului 1939, că presiunea inamică slăbea întrucâtva. La Tokio veniseră la putere elemente mai moderate; succesorii se interesau mai mult de cucerirea Asiei de Sud-Est, decât de aceea a adâncimilor Imperiului de Mijloc. Chiang va profita pentru a întoarce o parte a trupelor sale împotriva comuniştilor. Ştiind foarte bine că înfrângerea japonezilor nu ar putea interveni decât ca un rezultat al intrării în război a Statelor Unite şi a Marii Britanii, pe care o stimula din toate forţele, el căuta mai ales să-i împiedice pe

partizanii lui Mao să se instaleze, profitând de război, în regiuni de unde ar fi fost imposibil să fie alungaţi după victorie.

încă din 1939, după ce interzisese diverse organizaţii de masă favorabile comuniştilor, el organizase blocada regiunilor controlate de către aceştia. în iarna 1940-1941, el va lichida *mânu militari* comandamentul *noii Armate a V-a*, favorabilă extremei stingi, după ce a obligat-o să evacueze teritoriul pe care îl ocupa. *Dumneavoastră credeţi că este important că i-am împiedicat pe japonezi să avanseze de-a lungul anilor* - va declara el la vremea aceea. *Iar eu vă spun că* este *mai important că i-arn im*o

3S

r ft? tí si

Os o 2 « w.

. s S Ü « ft *, *piedicat pe comunişti să o facă*. *Japonezii sini o boală de piele*, *comuniştii sint o boală de inimă*-.

Cind, după Pearl Harbor, americanii sc vor găsi la rindul lor in război cu japonezii, ei vor descoperi dintr-o dată interesul pentru o ţară a cărei rezistenţă nu o susţinuseră deloc până atunci. îi vor face multe promisiuni, in special în privinţa livrărilor de arme, promisiuni care nu vor fi niciodată onorate. Roosevelt, împotriva părerii lui Stalin, care avea prea puţină consideraţie pentru China, va insista ca această ţară să primească statutul de mare putere.

Principala problemă pentru Washington era de a şti cum să o facă să participe la războiul împotriva Japoniei, ir. - legătură cu acest aspect se confruntau două şcoli de gindire. Generalul Chennault, comandantul celui de-al 14-lea grup aerian american, aprecia că principalul interes al ţării era ca aceasta să-i asigure baze pentru bombardierele sale. El insista ca să se acorde prioritate dezvoltării acestor baze şi se dezinteresa în întregime de armata chineză. Chiang Kai-shek, scutit astfel să Iacă cel mai mic efort, îl susţinea evident din plin. împotriva acestei concepţii se ridica cu vehemenţă comandantul şef american din

Extremul Orient, Stilwell, a cărui fire grosolană îi atrăsese porecla de *Vinegar Joc* (Joe Murătură). Fost. ataşat militar la Beijing, vorbindu-le curent limba, el îi iubea pe chinezi şi, spre deosebire de mulţi dintre compatrioţii săi, credea profund în aptitudinile lor războinice. Susţinea că era necesar şi posibil să fie angajate, cu succes, forţe chineze foarte importante împotriva Japoniei.

După părerea sa, trebuiau insă împlinite trei condiţii: recucerirea Birmaniei, singura care ar fi permis să se restabilească o rută terestră spre China liberă, pentru că japonezii controlau întreaga coastă; reconcilierea între Kuomintang şi comunişti, care ar fi făcut posibil sa se întoarcă împotriva inamicului comun trupele implicate in lupte fratricide; în fine, plasarea armatelor chineze sub comandament american. Statul major al Kuomintangului rămăsese, într-adevăr, la nivelul Evului Mediu; dacă se dorea să se facă din el un instrument eficace, având în vedere că structura era minată de corupţie, bizantinism şi incapacitate, se impuneau reforme draconice.

Stilwell, susţinut de Marshall şi de ministrul american de război, se va ciocni foarte violent, pentru toate aceste motive, cu Chiang. *El nu va ascunde chinezilor* - scria consilierul său politic, John Paton Davies, într-un memorandum din martie 1943 - ce *gindea despre incompetenţa şi corupţia lor* \ Or, el gindea că Gimo - pe carc îl poreclise „Boabă” - nu avea nici cea mai mică intenţie să facă un efort suplimentar pentru continuarea războiului şi că *oricine l-ar fi împins in acest sens ar fi fost contracarat sau* eliminatMersese până acolo încât să compare regimul Kuomintangului cu nazismul. Cât îl priveşte pe Davis, pe care Dulles avea să-l revoce în 1954 pentru lipsă de discernământ şi de discreţie, el rezuma situaţia în termenii următori: *Politica Chinei constă în a rămine din punct de vedere tehnic in război*, *astfel încât să se poată aşeza la masa păcii în calitate de „aliat combatant*”, *să-şi folosească cit mai puţin posibil forţele*

sale şi să lase celorlalţi membri ai Naţiunilor Unite, *şi înainte de toate Statelor Unite*, *sarcina de a înfringe Japonia*...

Toate aceste discuţii, carc nu duceau la nimic, îl făceau pe Roosevelt să-şi piardă răbdarea. Nu-i plăceau manierele brutale ale lui Stilwell; era in schimb sensibil la influenţa doamnei Ching Kai-shek - care îşi petrecuse cea mai mare parte a vieţii la Washington - şi la aceea a bancherului T. V. Soong, subtilul ministru de externe al lui Gimo. Mai mult decât aţât, el susţinea ideea că oricum nu exista niciun fel de risc ca Mao să trateze cu Tokio, în timp ce de Kuomintang nu puteai fi absolut sigur. Nu trecuseră oare la japonezi, împreună cu trupele lor. numai in cursul anului 1943. un rnmăr de 42 de generali? Este adev arat că o parte dintre ei acţionaseră de conivenţă cu guvernul, aplicind o tactică foarte chineză a *calului troian*: încetând să fie la dispoziţia naţionaliştilor, ei l-ar fi părăsit pe inamic do îndată ce acesta ar fi pretins să-i folosească. Dar cine putea in mod raţional să se constituie in garant pentru intenţiile lor?

După părerea \ lui Roosevelt, era deci important ca naţionaliştii să fie menajaţi şi ca prestigiul lui Chiang Kai-shek - pentru care nu vedea niciun fel de nlocuitor posibil - să fie susţinut. în acest scop, Roosevelt il va întâlni la Cairo, la sfirşitul lui noiembrie J943, în compania lui Churchill, înainte de a se duce la Teheran. întilnirea se va încheia cu un succes pentru S”tilwell; acesta va fi autorizat să organizeze o ofensivă generală pentru a încerca să redeschidă drumul Birmaniei. Pe de altă parte, preşedintele se străduia să-l convingă pe Gimo de necesitatea de a-i introduce pe comunişti in guvernul său. Potrivit mărturiei lui E,.iott Hoosevelt, Chiang Kai-shek va fi *relativ de acord'*, cu condiţia să aibă din parte;» Statelor Unite garanţia că U.R.S.S. va respecta frontiera cu Manciuria.

Preşedintele îl va întreba direct pe Stalin, ci te va zile mai târziu, in legătură cu intenţiile acestuia în Extremul Orient.

Convorbirea nu va dura mai mult de trei sferturi de oră, pentru a nu trezi neîncrederea lui Churchill, pe care anticolonialismul preşedintelui nu-l lăsa să doarmă; va fi dominată de anunţarea de către Georgian a hotăririi sale de a intra în războiul împotriva Japoniei în următoarele şase săptămini de după înfrângerea Reich-ului. Roosevelt va trebui deci să se mulţumească să înregistreze acordul său - de altfel evident pentru el - de a lăsa Manciuria Chinei şi de a-l susţine pe Chiang... contra englezilor, pe care dorea să-i facă să renunţe la llong

Kong şi la concesiunile de la Canton (Guangzhou) şi Shanghai. El nu va putea atinge decit in treacăt problema orientării comuniştilor chinezi - despre care Gimo se declarase convins că ascultau orbeşte de ordinele Moscovei - şi nu se pare că „Uncie Joe” i-ar fi dat de această dată un răspuns precis. La drept vorbind, americanii nu se preocupau deloc de acest lucru in perioada respectivă. Pentru ei conta înainte de toate războiul. Or, toţi aceia dintre ei care putuseră să ajungă în apropierea lui Mao, in cavernele de lut care adăposteau, la Yenan (Yan'an), austerul său punct de comandă, reveniseră convinşi că, spre deosebire de naţionalişti, comuniştii chinezi erau infinit mai decişi să se bată împotriva japonezilor.

încă din 1942, vice-preşedintele Henry Wallace - a cărui doctrină progresistă avea să-i strice relaţiile cu Truman patru ani mai târziu - fusese în China comunistă. Ca şi ziariştii Edgar Snow, Agnès Smedley, Michael Lindsay, care luaseră contact cu trupele roşii, el fusese frapat de contrastul între demnitatea, combativitatea şi disciplina lor, şi delăsarea generală care domnea la Ciunţin (Chongqing), unde generalii - după afirmaţia diplomatului John Davis - *se instalaseră pe poziţiile lor împreună cu soţiile şi copiii şi se* lansaseră *în comerţ, controlând contrabanda de-a lungul liniilor şi trăgând din aceasta profituri enorme* \ Relatările aviatorilor americani, căzuţi prizonieri în teritoriul controlat de comunişti, confirmau aceste impresii.

în acea perioadă, Statele Unite erau aliatul U.R.S.S. împotriva fascismului, cu care, la urma urmelor, regimul lui Chiang se înrudea din mai multe puncte de vedere. Mulţi americani, începând cu preşedintele, doreau să creadă într-o evoluţie a regimului sovietic spre democraţie. Dizolvarea Cominternului, în 1943, îi încurajase în această speranţă.

Cu această ocazie, Mao declarase că Internaţionala nu intervenise, din 1935, în treburile partidului chinez.

£1

- ' = o

Tocmai în acel moment, un nou eveniment avea să-i dea dreptate. Pentru a face o diversiune, in condiţiile eşecurilor lor repetate în Pacific, japonezii trecuseră la atac, în mai, în China centrală, in câteva săptămâni ei vor provoca derută in armatele Kuomintangului, punind mina pe şapte baze ale bombardierelor americane şi in special pe aceea de la Kwilin, unde podul aerian al generalului Wedemeyer permisese să se adune, in anii precedenţi, stocuri enorme, pe care va trebui să le arunce în aer de la o oră la alta. Or, Stilwell insistase adesea in trecut asupra pericolului stabilirii unor instalaţii importante în domeniul aviaţiei in regiuni insuficient apărate contra unei reveniri in forţă a adversarului.

Foarte neliniştit, Roosevelt îl va trimite clin nou in China pe Ilenry Wallace, cu misiunea de a determina Kuomintangul şi comuniştii să negocieze in mod serios. Refuzând, Chiang va sugera în acelaşi timp o mediere americană. Se va plânge de manierele lui Stilwell şi va exprima dorinţa ca Roosevelt să-i trimită un reprezentant personal.

Astfel, Hurley va fi expediat la Ciunţin (Chongqing). Va trece prin Moscova, unde nu va opune nicio rezistenţă să se lase convins de către Molotov că *clementele care în China se pretindeau a fi* comuniştis n-aveau nicio legătură nici cu comunismul, nici cu guvernul sovietic. La sosirea sa, la Ciunţin (Chongqing), el ii va declara lui Gimo că, *după părerea sa, mareşalul Stalin era în prezent convins că, într-*

adevăr, comunismul nu putea reuşi decât în Rusia, afară numai dacă nu se va încerca să fie impus prin forţă restului lumii şi că, de asemenea, după părerea sa, *Rusia nu va mai finanţa şi nu va mai dirija activităţi comuniste în alte ţări*[81].

El va pleda cu putere pe lângă Chiang necesitatea, deja expusă într-un mesaj personal al preşedintelui din data de 6 iulie, de a încredinţa lui Stilwell conducerea generală a operaţiunilor împotriva Japoniei, cu dreptul de a utiliza, dacă este cazul, -pe comunişti. La 16 sep-

> »

81 E ra mult spus, pentru că explicaţiile oferite militanţilor după eliberarea lui Chiang, in decembrie 1930, făceau expres trimitere la directivele Cominternului. De altfel, acelaşi Mao pronunţase la 1 iunie 1943 un discurs de glorificare a Armatei roşii, a marxism-leninismului şi a genialului părinte al popoarelor, discurs al cărui stil era de o perfectă ortodoxie. în loc să acorde atenţie evidenţei, Roosevelt prefera să se legene in iluziile cu care Stalin însuşi îşi hrănea partenerii. Astfel, la 10 iunie 1944, Stalin ii va declara lui Averell Harriman că partizanii lui Mao nu erau adevăraţi comunişti, ci nişte comunişti de margarină expresie al cărei sens exact s-a ferit de altfel să-l precizeze. Cuvinte şi mai asigurătoare ii voi' fi servite naivului general Hurley, |)e care Roosevelt - totdeauna neîncrezător faţă de tinerii fercheşi de la Departamentul de Stat, suspecţi in ochii săi că fac mai curind politica lui Churchill decit politica sa - il va trimite ca reprezentantul său personal pe lingă Chiang.

Hurley, fost cowboy, devenit unul dintre regii petrolului, aparţinea partidului republican. Devenise însă un amic personal al preşedintelui, care ii aprecia optimismul său robust, dinamismul său extraordinar şi mai ales deplina sa loialitate. Chiar a doua zi după Conferinţa de la Teheran, Roosevelt îl însărcinase să continue contactele cu U.R.S.S. pe tema Extremului Orient. Cind îl va trimite la Ciunţin (Chongqing), în august 1944, situaţia devenise de-a dreptul dramatică. Proiectul operaţiunilor amfibie în Birmania, adoptat la Cairo, fusese abandonat din lipsa navelor de debarcare necesare să fie puse la indemînă trupelor britanice şi americane. Se vor mulţumi deci cu o ofensivă terestră, la care naţionaliştii chinezi, ca urmare a insistenţelor lui Roosevelt, vor sfîrşi prin a participa în forţă. Aceasta îi va permite lui Stilwell nu numai să înregistreze succese apreciabile, ci şi să arate, de asemenea, că nu se înşelase cind acordase încredere combativităţii soldaţilor chinezi, oricît de puţin bine fuseseră aceştia comandaţi.

í^l
Pllíl^si *fm M m m*
Si ir»-
r * „
yî le l:fÖ|”
>< 4.X
«ŞS » Ç 1
í»; Sit
- „3 >? S = %
¡¡g tembrie *Vinegar Joe* aducea el însuşi generalisimului chinez o nouă scrisoare din partea lui Roosevelt, ordonându-i practic să-i dea mină liberă.

O lună mai tirziu, totuşi, lui Stillwell i se încredinţau alte responsabilităţi. Hurley judecase drept *provocator* faţă de Chiang faptul că acesta îi remisese el însuşi mesajul. Roosevelt, încurajat de către Ilopkins, renunţase să impună naţionaliştilor autoritatea eficace a comandantului şef in Extremul Orient, ameninţindu-i că, la nevoie, le va întrerupe livrările de alimente, aşa cum Stimson şi Marshall îl sfătuiseră.

La 7 noiembrie, Hurley sosea la „Yenan (Yan'an), unde se va bucura de o primire călduroasă, pe care exuberanţa sa naturală şi strigătele sale de cowboy o vor tranforma într-o extravagantă chermeză. El credea că este suficient un pic de bunăvoinţă pentru ca totul să se aranjeze intre cele două Chine. Va vorbi de guvern de coaliţie, de comandament unic, de libertate de întrunire, de libertatea presei, de o democraţie de tip american. Ar fi fost o sinucidere pentru Chiang să accepte un asemenea program. Ce! mult era dispus să discute in legătură cu acordarea unui loc pentru comunişti în Consiliul pentru Apărare, în schimbul dezarmării unui milion de soldaţi roşii. De mai mult decât atâta nici nu putea fi vorba.

După eşecul unei noi misiuni, în ianuarie, Hurley - numit intre timp, în mod oficial, ambasador în China - se va lăsa complet dus de nas de către Gimo, al cărui apărător

entuziast se va manifesta în toate ocaziile, eoncediindu-şi colaboratorii care îşi permiteau să pună sub semnul întrebării temeinicia politicii sale, opunându-se, în acelaşi timp, livrării de arme către comunişti.

Curând, luptele între aceştia şi naţionalişti se vor relua. Politica oficială americană răminea totuşi aceea de reunificare a Chinei, sub conducerea lui Chiang, obiectiv cu care Stalin însuşi se va declara în mod expres de acord în convorbirea cu Hurley de la 15 aprilie 1945 şi în cele cu Hopkins, de la 28 mai. Potrivit relatării eminenţei cenuşii a lui Roosevelt, căruia Truman ii telegrafiase pentru a-i cere să încerce să remedieze deteriorarea raporturilor sovieto-americane, Stalin îi va declara că *va face tot ce ii va sta în putinţă pentru a realiza unitatea Chinei sub conducerea lui Chiang Kai-shek şi că niciun şef comunist nu era atât de puternic pentru a o realiza el însuşi*!).

îniulie, Ilurley telegrafia că, după părerea sa - totdeauna după părerea sa -, comuniştii chinezi ar participa la un guvern de coaliţie, dacă un acord între Kuomintang şi Kremlin i-ar convinge că acesta din urmă nu-i susţine. Or, la 14 august, în ajunul capitulării Japoniei, între China şi U.R.S.S. era semnat un tratat de alianţă pe termen de 30 de ani prin care guvernul naţionalist era recunoscut drept guvern central al Chinei, Uniunea Sovietică angajându-se să-i dea un sprijin 1 deplin.

Acest tratat, înainte şi după conferinţa de la Potşdam, făcuse obiectul unor negocieri laborioase, la Moscova, între T. V. Soong, devenit prim-ministru, Stalin şi Molotov. Sovieticii interpretau în felul lor promisiunile pe care Roosevelt i le făcuse la Ialta - fără a-l consulta pe Chiang - pentru a obţine intrarea lor în război contra Japoniei după capitularea Reich-ului. Menţinerea *statu-quo*-ului in Mongolia exterioară se transforma în recunoaşterea *de jure* a republicii populare, în internaţionalizarea Dairenului (Dalian), concesionarea lui către U.R.S.S., exploatarea căilor ferate din estul Chinei şi din Manciuria de sud de către o

societate mixtă, treî cerea lor sub o conducere rusească. într-o vreme în care toate puterile renunţau una după alta la concesiunile lor în China, s-ar fi putut aştepta-mai mult dezinteres | din partea aceleia care, din 1921, renunţase în mod spontan la toate drepturile deţinute în această ţară de către Imperiul ţarist...

Chinezii nu vor ceda decât pas cu pas şi după ce Stalin se va angaja să respecte integral suveranitatea mongolă şi să nu-l ajute cu nimic pe Mao. în luna octombrie, mongolii vor fi chemaţi să se pronunţe, prin referendum, asupra independenţei ţării lor. Arareori o consultare s-a încheiat cu o asemenea unanimitate; nu se va găsi nimeni, nici măcar vreun original, nici măcar vreun nebun care să voteze contra. Este adevărat că alegătorii trebuiau să-şi înscrie semnătura intr-un registru, pe o coloană sau alta, după cum voiau să voteze, da sau nu...

Multe din punctele aflate pe agenda convorbirilor chino-sovietice erau încă în suspensie atunci cind bomba de la lliroshima a determinat U.R.S.S. să-şi grăbească intrarea sa în război contra Japoniei. Curând, Ciu De (Zhu De), comandantul şef al Armatei roşii chineze, ale cărei efective se măriseră, datorită războiului, de la cîteva zeci de mii la mai multe sute de mii de oameni, va ordona trupelor sale să primească pretutindeni unde vor putea capitularea armatelor japoneze, să' avanseze spre Manciuria pentru a realiza contactul cu ruşii şi pentru a stabili, în regiunile eliberate de către ele, o administraţie provizorie. Aceste trupe, care nu primiseră echipament nici din partea ruşilor, nici din partea americanilor, erau înarmate ca vai de ele. Capitularea Japoniei le oferea o minunată ocazie de a înlocui puştile lor de lemn cu mitraliere în toată regula, de a se dota cu o artilerie, cu un parc de automobile, tu tot ceea ce face modernă o armată.

Această iniţiativă nu avea nimic surprinzător. Încă din primăvară, comuniştii avansaseră spre coastă, cu scopul evident de a ocupa cit mai mult teritoriu posibil a doua zi

după victorie; în mai multe rânduri, biitălii între unităţi aşezate faţă în faţă îi opuseseră, de altfel, soldaţilor Kuomintangului. Pentru Chiang era deci indispensabil să semneze, cu Moscova, cit mai curând posibil, un acord care să-i recunoască autoritatea asupra intregii Chine.

Să fi fost tratatul doar o concesie pe hârtie din partea lui Stalin, destinată să mascheze concursul pe care populată decât Rusia. Mao şi tovarăşii săi învăţaseră să nu conteze decât pe ei înşişi; acesta era, de altfel, sfatul pe care i-l vor da lui Ferhat Abbas [82], în 1960, când acesta le va face o vizită; nu se putea pune problema ca trupele sovietice să le ocupe ţara.

Nimic nu putea, în consecinţă, să forţeze un eventual stat comunist chinez să dea ascultare Moscovei. De fapt, se va vedea că - odată Mao victorios - Stalin îşi va înmulţi faţă de acesta gesturile care arătau dorinţa de a-i ciştiga bunăvoinţa. Dar în 1945, U.R.S.S. intenţiona să-şi ia măsuri de precauţie contra unei reveniri în forţă a imperialismului japonez, din partea căruia avusese mult de suferit încă a doua zi după revoluţie şi să împiedice Statele Unite şi Marea Britanie să-şi asigure pe aceste meleaguri o influenţă excesivă. îl vom vedea, de asemenea, pe Stalin, încă de la capitularea Japoniei, încercând să primească, la fel ca şi în Germania, o zonă de ocupaţie, pe care Truman i-o va refuza însă categoric. La Londra, în septembrie 1945, Molotov îi va asalta pe Byrnes şi Bevin pentru a obţine instituirea la Tokio a unui consiliu de control aliat, prezidat, desigur, de comandantul şef american, MacArthur, dar investit cu puteri extinse şi care ar fi dat U.R.S.S. un drept de control asupra acestei Japonii, pe care Statele Unite o considerau

82 La 19 septembrie 1950 se constituia la Cairo guvernul provizoriu al Republicii Algeria, prezidat de Ferhat Abbas. La 25 septembrie 1962, este proclamată Republica Populară Democrată Algeria. La 26 septembrie 1962, Ferhat Abbas este ales preşedinte al republicii, iar Ahmed Ben Bella este însărcinat cu formarea guvernului algerian. (n.tr.)

de competenţa lor exclusivă. Stalin ţinea clin toată inima la acest lucru, căci el îi va vorbi în acest sens lui Harrimann atunci când va veni să-i aducă în Crimeea, la 25 octombrie, scrisoarea preşedintelui Truman privitoare la negocierea tratatelor de pace cu sateliţii Germaniei. Stalin îşi va exprima mirarea că nu găseşte în acest document mici o menţiune privind Japonia şi se va plânge că reprezentantul său la Tokio, generalul Derevienko, era tratat *ca o mobilă* „ de către proconsulul american Mac- Arthur, care nu îl consulta în nicio privinţă. în decembrie, la Moscova, miniştrii afacerilor străine vor decide, după ample discuţii, să constituie o comisie a Extremului Orient, formată din 11 membri, şi un Consiliu interaliat consultativ. în esenţa lor, lucrurile nu vor fi afectate cu nimic.

în. China, existenţa şi puterea unui partid comunist, pe care americanii fuseseră primii doritori să-l vadă colaborând cu Kuomintangul, dădeau *ipso facto* Kremlinului ace! drept de control pe care în zadar căuta să-l aibă la Tokio. înhămându-se la aşa ceva, presupunea că Chiang nu va face decât ceea ce asociatul lui va binevoi să-l lase să facă şi că, deci, el va fi obligat, în „toate împrejurările, să practice o politică de bună înţelegere cu Moscova. Daci fiecare îşi redobândea libertatea, China ar fi recăzut in anarhie şi ar fi fost un motiv suficient pentru ca U.R.S.S. să-şi păstreze, ba chiar să-şi extindă zonele de influenţă, atât în Manciuria, cit şi în Sinkiang (Xinjiang), unde încuraja o mişcare separatistă independentă a lui Mao. Aceste două eventualităţi nu erau ele oare intru totul preferabile constituirii unei a doua U.R.S S., care avea toate şansele să devină, pentru masele asiatice şi africane, un pol de atracţie rival şi, în orişice caz, diferit de Moscova?

Este de înţeles că, în aceste condiţii, Stalin l-a împins pe Mao să caute concilierea. Câteva zile după semnarea tratatului sino-sovietic, acesta va lua loc la Yenan (Yan'an) în avionul lui Hurley, împreună cu Ciu En-lai (Zhou Enlai) şi se va duce la Ciunţin (Chongqing) pentru -a-l mtâlni pe

Chiang. La 3 septembrie, intervenea un acord de principiu în legătură cu reprezentarea tuturor părţilor în cadrul organismelor guvernamentale. Dar unificarea armatelor rămânea o problemă deschisă; comuniştii continuau, fără să le pese câtuşi de puţin de iâratatul sino-sovietic, să ocupe vaste regiuni. Temându-se ca nu cumva să piardă cursa, de viteză astfel angajată,

- 'i
*
5? „ i-; s;, í « - - -r
: X - '.
¿s ® „ ».
53?
s i s
2 k:
% *i*
<
a *f.*, i ' - f g

18. Comuniştii de margarină

Gimo va cere Statelor Unite să-l ajute sâ-şi ducă trupele spre punctele strategice.

Răspunsul Washingtonului va fi rapid şi decisiv. In citeva săptămâni, efectivele a trei armate întregi, adică 80 000 de oameni, vor fi transportate pe calea aerului în provinciile din interior. Pentru a evita orice surpriză, Truman va decide chiar ocuparea oraşelor Pekin (Beijing), Tianjin şi Ţindao (Qingdao) de către infanteria marină, în aşteptarea sosirii guvernamentalilor. Intrucât sovieticii refuzau trupelor naţionaliste să utilizeze portul Dairen (Dalian), pentru a pătrunde în Manciuria, argumentind că era vorba de un port comercial, impropriu unei utilizări militare, U.S. Navy va lua asupra sa sarcina de a debarca în porturile acestei provincii 400 000 soldaţi ai lui Chiang.

Intre Beijing şi Moscova va interveni un acord cu privire la condiţiile sosirii lor în Manciuria. Dar, în numeroase locuri, trupele comuniştilor erau deja instalate şi puseseră mina pe

stocurile de arme japoneze, pe care ruşii, retrăgându-se, le lăsaseră practic fără supraveghere, împiedicaţi prin acţiunea americană să se instaleze pe litoral şi în marile oraşe ale Chinei centrale, comuniştii lansaseră, într-adevăr, o mişcare generală in direcţia Manciuriei, unde considerau că vor putea conta cel puţin pe pasivitatea sovieticilor şi în care se găsea, o dată cu Ruhrul chinez, arsenalul industrial şi militar al ţării.

La sfârşitul anului 1945, situaţia era atit de gravă pentru Chiang încât va ajunge să ceară ruşilor să amâne plecarea trupelor lor din Manciuria. Rezultatul va fi că Cianciun (Changchun), capitala provinciei, nu va fi ocupată de către comunişti decât la 18 aprilie 194(>, la exact patru zile după plecarea trupelor ruseşti...

La început, deplasările celor două armate rivale nu împiedicaseră continuarea negocierilor. Fiecare gândea că succesele militare îl vor pune într-o poziţie mai bună pentru a realiza un compromis. La 11 octombrie, s-a încheiat chiar un nou acord prevăzând convocarea unei Constituante, pe o bază foarte democratică, şi crearea unui consiliu interimar de guvernământ în care jumătate din membri urţnau să fie numiţi de către Chiang, care avea să se bucure de un drepS de *veto* privind toate deciziile acestuia, in afara celor care ar fi fost aprobate cu o majoritate de 2/3. Şase săptămâni mai târziu, totuşi, ca urmare a contestărilor reciproce, privind mişcările de trupe, discuţiile erau suspendate. Delegaţia comunistă revenea la Yenan (Yan'an) şi ciocniri aveau să se producă din nou în diverse puncte ale Chinei. Politica Statelor Unite, constând in a acorda încredere lui Chiang pentru a-şi unifica ţara, înregistra un eşec patent. Aceasta nu era însă şi părerea lui Hurley, care - în trecere prin Washington - va pronunţa, la 27 noiembrie 1945, la *National Press Club*, un violent discurs, în care îi acuza *pe indolenţii* de la Departamentul de Stat şi pe preşedintele însuşi de a fi sabotat eforturile sale pentru a reconcilia - cu

binecuvântarea lui Stalin şi sub autoritatea lui Gimo - cele două mari tabere chineze. îşi va da după aceasta demisia.
Statele Unite nu erau totuşi în stare să-şi schimbe orientarea. O intervenţie directă în războiul civil era imposibilă pentjru o ţară care nu aspira decât la demobilizare. Iar soarta lamentabilă a intervenţiei occidentale in războiul civil rus nu fusese uitată pentru a-i face să reflecteze pe toţi cei care mai aveau un pic de memorie. A-l abandona pur şi simplu pe Chiang ar fi însemnat - aşa cum aprecia Wedemeyer, succesorul lui Stilvvell - să accepţi că, înir-un interval de câteva luni, China va trece la comunism. Nu rămânea decât o soluţie, cea pe care o va defini istoricul american Arthur Link: *Medierea şi*, *dacă aceasta eşua*, *retragerea 13*
.Mai trebuia găsit un mediator a cărui autoritate să fie suficientă pentru a conferi o oarecare şansă misiunii sale.
ai® e ' 9j - à K é e S « 5
e c - c; p> s* s
: as a f « e
Sr1
e » s -. r” - - - - *
Această personalitate exista, era generalul Marshall,:i:re tocmai se retrăsese din funcţia de şef al statului m<;jor al armatei. în cursul unui dejun al Cabinetului, secretarul la Agricultură, Clinton Anderson [83], va emite oţ.inia că numirea

83 Lobby (engl. - „culoar", „coridor") - Denumire provenind de la un vestibul din clădirea Parlamentului englez sau american, frecventat de persoane interesate în activitatea legislativă şi, atribuită, de fapt, sistemului de influenţare prin intermediul unor agenţi speciali (jurişti, foşti congresmeni şi alţi reprezentanţi ale diferitelor grupuri financiare) a membrilor parlamentului sau a funcţionarilor superiori ae stat, spre a-i determina să se pronunţe pentru adoptarea sau respingerea unor proiecte de legi, obţinerea de comenzi sau subvenţii de stat, numirea unor persoane în funcţii de stat, ş.a.m.d. Caracteristic vieţii parlamentare americane, lobbismul desemnează, în fonti, acţiunea de influenţare exercitată de grupurile de presiune asupra puterii legislative. Practica lobbismului este supranumită în S.U.A. şi „guvernul invizibil" sau „a treia cameră". Generalizarea lobbismului în

acestuia va înlătura efectul (¿emisiei lui H.irley. Toată lumea se va ralia aces-iei sugestii pe care?el implicat, ca soldat ascultător, o va accepta pe loc.

Potrivit instrucţiunilor care i se încredinţaseră, generalul trebuia să convingă cele două tabere să se pună de acord asupra unei încetări a ostilităţilor, ¡nsoţiui, dacă era necesar, de garanţii aliate, şi asupra convocării mei conferinţe naţionale pentru realizarea unificării Chinei, liind de la sine înţeles că guvernul centrai, recunoscui de către Naţiunile Unite, *va reprezenta instrumentul cap*:- *il să împlinească acest obiectiv*.

La 10 ianuarie 194(>, primul obiectiv era atins. Armistiţiul eră proclamat şi comisii mixte, prezidate de ofiţeri americani, vor fi instituite în mai multe puncte pentru a supraveghea aplicarea acestuia. Marshall va intreprir.de o lungă călătorie de-a curmezişul în regii ţări pentr. a se convinge personal de respectarea acordului. II va:ntâlni cu această ocazia pe Mao. Comisia consultativ;'., a cărei creare fusese hotărâtă în principiu în octombrie 1945, se va reuni şi îa 25 februarie trupele comuniste erau oficial încorporate în armata naţională.

La 14 martie, mediatorul se va duce la Washington pentru a pune la punct cu preşedintele un program de ajutorare masivă a Chinei. în guvernul central erau însă. pe atunci, - potrivit spuselor lui Truman - câţiva conducători convinşi *că intr-o bătălie desfăşurată după regulile clasice comuniştii puteau fi învinşi* Acestora trebuie să li se impute responsabilitatea incidentelor care vor izbucni în luna martie, în special in Manciuria şi în Jehol, şi care vor antrena reluarea luptelor. Comu-

* *Clinton P. Anderson* va deţine in administraţia Truman postul de secretar al Agriculturii (ministru al Agriculturii) intre 1945-1948. (*n.tr.*) niştii, profitind din plin de acest lucru, vor afirma că Kuomintangul nu acţionase decât la

viaţa politică americană a determinat formai reglementarea lui juridică la nivelul uniunii federale, (n.tr.)

ordinele americanilor. La reîntoarcerea sa de la Washington, Marshall va găsi un Chiang dispus din nou să negocieze, dar care nu va intârzia să-şi sporească pretenţiile. în acelaşi timp, Zo?>- *by* *-*ul* chinezesc îşi extindea influenţa în Congres şi Truman se vedea ameninţat cu votarea unui ajutor necondiţionat pentru naţionalişti; nu s-ar fi putut găsi ceva mai bun pentru a-i încuraja pe extremiştii de la Beijing să saboteze eforturile mediatorului. Acesta v;s reuşi să obţină, în luna iunie, un armistiţiu de 15 zilt Dar încă din lu? următoare, războiul civil se va relua pe scară largă.

La 10 august, Truman îi va scrie lui Chiang, la sugestia lui Marshall, pentru a-l ameninţa cu o revizuire *a politicii americane*, *în cazul în care*, *în scurt timp*, *nu vor exista dovezi convingătoare că s-au împlinit progrese reale pe calea reglementării paşnice a problemelor interne chineze* 1:\ Gimo îi va răspunde că aceasta depindea de comunişti şi numai de aceştia. Trupele sale tocmai obţinuseră succese importante în Manciuria, punind mina, printre altele, pe capitală şi - potrivit aprecierii lui a -*j*) *a* * 5

: * 3 111V- *V* * * i

I < r. Í - *M* r V -r, Ä - « ~ 1 % f - X, i.,

3 ils è:

s* g

{

§ *'J*% ë %.

S.

missus dominicus american - Chiang nu mai avea încredere decit în forţă. încă de la mijlocul lunii septembrie, Marshall considera drept incontestabil eşecul misiunii sale. Noul ambasador american Leighton Stuart, care se născuse în China şi vorbea chineza, nu voia însă să se dea bălut. Graţie eforturilor sale, se va proclama un nou armistiţiu. Ciu En-lai (Zhu Enlai) va accepta chiar să se ducă la Ciunţin (Chongqing); va ajunge acolo doar pentru a afla că Chiang plecase in Formosa, unde era foarte ocupat cu anihilarea unei revolte antichineze.

La reîntoarcerea sa, Gimo se va arăta mai exigent ca oricând şi convorbirile nu vor da niciun rezultat, în cele din urmă, la 15 noiembrie, Adunarea constituantă - a cărei creare fusese prevăzută de acordurile Mao-Chiang din octombrie 1945 - se reunea la Pekin (Beijing), în ciuda refuzului comuniştilor de a participa la lucrările sale. Aceasta îi va da lui Chiang puteri aproape absolute. Mao va considera continuarea convorbirilor drept lipsită de obiect şi, la 13 februarie, Trumân îl va rechema pe Marshall, care - câteva zile mai târziu - avea să ia conducerea Departamentului de St,at. înainte de a se instala în noua sa funcţie, generalul va arunca responsabilitatea eşecului său asupra celor două părţi, declarând că de acum înainte toate speranţele se leagă de liberalii din guvern şi de partide minoritare. Plecarea sa din China era cea mai bună dovadă că! nu credea deloc acest lucru.

Kuomintangul va declanşa, câteva săptămâni mai târziu, o ofensivă care îi va permite să ocupe Yenanul (Yan'an) capitala comuniştilor. Dar aceştia - lăsându-i pe naţionalişti să ocupe oraşele - îşi consolidau influenţa în zonele rurale, tăind drumurile şi căile ferate. In luna iunie, Marshall declara, în cursul unei reuniuni interministeriale desfăşurate la Washington, că erau evidente *toate semnele prevestitoare ale prăbuşirii* şi se întreba asupra oportunităţii de a continua furnizarea de arme şi de material forţelor naţionaliste, care dădea ruşilor un argument pentru a denunţa intervenţia Statelor Unite în războiul civil. Pentru orice eventualitate şi în ciuda obiecţiilor militarilor favorabili în general menţinerii unei prezenţe în China, efectivele totale ale trupelor americano in această ţară vor fi reduse la ti 000 de.persoane.

în luna august, preocupat în continuare de identificarea unei noi politici, Truman va însărcina pe generalul Wedemeyer cu o misiune de investigare cu caracter general in Extremul Orient. Succesorul lui Stjlwe!1 va formula concluziile cele mai pesimiste. El va declara in public, in

septembrie, că, *pe de o parte, chinezii* îşi *pierdeau timpul plingindu-se de influenţele străine şi, p? de altă parte, căutind ajutorul străinătăţii*. El adăuga că, *deşi Chinei era in posesia celei mai mari părţi a resurselor necesare refacerii sale*, aceasta nu ar putea interveni decit *dacă ar avea loc o redresare morală şi spirituală,T*. In raportul adresat preşedintelui, după ce denunţase metodele Kuomintangului, Wedemayer aprecia totuşi că reformele erau posibile dacă Statele Unite îi dădeau un ajutor moral şi material efectiv. El afirma că trecerea Chinei la comunism va face din ea agentul expansionismului sovietic şi va pune în pericol interesele americane in Ex'.remul Orient. în consecinţă, el preconiza ca O.N U. să-şi asume responsabilitatea Manciuriei, pentru a o împiedica să cadă sub influenţă sovietică şi ca Statele Unite să acorde Chinei o *vastă asistenţă morală, tehnică şi materială*

Truman nu va ţine cont decit foarte puţin de acest raport care nu va fi dat publicităţii in acel moment. In acel moment. în februarie 1948, Marshall declara, în faţa Consiliului Securităţii Naţionale, *că in actuala stare de dezordine, de corupţie, de neglijenţă şi de neputinţă a guvernului central, problemele chineze erau practic de nerezolvat... Nu putem nici să suprimăm in* oficial apel la bunele oficii ale celor Patru Mari. După Statele Unite, va fi rândul U.R.S.S. să respingă această propunere. Şi pentru a-l face pe Chiang să înţeleagă Line că-i trecuse timpul, presa sovietică -- care pină atunci manifestase o extraordinară discreţie faţă de problemele Chinei - va consacra dintr-o dată un spaţiu amţ>lu declaraţiilor lui Mao, care îl acuza pe rivalul său că nu doreşte sincer pacea.

Fără îndoială, pentru a demonstra bunăvoinţa sa, generalisimul va demisiona în favoarea vicepreşedintelui *Li* Zongren, un vechi liberal, care nu făcuse economie de critici la adresa guvernului şi a cărui alegere de către parlament, cu citeva săp'ămini mai devreme, provocase o surpriză generală. Li Zongren va intra imediat în contact cu

ambasadorul sovietic, preconizând împreună cu acestea un acord ce implica neutralitatea Chinei pe timp de război şi micşorarea influenţei americane.

Această tentativă, apreciată drept incredibilă21 de către Departamentul de Stat, nu va avea urmare. Ora dezastrului sunase pentru Kuomintang; la 23 aprilie, capitala sa, Nankin (Nanjing), va cădea în mâinile trupelor lui Ma°. care, la 25 mai 1949 la citeva zile după ridicarea blocadei Berlinului, cucerea Shanghaiul, cel mai mare oraş al Chinei, fortăreaţa capi'jalismului în Asia. Robert Guillain, trimisul special al ziarului „Le Monde”, a asistat la sosirea acestor marţieni: *soldaţi chinezi care ştiau să lupte*, *care* - *după victorie* - *nu jefuiesc oraşul cucerit*, *care se culcă pe trotuar în loc să dea buzna în locuinţe şi care nu se dedau la violuri*... El va cons tata *că dezordinea şi corupţia pe care lumea exterioară le considera un lucru normal pentru China şi chinezi zămislise o nevoie ardentă de disciplină socială şi curăţenie sufletească* căreia îi răspundea, în mod sigur, revoluţia.

înainte de sfârşitul anului, totalitatea Chinei continentale era în mâinile roşilor şi naţionaliştii fugeau în masă, pe calea aerului şi pe mare, spre Formosa. La *y* st

30 septembrie 1949. Mao Ţzedun (Mao Zhedong) era ales, la Pekin (Beijing), preşedinte al Republicii Populare Chineze. A doua zi, Uniunea Sovietică - al cărei ambasador urmase, totuşi, în retragerea sa de la Canton (Guangzhou) guvernul Kuomintangului - recunoştea noul regim, ai cărui conducători afirmaseră - încă de la începutul anului, cu diverse prilejuri - totala lor apartenenţă la *lagărul socialist*, contra imperialismului.

în decembrie -1949, Mao se va duce în persoană ia Moscova pentru a asista la manifestările consacrate celei de-a 70-a aniversări a lui Stalin. La 14 februarie 1950 el semna cu acesta un tratat de asistenţă mutuală, valabil pe treizeci de ani, îndreptat împotriva oricărei ameninţări dir partea Japoniei sau a unui stat care i s-ar li aliat.

U.R.S.S. se angaja să renunţe, într-un termen de doi ani, la toate drepturile sale în Manciuria şi să redea Chinei proprietatea asupra Dairenului (Dalian) şi Pori- Arthur-ului (Liishun). în afară de acestea, ea deschidea Chinei un credit de 300 milioane de dolari, cu o dobândă de 1%, eşalonat pe cinci ani, rambursabil începind cu anul 1954. Modicitatea creditului, durata mare a negocierilor, termenul de doi ani prevăzut pentru retrocedarea căilor ferate şi a porturilor dau credit ipotezei lui Max Beloff, potrivit căreia Kremlinul, înainte de a se angaja mai mult, voia mai întâi să vadă ce politică aveau să adopte Mao şi guvernul său.

Recunoaşterea regimului comunist de către Moscova va fi urmată, la scurt timp, de hoţărâri sincere din partea democraţiilor populare din Europa şi din cea mai mare parte a ţărilor din Asia. La 6 ianuarie 1950, guvernul laburist britanic, neliniştit pentru soarta Hong-Kongului, făcea acelaşi lucru. Ţările scandinave, Elveţia, Olanda ii vor urma exemplul. Franţa se pregătea să o facă, tocmai când Pekinul (Beijing) va recunoaşte Viet-Minh-ul drept guvern provizoriu al Vietnamului. Ea va abandona brusc acest proiect, care nu avea să se realizeze decit la începutul anului 1964 *. Cât priveşte Statele Unite, unde prăbuşirea Kuomintangului provocase proteste generale împotriva administraţiei democrate, acestea se vor mulţumi să facă cunoscut, la 5 ianuarie 1950, prin glasul preşedintelui Truman, că nu aveau de t>incl să acorde un ajutor militar autorităţilor naţionaliste retrase în Formosa. Să se fi hotărât ele să recunoască * * regimul comunist? Oricum, agresiunea nord-coreeană împotriva

Coreei de Sud, la 25 iunie 1950, avea să schimbe din temelie datele problemei.

* Franţa şi R.P. Chineză stabilesc relaţii diplomatice la nivel de ambasadă la 27 ianuarie 1964. în legătură cu aceasta, la 28 ianuarie un purtător de cuvânt al M.A.E. al R.P. Chino/r a făcut o declaraţie în care se arăta că „Taiwanul face parte riin teritoriul chinez şi orice încercare do despărţire a

Taiwanului!e China sau de a crea in alt mod «două Chine» este inacceptabilă pentru guvernul şi poporul chinez”. în urma recunoaşterii li. P. Chineze rle către Franţa, guvernul taiwanez a hotărât la 10 februarie să rupă relaţiile diplomatice cu Franţa, (*n.lr.*)

** La 22 februarie 1973, cu ocazia unei vizite întreprinse 3a Beijing de către H. Kisinger, se încheie un acord privind accelerarea normalizării relaţiilor chino-americane. Conform stipulaţiilor acordului, s-a stabilit un program concret de extindere a schimburilor comerciale, ştiinţifice, culturale şi de altă natura. S-a convenit ca fiecare parte să stabilească birouri de legătură în capitala celeilalte ţări. Deschiderea efectivă a celor două oficii va avea loc în perioada mai-iunie 1973. La 15 decembrie 197!!, la Beijing şi Washington s-a dat publicităţii următorul comunicat chino-american: „Republica Populară Chineză şi Statele Unite ale Americii au căzut de acord să se recunoască reciproc şi să stabilească relaţii diplomatice cu începere de la 1 ianuarie 1979. Statele Unite ale Americii recunosc guvernul Republicii Populare Chineze ca singurul guvern legal al Chinei. In acest context, cetăţenii Statelor Unite vor menţine relaţii culturale, comerciale şi alte relaţii neoficiale cu cetăţenii Taiwanului”. La 1 ianuarie 1979 are loc un schimb de mesaje între preşedinţii Hua Guofeng si Jimmy Carter, cu prilejul stabilirii relaţiilor diplomatice între R. P. Chineză şi Statele Unite ale Americii. (*n.tr.i*

« É & '

.ii s: ~ S? ' o.i

-

5 ' áñ| « 11 r

^^^^

*Istoria^zboiuhdreS^*

Bibliografie şi note

1. „Est et Ouest” din martie 1960, p. 27.

2. FLEMING, *op. cit.*, tom. II, p. 544.

3. Tibor MENDE, *Des mandarins à Mao*, Paris, Éditions du

Seuil, 1962, p. 154.
4. WHITE, *Stilwell'x Papers*, New York, Sloane, 1948, p. 320.
5. Département d'État, *Documents publics en 1962*, Telegrama agenţiei „Associated Press” din 21 martie 1962.
6. F. ROOSEVELT, *op. cit.*, p. 199.
7. Herbert FEIS, *The China Tangle*, Princenton University
Press, 1953, p. 140.
8. Department of State, *United States Relations with China*,
Washington, 1949, p. 71.
9. SHERWOOD, *op. cit.*, toni. II, p. 449.
10. DJILAS, *op. cit.*, p. 200.
11. BYRNES, *op. cit.*. p. 416.
12. TRUMAN, *op. cit.*, tom. II, vol. 1. p. 73.
13. Arthur LINK, *American Epoch*, New York, Knopf. 1955, p. 662.
14. TRUMAN, *op. cit*. tom. II, vol. 1, p. 91.
15. *Ibid.*, p. 93.
16. FORRKSTAL, op. *cit*.. p. 215.
17. J..I. BRIKUX, *La Chine du nationalisme au communisme*,
Paris, Éditions du Seuil, 1950, p. 181.
18. LINK, *op. cit.*, p. 663.
19. forrest AL, *op. cit.*, p. 215.
20. Claude ROY, *Clés pour la Chine*, Paris, Gallimard, 1953. p. 202.
21. Department of State, *op. cit.*, p. 293.
22. Robert GUILLAIN, *Six cents millions de Chinois*. Paris, Gallimard, 1956, p. 42.

19.

FURTUNĂ ASUPRA ASIEI

Oamenii îşi schimbă de bună voie stăp/nul, gindind să-ntilnească altul mai bun.

MACHIAVELLI *I Principele*)

Nu numai China, ci şi Asia de Est şi de Sud-Est in totalitatea ei aveau să iasă complet transformate din cel de-al doilea război mondial. înaintarea japonezilor a demonstrat fragilitatea imperiilor considerate pină atunci invincibile. Mişcările naţionaliste, pe care aceştia le încurajaseră, profitaseră de retragerea lor pentru a instala aproape pretutindeni guverne provizorii. Comuniştii, împinşi de Moscova şi de Yenan (Yan'an) la lupta împotriva invadatorului, îşi întăriseră considerabil poziţiile. U.R.S.S. şi Statele Unite, devenite puteri dominante în această parte a lumii, îşi manifestau fără echivoc ostilitatea lor faţă de restabilirea statutului colonial. Anglia laburistă, trăgind învăţăminte din această răsturnare, şi favorabilă prin doctrină emancipării popoarelor de sub tutela sa, pusese în mişcare, în ciuda protestelor vehemente aie lui Churchill, procesul care avea să conducă la independenţa Indiilor şi a Birmaniei. Ar fi fost un miracol dacă in «'¡ceste condiţii Olanda şi Franţa şi-ar fi putut restabili Manile lor poziţii şi dacă războiul rece n-ar fi găsit, pe ccastele Pacificului, noi fermenţi.

în Java, încă din 1926, partidul comunist organizase o revoltă armată care, înecată în singe. antrenase *cir*.za rea sa în două fracţiuni, stalinistă şi troţchistă, lăsând astfel câmp liber Partidului Naţionalist Indonezian (>-' N i), al dr. Ahmed Sukarno[84], cel care nu ezitase, in timpi 1 ocupaţiei, să colaboreze cu japonezii. La 17 august 1 i'-*f\ la 48 de ore diâpă capitularea acestora, el va proclama independenţa Republicii indoneziene. Lucrul îi era cu at:1 mai uşor cu cât nu se găsea nimeni la faţa locului cart s;i-l împiedice. De-abia o lună mai tirziu vor sosi primele trupe aliate, britanicii, însărcinaţi să primească capitularea forţelor nipone. Comandamentul acestora va face imedi. t cunoscută intenţia sa de a veghea la menţinerea ordinii cu

84 ~ NTe dat ţărilor de Pe coasta răsăriteană a Mani Mediterane. (n.tr.)

concursul eventual al trupelor japoneze, pină la restabilirea *guvernului legal al Indiilor orientale olandeze* în cursul lunilor octombrie şi noiembrie, lupte din ce.n ce mai violente vor avea loc intre englezi şi naţionalişti, aceştia din urmă fiind susţinuţi de către cbmunişti. U.R.S.S., de altfel,.îi dădea un sprijin deplin lui Sukarno. în ianuarie 1946, delegaţia ucraineană avea să introducă o plângere, la Consiliul de Securitate, împotriva prezenţei englezilor în Indonezia, susţinând că aceasta punea pacea în pericol. La vremea aceea Orientul Apropiat se afla în plină criză şi Consiliul discuta, aproape în acelaşi timp, trei alte plângeri de acelaşi fel: sovietică - împotriva Marii Britanii, vinovată de menţinerea trupelor sale în Grecia; iraniană - contra U.R.S.S., care refuzase să-şi

* *Ahmed Sukarno* conduce Indonezia, ca preşedinte al republicii, între 18 august/16 decembrie 1949 - 12 martie 1967, (n.tr.; retragă trupele din Azerbaidjan; siriano-libaneză - împotriva Franţei şi Angliei, care făceau acelaşi lucru in Levant *.

O polemică violentă avea să se declanşeze după respingerea cererii Ucrainei. Moscova acuza Londra că nu se gândeşte decit la apărarea intereselor sale, acuzaţie la care Bevin - tocmai când acesta se străduia să-i aducă pe olandezi şi pe indonezieni la o soluţie de compromis, permiţând rechemarea infanteriştilor britanici, din care ultimul se va reîmbarca în noiembrie 1946 - va reacţiona eu vivacitatea sa obişnuită.

La 25 martie 1947, bunele oficii ale Londrei vor conduce la un acord între Haga şi guvernul de la Djakarta, pe atunci prezidat de socialistul moderat Sutan Sahrir, un Nehru indonezian. Autoritatea noii republici se vedea restrinsă la Java, Madura şi Sumatra; ea acceptase să facă parte din Statele Unite ale Indoneziei, legate de Olanda printr-o uniune personală. U.R.S.S. şi comuniştii însă, împreună cu aliaţii lor din *aripa stingă*, vor denunţa caracterul *pur*

formal2 al acestui acord, care nu se va bucura, de altfel, decât de un început de aplicare.

încă de la 27 mai, olandezii, care nu semnaseră decit siliţi, vor lansa un ultimatum, care va provoca atât demisia lui Sahrir - căruia îi va succeda, în fruntea unui guvern de front popular, socialistul de stingă Şafir ud- Din -, cit şi reluarea generală a ostilităţilor. în luna august, Consiliul de Securitate va ordona o încetare a focului şi va însărcina o comisie belgiano-australiano-americană, prezidată de către dr. Graham, preşedintele Universităţii Carolina de Nord, să se interpună. Un nou acord va fi semnat, la 17 ianuarie 1948, la bordul unei nave de război americane. Interesul arătat evenimentelor din Indonezia de către Washington, care se temea ca nu cumva

19. *Furtună asupra Asiei* comuniştii să pună în cele din urmă mina pe putere, era marcat astfel cum nu se poate mai clar. Acordul era extrem de favorabil olandezilor, care se vedeau autorizaţi şă ocupe o mare parte din Java şi să-şi păstreze suveranitatea asupra Indoneziei, în aşteptarea unor plebiscite menite să permită populaţiei să se pronunţe. Dar, la opt zile după \ ce-şi pusese semnătura sub acest acord, cabinetul Şarif ud-Din - confruntat cu grave dificultăţi economice, pe care armistiţiul nu făcea decât să le agraveze, dat fiind că lăsa în mâinile olandezilor jumătate din plantaţiile de trestie de zahăr şi cea mai mare parte a celor de hevea s de ceai şi de cafea - îşi dădea demisia. Extrema stingă a refuzat să participe la noul guvern, constituit de Mohammed Hatta * * *.

In luna august intervine o lovitură de teatru. Proaspăt sosit de la Moscova, liderul comunist Muso va obliga conducerea partidului comunist - care cu numai câteva săptămâni în urmă mai discuta cu Hatta posibilitatea reconstituirii Frontului Popular - să-şi facă autocritica şi să; denunţe acordul cu Olanda. Şarif ud-Din va dezvălui că era membru al partidului încă din 1935. La 18 septembrie - o nouă surpriză: comuniştii vor declanşa o revoltă armată în estul

insulei Java. Este neîndoielnic că acţionaseră la instrucţiunile Kremlinului, neliniştit de rolul crescând asumat de către americani. Chiar în acelaşi an - în care in Europa avea loc lovitura de la Praga'şi se instituise blocada Berlinului - se vor declanşa, de altfel, insurecţii comuniste în Birmania, în Malaiezia şi în Filipine.

Eşecul tentativei din Indonezia va fi total şi imediat. Mii de comunişti vor fi ucişi sau făcuţi prizonieri, iar întreaga conducere a partidului va fi masacrată. Populaţia va aprecia că Republicii îi fusese dată de către comunişti o lovitură de pumnal în spate; efectivele partidului vor scădea la 10 000 de membri. Partidul va renaşte totuşi din propria sa cenuşă, graţie destalinizării şi conducerii inteligente a noului şef al acestuia, Dipa Aidit, ajungind să numere în anii '60 aproape 2 milioane de aderenţi.

Republica a trebuit să angajeze împotriva comuniştilor o mare parte a trupelor sale. Olandezii o vor considera suficient de slăbită pentru a lansa contra ei, la 29 decembrie 1948, o *acţiune de poliţie*, conform dorinţelor noului parlament, net mai conservator şi mai *colonialist*, decât aceia care fusese ales a doua zi după eliberare. Conducătorii de la Djakarta, în frunte cu preşedintele Sukarno, vor fi arestaţi pe neaşteptate şi întreaga ţară va fi practic ocupată.

Era o victorie â la Pirus *. Gherila va paraliza în curând comunicaţiile armatei olandeze. Statele Unite - a căror opinie publică reacţionase în mod viu faţă de încălcarea de către Olanda a armistiţiului - îi vor suspenda orice ajutor economic. Cabinetul olandez nu va avea alte mijloace decât să se conformeze rezoluţiei adoptate, la 21 ianuarie 1949, de către Consiliul de Securitate, care recomanda o încetare imediată a focului, eliberarea miniştrilor indonezieni şi proclamarea independenţei înainte de 1 iulie 1950.

fn luna august va avea loc o conferinţă a Mesei rotunde * *. La 27 decembrie 1949, Haga transfera lui Ahmed Sukarno suveranitatea asupra a tot ceea ce constituiseră

Indii le Olandeze, cu singura excepţie a Noii Guinee, care nu-i va fi atribuită decât în 1962, de asemenea, la presi-

* *Pirus* (*Pyrrhus*) (c. 318-272 Î.C.), rege al Epirultii. I-a înfrânt pe romani la Heraclea (280 î.C.) şi Ausculum (279 Î.C.). In ciuda victoriei, trupele sale au înregistrat pierderi deosebit de mari, ceea ce l-a făcut să declare: „încă o victorie ca aceasta şi îânt pierdut”. „O victorie ă la Pirus” semnifică o victorie plătită prea scump, (*n.tr.*)

** *Table ronde* (fr.) - Consiliu alcătuit din diverse personalităţi întrunite pentru a încheia un acord, (*n.tr.*)

lílPí îi

_ e> > <*, unea americanilor. U.R.S.S. va recunoaşte noul regim, criticind in acelaşi timp acordurile, dar va rămâne in reiaţii reci cu acesta pinâ la moartea lui Stalin, nepierzind nicio ocazie de a denunţa manevrele Statelor Unite, in special după arestarea, in 1951, a unui număr de aproape '>O de comunişti implicaţi in dezordini. Lucrurile nu sc ver schimba decât atunci cind, prin Malenkov şi Şepilov, Kremlinul va începe să recunoască meritele neutralităţii.

In timp ce viitorul Indoneziei, in cel de-al doilea război mondial, fusese lăsat să plutească în vag, Roostvelt şi Stalin conveniseră, cu ocazia întâlnirii lor de la Teheran din 1943, că trebuia să se pună capăt dominaţiei franceze în Indochina. Preşedintele chiar vorbise cu Cbiang Kai-shek despre un sistem de tutelă destinat să pregătească ţara pentru independenţă. Atunci când, la 9 martie 1945, japonezii vor lichida resturile administraţiei de la Vichy, Washingtonul va merge până la a interzice comandamentului din Extremul Orient să acorde cei mai mic ajutor trupelor franceze care încercau să reziste. La 11 martie, împăratul Bao Dai şi regele Norodom Sihanuk * * proclamau independenţa Annamului, reboU zat

Vietnam, şi a Cambodgiei, sub protecţia Japoniei.

Cind, cinci luni mai târziu, Japonia avea să capituleze, Bao Dai îi va scrie lui de Gaulle pentru a-i cere *să renunţe la orice idee de restabilire a suveranităţii sau a unei*

administraţii franceze indiferent sub ce formă, şi să-l avertizeze, într-un stil churchillian, că dacă totuşi o va încerca, *fiecare sat va deveni un cuib de rezistenţă* Dar nu se punea problema ca împăratul să-şi păstreze tronul. La 2ii august, el avea să abdice în favoarea unei *republic' democratice*, al cărei *consilier* devenea totuşi, declarârid că prefera să fie un simplu cetăţean al unei ţări independente decât suveranul unei ţări aflate in stare de sciavie. Partidul comunist, singurul in măsură să exercite o oarecare autoritate la faţa locului, îşi va adjudeca două treimi din portofolii, începând cu preşedinţia republicii atribuită fondatorului acestuia, Ho şi Min *.

Astăzi, încă, viaţa acestui revoluţionar de profesie, debarcat în Europa în preajma primului război mondial, cofetar la Londra, mai apoi retuşor de fotografii la Paris, rămâne învăluită în mister. Se ştie că va părăsi Franţa spre 1924, după ce editase un ziar, „Le Paria”, al cărui nume este suficient pentru a indica împătimirea, şi după ce legase prietenii cu lideri comunişti. Va lucra, apoi, la Moscova, îl va însoţi pe Borodin la Canton (Guanzhou), unde va fi creată prima organizaţie comunistă indochineză şi va fonda, in cursul iernii 1929/1930, primul partid comunist din Vietnam.

In luna iulie, acesta va crede că i-a sosit ora. Revolta din garnizoana de la Yen Bay, organizată de naţionaliştii *burghezi*, fusese înecată în sânge. Foametea domnea in nordul Annamului, unde masele ţărăneşti începuseră să se agite contra metodelor de administraţie colonială. Comuniştilor nu le va fi greu să le pună în mişcare şi să organizeze în provincia Neghe-An soviete după modelul chinez. Reacţia trupelor franceze va fi însă de o extremă

* *Ho şi Min* (până în 1940 s-a numit Nguyen Ai Quoc) a exercitat funcţia de preşedinte al Republicii Democrate Vietnam între 2 septembrie 1945 - 3 septembrie 1969. (*n.tr.*)

brutalitate. Majoritatea conducătorilor partidului vor fi executaţi sau internaţi în sinistra temniţă de ia Poulo-Condor. Ho însuşi va fugi la Hong-Kong unde va ii arestat în 1933 de către englezi. Siguranţa franceză îl credea mort în închisoare. în realitate, există temeiul să se creadă că reuşise să evadeze. Nimeni nu ştie, de fapt, ce a făcut între acest moment şi 1941, dată la care va crea în China, la Tsin-li, frontul unic contra colonialism ului francez şi a imperialismului japonez, care va intra în istorie sub numele de *Viet-Minh*.

Noua mişcare va beneficia la început de protecţia şi de subsidiile autorităţilor locale ale Kuomintangului; tensiunea între Chiang şi comunişti va avea drept consecinţă o nouă arestare a lui Ho; ieşit din închisoare în 1943, el se va ocupa activ - potrivit unei circulare din 6 august 1944 - *de crearea de zone de guvernare revoluţionară pentru a ajunge, progresiv, la stabilirea unei puteri unice, graţie insurecţiei armate generale '*>. încă din octombrie 1944, el va reveni clandestin in Vietnam, unde se vor Constitui, cu ajutorul serviciilor de informaţii americane, diverse *zone eliberate*.

In momentul prăbuşirii Japoniei, Viet-Minh-ul avea numeroase atuuri în mâinile sale: populaţia era exasperată de mizeria adusă de război şi de bombardamente; el era singura forţa demnă de acest nume; în fine, prestigiul francez fusese teribil afectat de lichidarea de către Tokio a administraţiei şi a armatei coloniale. El va reuşi să pună mina pe o mare parte a armamentului trupelor Vichy-ului şi pe unele stocuri japoneze. Va putea să-şi completeze cu uşurinţă acest armament, adresindu-se generalilor chinezi, totdeauna în pană de bani, care fuseseră însărcinaţi, prin acordurile de la Potsdam, să primească, în jumătatea de nord a Indochinei - pe care o jefuiau, de altfel, metodic -, capitularea soldaţilor Mikado-ului.

în sudul ţării, această sarcină fusese încredinţată trupelor engleze. Dar ele nu primiseră misiunea de a menţine ordinea. Or, la 2 septembrie 1945, la Saigon, au avut loc

scene sălbatice, 150 de francezi fiind masacraţi de *o* populaţie surescitată de proclamarea independenţei. Generalul Gracey, comandantul şef al corpului expediţionar britanic, îşi va asuma distribuirea de arme soldaţilor francezi proaspăt eliberaţi din lăgărele japoneze. Va fi rindul populaţiei franceze să-şi manifeste entuziasmul şi să se răzbune pe cei pe care îi numea încă *indigeni*. La 9 octombrie, Bevin se înţelegea cu Parisul in privinţa restabilirii administraţiei franceze in sudul Vietnamului şi, la 25 octombrie, Leclerc îşi făcea intrarea in capitală in fruntea unui puternic corp de blindate.

Viitorul mareşal îşi va da rapid seama că forţa va fi incapabilă să reinstaureze un trecut revolut şi va conchide fără ocolişuri asupra necesităţii unei înţelegeri cu Viet-Minh-ul. La ii martie 1946, se va încheia un acord, care făcea din Republica Vietnamului un *stat liber* în sinul Uniunii Franceze şi al federaţiei indochineze. Erau prevăzute referendumuri pentru a delimita întinderea exactă a autorităţii sale. Convenţia militară încheiată o lună mai târziu, de ministrul Viet-Minh al apărării,

21.si'; i

I -U Íígg s? S I -.«l I if ' I;; - Ï

' 5 i '' í

I« « % I I S I i b 3 § r

« i i „>- wï” * „" c „.1'

M <*

f¡

li rl?

im '1 »

< - ¿ â O

Vo-Nguyen-Giap [85], şi generalul Salan, prevedea că Franţa va ajuta la crearea şi pregătirea armatei vietnameze, cu care va apăra ţara, în comun, pe parcursul unei perioade de 5 ani, la capătul cărora urma să o evacueze complet, întru executarea acestui aranjament, două divizii franceze vor debarca în golful Along. Vom nota in trecere similitudinea acestei formule cu aceea care avea temporar să prevaleze, câteva luni mai târziu, graţie bunelor oficii ale Londrei, între Haga şi guvernul indonezian al lui Sutan Sahrir. Aidoma, în cele două cazuri, puterea colonială, supraapreciindu-şi forţele, va crede posibil să revină asupra cuvântului dat şi să lase să vorbească armele.

Un om acţiona în această direcţie din toate puterile sale. Era Thierry d'Argenlieu * *, care ieşise din Carmelul său pentru a deveni amiral al Franţei libere şi din care de Gaulle făcuse înaltul său comisar la Saigon. Pentru el, acordul încheiat cu Viet-Minh-ul era un veritabil MLinchen. El se va mira in faţa lui Leclerc că şefii *unui corp expediţionar atit de impresionant preferaseră să trateze mai curind decât să se bată* Profitând de vidul de putere de la Paris, el va favoriza crearea unui separatism coc'ninchinez *, provocind astfel neliniştea Viet-Minh-ului, care fusese lăsat să creadă, prin acordul câin 6 martie, în reuniunea celor *trei Ky*, trei provincii ale Vietnamului. Se va vedea bine acest lucru în luna aprilie, când, la Dalat, se va reuni o primă conferinţă însărcinată cu studierea punerii în aplicare a acestui acord. Se va vedea şi mai bine încă la Fontainebleau, unde se va deschide, la 9 iulie, în prezenţa lui Ho Şi Min, o negociere destinată să definească poziţia Vietnamului în sânul Uniunii Franceze.

85 Vo-Nguyen-Giap (1912 - ?), general vietnamez. Profesor de istorie la Hanoi. Se alătură lui Ho Şi Min în lupta contra japonezilor şi intră ca învingător în 1945 în Hanoi. Şef al forţelor armate ale Frontului Militar al Vietnamului, înfrînge trupele franceze la Dien Bien Phu. Numit ministru al apărării în 1960 ; organizează armata populară a Vietnamului şi conduce lupta contra trupelor sud-vietnameze şi a aliaţilor lor americani. Cunoscut sub numele de Giap. (n.tr.)

Foarte rapid se vor lovi de chestiunea Cochinchinei. în mai, acolo fusese constituit un guvern provizoriu, compus din notabilităţi pro-franceze; acesta trimisese la Paris o misiune, prezidată de colonelul Xuan, care se va bucura în numeroase cercuri de o primire favorabilă. N-a fost cazul lui Maurice Thorez, care nu va ezita să declare că nu înţelegea, în niciun fel, *să fie considerat drept eventualul lichidator al poziţiilor franceze în Indochinai*;.

Nu mă lăsaţi să plec cu *miinile goale*, implora Ho Şi Min, care va face aluzie, în faţa şefului misiunii franceze la Hanoi, guvernatorul Sainteny, la elementele care, la faţa locului, combăteau politica sa de negocieri şi de înţelegere. Un *modus vivendi* va fi stabilit., în cele din urmă, la 14 noiembrie, la Fontainebleau, dar importanţa sa era prea limitată pentru a putea să creeze iluzii. Curând, vor izbucni incidente grave cu ocazia impunerii unilatez-ale a unui control vamal francez la Haiphong, portul oraşului Hanoi.

* *C'ochinchina* - Regiunea Vietnamului de Sud care se întinde mai ales pe cursul inferior şi delta Mekongului şi care constituie un sector în care se cultivă orezul; dens populată. Parte a fostului imperiu khmer, Cochinchina a trecut în întregime sub stăpânirea familiei Nguyen (dinastia vietnamezii) în secolul al XVIII-lea. Va fi cucerită de francezi între 1859-1867. Francezii vor ocupa Saigonul în 1859. Partea orientală a regiunii va fi cedată în 1853, iar partea occidentală în 1867. Cochinchina devine colonie franceză, inclusă în Uniunea indochineză, în 1887. Va fi încorporată în Vietnam în 1949. (*n.tr.*)

m

Li se va pune practic capăt, la 23 noiembrie 1946, atunci când *pentru a da o lecţie Viet-Minh-ului* 7, generalul Valluy va bombarda oraşul, dând ordin trupelor sale să pună complet stăpânire pe acesta. Au fost 6 000 de morţi. Ho Şi Min va încerca să negocieze, dar, la 19 decembrie, miliţienii comunişti iau ostatici din rândurile populaţiei franceze. Izbucneşte războiul, un război care va dura şapte ani şi

jumătate. în mai 1947, prefectul radical Emile Bollaert, care îi va succeda lui d'Argenlieu, va încerca să negocieze. Dar Paul Coste-Floret, din partea Mişcării Republicane Populare, ministru al Indochinei, va declara că *nu mai este o problemă militară* 8, va refuza să trateze cu Viet-Minh-ul şi va promite independenţa Vietnamului lui Bao Dai, care se refugiase la Hong-Kong.

Istoria războiului din Vietnam interesează în mod esenţial politica franceză. Datorită faptului că în acest caz adversarul era comunist, aceasta va intra progresiv în războiul rece. începând cu anul 1948, anul loviturii de la Praga, presa sovietică va denunţa cu o virulenţă crescândă atitudinea guvernului de la Paris şi încurajările pe care acesta le-ar fi primit, dacă este să-i credem, din partea Washingtonului. în ianuarie 1950, Ho Şi Min solicită recunoaşterea diplomatică a guvernului său [86], care îi este acordată imediat de către Pekin (Beijing) tşi Moscova. între timp, elementele moderate fuseseră eliminate; curind, partidul comunist, dizolvat în 1945, va fi reconstituit oficial. Toate acestea vor constitui argumente pentru ca generalul de Lattre de Tassigny * - numit comandant şef în decembrie 1950, după ce armata franceză suferise o serie de eşecuri - să alarmeze Washingtonul. Angajaţi în războiul din Coreea, conducătorii americani, până atunci foarte neîncrezători faţă de colonialismul francez, vor accepta de acum înainte să vadă în războiul din Indochina unui din fronturile unde trebuia îndiguit comunismul şi să ajute, în consecinţă, Franţa. De unde criza mondială provocată în 1954 de deznodământul dramei indochineze, într-o perioadă în care, la Moscova, nu se vorbea decât de destindere.

86 Republica Populară Chineză recunoaşte R. D. Vietnam la 19 ianuarie 1950. Uniunea Sovietică recunoaşte R. D. Vietnam şi guvernul acesteia la 28 ianuarie 1950. Ulterior ea va fi recunoscută de către : România (31 ianuarie 1950), Cehoslovacia (2 februarie 1950), Polonia, R. P. D. Coreeană, Ungaria (3 februarie 1950), Bulgaria (8 februarie 1950,) Iugoslavia (21 februarie 1950) s.a (n.tr.,

Problema Coreei, care va cunoaşte o reglementare analogă, părea totuşi, la început, să evolueze într-un mod cu totul diferit. La Cairo, la 30 noiembrie 1943, Churchill Roosevelt şi Chiang Kai-shek hotărâseră ca, la momentul oportun, vechiul *imperiu al dimineţilor liniştite*, anexat de către Japonia la începutul secolului, să-şi recapete libertatea şi independenţa sa. La Teheran, Stalin aprobase această declaraţie, dar aprecia că va fi necesară o perioadă de pregătire de aproximativ 40 de ani. în ceea ce-l priveşte, Roosevelt era favorabil unei formule de *trusteeship*; după ce, la Ialta, precizase că nu ar fi necesar ca ţara să fie ocupată în permanenţă, şeful guvernului sovietic se va pronunţa - când îl va primi pe Hopkins în mai 1945 - pentru o atare soluţie, administrarea ţării urmând să fie exercitată în comun de către Statele Unite, China, Marea Britanie şi U.R.S.S. Se va conveni constituirea unei comisii sovieto-americane, însărcinată să acorde concurs

* *Jean-Marie Gabriel de Lattre de Tassigny* (1889-1952). Mareşal al Franţei. General în 1939. In mai-iunie 1940 a comandat divizia 14 infanterie care s-a distins la Rethel. Internat de guvernul de la Vichy, evadează, ajunge la Alger în septembrie 1943 şi în fruntea Armatei I franceze participă la debarcarea aliată din Provence (Saint-Tropez, 16 august 1944). Eliberează oraşele Toulon, Marseille, Lyon, Dijon precum şi Alsacia. La 8 mai 1945, primeşte, din partea Franţei, capitularea germană la Berlin. In anii 1950-1952. a fost înalt comisar şi comandant şef în Indochina. Demnitatea de mareşal i-a fost conferită postum în 1952. (*n.tr.*)

s; « *rti* í n

. e *m* -*f*¿ w « à

. »

i î I a se

4 „S 5 «fi K. « ţş H

«, Tî

- «s -ß.. - « < ¡4 <x; >c

¿ 2.5 lÊ-fl r s,-?.«- ** fS-íí tí SKË â-
- > £ *ë ţi* S „ '
i r
H S „3T- >

pentru formarea unui guvern provizoriu şi să propună ţărilor interesate un proiect de acord cu privire la un *trusteeship* cvadripartit. In fapt, acesta nu va vedea niciodată lumina zilei. El va răni, de altfel, în mod profund, sentimentele unei populaţii care se considera suficient de matură pentru o independenţă imediată.

Începând din toamna anului 1945, paralela 38 - fixată de comun acord pentru separarea zonelor în care americanii, pe de o parte, şi sovieticii, pe de altă parte, primeau capitularea forţelor japoneze - devenise o adevărată frontieră. Statele Unite se vor opune implantării în zona lor a unor comitete populare, dominate de comunişti, comitete pe care ruşii se vor sprijini în administrarea zonei lor. Acelaşi proces pe care l-am văzut desfăşurându-se în Germania se repeta în Coreea şi, începând cu 8 mai 1946, comisia mixtă avea să se amâne *sine die*. Câteva zile mai târziu, un reprezentant personal al lui Truman, Edwin Pauley, a avut posibilitatea să meargă în zona de nord: el constata că ruşii *nu aveau nici cea mai mică intenţie* de a se retrage *dintr-o ţară în care tratau fără menajamente* toate formaţiunile politice tentate să facă o distincţie între *loialismul faţă de Moscova* şi patriotismul coreean. El aprecia că terenul era *mai favorabil comunismului decât practic oriunde altundeva in lume* şi că in Coreea va avea loc *încercarea decisivă*, care va hotărî dacă un sistem democratic este capabil sau nu *să răsjnindă provocării unei feudalităţi învinse* [9]. Dar el nu se îndoia de forma pe care o va îmbrăca această încercare... t

Puţine ţări din Asia au fost la adăpost de tulburări în anii care au urmat războiului, dar în nicio parte ele nu au pus în cauză - aşa cum s-a întâmplat în China, în Indochina, în Indonezia şi în Coreea - raporturile între Est şi Vest.

Rivalităţii dintre hinduşi şi musulmani trebuie să-i imputăm înfricoşătoarele masacre care vor conduce, în 1947, la împărţirea Indiilor după ce Attlee le promisese autonomia. Guvernele Indiei, Pakistanului şi Ceylonului [87], accedând în anul următor la independenţă, vor decide să rămână în cadrul Commonwealth-ului [88], chiar dacă în ceea ce o priveşte pe prima dintre ele ea va practica o politică de neutralitate şi de *coexistenţă activă* care îi va da în mai multe rânduri ocazia de a-şi oferi bunele sale oficii. Atâta timp cât va trăi Stalin, U.R.S.S. se va încăpăţâna să vadă în Nehru un simplu agent al imperialismului britanic. Partidul Comunist Indian va provoca greve sângoroase, în special la Bombay, şi, in 1919, chiar o revoltă armată în rândul ţăranilor din Sud. Ca urmare, el va pune mâna în mod legal pe putere în statul Kerala şi o va părăsi fără prea multă rezistenţă atunci când guvernul de la New Delhi îl va demite.

Birmania, spre deosebire de India, fusese ocupată de către japonezi. Partidul comunist - care participase activ la rezistenţă - a fost eliminat, la sfârşitul anului 1940, di n Liga Antifascistă, principala mişcare politică a ţării. Când, la 4 ianuarie 1948, guvernul lui Thakin Nu va obţine din partea

87 Ceylonul îşi proclamă independenţa la 4 februarie 1948, declarîndu-şi apartenenţa la Commonwealth. (n.lr.)

88 Commonwealth (engl. The Commonwealth of Nations = Comunitatea de Naţiuni), formă de asociere şi de conlucrare economică, politică, culturală etc., între Regalul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord şi o seric de ţări din Africa si Asia care şi-au cucerit independenţa de sub dominaţia colonială engleză. Termenul Commonwealth, folosit pentru' prima oară în 1917, desemna o asociaţie internaţională care grupa Marea Bri- tanie, Canada, Australia, Noua Zeelandă şi Terra Nova (pe atunci dominion). Ţările din Commonwealth, deşi au regimuri şi statute politico-administrative diferite, recunosc ca şef al lor pe suveranul Angliei, care este şi şef al statului în unele din aceste ţări, legătura cu coroana Angliei fiind doar nominală, (n.tr.)

Marii Britanii recunoaşterea independenţei ţării[89], U.R.S.S. va denunţa caracterul aşa-zis fictiv al acestei independenţe şi curând comuniştii vor trece la acţiune armată. Nu erau singurii. Bande de troţchişti operau deja de doi ani, luptătorii Karen din Sud-Est îşi apărau cu armele dreptul provinciei lor la autonomie, unii militari luaseră drumul mişcării de partizani şi banditismul bântuia aproape pretutindeni. Pentru a completa acest tablou de anarhie sângeroasă nu lipsea decit intrarea in scenă a trupelor lui Chiang Kai-shek. Respinşi de armatele lui Mao, 4 000 de soldaţi ai Kuomintangului se vor refugia in 1949 în statul Şanilor:, la Nord-Est. Nici până în ziua de astăzi guvernul de Rangoon, în ciuda demersurilor repetate pe lingă O.N.U., n-a reuşit să se debaraseze decât de o mică parte dintre aceştia.

Malaiezia n-a obţinut independenţa decât zece ani după celelalte mari posesiuni britanice din Asia. Structura populaţiei sale, compusă din părţi aproape egale de chinezi şi de malaiezieni, importanţa strategică a Singaporelui, care forma, de altfel, o colonie distinctă, însemnătatea economică a plantaţiilor de hevea şi a zăcămintelor de cositor explică această întârziere. Comuniştii - recrutaţi mai ales printre chinezi - vor declanşa, în iunie 1948, o gherilă de o sălbăticie deosebită, pe care englezii o vor combate cu hotărâre. în cele din urmă, preşedinţia federaţiei malaieziene va fi încredinţată unui sultan socialist, englezii rămânând în această ţară până la anihilarea completă a unei revoluţii care, prin 1950, părea să, aibă câştig de cauză.

Cât priveşte Filipinele, cărora Statele Unite le vor acorda independenţa - ca urmare a angajamentelor anterioare - imediat după victoria asupra Japoniei, ele vor fi, de

89 La 4 ianuarie 1948 este proclamată independenţa Uniunii Birmane, care refuză să facă parte din Commonwealth. Intre 24 iulie/l august 1947 - 5 iunie 1956, conducerea guvernului este asigurată de Thakin Nu, U Nu. (n.tr.)

asemenea, începând cu anul 1948, teatrul unor lupte sângeroase, după ce mişcarea de rezistenţă de stânga Hukbalahap, mai cunoscută sub numele de Huk, va refuza să predea armele guvernului, condus de premierul Roxas *. Şeful mişcării, Luis Taruc, va mărturisi atunci că făcea parte de mult timp din partidul comunist, a cărui influenţă asupra hukilor devenea din ce în ce mai clară. Şi de astă-dată, partizanii păreau gata să pună mâna pe putere, dar, în cele din urmă, guvernul va reuşi să îi supună. Fără ajutorul puternic al Statelor Unite n-ar fi fost in măsură să reuşească, ceea ce este greu de contestat.

Având în vedere frământările care bântuiau restul Asiei in următorii primii cinci ani de după război,.Japoni a oferă o faţă extraordinar de calmă. Satisfăcută, în ciuda celor ce s-au întâmplat la IJiroshima şi Nagasaki, de protectoratul american, dând ascultare cu docilitate consemnelor de democratizare ale lui MacArthur [90], ea pare să se convertească fără rezerve la modul de viaţă american. Lipsiţi în mod practic de orice drept de control privind

* *Manuel A. Roxas* a ocupat funcţia de preşedinte între 27 mai 1946 - 16 aprilie 1948. (*n.tr.*)

*' *Douqlas MacArthur* (1880-1964). General american. Comandant al Academiei Militare de la West Point (1919); sef al statului major al armatei americane (1930-1935). Comandant al forţelor americane din Extremul Orient (iulie 1941); s-a retras în faţa japonezilor la Luson, dar le-a rezistat la Bataan şi Corregidor (până în mai 1942). Comandant şef al forţelor aliate din Pacificul de Sud, conducând cu succes contraofensiva care a dus la

90 Statul Şanilor a fost întemeiat în secolul al XlII-lea de către fraţii Athinhkaya, Yazathinhkyun şi Thihathu, iiind situat în Birmania Superioară şi mărginindu-se la nord cu Myedu (districtul Shwebo) şi Bangui (districtul Monywa), la sud cu Pyit (sau Prome), la vest cu districtul Pakokku, iar la est cu districtul Kyaukse ; capitala în oraşul Myinsaing, iar din 1312, în oraşul Pinya. (n.tr.)

recucerirea insulelor Amiralităţii (februarie - aprilie 1914), Salomon, a Filipinelor, Va primi capitularea Japoniei la 2 septembrie 1945. Comandant al trupelor de ocupaţie din Japonia. Comandant al trupelor Naţiunilor Unite în Coreea. A încercat să extindă conflictul la China, în scopul de a respinge definitiv „pericolul comunist”. A fost dezavuat de Truman, care l-a înlocuit în 1951. în 1952 devine preşedintele societăţii Remington Rand. (*n.tr.*)

s - 7.

a, i

O*,

1

wjl

- a Sí 1 'ä - - > fe

« „, *r ~

s M - il-gfidiifel condiţiile ocupaţiei americane, sovieticii vor protesta în mai multe rânduri contra acestor metode *coloniale*, ca şi împotriva hotărârii, anunţate încă din 1947, de către Washington, de a negocia un tratat de pace separat cu Tokio.

Partidul Comunist Japonez orchestrează această campanie care va da unele rezultate, pentru că va obţine, la alegerile din 1949, aproape 10% din voturi şi 35 de locuri de deputaţi. Acelaşi an 1949 va consemna reîntoarcerea în Japonia a 90 000 de prizonieri de război, supuşi - în timpul şederii lor în U.R.S.S. - unei propagande intense. Extrema stângă va exploata dificultăţile economice şi va multiplica incidentele. în luna iulie 1949, poliţia japoneză va efectua percheziţii la reşedinţele partidului şi la sediul publicaţiilor sale, unde credea că va putea descoperi dovada că acesta pregăteşte o revoltă.- Comuniştii nu se vor împotrivi, ceea ce va atrage un violent atac, în ianuarie 1950, din partea organului de presă al Cominformului, îndreptat împotriva numărului 2 din partid, Sanso Nosaka. Dar tovarăşii săi se

vor solidariza cu el; acesta îşi va face o autocritica moderată, şi, în cele din urmă, va fi reabilitat.

Partidul Comunist Japonez va depăşi deci această criză, comparabilă întrucâtva aceleia care se va produce cam pretutindeni în mişcarea comunistă datorită rupturii cu Tito. încurajat de victoria lui Mao Ţzcdun (Mao Zhedong) şi de încheierea unui pact de alianţă cu socialiştii, Partidul Comunist Japonez declanşează noi greve, punctate de încăierări. La 30 mai, cinci soldaţi americani sunt omorâţi cu pietre de mulţime, în cursul unei manifestaţii comuniste desfăşurate în piaţa imperială din Tokio. Represiunea va fi severă. Opt manifestanţi sunt condamnaţi la pedeapsa cu munca forţată şi unui număr de şapte deputaţi, printre care Nosaka, li se va interzice dreptul de a participa la viaţa publică. Ei îşi vor lua tălpăşiţa pentru a scăpa de arestare. Dar la 25 iunie 1950, Mac- Arthur va primi alte însărcinări: armata nord-coreeană trecuse în forţă paralela 38.

Bibliografie şi note

1. Tibor MENDE, *L'Asie du Sud-Est entre en scène*, Paris, Éditions du Seuil, 1954, p. 144.

2. Max BELOFF, *Soviet Policy in the Lar East*, London, Oxford University Press, 1953, p. 16.

3. Philippe DEVILLERS,. *Histoire du Viet-Nam*, Paris, Éditions du Seuil, p. 138.

4. NGUYEN VAD-DAM, *Le Viet-Nam en marche*, Hanoi Éditions en langues étrangères, 1955, p. 32.

5. DEVILLERS, *op. cit.*, p. 242.

6. *Ibid.*, p. 268.

7. LACOUTURE et Ph. DEVILLERS, *La }in d'une guerre* Paris, Éditions du Seuil, 1960, p. 18.

8. FAUVET, op. *cit.*, p. 157.

9. TRUMAN, *op. cit.*, tom. II, vol. 2, p. 69-71.

£ í. s ~ I £ - i 3 V «s î

^ I

~ g

-: 5

.,;::; 3: I * s - „ P
I « Jbş ái a % tí o i S r- „
DUELUL

CUPRINS

HARTĂ

Istoria războiului rece

CĂRŢI ÎN CURS DE APARIŢIE

Cap. 18 - *Comuniştii* de *margarina* (*1940-1950*): Victoria comunfcmului în China
«

r- Cap 1(*1 _ Furtună asupra Asiei* (*1945-1950*): Crizele din Indonezia şi Indochina. Ocuparea Coreei si a Japoniei

Henri Bernard

PANORAMA UNEI ÎNFRÂNGERI. BÂTÂLIA BELGIEI ŞI DUNKERQUE (1940)

Dunkerque (1940)

Lucrarea aduce în atenţia publicului larg şi a specialiştilor evenimentele militare din mai-iunie 1940 de pe frontul din vestul Europei, pe acest fundal derulându-se una dintre cele mai complexe acţiuni din istoria artei militare: apărarea ultimelor poziţii aliate din Belgia şi evacuarea unei mari grupări terestre salvate de la lovitura nimicitoare pregătit de Wehrmacht. (traducere din limba franceză).

- -----

ÎN LUNA MAI, ÎN LIBRARII, PRIMA CARTE ROMÂNEASCA DESPRE BĂTĂLIA STALINGRADULUI

ADOLF HITLER:

Toate statele Europei se găsesc azi în situaţia unor călători dintr-o barcă şi care au acelaşi scop. Cine nu vâsleşte, se îneacă!

ION ANTONESCU:

Eu nu părăsesc barca, dar cu braţele goale?iu trimit soldaţii la luptă şi trebuie să ştiu cu cine şi încotro merg în barcă!

Răspunzând astfel avertismentelor străvezii formulate de Führer, mareşalul avea în minte imaginile halucinante ale tragediei românilor la Stalingrad: „Drumul spre Cernâşevskaia era presărat cu cadavre de soldaţi români, dezbrăcaţi şi oribil mutilaţi de tancurile care trecuseră peste ei”.

A. Pandrea, I. Pavelescu, E. Ardeleanu

ROMÂNII LA STALINGRAD

476 p., format 13 X 20 cm, broşat; 350 lei.

Acum 50 de ani, între Don şi Volga, la marginea Europei, a avut loc cea mai mare bătălie terestră din istoria mondială a conflagraţiilor: STALINGRAD. Alături * de principalii protagonişti ai confruntării, Wehrmachtul şi Armata roşie, acolo şi atunci, la răspântie de continente s-a găsit ARMATA ROMÂNA. Cu toate că Stepa Calmucă şi Cotul Donului sunt

denumiri care le-au rămas întipărite în memorie, românilor le-a fost refuzată timp de o jumătate de secol posibilitatea de a spune adevărul despre bătălie, deşi er^u pe deplin îndrituiţi: peste fi§W«S£ *A*

i H *mSm* * *m*
C f crf< T
äo« I-l * 3 <& „
.3
& *at s* * « -S.a'I- ^
- o rg
^ *m M*
° *? s S
«E - S12 O” f 2? > w s „ S.à si
« s »
; 6 -«
Ü* 03 -f sa f-, w
<D l-4 c j
S S ° ko a q s - ta - : 11
¥ F S c « »
s F »i r
S S - 1=3
S,. » ' Ä
3 c V:~1
< tf 1
c
¡a g. obiÄ£t2'?>.C
i f -f «
i. t£
ÍJ ta.->
<
2;ii 3 Ü.
>45 13....
„Mi:
„' „C
~ c '
04

!S '„-5 'S
« <C -*A O*
f' 3
::
- 3
S s.X.
il^l „ - - ci s?
F1
liS-lä *j*> -r lis
* S t« a - *V*
o &
ﬁ a» a ia j ® t b
8Pv. § *,-j f < §.
« P - » i-; «..S o â « g o -r»
~1 «q: » *ù*
33 Ö tè*
cr1 00 i-M
OâC *q* <
<
M
Eh
C!
o?
v.,. H f ^; a. >qs < a f% s? Ä «
i □ Iﬁ „ P S J?
>o g
- s r '
O **
k s,
'ö a a s ' ä V „! S 11« £ 8-Ä.ﬁ 4 «g c
(M> &
? 5 ^ â «ï â „S
O
i *
c -è >*a* »ts
„ 1 I I H 3

c ^ - 21 <*T* J - » *s-ts*?
s* ri p?, - i '4c
200 000 de participanţi, din care circa 150 000 au fost victime ale acestui măcel apocaliptic. Striviţi pe câmpul de bătălie între Krasnaia Zvezda (steaua roşie) şi Hakenkreuz (zvastica nazistă), ostaşul român avea să fie încă o dată „învins” de neştiinţa sau reaua voinţă ale istoricilor din toate cele patru puncte cardinale, favorizate ele obedienţa ideologică faţă de Kremlin şi îverşunarea antinaţională a regimului comunist de la Bucureşti.

Premieră în istoriografia românească şi mondială, cartea de faţă consacră ceea ce s-ar putea numi viziunea comandamentului român asupra bătăliei de la Stalingrad. Apelând la forţa de convingere a documentului de arhivă inedit, lucrarea pune în evidenţă evoluţia dramatică a evenimentelor din noiembrie-decembrie 1942, injusteţea acuzaţiilor care au fost aduse trupelor române de cei care la acea dată le erau „inamici” sau „aliaţi”.

Un memento zguduitor pentru toţi românii, pentru toţi cei care între Nistru şi Tisa sunt legaţi într-un fel sau altul de marea tragedie de la Stalingrad.

* Cifrele date de către diverşi autori diferă. *Memoria*! <*hla xeconde guerr mondiale*, voi. 3, 1967, dă următoarele cifre ir. legă', ară cu pierderile de vieţi omeneşti: *francezi*: militari - 250 000; civili - 360 000; total - 610 000; *englezi*: militari - 350 000; civili - 60 000; total - 410 000; *germani*: militari - 4 000 000; civili - 3 000 000; total - 7 000 000; *italieni*: militari - 330 000; civili - 85 000; total - 415 000; *polonezi*: militari - 120 000; civili - 5 300 000; total 5 420 000; *ruşi*: militari - 13 600 000; civili - 7 500 000; total - 21 100 000; *alţi europeni* (austrieci, belgieni, bulgari, danezi, finlandezi, greci, olandezi, unguri, luxemburghezi, norvegieni, români, cehi, iugoslavi): militari - 1 020 000; civili - 3 700 000; total - 4 720 000; *americani*: militari - 250

000; civili - zero; total - 250 000; *canadieni*: militari - 42 000; civili - zero; total - 42 000; *japonezi*: militari - 1 700 000; civili - 360 000; total - 2 060 000; *chinezi*: militari - 3 500 000; civili - 10 000 000; total 13 500 000. în total şi-au pierdut viaţa în cel de-al doilea război mondial - 25 162 000 militari şi 30 36:> 000 civili. Total general: 55 527 000 oameni. Pierderile« româneşti între 23 august 1944-12 mai 1945 se ridică la 167 000 de morţi, răniţi şi dispăruţi, din cei 540 000 de militari eu care a participat armata română pe toată durata războiului din Vest. Costul războiului a fost evaluat, în 1945, la 1154 miliarde de dolari, iar acela al distrugerilor pe care le-a antrenat la 230 miliarde de dolari, (*n.tr.*)

* *Tripolitania* - Veche provincie a norrl-estului Libiei. Oraşul principal. Tripoli, port la Marea Mediterana. Reunită până în 1919 si din 1934 la Cirenaica, pentru a forma Libia italiană, ea va constitui între timp o colonie separată. Teatrul a numeroase lupte între trupele britanice şi italo-germane (1941-1943). (*n.tr.*)

hidrogen sovietică; 3957 - prima bombă cu hidrogen britanică: 1960 - prima bombă atomică franceză; 1964 - prima bombă atomică chineză; 1967 - prima bombă cu hidrogen chineză; 396!! - prima bombă cu hidrogen franceză, (*n.tr.*)

(1150-539 Î.C.). In anul 539 Î.C., Babilonul va fi cucerit de către Cirus. Ocupată de către Alexandru Macedon (331 Î.C.), Mesopotamia va fi, rând pe rând, seleucidă, partă, sasanidă şi arabă. (*n.tr.*)

reapare în 1964, acţionând împotriva prezenţei militare şi economice a S.U.A. în Filipine. Această „armată, clandestină”, deşi decimată adesea, reuneşte periodic pe toţi opozanţii regimului de la Manilla. (*n.tr.*)

11 Fl *i* în bătăliile de la Moscova, Leningrad, Stalingrad; a condus mai multe fronturi; a fost locţiitor al comandantului suprem; la 9 mai 1945, a primit şi a semnat, la Berlin, capitularea Germaniei hitleriste ca reprezentant al

guvernului sovietic. I s-a decernat rie patru ori titlul de Erou al Uniunii Sovietice şi de două ori Ordinul „Victoria”. Cf. *G.K. Jukov, amintiri şi reflecţii*, Editura Militară, Bucureşti, 1970; *Mareşalul Jukov - intre legendă şt adevăr*, Editura Militară, Bucureşti, 1991. (*n.tr.*)

Consultativ al statelor membre ale Tratatului de la Varşovia. Comitetul Politic Consultativ aprobă propunerea guvernului sovietic, pusă de acord cu guvernul român, cu privire la retragerea de pe teritoriul României a trupelor sovietice. în iunie-iulie 1958 are loc retragerea trupelor sovietice din România, (*n.tr.*)

S

>. - M

* *Conferinţa de la Potsdam* s-a desfăşurat între 17 iulie - 2 august.1945. După înfrângerea în alegeri, Churchill va fi înlocuit de Ăttlee, iar Eden va fi înlocuit de către Bevin. (*n.tr.*)

săriteană a trupelor ruseşti, a căror prezenţă pe termen lung putea fi justificată doar prin motive de securitate.

Când se va duce la Moscova, în decembrie, secretarul de stat va aborda această chestiune cu Stalin. El va sublinia că acest tratat va da tuturor statelor europene asigurarea că Statele Unite nu se vor reîntoarce la izolaţionism. *Dacă vă hotărâţi să duceţi lupta* (în Congres) *pentru un astfel de tratat*, îi va răspunde generalisimul, care după câte se pare nu uitase soarta pe care o avusese în Capitoliu Tratatul de la Versailles, *puteţi conta pe sprijinul meu l8*.

încurajat, Byrnes va pregăti cu ajutorul serviciilor sale un proiect ale cărui prevederi, în ceea ce priveşte demilitarizarea Germaniei, urmau foarte îndeaproape textul declaraţiei cvadripărtite din 5 iunie 1945, privind capitularea Reich-ului. El adăugase o clauză, menţinind un corp de inspecţie compus din cetăţeni ai celor patru ţări, însărcinat să împiedice crearea unor industrii de război, în cazul în care acest organism ar fi constatat o violare a tratatului, cele patru puteri, sau doar trei dintre ele, pentru

a elimina eventualitatea unui veto, ar fi putut lua toate măsurile necesare, inclusiv distrugerea instalaţiilor contravenienţilor.

respinsă: expulzarea din partea occidentală a ţării a 437 000 de *persoane dizlocate* - refugiaţi politici din Est - care se găseau acolo şi care, dacă stăteai să-l asculţi, erau tot atâţia trădători şi criminali de război.

Franţa va refuza să-şi unească zona cu aceea a Statelor Unite, atâta timp cât nu ar fi obţinut satisfacerea revendicărilor sale. Va ajunge până acolo încât va stabili, în mod unilateral, un cordon vamal. între Saar şi restul zonei sale. Dar la 29 iulie, Londra îşi va da acordul său pentru constituirea unei bi-zone anglo - americane. La

5 septembrie, Byrnes va pronunţa la opera din Stuttgart, în faţa personalului forţelor de ocupaţie şi a 1 400 de funcţionari germani, printre care primii miniştri ai landurilor Bavaria, Hessa şi Wurtenberg-Baden, un discurs care marca o schimbare decisivă în politica Statelor Unite.

In cursa pentru câştigarea bunăvoinţei Germaniei, deschisă de declaraţia lui Molotov din 10 iulie, Byrnes nu înţelegea să rămână în urmă. Va proclama voinţa guvernului său *de a da poporului german* - după ce îl va fi eliberat de militarism - *posibilitatea de a-şi pune talentul şi energia*, *într-adevăr mari*, *în serviciul păcii şi*, *în acelaşi timp*, *de a dobândi un loc onorabil printre membrii Naţiunilor Unite*. Desigur, afirma el, *nu este în interesul popoului german*, *nici al păcii mondiale ca Germania să participe*, *ca simplu pion sau într-o manieră mai mult sau mai puţin activă, la o luptă militară pentru supremaţie între Est şi Vest*. El îşi declara intenţia de a veghea la demilitarizare şi la plata reparaţiilor, înţelegea însă să pună Germania în situaţia de a-şi satisface propriile necesităţi pe plan economic, lăsându-i la dispoziţie întreaga sa producţie agricolă şi ridicând nivelul producţiei industriale, astfel încât să poată exporta şi să contribuie la ridicarea Europei.

Eliminând posibilitatea ca armate străine *să poată, pe termen lung, să joace rolul de apărători cu adevărat siguri ai democraţiei într-o altă ţară*, el anunţa că guvernul american considera ca venise momentul *să încredinteze poporului german responsabilitatea propriilor sale treburi* şi să-i facă cunoscute principiile esenţiale ale reglementării de pace pe care trebuia *să o accepte si să o respecte*.

în consecinţă, el preconiza stabilirea de urgentă a unui guvern provizoriu al întregii ţări, pornind de la'guvernele landurilor, se pronunţa contra desprinderii Ruhrului şi Renaniei şi afirma că cei Trei nu îşi asumaseră niciun angajament la Potsdam în legătură cu frontiera răsăriteană a Germaniei, lân fine, el proclama solemn intenţia Statelor Unite de a se interesa de problemele Europei, de a se opune tuturor uzurpărilor pe calea forţei şi de a menţine trupe în Germania de-a lungul unei perioade suficient de lungi 22.

Primit cu o ploaie de injurii de către presa din Moscova şi din Varşovia şi cu vii critici din partea majorităţii ziarelor franceze, discursul nu va provoca o altă reacţie oficială din partea U.R.S.S., decât o declaraţie a lui Molotov, re^firmând caracterul definitiv al frontierei Oder- Neisse. Acesta invoca în sprijinul tezei sale, nu fără oarecare motiv, faptul că, în decembrie 1945, Consiliul de control acceptase intrarea în zonele britanică şi sovietică a trei milioane şi jumătate de germani din Polonia, deşi el nu putea să nu ştie că era vorba în mare măsură de expulzaţi din teritorii care încetaseră de secole să fie poloneze. Cine - va întreba el - ar putea avea ideea să considere această expulzare drept o *experienţă de moment23*. El ar fi putut, de altfel, să-l citeze*pe Georges Bidault care, la 10 iulie 1946, cu ocazia reuniunii miniştrilor celor Patru, repetase că Franţa nu contesta în principiu acordurile provizorii, dar fundamentale, încheiate în legătură cu Germania răsăriteană de către Conferinţa de Potsdam v>.

In decembrie 1946, la New York, miniştrii s-au înţeles în privinţa convocării la Moscova, în februarie 1947, a unei noi reuniuni a consiliului lor, consacrată exclusiv Germaniei şi Austriei. La propunerea lui Molotov, se va conveni să se abordeze mai întâi problema executării

Neputând obţine un angajament din partea generalisimului, ministrul francez va declara colegilor săi, la 10 aprilie, că el nu mai putea să aştepte. Bevin şi Marshall vor susţine poziţia sa în legătură cu Saarul. Molotov, care evitase până atunci să ia clar poziţie pro sau contra, va crede că poate ieşi din încurcătură cerând în primul rând un răspuns din partea lui Bidault privind controlul cvadripartit asupra Ruhrului. „Mititelul” va replica pe acelaşi ton. *Sunt gata să discut despre Ruhr* - va spune el - *dar acum este vorba despre Saar şi în această chestiune cer eu un răspuns*.28 Rusul va spune că nu avea nimic de adăugat. *Era dovada irefutabilă* - va scrie Bidault - *că trebuia făurită Europa libertăţii*. Altfel spus, să se renunţe la Europa *geografiei*, la Europa de la Atlantic la Ural a generalului de Gaulle şi a începuturilor celei de-a patra Republici, ca şi la orice încercare de a-şi manifesta independenţa faţă de cele două mari blocuri în formare şi de a menţine vechiul Reich pentru totdeauna în incapacitate de a face rău. La 21 aprilie, fostul preşedinte al Consiliului Naţional al Rezistenţei semna la Moscova, doar cu englezii şi americanii, un acord privind repartizarea cărbunelui din Ruhr. Formula *război rece* va fi curând pe toate buzele.

Sesizase oare bine Stalin ceea ce era în curs să se întâmple? Primindu-l pe Marshall, la 25 aprilie, el va atribui *tăvălugului guvernamental* reprezentările secretarului de stat care enumerase o serie lungă de propuneri făoute ruşilor şi care rămăseseră fără răspuns. Şi întrucât interlocutorul său îşi exprima pesimismul în legătură cu perspectivele relaţiilor internaţionale, după eşecul foarte probabil al conferinţei de la Moscova, generalisimul va replica că *ar fi greşit să se interpreteze într-un mod atât de*

tragic divergenţele noastre actuale., *ele nu sunt* - va spune el - *decât primele hărţuieli*, *primele încăierări ale detaşamentelor de rfcunoaştere*... *Atunci când oamenii se vor ji epuizat in discuţii*, *ei vor admite necesitatea unui compromis 30*.

Cele împărtăşite lui Georges Bidault, cu citeva zile mai devreme, explică poate această seninătate. *Guvernul german* - avea să-i spună Stalin acestuia - *va accepta ceea ce îi vom cere noi să accepte*, *căci dacă nu va accepta*, *nu va exista niciun guvern german31*.

Doi ani mai târziu, vor fi două...

Bibliografie şi note

1. BYRNES, *op*. *cit*., p. 192.

2. STETTINIUS, op. *cit*., p. 308.

3. *Ibid*., p. 323.

4. BYRNES, *op*. *cit*., p. 211.

5. FLEMING, *op*. *cit*., p. 322.

6. *Ibid*., p. 323.

7. MURPHY, op. *cit*., p. 316.

8. STETTINIUS, *op*. *cit*., p. 325 ţi urm.'

9. *Documents français relatifs à l'Allemagne*, Paris, Imprimerie nationale, 1947, p. 9.

10. DE GAULLE, *Discours et messages*, Paris, Berger-Levrault, 1946, p. 523.

11. Général WEYGAND, *Foch*, Paris, Flammarion. 1947, p. 290.

12. BYRNES, *op*. *cit*., p. 329.

13. STETTINIUS, *op*. *cit*., p. 327.

14. Général CLAY, *Guerre froide à Berlin*, Paris, Berger-Levrault, 1960, p. 127.

15. G. CASTELLAN, *DDR-Allemagne de l'Est*, Paris, Editions du Seuil, 1955, p. 74.

16. *Ibid*., p. 73.

17. CLAY, *op*. *cit*., p. 118.

18. BYRNES, *op*. *cit*., p. 333-334.

19. *Ibid*., p. 341.

20. *Ibid.*, p. 374.

21. „Le Monde” din 12 iulie 1946.

22. *Keesing's* 8115 A.

23. A. GROSSER, *L'Allemagne de l'Occident*, Paris, Gallimard, 1953, p. 57.

tidelc politice şi grupările care încearcă să perpetueze mizeria pentru a o exploata în scopuri politice sau de altă natură se vor lovi de opoziţia Statelor Unite.

Procedind astl'el. secretarul de stat vorbea în termeni cu totul diferiţi de cei pe care ii folosise Truman, cu trei luni mai devreme, pentru a-şi lansa *Doctrina* sa de ajutoare a Greciei şi a Turciei. Rechizitoriului, cruciadei, îi urma un apel la reconciliere, la cooperarea tuturor pentru salvarea comună. La drept vorbind, îşi făcea puţine iluzii în legătură cu primirea pe care Kremlinul o va face iniţiativei sale. La reîntoarcerea sa de la Conferinţa de la Moscova el îi spusese preşedintelui că, venit pentru a-i convinge pe ruşi de dorinţa de pace a Statelor Unite, descoperise că interlocutorii săi *erau net hotăriţi să exploateze situaţia in care se găsea o Europă fără apărare pentru a propaga comunismul* \ Marile greve franceze şi italiene nu puteau decât /sa-i confirme această opinie, precum şi cursul luat de evenimentele din Europa răsăriteană. Prima etapă a cuceririi totale a puterii de către comunişti, lichidarea partidului ţărănesc - principala formaţiune nemarxistă - era în plină desfăşurare.!neâ din 194(5, în România şi,4n JB.ulg.aria el f.usese redus la neputinţă *; şefii săif'ManiU şi Petko\\ fuseseră arestaţi la începutul verii <iui_194î-, 4n--PeiOnia, Mikolajezyk, care mai reuşise să obţină 32 la sută din sufragii, cu ocazia unui referendum, desfăşurat în anul precedent, va fi zdrobit in ianuarie 1947, în alegerile falsificate fără jenă, a căror ilegalitate el o va denunţa de îndată. în Ungaria, dat fiind că Adunarea Naţională refuzase, după

* La 30 iulie 1947, Partidul Naţional Ţărănesc (Maniu) este dizolvat printr-un Jurnal al Consiliului de Miniştri.

Conducătorilor P.N.Ţ. li se intentează proces; desfăşurat între 30 octombrie şi 12 noiembrie 1947, el se va solda cu pedepse deosebit de aspre.” luliu Maniu şi Ion Mihatache vor fi condamnaţi la închisoare pe viaţă. La 6 noiembrie 1947, Adunarea Deputaţilor dă un vot de neîncredere activităţii grupării politice a P.N.L. (Tătărăseu). în consecinţă, Gheorghe Tătărăscu, care îndeplinea funcţiile de vice prim-ministru şi ministru al afacerilor străine, este scos clin guvern, (*n.tr.*)

A fost unul din creatorii Micii înţelegeri. Se va retrage din viaţa politică după lovitura de stat comunistă din 1948. (*n.tr.*)

Trebuia să dai dovadă de mult optimism in acea perioadă pentru a risca o asemenea profeţie, despre care Kennan scria, de altfel, că dacă ea nu putea fi demonstrată cu atât mai mult nu putea fi demonstrat contrariul. Ştirile proaste se succedau, într-adevăr, una după alta, într-un ritm accelerat. în august, alegerile ungare, conduse cu o mină de maestru de către Lazlo Rajk, reuşeau să-i deruteze complet pe *micii proprietari* care, cu numai două luni în urmă, deţineau încă majoritatea în parlament. Invocând cele 22% din voturi, pe care le obţinuseră şi care făceau din ei primul partid al ţării, comuniştii vor pune mâna pe toate posturilocheie şi vor suprima gruparea de opoziţie cea mai hotărită, Partidul independenţei, al cărui lider, Pfeiffer, nunu-şi va găsi salvarea decât luind calea pribegiei.

La sfârşitul aceleiaşi luni are loc un eveniment neaşteptat, de-a dreptul sinistru, anunţând în întreaga Europă de est o sângeroasă epurare: spânzurarea lui Nikolai Petkov, şeful Partidului Agrarian bulgar, erou al rezistenţei antigermane, care susţinuse totuşi, în momentul eliberării, colaborarea cu comuniştii şi cu ruşii.

La 15 septembrie, intervine o serioasă alarmă, necunoscută însă de opinia publică. Chiar în ziua intrării în vigoare a tratatului de pace italian, Iugoslavia îl informa pe ambasadorul Statelor Unite, James Dunn, că are intenţia să

ocupe Triestul pe care tratatul îl declara oraş liber. Americanul va aplica ferm doctrina îngrădirii. El va răspunde că, în acest caz, generalu1 Lee, comandant şef al sectorului mediteranean, va rezista cu toate mijloacele aflate la dispoziţia sa. In cele din urmă, nu se va întâmpla nimic.

pe: *Divight Eisenhower*, *Bernard I.ow Montgomcrir*, *1*:>: *ip Broz Tito*. Potrivit datelor de care dispunem, fără a şti dacă sunt complete, în Uniunea Sovietică au primit acest ordin: *Aleksandr Mihailoviri Vasilcvki* (1895-1977) (de 2 oii); *Gheorghi Konstantinovici Jukov* (1896-1974) (de 2 ori); *Iosif VissaHioJiorri Stalin* (1879-1953) (de 2 ori); *Samion Konstcintinovici Timoşcnko* (1895- 1970); *Rodion Jakovlevici Malinovski* (1893-1967); *Jvan Siepanovici Konev* (1897-1973); *Leonid Aleksandrovici Govorov* (1897- 1955); *Alexei Innokientievici Antonov* (1896-1962), *I.eonid llici Brejnev* (1906-1982); *Fiodor Ivanoviei Tolbuhin* (1894-1941); *Konstantin Konstantinovici Rokossovski* (1896-1968). (*n.tr.*)

**** Constituţia votată de Camera Populară Provizorie, la 7 octombrie 1949, proclamă Republica Democrată Germană. Organele de stat ale Republicii 'Democrate Germane preiau la 11 noiembrie 1949 funcţiile administraţiei militare sovietice, (*n.tr.*)

abandonarea marxism-leninismului. Ea condamna politica sa nefastă de defăimare la adresa U.R.S.S., caracterul *ruşinos*, pur *despotic* şi *terorist al regimului*, renunţarea la teoria marxistă a luptei de clasă, lipsa democraţiei interne de partid, naţionalismul conducătorilor, într-un cuvint *revizionismul lor*. Ea declara că partidul *se pune in afara familiei partidelor comuniste frăţeşti* si *cerca forţelor sale sănătoase* să-i oblige pe -conducătorii lor să-şi recunoască greşelile şi, dacă aceştia nu erau de acord să o facă, să-i înlocuiască y'\

Stalin se lăudase atunci - dacă se dă crezare raportului secret al lui Hruşciov la cel de-al XX-lea Congres al Partidului Comunist sovietic - că-l va răsturna pe Tito doar

mişcind ' din degetul mic l(;. Dar dacă, unul după celălalt, toate partidele comuniste vor aproba denunţarea ereziei titoiste, partidul iugoslav, în ceea ce il priveşte, va rămâne strâns unit în spatele şefului său. La

21 iulie, cei 2 344 delegaţi la cel de-al V-lea Congres vor denunţa defăimările sovietice şi îi vor alege pe Tito.şi pe tovarăşii săi. Kremlinul avea totuşi serioase complicităţi la faţa locului, începând cu fostul şef de stat-major al armatei, Iovanovic, şi doi alţi generali. Conferinţa dunăreană care se va ţine în aceeaşi lună iulie la Belgrad va da delegaţiei sovietice ocazia să ia contact cu aceştia. Se va avea în vevdere un punct şi Ana Pauker va merge până acolo încât va declara că *totul va reintra în ordine în câteva zile* 17.. Dar cei trei militari nu vor beneficia de niciun sprijin şi, temându-se să nu fie arestaţi, vor încerca să treacă în România. Iovanovic va fi ucis într-o încăierare, iar cei doi camarazi ai săi prinşi şi condamnaţi.

Lovitura de stat eşuând, Stalin va recurge la toate mijloacele, fără a îndrăzni totuşi să meargă până la atacul armat: incidente de frontieră, o propagandă din ce în Oe mai violentă - care va merge până la a-l face pe Tito *un agent hitleristo-troţkist* -, un veritabil război economic. în ianuarie 1948, Stalin şi Molotov, într-un faptului că Finlanda rămânea perfect independentă, ziarele sale puteau să critice U.R.S.S. şi guvernul să adopte o linie de neutralitate integrală, contrastând cu supunerea crescândă a *democraţiilor populare*.

Stalin detesta ideea de neutralitate. Analiza făcută de Jdanov, cu ocazia reuniunii constitutive a Cominformu- Lui, nu voia să ştie decât de două lagăre, *imperialist* şi *socialist*. Tot ce nu aparţinea celui de-al doilea făcea ¡jocul primului. Nu era niciun motiv evident ca Finlanda să scape obligaţiei de a alege. Dacă ea va reuşi totuşi, aceasta se va datora, în primul rând, tenacităţii poporului ei şi abilităţii bătrânului Paasikivi, care a ştiut, în 1948, să asigure succesul

operaţiunii de liniştire pe care în zadar ceruse guvernului său să o încerce în 1939.

Pe îndelete, îi va răspunde lui Stalin că era dispus să intre în negocieri, subliniind că ţara sa, *după suferinţele indurate în cursul războaielor trecute* 2,;, spera să rămână deoparte de orice conflict internaţional - aceasta fusese şi motivul care o făcuse să refuze planul Marshall. Paasikivi îşi exprima speranţa că redactarea tratatului va face obiect de negocieri. Acestea se vor deschide la

23 martie, la Moscova, între Molotov şi primul ministru finlandez, Mauno Pekkala, în timp ce agenţiile de presă lansau telegrame alarmiste privind mişcări ale trupelor ruse, iar la Helsinki aveau loc manifestaţii comuniste. Tratatul va fi în cele din urmă semnat, la 6 aprilie, în prezenţa lui Stalin. Finlanda se angaja să lupte pentru respingerea oricărui atac armat venit din partea Germaniei sau a unuia dintre aliaţii acesteia fie împotriva ei însăşi, fie - prin teritoriul său - împotriva U.R.S.S. Dar, chiar într-un asemenea caz, ea nu se angaja să facă apel la ajutorul sovietic. Oportunitatea acestui ajutor, ca şi modalităţile sale trebuiau pur şi simplu să facă obiectul consultărilor între cele două părţi. Astfel, guvernul de la Helsinki evita atât ocupaţia permanentă impusă României şi Bulgariei, cât şi pericolul unei acţiuni sovietice unilaterale.

ii acordase - mina sa dreaptă neştiind ceea ce făcea mina sa stingă - discipolilor săi chinezi? Nu dispunem de nimic altceva decât de o mică frază spusă în cursul conversaţiilor ruso-iugoslave, din februarie 1948. „Uncie Joe” tocmai spusese că revolta greacă nu avea niciun fel de şansă şi că trebuia să i se pună capăt îndată ce va fi posibil. *Cineva* - relatează Djilas, care dispunea de informaţie de la Kardelj - *va invoca atunci succesul recent obţinut de către comuniştii chinezi*. Georgianul va recunoaşte aceste succese, dar va declara că problema era alta şi va adăuga: *Este adevărat că şi noi putem comite erori*! *În acest caz*, *cind a luat sfirşit războiul cu Japonia*, *noi le-am cerut tovarăşilor chinezi să*

încheie un acord pentru a găsi un „modus vivendi" cu Chiang Kai-shek. Verbal, ei au fost de părerea noastră, dar, odată întorşi acam, n-au procedat decât după capul lor; şi-au adunat forţele, au lovit. S-a dovedit că au avut dreptate şi că noi ne-am înşelat10.

Din aceste cuvinte, redate de Dediier într-o versiune comparabilă, reiese în mod evident că liderii sovietici minţeau atunci când le spuneau americanilor că nu aveau raporturi speciale cu comuniştii chinezi. Dar şi faptul că le subestimau şansele. Sau cel puţin că nu le-ar fi dorit succesul. Este o ipoteză pe care Djilas o reţine şi pe care evoluţia ulterioară a relaţiilor între U.R.S.S. si alte state comuniste o susţine cu putere. Stalin înţelegea ea, în fruntea mişcării muncitoreşti internaţionale, să exercite o autoritate la fel de completă şi la fel d,e exclusivă, ca şi aceea pe care reuşise să şi-o asigure in fruntea Rusiei. El nu avea şanse să ajungă la asemenea situaţie decât dacă ţările respective erau mici, prea slabe pentru a gândi să conteste ordinele Moscovei, decât dacă şefii acestora îi datorau lui toată puterea şi daca Armata roşie le era necesară pentru a se menţine la conducere:

Or, niciuna dintre aceste condiţii nu exista când era vorba de China, ţară imensă şi de aproape trei ori mai *întregime ajutorul nostru pentru Chiang Kai-sliek* - va adăuga el -, *nici să suportăm la infinit o asemenea prelevare asupra resurselor noastre* l!l. în consecinţă, preşedintele va cere Congresului să acorde Chinei un ajutor de 570 milioane de dolari, eşalonat pe cincisprezece luni. Era o adevărată binefacere, avind in vedere nevoile Kuomintangului, ale cărui armate suferiseră, în toamnă, o serie de înfrângeri răsunătoare, care le vor constrânge să evacueze Manciuria, abandonând sute de mii de prizonieri şi o cantitate enormă de material.

Chiang totuşi nu vroia să creadă că partida era pierdută. Va afirma că prăbuşirea acestei provincii *elibera guvernul de o povară nemaipomenită* Efectiv, el mai dispunea de 56

de divizii, bine antrenate şi echipate după modelul american, pentru a-i respinge pe comunişti, care - fără aviaţie, fără tancuri - erau pe punctul de a trece la atacarea provinciilor centrale. Dar, la 10 noiembrie, la trei zile după declanşarea ofensivei, 23 000 dintre soldaţii săi se vor revolta contra comandanţilor lor, permiţând generalului roşu Cen I (Chen Yi) să străpungă dispozitivul naţionalist. Ofiţerii albi o vor lua la fugă, în timp ce soldaţii lor se vor preda in masă. La

15 ianuarie 1949, Tianjin cădea, urmat, la citeva zile. de Pekin (Beijing).

Sosită la Wanshington, în decembrie 1948, pentru a cere o sporire a ajutorului, doamna Chiang Kai-shek se va vedea refuzată. înţelegând că nu are nimic de aşteptat din această parte, Gimo va încerca să se întoarcă spre ruşi, care, până atunci, în linii generale, îşi menţinuseră politica lor de neintervenţie. Evident, nu fără intenţie, „Pravda” din 21 februarie, anul precedent, simţise nevoia de a semnala că, dacă nu va fi denunţat în termenul prevăzut, tratatul sino-sovietic de neagresiune din 1937 se prelungea în mod automat. Cabinetul constituit în decembrie 1948 de către Sun Fo - fiul lui Sun Yat-sen - va sonda Kremlinul asupra unei posibile medieri; apoi, la 8 ianuarie 1949, acesta va face în mod

** *Sutan Sahrir* va conduce, succesiv, mai multe cabinete, intre 14 noiembrie 1945 - 26 iunie 1947. (*n.tr.*)

** *Hevea* - arbore exotic din regiunile tropicale, înalt şi lipsit de ramuri în partea inferioară, din care se extrage cauciucul. (*n.tr.*)

*** *Mohammed Hatta* va conduce cabinetul indonezian in următoarele perioade: 29 ianuarie - 19 decembrie 1948; 7 iulie 1949 - 15 august 1930. (*n.tr.*)

** Regele *Norodom Sihanuk* proclamă independenţa Cambodgiei la 12 martie 1945, dar intervenţia franceză restaurează vechea dominaţie. Cambodgia obţine statutul de „stat asocinl” In cadrul Comunităţii Franceze (8

noiembrie 1949), iar ia 9 noiembrie 1953 îşi proclamă independenţa de stat. Norodom Sihar.uk a ocupat tronul în perioada 1941-1945. Norodom Sihanuk (care abdicase la 2 martie 1955, în favoarea tatălui său, Norodom Suramarid, luându-si titlul de prinţ) devine şef al statului (13 iunie 1960 - 2/4 aprilie 1976). La 18 martie 1970 are loc o lovitură de stat militară condusă de generalul Lon Noi; prinţul Norodom Sihanuk părăseşte ţara şi se stabileşte (la 19 martie 1970) la Beijing; va rămâne în exil până la 10 septembrie 1975, în perioada 23 octombrie 1955 - 4 ianuarie 1956, 29 februarie - 24 martie 1956, 15 septembrie - 15 octombrie 1956, decembrie 1956 - 7 iulie 1957, 10 iulie 1958 - 12 aprilie 1960, septembrie 1961 - 29 iulie 1962, 2 mai 1967 - 27 ianuarie 1968, Norodom Sihanuk deţine funcţia de prim-ministru. (*n.tr.*).

** *Georges Thierry d'Argenlieu* (1889-1964). Amiral francez. Ofiţer de marină. în anul 1920 a intrat în Ordinul Carmeliţilor (ordin religios, constituit în secolul al XII-lea, numele îi vine de la muntele Cârmei, aflat actualmente în Israel). în 1940 se alătură generalului de Gaulle la Londra, care îl numeşte înalt comisar pentru zona Pacificului (1941). Comandant al forţelor navale ale Franţei libere (1943). In 1945, va fi desemnat înalt comisar pentru Indochina. După sfârşitul războiului se reîntoarce la viaţa monahală (*n.tr.*)

i:: sr'ë ci îT if> »

> Tiparul executat sub comanda nr. 522 [la I. P. „Fllaret”, str. Fabrica de chibrituri nr. 9-11, Bucureşti România